

жакыпбек
абдылдаев

ТИКЕНЕКТҮҮ ГҮЛДЕСТЕ

ЖАКЫПБЕК АБДЫЛДАЕВ

ТИКЕНЕКТҮҮ ГҮЛДЕСТЕ

(Балдар үчүн жазылган жана ар кыл
темадагы ырлар, сатиралар, пародиялар,
арноо ырлары)

Чынгыз Айтматов атындагы
райондук борбордук китепкана

Инв. № 3/200

ТОГУС-ТОРОУСНАЯ районная
ЦЕНТРАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА

Инв. № 480

«Бийиктик»
Бишкек-2003

ББК 84 Ки 7 — 5
А — 13

Абдылдаев Ж.

А — 13 Тикенектүү гүлдесте: балдар үчүн жазылган жана ар кыл темадагы ырлар, сатиралар, пародиялар, арноо ырлары. — Б.: «Бийиктик», 2003. — 344 б.

ISBN 9967 — 13 — 028 — 8

Акын жана сатирик, Ардактуу кенчи (“Почетный горняк”), өлкөнү коргоонун ардактуу жараны Жакыпбек Абдалдаевдин бул китебине ар кыл темадагы ырлары, сатиралары, пародиялары, ошондой эле алтын кенин казышкан кесиптештерине арналган чыгармалары топтоштурулду. Балдар үчүн ырлары да өзүнчө бөлүм болуп киргизилди.

А 4702300200 — 03
ISBN 9967 — 13 — 028 — 8

ББК 84 Ки 7 — 5
© Абдылдаев Ж., 2003
© Бийиктик, 2003

АВТОРДОН

Өндүрүш тармагында — алгач Ак-Түз кен башкармасында 20 жыл, андан соң “Макмалалтын” кен комбинатында 10 жыл эмгектенип, адабиятка баш отум менен кире алган жокмун. Ошондой болсо да ыр жазууга болгон кызыгуум таркабады. Поэзиянын кандайдыр бир сыйкырдуу күчү чыгармачылыктын азаптуу, түйшүктүү жолуна түртүп туруп алды. Бир жазчумун деп атайылап жазуу столуна отурбадым. Бирок, жазбай кое да албадым. Сезимимди түркүн ойлор кытыгылап, ар кандай ырлар жарала берди.

Жыйырма жылдай аралыкта жупкадай болгон бир-эки ырлар жыйнагымды чыгарып берип “ыраазы” кылган СССРдин убагындагы басмалар учурда китеп басууга чамасы келбей калды. Ар ким өз аракети, өз каражаты менен гана иш бүтүрөөр заман келиптир. Тагдырдын жазганы ушул экен — “Макмалалтын” кенкомбинатында эмгектенгенимдин аркасында, комбинаттын жетекчилеринин демилгеси менен бул китепти чыгарууга шарт түзүлдү.

Китепке мурда басмадан чыккан ырлар жыйнактарымдан бир да чыгарманы киргизгеним жок. Ошондой эле жазгандарымдын баарын чогултуп басмага сунуш кылууну туура көрбөдүм. Тоо жардырып кен казып, калем алып ыр жазып жүрүп, мезгилдин кандай өткөнүн байкабаптырмын. Адабий аренада акын-жазуучулар менен аралашып жүрбөгөндөн кийин, мага карата адабиятчы-сынчылардын

ой-пикирлери айтылган жок десем да болот. Өмүрдүн “күз мезгили” келгенде мага эмненин кеп-кеңеши деген да ой туулар.

Маңдайды турмуш бороздоп,
Чачымды бүттү Ой “оттоп”.
Бозорду өнүм күз болуп,
Боз улан кезги боёк жок.

Бүтүмдү айтып бу күндө,
“Бүттү” деп менден түнүлбө.
Алиге түндөн дарек жок,
Албан иш жасайм күүгүмдө.

Жаш элүүдөн өткөндө “Элдин эсинде калаар эмне иш жасадым экен?” — деп артка бир кылчайып карап коюш парс тура. Мына ошол себептүү кол жазмаларымды иргеп, китеп кылып сиздерге сунуп отурам. Көлөмүнө эмес “өлөнүнө” баа бериш өзүнүздөн, урматтуу окурман.

Унутуп кээде жел-ичеримди
Ыр жазып түйшүк өмүр сүрүп келем.
Караймын элге сунуп китебимди,
Кандай баа алат деген үмүт менен.

Китебим (ай, ушундан коркосун да),
Жакшы же жаман деп бир тандалбаган
Эт менен челдин калса ортосунда,
Чынында мага баа жок андан жаман.

Ушул китепти чыгарууга көмөктөшкөн «Макмалалтын» кен-комбинатынын профсоюз уюмунун төрагасы КАЛЧАБАЕВ Маакеге, «Кыргызалтын» ачык акционердик коомунун башкы бухгалтери БЕЙШЕНАЛИЕВА Самарага, ушул эле коомдун башкы геологу САРБАГЫШЕВ Нурдинге, «Макмал» руднигинин башкы инженери ИСМАЙЛОВ Өскөнгө, бургулоочу ТҮЙТЕЕВ Марска раазычылыгымды билдирем.

АЙРАН

Судан кидди мугалим
Айран кийин чыгарган.
Жошун кундук балдарды
Жаңы берат деп бота ким.

Эмгекке жеткен ийгилим
— Адам, — деп мугалим,
Эмгекке жеткен — деп ким,
Ким? Эмгекке жеткен.

БАЛ ЧЕЛЕГИМ — БАЛДАРГА

(БАЛДАР ҮЧҮН ЫРЛАР)

Кыргыздын балдары
Жаңы берат деп бота ким.

Сенде эмгекке жеткен
Мен деген балдар чыгарган,
— Улану ким деп бота,
Удмек эмгекке жеткен.

КЫРГЫЗ
КАРМАГАНЫ

Кыргыздын балдары
Улану ким деп бота,
Кыргыздын балдары
Кыргыздын балдары.

Кыргыздын балдары
Кыргыздын балдары,
Кыргыздын балдары
Кыргыздын балдары.

Кыргыздын балдары
Кыргыздын балдары.

АЙРАН

Сурап калды мугалим
Айран кайдан чыгаарын.
Жоошуй түштүк баарыбыз
Жооп берет деп буга ким.

Жакшы көргөн айранды
— Айтчы, — десе Майрамды,
— Заводдон го? — деп коюп
Желке башын карманды.

Сураса да миң жолу
Көтөрмөкчү ким колду.
Шырдакбек жооп бералбай
Шыбыр күтүп тим болду.

Сураганда Бүкөндөн,
Көптү билген Үпөлдөн,
Жарыша жооп беришти
Жасалат деп дүкөндөн.

Сөзүн укпай эч кимдин
Мен дагы “балп” эттирдим:
— Ушуну ким билбесин,
Уйдан саалат, — дептирмин.

КӨПӨЛӨК КАРМАГАНДА

Көпөлөктөр көкөлөп
Учуп жүрөт өтө көп.
Кармай албай жүрөбүз
Камбаралы экөөлөп.

Колубузду тыттырып,
Курулай жер мыкчыдык.
Уйпалатып чөптөрдү
Учуп кетет мыш кылып.

Кармап алсак бирөөнү
“Дүк-дүк” этет жүрөгү.

Коркконунан байкуштун
Купкуу болду ирени.

Бир аз багып бөпөлөп
Коё берсек экөөлөп.
Айтып бизге алкышын
Учуп кетти көкөлөп.

БЕЛГИ

Агайыбыз Ашырбай
— Айткыла, — дейт — жашырбай.
Мобул дептер кимдики,
Аты калган жазылбай?

Анда Алмаз четтеги
— Көрүңүз, — дейт, — текшерип,
Катасы көп болсо эле
Карабайдын дептери.

САЛМАКТУУ БАА

Шандуу ырдап бараткан
Отличник Абаскан.
Жалаң гана “5” алды
Бүгүн бардык сабактан.

Баш шылкыйткан тээтиги
Балтабайдын Чекири.
Көтөрө албай келатат
Болгону бир “экини”.

МЕЗГИЛ ТУЮНТКУЧ

Жоошсунган Жүдөмүш
Жоругуна күлөбүз.
Кайсы мезгил келгенин
Биз ошондон билебиз.

Сумкасына жер-жемиш
Салып келсе Жүдөмүш.

Күз мезгили болгонун
Бир ошондо билебиз.

Жуунгандан эринип
Мойнуң кычы дедирип.
Тазалыктан тил укса —
Кыш келгени теминип.

Ойда-а салып таскакты
Ташып кирсе баткакты,
Анда жарк деп жергеме
Жаз мезгили. башбакты.

Экзаменде — кезекте
Мээси жетпей эсепке,
Көчпөй калса класска —
Жай келди деп эсепте.

Көнүл бурбай бирөөбүз
Көчпөй калды Жүдөмүш.
Башта жардам бербеген
Балким биздин күнөөбүз.
Кайсы мезгил келгенин
Эми кантип билебиз?

МЫШЫК ТАРТАТ КОҢУРУК

Кулак тунуп дүнүлдөп
Бир үн чыгат күрүлдөп.
Айбатынан ал үндүн
Жууркан жатат дирилдеп.

Мейли мени калп дегин
Келаткан го танк дедим.
Баш көтөрбөй чүмкөнүп
Жуурканыма “жалп” дедим.

Корко берген курулай
Мен дагы бир кызыкмын.
Танк дегеним — турбайбы
Коңуругу мышыктын.

ДАНЕК

Апам берди бир өрүк
— Чагып же, — деп, — данегин.
Көпкө турдум түнөрүп
Чаккым келбей а менин.

Бастырманын алдында
Кооз сабы бар эптүү,
Күрөгүмдү алдым да
Көөмп койдум данекти.

Тоймок белем жегенде
Андан көрө бул өрүк,
Тамыр алып тереңде
Өсүп турсун түбөлүк.

ЖАЗ

Күн шооласы чачырап
Гүл таажысы ачылат.
Жазды тосот бүт жандык
Алакан чаап шатырап.

Мына жаздын учуру —
Жыланайлак бутуңу
Коё салсаң көк чөпкө
Келе түшөт кытыгы.

Жада калса чымчыктан
Жагымдуу күү, ыр чыккан.
Күлөт булак — күлкүчү
Күбүрлөрдө тумчуккан.

Жаз — жарышаар кез билсек.
Көчөт тик, гүл өстүр сээп.
Ар ким айтат алкышын
— Азамат, — деп, — жеткинчек.

КӨЛ ЖЭЭГИНДЕ

Көпкө дейре талыкпай
Көлдө сүзүп балыктай,
Күн субактап жатчубуз
Кум үстүнөн алып жай.

Кумдан үйүп там кылып,
Жаткан кезде жан жылып,
Көл үстүнөн бир караан
Көзгө калды чалдыгып.

— Дарбыз, — десе Аламан
— Коон, — деп көнбөйт ага Аман.
Баары кызуу талашып,
Көл тарапты караган.

Ылдам сүзүп башкадан
Жетип барса Капсалан,
Ойноп жүргөн топ экен
Биз унутуп таштаган.

КӨЛДӨГҮ КҮН

Дем алганга кыйындап,
Күн ысыды чыйылдап.
Алайын деп бир сергип
Көлгө чуркайм куюндап.

Толкундарды сүргүлөп
Сары бети үлбүрөп,
Ысыгандан мен эмес
Көлгө түшүп Күн жүрөт.

Калп айтканым айыптыр
Мен да түшсөм барып шыр.
Жүргөн үчүн Күн сүзүп
Суу да жылып калыптыр.

БАЛ ДООЛАГАН ААРЫЛАР

Бал жеген уюктагы
Алмазды туюп баары,
Аарылар ызылдашып,
Кууп жүрөт тызылдатып.

Алмазтай оолак качат
Жыгылып, оонап жатат.
Уурдаган балды бер деп
Аарылар доолап жатат.

АЛМАЗ ЖАНА ЖӨЖӨЛӨР

Жалбыракты черткилеп
Жолдун чаңын тепкилеп.
Дабырата жаан жаады
Жер суу ичсин деп тилеп.

Шашкалактап калдастай
Бири да соо калбастай.
Суу болот деп жөжөлөр
Сыртка чыкса Алмазтай,

Жөжөлөр жок тоогу бар,
Кайда кеткен, оо булар?
Издеп келди сарайдан
Карап чыкты коону да.

Жер алдыбы бүт соруп,
Учуштубу куш болуп?
Жем болгондур а балким
Ачка мышык туш болуп.

Жамгыр төктү көнөктөп
Алмаз ыйлайт өрөпкөп.
Жаанга калса жөжөлөр
Бири калбай өлөт деп.

Жаан шатырап басылды
Күн жарк этип ачылды.

Бурчта жаткан тооктун
Канаттары жазылды.

Алмаз куру шашыптыр
Бекер эле жашыптыр.
Көрсө тоок балдарын,
Канатына катыптыр.

Жаанда калып шөмтүрөп
Турса дагы мелтиреп,
Камбыл уулум Алмазтай
Боло түштү мөлтүрөк.

КЫЙЫН СУРОО

Ойлоп койбой бир азга
Бүт суроого жооп берген,
Жалгыз биздин класста
Отличник Токберген.

Адабият, тарыхтан,
Мейлиң сура футболдон.
Жооп алат так, ыкчам
Токбергенге туш болгон.

Бир күн биздин тазалык
— Мойнуң неге кир? — деди.
Ал кызарып-татарып
Эмне дээрин билбеди.

САРЫ КЫЗДЫН СУРООСУ

Алачыгында Кармыштын
Ала чапан дарбыздын
Бирин союп жеп жатсак
Суроосу бул сары кыздын:
— Терезеден, эшиктен,
Же кирбесе тешиктен,
Данектери ичине
Кайдан кирип кетишкен?

АШКАБАК

Чыбык атын теминип
Алмаз келип демигип:
— Огороддо ашкабак
Кетиптир, — дейт — семирип.

ҮШҮГӨН КҮН

Шарпылдап жээкке кол сунган
Ыракат алып толкундан
Ысыкта, кумдун үстүндө
Бөбөгүм менен олтургам.

— Айтчы, — дейт ойноок бөбөгүм, —
Калтырайт көлдө неге күн?
Дей салдым: — Үшүп кеткен да...
Таппадым жооптун бөлөгүн.

— Чын эле, — дейт ал кыскача, —
Кой деген сөздү укпаса,
Үшүмөк түгүл тоңбойбу
Бир ирээт сыртка чыкпаса.

ПАРОВОЗ

Окшош экен коёндой
Чиркеп алган үйлөрү.
Ичиндеги эл менен
Зуулдата сүйрөдү.

Анан келип токтоду
Чимирилбей дөңгөлөк.
“Күш-күш” этет паровоз
Чарчап калган өңдөнөт.

АТАБЕКТИН ЫРЛАРЫ

Ырды жазып Атабек
Кетириптир ката көп.

“Жайдын түнү кечинде
Бууда чардайт чака” деп.

Бал муздак бар талаада
Десе күлгөм ага да.
Бир күн минтип жазыптыр:
“Дың бузулат калаада”.

“Кызыгыңа” Атабек
Менден башка бата элек.
Минтип жүрсөң атыңды
Жазаарың чын — “Апабек”.

ЭНЕ ТИЛДИ ҮЙРӨНӨМ

Айылга түк каттабай
Шаарда такай жүргөнмүн.
Бала бакча, мектепте
Орус тилин үйрөндүм.

Мына ошол себептүү
“Ү” тамгасын айталбай,
“Үйдү” “уй” деп жиберип
Туруп калам тайсалдай.

Көрүп төөнүн өркөчүн
Ээр токуму деп койгом.
Ошондон соң балдарга
Ооздон түшкүс кеп болгом.

Айылдагы жоруктун
Кызыгы бул баарынан,
Сакалы бар улакты
Эчки депмин карыган.

Эне тилди өөрчүтөм
Калбастан сөз, айынга,
Көп нерсени үйрөнөм,
Каттап турсам айылга.

КИЙИМДЕР

Жумшак анан тыбыттуу
Сары тону түлкүнүн.
Жалаң эле ийне экен
Чыптамасы кирпинин.
Тоту куштун көйнөгү--ай,
Көргөн көздү уялткан.
Сагызгандын халаты
Тигилиптир курактан.

УЙКАШТАРЫН ӨЗҮҢ ТАП

Кой--козуну тең жалмап
Бээни жарат барып шыр.
Ошондуктан эл каргап
Атын койгон... *карамышык*

Болот беле шамдагай,
Оор кийимин таштаса,
Анда өтө тарбагай
Көрксүз болмок. *Таштаса*

Кырсык туйса шак учкан
Кыймылы да сак, ыкчам.
“Сактыгынан өлбөйт” деп
Эл атаган... *са. т. м. з. 2. 2. 1. 1*

САНАП ЧЫК

Беши кара, төртөө ак
Койлору бар атамдын.
Козулары туулганда
Санай албай такалдым.

Үчөө тууса эгизден
Бирөө тууду үч эмди.
Жалкы туулган козулар
Туулар замат сүт эмди.

Бир кой козу салыптыр
Калганынын баары аман.

Санай албай жүрөмүн
Козуларды маараган.

Санак билбес мендейге
Болсун дайым бул — сабак
Канча козу, канча кой,
Берет мага ким санап?

ЭСЕП САБАГЫ

Кагаз, калем албай туруп
Эсептейли, табалы.
Бир дептерде 24 бет —
Анын канча барагы?

Беш козуга беш козуну
Кошо билет бүт баары.
Бирок анын канча болот
Кулактары, буттары?

Эгер болсо 50 тиши
Колундагы таракта,
5 таракта канча тиштин
Болоорун айт заматта.

Бир кутуда 12 түр
Фломастер салынган.
Үч кутуда канча болот?
Аны дагы тап ылдам.

Үч жуп түстүү үйлөмө шар
Бар болуучу Токондо.
Жарып алды бир даанасын,
Канча калат ошондо?

Чынгыз Айтматов атындагы
райондук борбордук китепкана

Инв.№ 31200

ТОГУЗ-ТОРГУТКАЛ районунун
ЦЕНТРАЛЬНАЯ БУКЛИОТЕКА

ИНВ. № 480

ТАБЫШМАКТУУ ЫРЛАР

I

Эрөөн албай эч кимди,
Эчки көчөт жеп кирди.
Бир бутагын сындырып,
Кууп жибердим эчкимди.

Атама айтсам мактады
Далыга чаап таптады.
Карап турган бир гана
Апакеме жакпады.

Жаш көчөттү жедирбей
Жалкоо бала дедирбей,
Кууп чыксам эчкини
Кыйыктанбай, эринбей,

Баары мени макташты...
Апам гана урушат
Ойлой берип баш катты
Же болбосо чогулуп
Жандырмагын тапсакпы.

II

Көк жоргосун теминип
Кымыз менен эт алып.
Келе жатты атакем,
Биз тарапты бет алып.

Кечегидей бүгүн да
Жаан жаайбы деп тыбырап.
Кийиниптир атакем
Кышкы күндөй жылуурак.

Өйдө төмөн жол бүтүп,
Түптүз мейкин башталды.
Күн нуруна атакем
Эрип кете аз калды.

I

Эрөөн албай эч кимди,
Эчки көчөт жеп кирди.
Бир бутагын сындырып,
Кууп жибердим эчкимди.

Атама айтсам мактады
Далыга чаап таптады.
Карап турган бир гана
Апакеме жакпады.

Жаш көчөттү жедирбей
Жалкоо бала дедирбей,
Кууп чыксам эчкини
Кыйыктанбай, эринбей,

Баары мени макташты...
Апам гана урушат
Ойлой берип баш катты
Же болбосо чогулуп
Жандырмагын тапсакпы.

II

Көк жоргосун теминип
Кымыз менен эт алып.
Келе жатты атакем,
Биз тарапты бет алып.

Кечегидей бүгүн да
Жаан жаайбы деп тыбырап.
Кийиниптир атакем
Кышкы күндөй жылуурак.

Өйдө төмөн жол бүтүп,
Түптүз мейкин башталды.
Күн нуруна атакем
Эрип кете аз калды.

Биздин үйгө келгенде
Карай салсам атамды.
Ала-шала тердептир
Чечсе дагы чапанды.

Картошкадан, алмадан,
Куржунуна артынып.
Кайра кетти атакем,
Көк жоргосу алкынып.

Айткылачы, балдар ай,
Көп ойлонбой заматта.
Атам келип каякка,
Баратат кай тарапка?

III

Үсөндүн бар агасы
Оюн десе сүйүнгөн.
Оку десе сабакты
Каш-кабагы түйүлгөн.

Мектепке да маалынан
Бир жыл кийин барыптыр.
Жакшы окубай сабагын
Бир жыл көчпөй калыптыр.

Үсөн болсо эртелеп
Жазып тамга тааныган.
Бир жыл эрте барган дейт,
Мектепке да маалынан.

Азыр эки бир тууган
Окушат бир класста.
Бирок, жашы тең эмес
Экендиги ырас да.

Экөө тең бир жашта дээр
Алабарман, байкабас,
Айткылачы экөөнүн
Айырмасы канча жаш?!

Айылдан бир топ ыраакта
 Жашаган байкем Кубатка,
 Жөнөдүм бир пуд алма алып
 Боз кыроо түшкөн убакта.

Болгуча жаап эшикти
 Күн шашке болуп кетиптир.
 Тай чабым жолду баскыча
 Чай кайнам убак өтүптүр.

Бир пудда канча салмак бар?
 Бул суроо көптү таңдантаар.
 Боз кыроо түшкөн кай мезгил?
 Баары эле муну билбестир.

Саат канча болот шашкеде?
 Тай чабым кандай аралык?
 Чай кайнам деген канча убак
 Маанисин билгин так, анык.

ПИКИР

Калдайган пилди
 Кагазга чийдим.
 Көрсүн деп балдар
 Көрүнөө илдим.

Бардыгы келет,
 Анан да Белек
 Өмүрү пилди
 Көрбөсө керек,

Сүрөттү карап
 “Айыбын” табат:
 — Куйругун койсоң
 Мурунга кадап,

Болосуң мыкты
 “Сүрөтчү” шыктуу, —

Дегенде “дуу” деп
Каткырык чыкты.

ЖАСАЛМА ЖАЙЛОО

Ойноп жатсак гүл-газондун
Кирип алып ичине,
Тоодон келген Нуржамалдын
Айтканы бул Күкүгө:
— Жасап алган жайлооңор
Эмне мынча кичине?

ОЙ, ПИКИРИ БИР БАЛДАР

— Жаан жаамайын көктөмдө
Чыкпайт экен чөп жерге.
Өсөт бардык өсүмдүк
Суу жорголоп өткөндө.
— Мунуң чын, — дейт, — Боталы, —
Кырынса да атайы,
Жуунган сайын атамдын
Өсө берет сакалы.

ДАРБЫЗ СОЙГОНДО

Ала дарбыз сойгондо
— Кел жейли, — деп Ормонго
Айтсак козгойт мындай кеп,
Чыт курсагы тойгондо:
— Балмуздактай жемекпиз
Данеги жок болгондо.

Ормонго не демекпиз,
Кеп козгоду ал эпсиз.
Дарбыз өсүп чыгабы
Жерге сепкен данексиз?
Ошондуктан данекти
Дебегиле: — “керексиз”.

ЖАЛКОО ТУРА “КАР КИШИ”

Колго кармап шыпыргы,
Кийип калай чаканы.
Корообузда “кар киши”
Кышы бою жашады.

Күн жылып жаз келгенде
Короо жакты карасам,
Ордунда жок ал киши,
Мына кызык тамаша.

Иш кызырын жазында
Алдын ала сезиптир.
Шыпыргысын, чакасын
Таштап качып кетиптир.

“Жаз жарыш” деп айтышат
Ошол жагын эске алдым.
Жан кыйнабас “кар киши”
Жалкоо тура деп калдым.

СУРООГО ЖООП

— Карагайлар, арчалар
Кийим кийген бачайы,
Өспөйт неге калаада
Тикмейинче атайы? —
Деп сурады бир күнү
Деркембайдын Бакайы

— Бир кездерде алар да
Ар кай жерде өсүшкөн.
Шаардын тынчы жоктугун
Алдын-ала сезишкен.
Анан таза аба издеп
Тоого качып кетишкен.

ШАШМА

Кызык бала Жакшылык,
Өзүн өзү шаштырып,
Чаташтырып сүйлөсө
Биз күлөбүз каткырып.

“Жүрөгүм” деп айталбайт,
“Жүгөрүм” деп кайталайт.
Алтоо, жетөө, сегизөө,
Тогузоо деп ал санайт.

Сологой дейт Жанайды,
Оңолой дейт Канайды.
Жумакалый агайды
Жумалакый деп айтып,
Бырс күлдүргөн далайды.

Ачка десе акчаны,
Чачка дейт ал чакчаны.
Пионер деп айталбай
Чаташтырып таштады.

Сөзгө кулак түрбөгөн,
Чаташтырып сүйлөгөн,
Жакшылыктан күндө мен
“Жаңы сөздөр” үйрөнөм.

Жакшылыктын бул айбын
Эч кимге атыпай турайын.
А көрөк сөз үйрөтүп,
Ага жардам кылайын.

ЖИРАФТЫН НЕГЕ МОЙНУ УЗУН

Жирафтардын илгери
Кыска экен моюну.
Жалкоолуктун айынан
Кеткен дешет чоюлуп.

Көнүп алып бардыгы
Көлөкөлөп жатканга,
Мойнун созуп чөп жешет
Курсактары ачканда.

Чөптөр бачым түгөнөт,
Мойну жеткен жердеги.
Эринишип тургандан
— Жейбиз, — дешет, — эмнени?

“Жаткан жыргал экен” деп
Ар ким ичтен ойлошот.
Көлөкөлүү бадалдын,
Жалбырагын соймошот.

Жалбырак да түгөнөт
Мойну жеткен жердеги.
Эринишип тургандан
— Жесек, — дешет, — эмнени?

Жалбырагы бадалдын
Улам-улам бийиктейт.
Мойнун созуп жирафтар
Бутактарын ийип жейт.

Созо берип, бир-бирин
Көздөрүнө илишпейт.
Мойну узарып кеткенин
Өздөрү да билишпейт.

Жирафтардай эринчээк,
Жалкоо болбо, кой, уулум.
Созо берсең узарат
Сенин дагы моюнун.

СҮРӨТ ТАРТУУ

Гүлдүү жоолук жамынтып,
Кара чачын жайылтып.
Аппак туфли кийгизип,
Колуна саат илгизип,

Чоң энесин Абаскан
Тартып болуп кагазга,
— Айтчы, — деди Токтошту, —
Чоң энеме окшошпу?
Андан Абас “олуттуу”
Мына мындай ой укту,
— Чоң энелер болушат:
Көлөч—маасы кийинген;
Бел бүкчүйүп ийилген;
Баркыт чепкен жамынган;
Билерикти тагынган;
Бетин бырыш каптаган;
Кара чачын ак чалган;
Көз айнекчен, таякчан;
Чоң энеге Абаскан,
Бул окшошсун каяктан.

ЗЕБРА-МАТРОС

Зебраны зоопарктан
Алмаз карап турду да.
Ажыратып билалбай,
Айтат минтип булдурап:

— Ата, ата карасан
Тигил аттын көйрөнүн.
Кийип алган турбайбы,
Моряктардын көйнөгүн.

МАКТАНУУ

Болсо дагы тарбагай
Биздин Марат “шамдагай”.
Велосипед тебе алат
Рулун такыр кармабай.

Олтургузуп Текенди
Учкаштырып Бекенди.
Зуулдап сызып короодо,
Баш чайкатчу неченди.

Көп “трюгу” башталып
Жыгыларга аз калып,
Кээ бир кезде обу жок
Кетер эле мактанып.

Короо, балким, жадатты
Энсеп көчө тарапты,
Машинелүү көчөнү
Марат беттеп баратты.

Кой дегенге болбоду
Чоң көчөдө ойноду.
Жол жүрүүнүн тартибин
Бир да сактап койбоду.

Кармабастан рулду
Онго, солго бурулду.
Анан жүрүп келаткан
Машинеге урунду.

Марат, сөздүн чындыгы,
Алыс барып ыргыды.
“Карс” дей түштү бир нерсе
Велосипед сындыбы?
Айтор азыр жөө жүрөт
Корообуздун “сыймыгы”.

“ЖОЛДО ЖҮРСӨҢ АБАЙЛА”

Эртең менен сабакка
Эшим кетип баратса,
Кыңшылаган үн чыгат
Тротуар тарапта.

Жараланып, жанчылып
Жамбаш менен балтыры.
Кыймылы жок жатыптыр
Кошунанын канчыгы.

— Чыга калса көчөгө
Зөөкүр неме, тез эле

Жете келип байкушту,
Коюп кеткен экен ээ, —

Деп жек көрүп шопурду
Итти аяп отурду.
Анан айтып ээсине,
Мектебине озунду.

Эстен кетпей далайга
Айтып берсе агайга.
Деди өктөм мугалим:
— Жолдо жүрсөң, абайла!

МИЛДЕТИБИЗ БИЗДИН ДА

Мейли үйдө, мейли көчө боюнда
Чуркурашып балдар канбайт оюнга.
Ошолордун келечеги, өмүрү
Болуш керек, чондор, биздин моюнда.

Тентектенип кетирсе да арганды
Биздин милдет теске салуу балдарды.
Кете берип колду шилтеп кайдыгер
Кайгы менен алмашпайлы майрамды.

Балдар дайым каткырышсын, ойносун
Бирок ар ким муну эстеп, ойлосун:
Ойноп жаткан топ балдарга кызыгып
Карап турган майып бала болбосун.

АЙЫРМА

Бая күнү айылга
Барып келген Шайырга:
— Шаар менен кыштакта
Бар бекен, — деп, — айырма? —
Сурап калсак кызыгып
Айтат Шайыр кысылып:
— Жакшы таасир калтырар

Айыл деле шаар сымал...
Деп унчукпай кыйнала:
— Айырмасы бир гана, —
Светофор жок экен, —
Десе күлдүк кыйлага.

ТОРМОЗУ ЖОК БОТИНКА

Кыштын күнү асфальттын
Бетин жабат жылгаяк.
Басалбайсың бут киймин
Эгер болсо сыйгалак.

Бара жатсам жетелеп
Бакчадагы Бекинди.
Тайгаланып ботинкам
Таза айлам кетирди.

— Таманыңдын, — дейт Бекин, —
Жок турбайбы “тормузу”.
Басыш керек абайлап
Муз каптаган жолду ушу.

Бөбөгүмө не дейин
Жол тартибин үйрөткөн.
Ошондон соң сыйгалак
Кийим жүрөм кийбестен.

СВЕТОФОРДУН “СӨЗҮН” УК

Шаарга келсең шашпагын
Көп алаңдап баспагын.
Светофор көрсөткөн
Эрежени сактагын.

Кызыл түсү “токто” дейт.
Сарысы “шашып озбо” дейт.
Жашыл күйүп жаркырап
“Өтө бергин, коркпо” дейт.

Айылдык дос, билип ал
Болгону үч түрү бар.
Жол тартибин үйрөткөн
Светофордун “тили” бар.

Шоктугунду карматпай,
Шаарда жүргүн андап жай.
Аккан сууну токтоткон
Светофор-даргаттай.

ОРОЗ ЖАНА ТОП

Кыйыктанып “жок” деген
Шоктугуна жок ченем —
Ороз, дайым көчөдө
Ойноор эле топ менен.

Тепсе ыргып кетпеген
Таш эмес да топ деген.
Далай ирет машина
Далай тобун тепсеген.

Аны эстеп койбоду
Бүгүн дагы ойноду.
Тоголото тобун тээп
Тротуарды бойлоду.

Тепсе ыргып кетпеген
Темир эмес топ деген...
Андан-мындан секирип
Чоң көчөнү беттеген.

Ороз болсо алаңдап
Артынан кууп даландап,
Тобун кармап калаарда
Бир машина, анан бат

Чыга калып туурадан,
Күчү менен зуулаган,
Буйтап өтүп, бир сүздү
Чоң теректи куураган.

Сөз акырын уккула:
Айдоочусу чыкты да,
Коркуп кеткен Орозду
Кучагына кысты да,

Эркелетип кыйлага
— Койгун, — деди — ыйлаба.
Сенин аман калганың
Дүйнөдө чоң сый мага.

Ошондон соң Орозум
(Топко кайдан жолосун).
Көчөдө көп ойнобой
Айланчыктайт короосун.

АТКА КОНДУ

Жолду калса кар басып,
Тентектигин карматып,
Чана тепчү Абаскан
Автобуска жармашып.

— Шоктукту кой болбогон, —
Десек тыңшап койбогон.
Автобуска чиркешип
Ойногону ойногон.

Билбейм саат нечеде,
Күүгүм кирген кез эле.
Аны менен кошулуп
Чыгып калдым көчөгө.

Карап койбой жан жакты,
Автобуска жармашты.
Бир аз жылып автобус
Тормоз берип калбасы.

Токтоталбай Абасым
“Тормусу” жок чанасын,
Автобусту бир сүзүп
Алды мурдун канатып.

Тыңшап койбос улууну
Тентек Абас “куруду”.
Автобусту сүзөм деп
Былчыйыптыр муруну.

Эми ал кайдан күчөнөт
Эми сөзгө ишенет.
Атка конду а бирок —
“Мүйүзү жок сүзөнөөк”.

БЕЛГИЛҮҮ КИЙИМ

Айтайын бир окуя
Дебегиле — Калпычы...
...Аккан мурдун Жеңишбек
Жеңи менен аарчычу.

Кеңеш берсек: — Чөнтөккө
Салып жүр, — деп — жүз аарчы,
Көпкөк мурдун шуу тартып
Болоор-болбос кызарчу.

Хоккей ойноо кышында
Балдар үчүн кызык да
Чечинишет сырт киймин
Чуркай берип ысышса.

Ойноюн деп биз менен
Киймин Жеңиш чечиптир.
Кетээринде кийинбей
Унтуп таштап кетиптир.

— Кимдики, — деп, — бул пальто?
Баары суроо беришти.
Жеңин көрүп мен айттым:
— “Пальтосу, — деп, — Жеңиштин”.

ТИШ ООРУНУН ДАРЫСЫ

Тишим ооруп чыдатпай
Туйлатты бейм улактай.
Көзүмдөн жаш аргасыз
“Мөлт” дей түшөт сымаптай.

Апам карап турабы?
Кете түшүп чыдамы,
Колу менен жаагымды
Эркелете сылады.

Сөздүн керек калысы
Жардам берди анысы.
Алаканы апамдын —
Тиш оорунун дарысы.

БАКЧАДАГЫ ОЮНЧУК

Отурушкан тактада
Оюнчук көп бакчада.
Мамалак бар унчуктас
Май таманга чапса да.

Сүзүп жүрчү көлмөдө
Өрдөк да бул бөлмөдө.
Бирок такыр кызыкпайм
Куурчагымдан өңгөгө.

Сүйкүм артып түз карайт,
“Сүт берчи?” деп кыстабайт.
Уктаганда а бирок,
Көзүн жумуп уктабайт.

— Ыйлаба, — деп — куурчагым,
Эркелетем күн сайын.
Балким ачка болгондур
Тойгузайын курсагын.

АЙ АНАРА, АНАРА

Тутам чачы таралбай
Күзгүгө да каранбай,
Формасынын үзүлгөн
Топчулары кадалбай.
Анара кыз далактап
Бара жатса сабакка,
Мындай ойго келесин,
“Демек бүгүн эртелеп,
Ишке кеткен энеси”.

Үтүктөлүп көйнөгү
Значогу төөнөлүү,
Тең ортодон бөлүнүп
Чачы тыкан өрүлүп,
Бара жатса мектепке
Татынакай көрүнүп,
Мындай ойго келесин:
“Демек бүгүн кечирээк
Ишке барат энеси”.

Ай, Анара, Анара
Жардамды көп сабаба.
Өз боюна тыкан бол
Апаң жокто, садага.

ЖАМГЫРДА

Күн шооласын жашырды
Жамгыр төгүп басылды.
“Бур” дей түштү теремел
Себингенсип атырды.

Бул учурга сүйүнөм
Бирок кайра күйүнөм:
“Тамбаса экен тамчы деп
Кумурсканын үйүнөн”.

КАНТИП?

“Дудуктугу” балыктын
Эгер болсо анык, чын.
Кантип оюн курушат?
Тентек кылган балдарын
Тилсиз кантип урушат?

ТЕНТЕК УЛАК

Так секирип аскага
Чыга качат ташка да.
Эдирендейт обу жок,
Эси чыгып жатса да.

Аскадан таш кулатты,
Адеби жок улакпы?
Тентек тура аябай
Темир досум сыяктуу.

Ырас, ойноок азыр ал,
Сүзөмүн деп качыраар,
Оорутканда мүйүзүн
Ойнооктугу басылаар.

СЕН БОЛБОСОҢ

— Мен болбосом апама
Жардам берет эле ким?
Жалгыз анда ойномок
Жандай сүйгөн бөбөгүм.

Мен болбосом ким бармак
Нан дүкөнгө тызылдап?
Жууп идиш-аякты
Үйдү кимдер шыпырмак?

Тил алчаак кыз, жакшы кыз
Сен болбосоң чынында,
Үлгүлүү кыз жөнүндө
Болмок эмес бул ыр да.

ТЕСКЕРИСИНЧЕ

Озондогон Нургүлдү
Соораталбай кыйлага,
— Келип калат “бөө”, — дедим, —
койгун эми, ыйлаба.

Анда ал кайра коркпостон
(Коркмок түгүл тоготпойт).
— “Бөөнү” мага көргөз, — деп
Ого бетер шолоктойт.

ДАРАКТАР

Жаз келгенде дарактар
Сүйүнүшөт.
Жашыл түстүү кийимди
Кийинишет.

Күз келгенде кийимин
Которушат,
Кээси сары, кээ бири
Босорушат.

Кыш келгенде алышат
Чечинишип,
Аны көрүп кетемин
Өзүм үшүп.

КИМ БИРИНЧИ ОЙГОНОТ?

Сезип тандын атканын
Ким биринчи ойгонот?
Ууз сезим Азамат
Ушуну көп ойлонот.
Таң заарынан кыйкырган
Таажысы чок корозбу?
Атасыбы талаада
Салып жүргөн борозду?

“Борс-борс” үргөн күчүкпү?

Мыёлогон мышыкпы?

Ким биринчи ойгонот?

Билбегенге кызык бу.

Кандай эрте турса да

Ууз сезим Азамат,

Ойгоо жүрөт апасы

Үйдү жыйнап, тазалап.

Аны көргөн Азамат

Анан минтип ойлонот:

“Таң атканда биринчи

Апам эле ойгонот”.

ТАМГА ҮЙРӨТТҮМ ДОСУМА

Корообузда кошуна

Ойноп жүргөн кошула,

Кыргыз тилин үйрөн деп

Айттым Сергей досума.

“Ө” тамгасын билбесен —

“Төрт” дебей “торт” демексин

“Көрк” дебей “корк” демексин

“Төө” кубулуп “тоо” болмок

“Жөө” жайнаган “жоо” болмок.

“Ү” тамгасын билбесен —

“Үй” мөөрөгөн “уй” болмок.

“Күй” деген сөз “куй” болмок”

“Түр” деген сөз “тур” болмок

Көп сөздөн кыргыз кур болмок.

“Н” тамгасы жок болсо —

“Чың” дебей “чын” демекпиз

“Миң” дебей “мин” демекпиз,

“Мең” дебей “мен” демекпиз

“Кең” дебей “кен” демекпиз.

Кыскасы кыргыз тилинде

Тамгабыз жок керексиз.

Айткан сайын күймөлүп
“Ө”, “Ү”, “Ң” тамга кездешчү
Сөздөрдү көп сүйлөдүк.
Ал сөздөрдү Сергей дос
Алды бачым үйрөнүп.

КӨПҮРӨ

Наркы өйүзгө жетүүгө
Берки өйүзгө өтүүгө,
Өзөн сууга жай бою
Салалбадык көпүрө.

Байкатпастан кыш келип,
(Бактыбызга туш келип)
Көпүрөнү бир түндө
Салган экен бүткөрүп.

Ал көпүрө кең, узун
Таппай жүрөм мен учун.
Кыштын салган өзөнгө
Көпүрөсү эң узун.

ҮЛҮЛ

Бул жандыкты билип ал
Бир комната үйү бар.
Өзүнөн башка жан батпайт
Билбесеңер — үлүл ал.

КӨПӨЛӨКТӨР

Учат, конот, топтошот,
Көпөлөктөр ар түстө.
Гүлгө консо окшошот
Байлап койгон бантикке.

КОДЕГИМ

Так секирип кодегим
Өзүн сезет аргымак.
Кулактарын байкасаң —
Кудум жазы жалбырак.

МОЮН ОРОГУЧ

Кран сымал жирафты биз
Көрүп аң-таң болобуз.
Кыш түшкөндө оронот го
Бир топ моюн орогуч.

МОМПОСУЙ ТҮГҮЛ

— Беш момпосуй Осмондо
Беш момпосуй Бостондо,
Канча болот алардын
Момпосуюн кошкондо?

Десем мени бир карап
Иним минтип жылмаят:
— Момпосую бар болсо
Осмон, Бостон жыргамак.
Мага бербей жеп алып
Тамшандырып кыйнамак.
Момпосуй түгүл бу кезде
Кумшекер жок бир кадак.

ЖАЛКООЛОРДУ ТЕРМЕТПЕЙТ

Окуу жылы аяктап
Каникулга тарадык.
Көчпөй калган Осмонду
Көрүп алып аядык.
Биз тырышып окусак
Ал самоочу оюнду.
Далай сабактарынан
Далай эки коюлду.

Мээрим чачып кубанткан
Мектеп — билим бешиги.
Осмондойду терметпейт
Оюн болсо “кесиби”.

КӨП БОЛОТ

— Экиге кошсо экини,
Канча болот Бекболот?
— Төрт болот агай, төрт болот.
— Көбөйтсөкчү?..
— Көбөйткөндө...
Көбөйө берип көп болот.

ШЫПЫРГЫ ТЕРЕКТЕР

Төшөк салып жай түнү
Жаттым терек түбүнө.
Шамал жүрсө шуудурайт
Онду—солду ийиле.

Ким жактырбайт чынында
Жай—саратан учурду.
Шуудурашкан теректер
Кудум эле — шыпыргы.

Карашсын деп жылдызды
Мендей балдар кызыгып,
Асмандагы булутту
Жаткан тура шыпырып.

БҮГҮН ДАГЫ...

Бүгүн дагы дем алыш
Баарыбыз эс алабыз.
Уктап шашке болгуча
Уйкуга бир канабыз.

Эс алчу күн — жекшемби,
Эстен чыгып кеткенби?
“Бүгүн дагы бакчага,
Барамын” дейт Беккелди.

МҮЙҮЗҮНДҮ АЛЫП КОЙ

Токойдогу көп жандык
Кино көрүп жатыптыр.
Көп серия кинонун
Кызыгына батыптыр.

Эң биринчи катарга
Бугу отуруп алыптыр.
Коён келип кечигип
Арт жагына барыптыр.

Бирде оңго бурулуп
Бирде солго жыгылып,
Кино жакшы көрүнбөйт
Мүйүзүнөн бугунун.

Айла кетип Бугуга
Айтат минтип Коёнек:
— Мүйүзүңдү калдайтпай
Алып койсоң боло, — деп.

ЖАЗ

Жашыл кийип ыргалып
Жең түрүнүп шымданып,
Жаз келатат жыңайлак
Каш кирпичи нымданып.

Чуркап чыгып эшиктен
Мен биринчи кезиккем.
Кетип калат беле жаз
Бир азыраак кечиксем.

КЫШ

Сонун мезгил кышында
Эшикке чык, ышынба
Чана тээп жүргөн көп,
Чарчаса да бышылдап.

Жылуу кийин сен кышта,
Жылгаяк теп, кел музга!
Ажайып кооз кыш күнү
Аттигиниң, эң кыска.

КОТОРМОЧУЛАР

Котор десек Жылдызга
“Лук” дегенди кыргызча,
Оозунда эле турганбы
“Жаа” болот деп жылмайды.

Анда тигил Ниязбек
Айтып калды “пияз” деп
“Пияз”, “жаа”... деп “лук” деген
Талаш чыкты бүтпөгөн.

Келечектин балдары
Керек кош тил билиши.
Талаштырбай айткыла
Так которду кимиси?

ДУШКА ТҮШҮП АЛЫШТЫ

Асман тарап угузуп
Күркүрөгөн дабышты,
Дароо жамгыр сабалап
Көчөдөн суу агызды.
Өсүмдүктөр чаң баскан
Душка түшкөн биз сымал
Бир киринип алышты.

ЖАЗ-БОЁКЧУ

Ай, кандай кооз жазында!
Аба окшош атырга.
Жаз — боёкчу жер бетин
Боёп салды жашылга.

Жашыл эмес бул өрүк
Турат аппак гүл өнүп.
Жаздын жашыл боёгу
Калган тура түгөнүп.

ТАШБАКА

Көйрөндөнүп ташбака
Көйнөк кийип ак жака,
Оюн-зоокко батмакка
Жөнөп калат бак жакка.

Кээде ысып аптапка
Кээде батып баткакка,
Келгичекти бак жакка
Улгайыптыр ташбака.

Ак көйнөгү кирдептир
Айрылганын билбептир,
Кеңеш берип көргөндөр
Таштан кийим кий дептир.

Ошондон соң таш бака
Кийим кийбейт ак жака.
Таш кийими жыртылбайт
Анан дайым таптаза.

ӨНӨР САТЫП АЛАМ ДЕГЕН ХАН ЖӨНҮНДӨ ЖОМОК

Кайрымы тийбей чабалга
Ырайым кылбай адамга.
Жашаптыр зулум, сараң бай,
Илгерки өткөн заманда.

Анда да бороон болчу экен,
Анда да суулар тоңчу экен.
Анда да жайнап жаз келип
Токойго куштар толчу экен.

Жашаптыр кыяк тарткандар
Биринен-бири ашкандар.
Анда да ойноп күлчү экен
Силердей эле жаш балдар.

Ал кезде деле ушундай
Тоо турчу экен бузулбай.
Жүрүшкөн экен эл бирок
Азаптан такыр кутулбай.

Зулум хан сыртка чыкпаптыр
Эч кимдин мунун укпаптыр.
Кааласа тоё тамак жеп,
Кааласа кенен уктаптыр.

Акылмандарды тилдептир,
Ырчыны көзгө илбептир.
Карылык жетип калса да
Деги бир өнөр билбептир.

Келгенби бир күн акылы
Ойлонуп ал да акыры:
“Үйрөнүп жүрбөй өнөрдү
Азыраак төлөп акыны,

Бир акыл эптеп табайын,
Кармалап көрүп далайын.
Данкымды алыс таратаар
Өнөрдү сатып алайын”.

Деди да туруп демиге,
Тагынып кылыч белине.
Бүрүшүп турган алдында
Буйруду жигиттерине:

“Базарга элге баргыла,
Баарына жарлык салгыла,
Өнөрүн сатам дегенди
Жеткиргиле алдыма”.

Калбоого зулум каарына
Тополон салып баарына,
“Өнөрүн сатат ким” дешип
Кыйкырат алар жабыла.

Бардыгы кулак түрүштү
Уккан эл ыкшып күлүштү.
Капарга албай анда алар
Башташат кайра үгүттү.

Эл айтса сөздү нускалуу,
Бири да аны укпады.
Өнөрүң сат деп кыйнашты
Мергенчи, ырчы, устаны.

Жыйылган эл да суюлду,
Кайрадан ыр, күү куюлду.
Өнөрүм менен жасалган
Сатам дейт ар ким буюмду.

Кээ бири алса суракка,
Шыбырайт кээси кулакка.
Эч кимди таппай жигиттер
Кетишти жүрүп бир апта.

Анда хан ойлоп баш ката:
“Бирөөн да булар таппаса,
Өнөрдү сатып алуунун
Издейин жолун башкача”.

— Жигиттер! — деп ал бакырды,
Алар да кулак жапырды.
Кабагын түйүп каардуу хан
Үйрөтүп кирди “акылды”.

— Кулакты түрүп кебиме,
Баргыла базар элине.
Өнөрүн саткан адамга
Байлыгын берет дегиле.

“Өнөрлүү болсом эгерде,
Байлыгым чачпай мен элге.

Буйрамын өлүм жазасын
Өнөрүн саткан беренге” —

Деп ойлоп сараң ичинен
Жыртайтып көзүн шишиген,
“Тапкыла!” — деди бакырып, —
Өнөрү мыкты кишиден”.

Калбоого зулум каарына
Тополоң салып баарына.
Өнөрүн сатат ким дешип
Кыйкырат алар жабыла.

Бардыгы кулак түрүштү
Уккан эл ыкшып күлүштү.
Комузун чертип, ыр ырдап,
Бейкапар басып жүрүштү.

Чыдабай кетип анда алар,
Жарлыкты айтты таңданар: —
“Өнөрүн саткан адамга
Байлыгы хандын арналар”.

Түшүнбөй буга калдыбы
Дүрбөлөң түштү бардыгы.
Ансайын топту дүргүтүп
Жаңырат хандын жарлыгы.

Боздото ырдап өлөндү,
Дастандан айткан көлөмдүү,
Бир жигит топтон суурулуп
— Мен сатам, — деди, — өнөрдү.

Комузун катып койнуна,
Эл-журтту карап койду да:
— Эрк алып берем, — деди ал —
Ишенип мага койгула.

Жигитти кармап жабыла,
Апкелип алар ханына,

Тизелеп таазим кылышат
Ар кими сүйлөп жагына.

— Угуп тур, — деди хан анда,
Бир өнөр керек маган да.
Жакшысын сатсан өнөрдүн,
Казнага азыр барам да,

Байлыкты сага тапшырам,
Казнага сени баш кылам.
Бай болуп жатып каласың,
Акча эмес алтын чапчыган. —

Бардыгы карап жигитти
Жабыла кулак түрүштү.
Анда ал ойлуу томсорот
Кылчудай мүшкүл бир ишти.

— Шартына макул эмесмин...
Кыйнабайт сат деп мени эч ким.
А бирок, ханым, сен үчүн
Өнөрдү сатпайм дебесмин.

Турайын мен да антыма
Сен дагы көнгүн шартыма.
Өнөрдү сатам бир гана
Эркиндик берсең калкыма. —

“Эрк” деген сөздү түшүнбөй,
Жигиттин сөзүн бүтүрбөй,
Макул дейт анда сараң бай
Макулун ооздон түшүрбөй.

Ичтеги ою какбаштын:
“Бул шарттан кантип качмакмын.
Өнөрүн алдап алайын
Байлыктан качкан акмактын”.

Хан дагы көнүп шартына,
Жигит да туруп антына,
Эркиндик дароо берилди
Эзилип жүргөн калкына.

Шерденип жигит ошогоң
Карапа жасап чоподон.
“Ме, өнөр алгын!” — дегенде
Турган эл болду тополоң.

Хан кармап жигит жакасын.
— Сен кимди кордоп жатасың?
Келгиле... — деди, — жигиттер!
Бергиле мунун жазасын.

— Бул өнөр сага жакпаса
Ушуга көөнүң чаппаса,
Коё тур, ханым, — деди ал —
Сатайын өнөр башкача.

Койнунан алып комузун
Ойнотуп кээде кол учун,
Жар салып жигит ырдады.
Барктаган ата конушун:

— Сатса да заттын бөлөгүн,
Эч бир жан сатпайт өнөрүн.
Өнөрүм — мына комузум,
Анан да айткан өлөнүм.

Карытар нечен кылымды
Кааласаң сатам ырымды.
Кааласаң сатам комузду
А бирок сатпайм шыгымды.

Өнөрсүз адам күймөлөт,
Өнөрлүү ырдап, бийлемек.
Өнөрдү сатып албастан,
Өнөрдү дайым үйрөнөт,—

Деп жигит таазим этиптир
Эл дагы ырас дешиптир.
Айласын таппай сараң хан,
Келесоо болуп кетиптир.

Жакыпбек АБДЫЛДАЕВ,
«Макмал» руднигинин
жардыруучусу

*“Жаштык” деген старттан,
“Карылык” деген финишке
Чуркаар жолдо кыска абдан,
Жарайлычы бир ишке.*

*Жакырчылык кыйнабасын калкымды,
Оо, кенчилер! Көп казалы алтынды.*

АЛТЫҢ КЕНИН КАЗГАНДАР

**(АРНОО ЫРЛАРЫ,
ДОСТУК АЗИЛДЕР)**

Замир ЖУНУШАЛИЕВ,
«Макмал» руднигинин
оператору

ЫЙМАНДЫ БИЙИК ТУТАЛЫ

Пайгамбарыбыз Мухаммед алейкис саламдан ыйман жөнүндө сураганда, ал: “Ыйман бул — Алланын барлыгына, анын периштелерине, анын китептерине, анын пайгамбарларына, Кыямат күнүнө ишенүү жана Алланын алдында белгилеп койгон жакшы-жаман жактарына ишенүү” деген. Бекеринен Исламдагы беш парздын ичинен “Ыйман” биринчи аталып, биринчи жазылбагандыр.

Эл кеп кылса: “Бул адам, — деп, — ыймандуу”
Айткылачы, мындан өткөн сый барбы?

Ыйманы жок — туугандан, достон калаар,
“Ыймансызсың” деген сөз октон жаман.

Мезгил өткөн сайын адамдын жашоо шарты, аң-сезими өзгөрүлбөй койбойт. Мына ушул жерден мезгилдин өктөмүнө баш ийип, улуу Манас атабыз ыйык тутуп, урпактарына калтырган үрп-адатыбызды, каада-салтыбызды, маданиятыбызды унуткан жокпузбу? — деген суроо туулат. Бул суроого 2 жыл бою Тогуз-Торо районунун борбору Казарман кыштагында “Ыймандуулук биздин тагдыр, келечек, ийгилик” аттуу кароо-сынакты өткөрүү менен “Макмалалтын” кен комбинатынын эмгек жамааты оңой эле жооп берип койду.

“Акыйкатта Алла Таала бардык жакшы-жаман иштерди жазып койгон, анан муну мындайча түшүндүргөн: Эгер кимдир бирөө бир жакшы иш иштейин деп ниет кылып, бирок аны аткарбаса (аткара албай калса) Алла Таала муну жакшы иш катары жазып алат; Эгер кимдир бирөө жакшы иш жасайын деп ниет кылып, аны аткарса, муну Алла Таала ондон жети жүзгө чейин көбөйтүп, ал турсун андан да ашыгыраак жакшы иш катары жазып алат; Эгер кимдир бирөө бир жаман иш жасайын деп ниет кылып, бирок аны жасабаса, Алла Таала муну бир жакшы иш катары жазып алат; Эгер кимдир бирөө бир жаман иш жасайын деп ниет кылып, аны иштесе, муну Алла Таала бир жаман иш катары жазып алат” — деп жазылган Мухаммед алейкис саламдын хадистеринин биринде.

“Макмалалтын” кен комбинатына иштегени келгенимде, бир жакшы иш жасайын деп ниет кылып, мында иштеп жатышкан кенчилер жөнүндө китеп жазып чыгарсам деп ойлогом, ал оюм (ниетим) 1998 жылы орундалып, “Алтын кенин казгандар” деген ырлар жыйнагын Бишкектеги “Учкун” басмасынан басып чыгардым.

Китептин бул бөлүмүнө мурда чыккан жыйнактан айрым арноо ырлары кошумчаланды. Жогоруда айтылган “Ыймандуулук биздин тагдыр, келечек, ийгилик” аттуу кароо-сынакты уюштуруучуларга, ага катышкандарга, алтын кенин казып жатышкан жаштарга, дили таза, ниети ак айрым адамдарга жазылган арноо ырлары, ошондой эле, жыл сайын белгиленип туруучу улуттук, кесиптик майрамдарда, маараке-тойлордо окулган ырлар топтоштурулду.

Профессионал художниктерден кем калышпай, өзүнүн тубаса таланты менен кийинки муунга үлгү боло турган эмгек алдыңкыларынын, иштин көзүн таба билген уюштургуч жетекчилердин сүрөттөрүн тарткан тоо цехинин жумушчусу Замир Жунушалиевдин эмгегине жогору баа бербей коюуга болбойт.

Мезгил өтөт. Адам карып, буюм эскирээр. Ошондо бул китепти колго алып, ушул бөлүмдү окуган адам жаштыгын, бирге иштеген кесиптештерин элестетип, “Ыймандуу өмүр сүрдүм бекен?” деген суроонун айланасында ой жүгүртүп турса, менин ак тилегимдин ишке ашканы.

Байлык эмес алтын терип жыйганың,
Байлык деген — бийик туткан ыйманың.

Жакыпбек Абдылдаев

I

Ыймандуулук — биздин тагдыр, келечек
 Ыйманы бар пейли кенен эл өсөт.
 Ата-энебиз барктап кийип келишкен
 Ак калпакты, анан аппак элечек.

Ыймандуулук — биздин тагдыр, ийгилик
 Ыймандуу бол эл журтунду сүйдүрүп.
 Кыргызымдын каада салтын бек сактап
 Ток пейил бол, раазычылык билдирип.

II

Барктап досту, тууганды
 Өткөрүп кыйын жылдарды.
 Жашап келген кыргыз эл
 Ынтымактуу, ыймандуу.

Меймандостук, сыйкорлук
 Биздин элдин салты экен.
 Ушу биздин кыргыз эл
 Ырыска мол калк экен.

Аңыз болуп айтылган
 Айланам кыргыз калкымдан.
 Ыйманы баалуу элимдин
 Биз казып жаткан алтындан.

КУРМАНБЕК ОСМОНОВГО

Кароо-сынактын сценарийинин автору

Кайрылганда балалык чагыңызга
 Бала болуп олтурдум жаныңызда.
 Чай кайнамай убакыт ортосунда
 Сөз айтылды ары узун, ары кыска.

Эстеп Төлөк, Асылбаш айылдарын
 Көз алдыма тартылды кайындарым.
 Улуу адам турганда өзүңүздөй
 Сездим тоодой менин да багым барын.

Карап турдум суктанып өзүнүздү
Эскердиниз комсомол кезинизди.
Усубаалы башкарма тирүүсүндөй
Эскерүүдө биз менен кезигишти.

Угуп турдум кунт коюп кептериңди
Акын Салкын кайненем эскерилди.
Олтургандай жанымда кайран киши
Ошондо бир эреркеп кетпедимби.

Көп батырган кайгыга арманына
Баш иебиз тагдырдын салганына
Оомал-төкмөл дүйнө деп бекер айтпайт
Буга болбос эч качан танданууга.

Курман ага, мен сизди угуп турдум
Уккан сайын өткөндү туюп турдум.
Канча асыл адамдар эске түшүп
Жүрөгүмдү бороонго буюктурдум.

Жыргал заман курушуп балдарына
Алар кеткен дүйнөнүн нар жагына.
Элге кылган эмгегин ыйык тутуп
Сыйынабыз ар дайым арбагына.

Курман ага, сиздин да эмгегиңиз
Элге синген, баркташат эл-жериниз.
Комсомолдук өрт курак алыс калып
Бир топ жаштын сересин сермединиз.

Курман ага, эч качан карыбаңыз
Бүгүнкү күч-кайраттан тайыбаңыз.
Сизди сыйлап, урматтап биз турганда
Оңой нерсе токсонго барып алыш.

Адам керек өткөндү баяндаарга.
Жакшы адамга жанды не аянганга.
Ошол чакта баскандан кыйналсаңыз
Таяк болуп беремин таянганга.

Көпчүлүктү бул заман кыйнап турат
Аны эстесем жүрөгүм туйлап чыгат.
Анан дагы жүрөгүм сиздей токтоо,
Сиздей сылык адамды сыйлап турат.

Кичүүлөргө берилип ак батаңыз.
Курман ага, бактылуу көп жашаңыз.
Сизди көрүп, тарбия-таалим алып
Биз алтынды дагы да көп казабыз.

БООБЕК РЫСАЛИЕВГЕ

*Кароо-сынактын уюштуруучусу,
Калыстар тобунун мүчөсү*

Биймандуу бол деп балдарым
Боздоп жүргөн агабыз.
Концерттерге жеңени
Коштоп жүргөн агабыз.
Жалкоолорго ачуусун
Топтоп жүргөн агабыз.
Ишкерлерди мээримдүү
Дос деп жүргөн агабыз.
Чындыгында ага биз
Баарыбыз тең балабыз.
Кээ-бир күнү жагабыз
Кээде жакпай калабыз.
Чындыгында биз андан
Чын тарбия алабыз
Узак өмүр сүрсө экен
Урматтаган агабыз.

БЕКТЕНОВ БИЙМЫРЗАГА

“Ак жол” тобунун жетекчиси

Тормозу жок КРАЗды аркыраткан,
Жалгыз “көздүү” фарасын жаркыраткан,
Ага болбой күн-түнү, жайдыр-кыштыр
Алтын кенин арбыта тартып аткан,

Автоунаа цехинин балдарына
Бир өзүңсүң жылуу сөз айтып аткан.

Жетекчисин, алдыга жүргөн иши
Сени баалайт тааныган, билген киши.
Токтоо кыял, сендеги сылык мүнөз —
Ыйманы бар жигиттин бир белгиси.

САДАБАЕВ КУРМАНБЕККЕ

“Мурас” тобунун жетекчиси

Керемет тура дегизген
Келбетин укмуш келишкен.
Барбасаң да “ДК”а га
Кол бошобой көп иштен,
Командаңыз “курама”
Атаандашын жеңишкен.

Айтайын сөздүн эмнесин,
Айлындан алыс элдесин.
Эл-журттан бөлөк кылбасын
Эгерим адам пендесин.
Алыста иштеп жатсак да
Ар адам “кыргыз эл” десин.
Кыргыз эл үчүн кана ким
Кыямат жанын бербесин?
Ыймандуу, сыйлуу өзүңө
Ыраазы мендей жердешин.
Элимдин болсо ыйманы
Бүгүнкү кыйын замандын
Азабын кантип жеңбесин.

ТОКТОНАЗАР ТОКТОСУНОВГО

“Кенчи” тобунун жетекчиси

Демилгени укканда
Дили менен жактырып,
Сынак болот дегенде
Коллективди баш кылып,

Асанбекке “Манасты”
Алты саат айттырып,
Акынга ыр жаздырып,
Оператор Замирге
Түркүн сүрөт тарттырып,
Таппаганды таптырып
Баспаганды бастырып,
Туш тарапка чапкылап
“УАЗик”ти ат кылып,
Токобуздун бул ишин
Тоо цехи бүт жактырып,
Өткөрүштү сынакты
Сылык–сыпаа каткырып.
Эми,
Токтоо жүргөн Токону
Кээ бирөөлөр жазгырып,
Кетпесе экен азгырып.

ЭСТЕБЕС ТУРСУНАЛИЕВГЕ
СССРдин эл артисти,
калыстар тобунун мүчөсү

Эки саат ырдады
Эл тунжурап тындады.
Алты саат ырдады
Арбап алды кыйланы.
Ооруп турган пенде да
Орунунан жылбады.
Коштоп комуз кылдары
Нөшөр болуп тынбады.
Казарманда Эстекем
“Карт” кекирип ырдады.
Алакан чаап бир даары
Ой–да–а, баары жыргады.
Келген дешип Эстебес
Оо, баягы жылдары,
Жүрөөр кийин эскерип
Казармандын балдары.

Жашка дагы, карыга
Салам айтты баарына.
Кээ бирөөнүн токтолду
Жакшы сапат жагына.
Кээ бирөөнү сындады
Тийип намыс, арына.
Аны сүрөп биз турдук
Алакан чаап жабыла.
Жаралыптыр Эстекем
Жалпы кыргыз багына.

Ырдын төксө тазасын
Ырахатка батасын.
Армандууну кубантып
Алыс кууду капасын.
Кара жаак экен деп
Карманган бар жакасын.
Эмки тилек — Эстекем
Элдин алып батасын,
Бир ууч кыргыз ичинде
Бир кылымды жашасын.

ТУРУСБЕК ЖУМАЛИЕВГЕ

Режиссер, алып баруучу

Албасаң да гримдеп
Ак келбетиң билинмек.
Сени көргөн кыздардын
Сенек бою дирилдеп...
Ай чырайлуу экен деп
Айтып жүрдүк кийин көп.

Кандай сүйкүм басканың
Көркү болдуң сахнанын.
Орун тапты жүрөктөн
“Оо” деп эле айтканың.
Узун сөздүн кыскасы
Ушунундан жазбагын.

«Макмалалтын» кен комбинатынын
директору АШЫРАЛИЕВ Алмаз

ТЕҢИРБЕРДИ ШАЙНАЕВГЕ

Санжырачы, калыстар тобунун мүчөсү

Сулуу кызы, акыны, аргымагы —
Эл намысы, билбестир ар ким аны.
Анан сиздей карысы болгон элдин
Жумур башка батырган санжыраны.

Бир кылчайып карасак артыбызды
Баратыппыз унутуп салтыбызды.
Боорукердик, сыйкорлук, жөнөкөйлүк
Калк катары тааныткан калкыбызды.

Кыргыз кандай экенин сураба да,
Көп айтылат накыл кеп, уламада.
Кыргыз төргө жай салып жолоочуга,
Өзү болсо жатчу экен улагада.

Көрүп туруп адамды үшүп келген
Чече салып үстүнөн, ичик берген.
Жөө келаткан адамга ооруп боору
Кыргыз-минген атынан түшүп берген.

Жашасак да боз үйсүз, алчыксыз
Болсок дагы билимдүү, санаасыз биз.
Кыргыз элин нукура кыргыз кылган
Үрп-адатты унутуп баратыппыз.

Айырмасы элимдин башкалардан —
Улууларды урматтап барктаганда.
Ичээр ашын кудайы коногуна
Куюп берип, а өзү ачка калган.

Ушулардын бардыгын үйрөттүңүз
Накта кыргыз тилинде сүйлөттүңүз.
Сизден калган сөздөрдү биз кийинки
Муундарга айтууга милдеттүүбүз.

Сиз бүркүтсүз асманда шаңшып учкан,
Биз барчынбыз ээрчиген артыңыздан.
Жолдон чыккан акыры жолду табат,
Биз чыкпайлы үрп-адат, салтыбыздан.

ЖЫЛДЫЗ САДЫКБЕКОВАГА

алып баруучу

Комбинатта карапайым бир кыздайсың
А сахнада көктөгү жылдыздайсың.
Көрк-келбетин, мимикаң арбай берип
Көпчүлүктү ордунан жылгызбайсың.

Сахнага сен чыксаң илберинки
“Бах, чиркин!” — деп тамшанып ийбедикпи.
Жөнөкөйлүк, сулуулук эмне экенин
Сени көрүп ошондо билбедикпи.

“Ыймандуулук” сынагын алып бардын
Казармандын калкына жагып калдың.
Ыймандуулук эмине? — деген кезде
Ал — Жылдыз — деп сен эсте калып кал-
дың

«Макмал» руднигинин начальниги
ФРОЛОВ Игорь Леонидович

БАКСУЛТАН АБАКИРОВГО
“Мурас” тобунун капитаны

“Мурас” тобун башкара
Күлүндөп чыксаң сахнага,
Азамат жигит экен деп
Алакан чаптык шаттана.
Өнөрүндү өргө чап
Өмүрү жерге таштаба.

Жагымдуу экен обонун
Жан жырғап куштар боломун
Билинбей жүргөн менен сен
Бирисиң кырк чоронун.
Баксултан сендей болушсун
Балдары Тогуз–Торонун.

«Кыргызалтын» ААКсынын башкы
бухгалтери БЕЙШЕНАЛИЕВА Самара

АЙТМААРЕК ӨМҮРАЛИЕВГЕ
Катышуучу

Сөздүн айтпайм төгүнүн
Элдин буруп көңүлүн,
Шурудай тизип сен айттың
Раззаковдун өмүрүн.

Анан ошол сынакта
“Тартылган” элң кулакка.
БелАЗ айдап жүрөсүн
“Настоящий” убакта.

Көз артпасын өңгө көп,
Чимирилсин дөңгөлөк.
Ыймансыздар калышсын
Артыбызда жөрмөлөп

БЕЙШЕНБЕК САТИЕВГЕ
“Кенчи” тобунун капитаны

Ырдаганың “Кыздар, ай”
Жүралбайсың сыздабай.

Көңүр үнүн чыкканда
Кол чаптык го биз далай.
Ырдай берсең кыздар деп
Күнү-гүнү уктабай,
Келинчектен үйдөгү
Тил угасыз сиз далай.

САНСЫЗ ШҮКҮРОВГО

Катышуучу

Чач шыпырып “гас” болдун
Буддизмге баш койдун.
Шымды чечип ыргытып
Ак дамбалга тап койдун.

Сөз сүйлөдүн кырааттап
Ага, Саке, ырахмат.
“Кабыл алып” бөлөк дин
Бизден кеттиң ыраактап
Мусулмандар той берсе
Жетип келбе бир аттап.

Профкомдун төрагасы
КАЛЧАБАЕВ Мааке

КӨЛБАЙ МОЛДОБАЕВГЕ

Катышуучу

Арстанбектей “акын” болдун
Ар нерсеге жакын болдун.
Күпүлдөтө “Манас” айтып
Эр Манастай баатыр болдун.

Анан үнү арген экен
Талант жугуп калган экен.
Көлдөй толкуп ырдабадын
Көлбайлыгың жалган экен.
Эми толкуп ырдап койчу
Бүгүн бизде майрам экен.

АСАНБЕК МӨНДӨЕВГЕ

Катышуучу

Оо, биздин Асакебиз, манасчыбыз
Болбостур сен келгенде карап туруш.
Өт төргө, төрдүн баары өзүндүкү
Биздин иш: тамак кылыш, шарап куюш.

Манастан дагы бир топ күпүлдөткүн,
Тиш барбы? Жаштык кездей күчүн көппү?
Айта бер коркпой эле таң аткыча
Автоцех чамгарагын түшүрбөстүр.

РЫСБЕК ТОКТОКОЖОЕВГЕ

Катышуучу

“Кайненени” какшаттың
Карыларды аксаттың.
Коммерсанттын ролун
Жакшы аткарып, жакшы айтың.

Сахнанын көркүсүн
Жигиттердин өртүсүн.
Шык кошулуп шыгыңа
Улам-улам өөрчүсүн.

Анан, иним Рысбек
Алтынды каз өлкө үчүн
Себеби, сен кенчисин.

КЫДЫРАЛИЕВ Жыргал, бургулоочу

ЖУНУШАЛИЕВ ЗАМИРГЕ
Катышуучу, художник

Сен кармасаң кыл калем
Байып турам ырга мен.
Дубалдагы сүрөттөр
Сөз айткансыйт “чын” деген.

Таңдай аппак ниетин
Полотного чиесин.
Өзүн тартып тим болбой
Эстетип кулк-мүнөзүн,

Сүрөттөгү адамды
Сүйлөтүп да иесин.
Сезим козгоп сергитет
Сенин тарткан сүрөтүн.
Бирок, Замир, бир өзүн
Сүрөтү жок жүрөсүң.

НУРГАЗИЕВ Аскат,
улуу механик

ОКЕНОВА ГҮЛШАТКА
Катышуучу

“Акый, акый, акый” деп
Айтып чыктын акыйнек.
Ыр билбеген кыздарды
“Чымчып” өттүн “кокуй” деп.

Кызылчачы Зууракан —
Кызык болду туурасаң.
Ошол башкы ролунду
Болбос чыгаар жуубасаң.

САТАРОВА Санжап, терүүчү

КЕЛГЕНБАЕВА КЫЗАЙЫМГА
Катышуучу

Кызайым кандай, Ай кандай?
“Байтикти” тиктеп тайманбай,
Арманын айтса буркурап
Жүрөккө канжар сайгандай.

Мөгдөтүп ал кез кыйланы
Алсызды алдуу кыйнады.
Теңсиздик доордо чындык сөз
Ийилди, бирок, сынбады.
Азыркы жаштын болсо дейм
Айсары кыздай ыйманы.

ТОПЧУБЕКОВА ГУЛЬШАТКА
Катышуучу

“Айчүрөк” болсоң сахнада
Турмушта анык чүрөксүн.
Суйкая карап сен турсаң
Суктанбай сага ким өтсүн?
Далайга арнап мукам ыр
Дарысы болдун жүрөктүн.

Ырдалып түркүн ырларын
Ыйманга үндөп тур дайым.
Кубантып уккан адамды
Кумири сенсиң кыйланын.
Жолугат ар ким ыр менен
Жоготпой жүрсө ыйманын.

ИСАКОВ Нурлан,
«Макмал» руднигинин тоо мастери

ИСМАИЛОВА СОЗУЛГА
Катышуучу

Медпунктан жылбай бир кадам
Ден-соолук жагын чыңдаган,
Кээ кезде чыгып сахнага
Келиштире ырдаган,
Ардактуу Созул эже деп
Адам көп сени сыйлаган.

Жан барбы ырды сүйбөгөн?
Жан барбы ырдап, күлбөгөн?
Оорудум деген кенчиге
Таблетка бербей миндеген,
Ырдан өткөн дары жок —
Дарылай бергин ыр менен.

БҮРКӨКБАЕВА Жаңыл,
машинистка-катчы

БАКЫТ АКБАЕВГЕ
Катышуучу

Дарданбайдын ролун
Дал өзүндөй аткардың.
“Көгүчкөндү” сен ырдап
Көңүлүң алдың жаштардын.
“Ыймандуулук” сынакта,
Артист болоор аз калдың.

Бороон менен беттешип
Аптапка да кездешип,
Бир нерсени эстетип
Сен көзөдүң көп тешик.
Эми, ырдап, иштеп жүрө бер
Вахтаңды так өткөзүп.

НАЗАРКУЛОВ Арстан, директордун
экономика боюнча орун басары

АСЕЙИН САДЫРБАЕВГЕ

Катышуучу, төкмө-акын

Бороондо да, аптапта
Сыздап дагы, какшап да,
Ырдап жүрдү жаш чакта.
Капкара чачы бар эле
Ал учур калды арт жакта.
Азыр башын карасаң —
Баш эмес эле ак пахта.

Супсуну сууп, үңүлүп
Суутулбай жүрөт бу күлүк.
Комбинат болсо спонсор
Кыргызга берет жүгүрүп.

БАКАЕВ Кудайназар, механик

СЕРГЕК КОШАЛИЕВГЕ

Катышуучу

Аял кийим кийинип
Этегинди түрүнүп,
Манту саттың “базарда”
Аркы-терки жүгүрүп.

Эгер манту сатпасан
Талп-талп этип баспасан,
Сулуу келин экен деп
Тийишмекпиз капкачан.

МЫКТЫБЕК БАЗАРБАЕВГЕ

Катышуучу

Өнгүрөп “ыйлап” сахнадан,
Өңгөнү да ыйлаттын.
Боор эзилте каткырып
Элди далай жыргаттын.
Биздин Мыкыш карьердин
Сүймөнчүк баласы да.

Аялча кийинсе опокшош
"Карганын дамасына".

КАДЫРАЛИЕВА Бальзам,
жабдуу бөлүмүнүн башчысы

ТОКТОСУНОВ Токтоназар,
карьердин начальниги

ТАЛПАКЕЕВ Көндүкбай,
бульдозерист

ШАКУЛИЕВ Нияз, жумушчу

АЛТЫН КЕНИН ТАПКАНДАР
ЖӨНҮНДӨ ҮР

Алгачкы геологдорго

I

Санчы сынчы качандыр бир кездерде,
Жолоочулап далай элде, көп жерде
Олуялык мындай сөзүн айткан дейт
Тогуз–Торо аймагына жеткенде:

“Тогуз–Торо–аягы туз, башы алтын
Адамзатка мынча неге катаалсың.
Койнундагы байлыгыңды бир кезде
Бизден калган урпактарга ачаарсың”.

Андан бери өттү канча убакыт
Билбейм анык айталбаймын ынатып.
Ушул сөздүн аныктыгын бул жердин
Эли жүрөт уламадай улашып.

II

Макмал тоосу кандай кооз жайкысын
Аралай бер ойдунун да кайкысын.
Элендешип оттоп жүрсө эликтер
Кекиликтер баштайт бүтпөс “айтышын”

Кокту жакта Макмал суусу шар агат
Тоо бетинде жайнайт жапан карагат.
Мындай жерди күндүз эмес түнкүсүн
Жүргүн келет чарчагыча аралап.

Кыргыз жери — кыргызга ыйык жер деп бил
Көз тийбесин урмат кылып тергеп жүр.
Канчалык кооз жер болбосун Макмал төр
Мурда бирөө мында басып келбептир.

Изилдөөгө кийик жүргөн өрүштү
Алгач ирет геологдор келишти.

Бирн болсо жардамчысы Наташа
Бирн Петр — жетекчиси негизги.

Жерге тигип көтөрүнгөн чатырын
Калтырышып буюмунун ашыгын
Балканы алып экөө кетип баратты
Тоо бетинен издеп таштын асылын.

Издейт ташты зоокадан да жалама,
Издейт ташты казып терең канава.
Казган жерин түшүрүшөт картага
Кылган эмгек кетпесин деп талаага.

Казып алган пробасын аярлап
Карайт Петр, анан номур даярдап
Наташага айтып берет ал ташта,
Эмне барын, эмне жогун баяндап.

Өттү далай окшош күндөр коёндой
Тоо саргайды жашыл түскө боёнбой.
Алмустактан адаты бар бул жердин
Эрте күздө “ак шейшепке” оронмой.

Муну сезген Петр жыйнап аспабын
А Наташа зилдей асыл таштарын,
Мүшөгүнө салды баарын иреттеп
Калтырган жок тоодон издеп тапканын.

Анан алар ашып кырды, белести
Ылдыйлашты бирок жүк оор эмеспи,
Жол арбытып алган кезде бул экөө
Бир аз тынып алалы деп кеңешти.

Олтурушту тоо бетинде жанаша
Петр жал-жал Наташаны караса,
А Наташа токтоо бир сыр билгизбей
Көз карашты сөзгө чалат тамаша.

Сезим, Сезим! тынчытпаган адамды
Башкарасың эркекти да, аялды.

Сезими жок, сүйүүсү жок пенденин
Жашап өткөн бүт өмүрү карангы.

А Наташа аялзат да чырайлуу
Аны көргөн адам бир аз чыдайбы?..
Эс алган соң айтып калды Наташа:
— Жүргүн, Петя, жолубузду улайлы.

Наташага колун артып отурган
Петр минтти: — Бул жерде жок чоочун жан,
Ах, Наташа, үйгө бараар алдында
Уруксат бер, өөп алайын оозундан.

А Наташа колун бетке калкалап
— Коюңуз, — деп кетенчиктейт чалкалап.
Энсөө, энсөө! Ортосунда экөөнүн
Бийлеп жатты, куруп жатты салтанат.

Кимдир бирөө койгон өңдүү өчөшүп
Наташанын далысына таш өтүп...
Алып салып ошол ташты муштумдай
Анан чөптү төшөк кылып төшөшүп...

...Тоо көрүнөт Наташанын көзүнө
Арча турат өскөн аска бетине.
Энсөө жеңип баратканда ал арча
Бек сакталды Наташанын эсине.

А Петро далыга өткөн ташты алып,
Наташадан уялып да, жазганып,
Салып койду ошол ташты баштыкка
Эстеликке жүрсүнчү деп сакталып.

Жүрөктөргө мээримдүүлүк уялап
Анан экөө жол улады кыялап.
Эмне болгон? Билбейм эмне болгонун,
Бирок экөө бир-биринен уялат.

Көздөн учуп иштеп жүргөн мекеме
Келишти алар Фрунзеге тез эле.

Асыл таштын анализин алууга,
Экөө бирдей иштеп жатты көшөрө.

Талкалашып казган асыл таштарды
Баарынын тең анализи такталды.
Эмнегедир үмүт кылган ал жердин
Проценти берип калды аз санды.

Аска ташты кайлоолоп да, балкалай
Кайран эмгек чуңкур казган чарчабай,
Үмүттөнүп алып келген таштары
Алтын кенге эмес экен анча бай.

Анан Петр Наташанын баягы
Далысына өткөн ташты карады.
Өткөндү эстеп раазы болсо бир чети
А бир чети Наташаны аяды.

Болбос жорук үмүт шамын өчүрүш
Петр, Петр! Жыргай турган кезиңиз!
Анализи ошол таштын муштумдай
Көрсөтүүдө шкаланы жетимиш.

Петр дароо башын чулгуп шылкыйган
— Алтын кенин биз таптык, — деп кыйкырган.
Бирок ал жер түшпөгөн соң картага
Экөөнүн тең эсинде жок, унтулган.

— Жүр баралык кар жаай элек кезинде
Балким сенин калган чыгаар эсинде, —
Десе Петр макул болуп Наташа
Экөө чогуу келишти бир чечимге.

Олтурушса вертолётко азандан
Тосуу алды ток пейилдүү Казарман.
Чет-Булакка таштап койду машина,
Андан ары жолдун учу такалган.

Жөө жалаңдап белес ашып, кыр ашып
Кайсыл жер деп бир-биринен сурашып

Жаткан жерин эстей албайт Наташа
Көңүлүндө миң элести чубатып.

— Эсте, эсте, Наташенька, эстечи! —
Петронун ушул болду кеп сөзү.
Тоону тиктейт таппайт жашыл арчаны
Наташанын бакыракай өрт көзү.

Тигил кайкы, бул кайкыны басышты,
Далай белес, далай кырды ашышты.
Акырында сулк жыгылып экөө тең
Чалкасынан тоону тиктеп жатышты.

Наташанын бакырайган көздөрү
Тиктеп жатты ак булутту көктөгү.
Анан кийин көзү түштү арчага,
Жалгыз өсүп турган аска беттеги.

— Таптым, таптым! Алтын кени ушул жер
Тигил арча, анын жашыл түсүн көр!
Петя, Петя! Менден башка жан болсо
Бул учурду өңүм эмес түшүм дээр, —

Деп Наташа тура калып ордуан
Жашыралбай кубанычын оргуган,
Алтын кени жаткан жерди кучактайт
А Петро сылап анын мойнунан,

Эркелетти: — Сени болот Наташа
Алтын аял, алтын кыз деп атаса.
Тилегеним сендей асыл аялзат
Алтын сымал дат бастырбай жашаса.

III

Так ушинтип табышыптыр алтынды
Бул чындык кеп табалбайсың калпымды.
Бул заманда алтын кени, ыр кени
Бактыга мол кылса болду калкымды.

Анык келди олукнын баштагы
Алтын ала көрбөй туруп айтканы.
Чындыгында азыр Тогуз-Торонун
Аягы туз, алтын болду баш жагы.

Жүрүп жатат алтын казуу иштери
Ачылыптыр анан дагы туз кени.
Түгөмбөсүн жердин асыл байлыгы
Түгөмсө да жазылчу ыр биздеги.

ТОГУЗ-ТОРО ЖЕРГЕСИ

Тоолорунда мөңгү жаткан, кар жаткан
Көзүнүндө Нарын аттуу дайра аккан.
Табияты катаал ушул аймакта
Тогуз-Торо эли жашайт кайратман.

Жашоосунда кыйынчылык көп көргөн
Баштарынан далай азап өткөргөн.
Бул аймактын элин азыр карасаң
Турмуш шарты таанылгыздай өзгөргөн.

Кээде жердин касиетин билбейсин
Жер аттуунун бардыгы тең, бир дейсин.
Тогуз-Торо алтынга бай жер экен
Анан кантип андай жерди сүйбөйсүң.

Мындан башка көмүрү бар, тузу бар
Тарыхка бай "Саймалуу-Таш" — куту бар.
Жаш өспүрүм, сен эсиңе тутуп ал
Бул аймактын касиети ушулар.

Кээде элдин касиетин туйбайсың
Туйсаң деле анча көңүл бурбайсың.
Ушул элдин билсең меймандостугун
Аны барктап эне-атандай сыйлайсың.

Тогуз-Торо, кен байлыгын ача бер
Мындагы эл, алтынынды каза бер.

Оо, Тенирим, Тогуз-Торо элине
Бакыт тилеп, ырыс тилеп бата бер!

МАКМАЛ ТӨР

Бирине бири жанашып
Бир-бирин жөлөп таяшып,
Адырлар жуушап калганбы
Асманды көздөй баратып?

Кошулуп ишкер жаштарга
Мен келдим алгач Макмалга.
Секирсем колум жеткидей
Жапжакын турам асманга.

Геологдору өлкөнүн
Изилдеп Макмал чөлкөмүн,
Алтындын кенин табышкан
Аңтарып тоонун чөнтөгүн.

Келишип мында вахтага
Калышып эки аптага,
Алтындын кенин казышкан
Суктанам кары, жашка да.

Ала-Тоом малга ыңгайлуу
Бир сөздү, бирок, ылгайлы.
Жеримдин, Мидин айткандай
Ташы бүт алтын турбайбы.

Бир Мекен жетет бир жанга
Раазымын тоодо туулганга.
Кыдырып дүйнө не кылам
Кыргыздын жери турганда.

ВАХТОВИКТЕРДИН ЫРЫ

Жашаган жерим Казарман
Жумушка жөнөйм азандан.

Каш кагып сүйкүм узаттын
Калтырбай мени катардан.

Өткөнүн күндүн байкабай.
Өкүнүп азап тартам — ай.
Он беш күн бирге болсом да
Кумарым калды таркабай.

Иштеймин тоодо, Макмалда
Убак жок көңүл ачканга
Өзүңдү ойлой беремин
Түнкүсүн жалгыз жатканда.

Алыстап эки аптага
Айласыз жүрөм вахтада.
Кадыркеч өзүң турганда
Көңүлүм бурбайм башкага.

Баш ийип тагдыр салганга
Арманда жүрөм, арманда.
Оюбуз менен болорбуз
Он беш күн иштеп барганда.

КАЗАРМАН-МАКМАЛ ОРТОСУ

Күндүн кайтып куйкалаган илеби
Кеч да кирди купкуу болуп ирени.
Терезелер кабак бүркөп томсорот
Алган өңдүү мойнуна чоң күнөөнү.

Алыстагы Ак-Түз деген эл-жерден
Казарманга ушу маалда мен келгем.
Оо, жараткан, ырыскынды аяба
Эл турмушун жазам деген пенденден.

Күн нуруна окшоштуруп салынган
Кичи район алыс эмес айылдан.
Күндүн нуру сыяктанат зор үйлөр
Борборунан туш тарапка жайылган.

Мында жашайт алтын кенин казгандар
Мында жашайт алтын чайып жаткандар.
Казармандан 40 чакырым ыраакта
Кен изилдеп жаткан айыл Макмал бар.

Катаал келет бул аймактын ой-тоосу
Жок дегенде кадам жер түз болсочу.
Кээде бизге эшик-төрдөй сезилет
Макмал менен Казармандын ортосу.

Жол ойдун дөң кээ бир жери, ырас тар
Жолго чыксаң түйшүгүнө чыдап бар.
Аптабын да, ызгаарын да тоготпой
Күндүр-түндүр кенди ташыйт “КрАЗ” дар.

Алтын кени кыргызымдын сыймыгы
Бу да болсо жараткандын буйругу.
Токтолбосун өмүрү жаш адамдын!
Токтолбосун кенчилердин кыймылы.

«ВАХТОВКАБЫЗ» УШУНДАЙ

Машина бар кен тарткан
Машина бар эл тарткан.
Анын бири «вахтовка» —
Андай күлүк «ат» жок да.

Казармандан Макмалга
Элди салып тартканда,
Резинкадай чоюлат
Жүздөй адам батканда.

Олтургандар чыдашкан
Орундугу жыгачтан.
Чуңкур жерден секирип
Май куйрукту куураткан.

Орундугун жойсокпу?
Шырдак салып койсокпу?
Же, түшпөй эле ичине
Миң ыраазы болсокпу?

«Сонун» маалын эстедик
— Сонун эле, эх! — делик.
Алтын казып жатсак да
Орундукка жетпедик.

Автодехтик Биймырза
Бизге жүзүн бир бурса.
Кенен жасап орундук
Кенчилерге сый кылса.

ОРТОДОГУ АЙЫРМА

“Макмалалтын” комбинат
Тен болсо да жалпыга.
ЗИФ менен тоо цехинин
Айырмасы бар тура.

ЗИФте иштеген балдарда
Алтынбек деген аттар көп.
Биздин атты сурасаң —
Шахтыбек же Макмалбек.

ЗИФте иштеген көпчүлүк
Жигули минип чаңдатат.
Тоо цехинин балдары
Бульдозер, БелАЗ айдашат.

ЗИФте иштеген балдарды
Жаркыратты “бир грамм”.
Бизде иштеген кээ бирөөн
Алсыратты “жүз грамм”.

ЗИФтегилер жыргайт дейт
Кытып алса “бир грамм”.
Биздегилер ырдайт дейт
Жутуп алса “жүз грамм”.

Чындыгында “жүз грамм”,
Ичип алсаң байкалбайт.
Чындыгында “бир грамм”,
Жакшылыкка алпарбайт

ЗИФ* окшошсо шаарга
Биз окшошпус айылга.
Жоопкерчилик болмоюн
Жоюлбайт бул айырма.

ВАХТАДАГЫЛАРГА

Радио, телевизор... Алар кайда,
Атүгүл гезит келбейт бул тарапка.
Кээ бирлер туш болдум деп жаман жайга
Сызсам дейт минип алып тулпар атка.

А силер эч нерседен кабар албай
15 күн тымтырс... Иштеп жатасыңар
Жар кандай, алыс калган бала кандай?
Кайрадан үйдү карай шашасыңар.

Достор бар, курсагың ток, жайың жылуу
Жашоонун жакпайт кээде андайы да.
15 күн өрт өмүрдү кайыл кылуу
Ар кимдин жазылбаган маңдайына.

Элибиз эркин болуп багыт алды
Биз ага түркүк тирөөч бололучу.
Казалык алтын кенин дагы шаңдуу
Кыргыздын чек арасы оронуучу.

Жай кышы тоодо жүргөн азаматтар,
Арнайлы эл-жер үчүн күчүбүздү.
Турмушта из калтырып жашамак бар,
Уласын кийинкилер ишибизди.

* Зиф — алтын ылгоочу фабрика

МАХАБАТ ТООДО ЖАЛЫНДАЙТ

Тоо цехинде көбүнчө жаштар вахталык метод менен 15 күндөн келип-кетип иштеп турушат. Маданий очоктон өтө алыс бул жерде гезит-журналдардын жаңы санын окуп туруу деген түшкө кирчү нерсе. Ошондой болсо да, кенчилер бири-бири менен ынак мамиледе болушуп эч качан эригишпейт. Атүгүл, томсоруп турган тоо ичинде махабат оту жалындап аруу сезимин айперилерге билдирген жигиттер да бар. Бир жигиттин арзыганына сүйүүсүн айтып жазган катын төмөнкүчө адабиятташтырып койдум эле.

БИРИНЧИ КАТ

Махабат сырын сактасаң
Мазактап мени какпасаң,
Периште сымал сезилген
Кумар көз сага кат жазам.

Агарып аткан таңсыңбы?
Айчүрөк сымал жансыңбы?
Көп келин-кыздар ичинен
Көңүлүм сага тартылды.

Көктөгү күндөй сезилген
Көзүңдөн сенин көзүңдөн.
Алдыртан мени карасаң
Адашып калам сөзүмдөн.

Тамакты сунуп жатканын
“Фамилияң ким?” — деп айтканың,
Бардыгы сыпаа көрүнөт
Журналга атым жазганын.

Жаштыкты арнап эргиген
Макмалда иштеп мен жүрөм.
Тамаша сөздөн курганга
Тапсам дейм сендей теңди мен.

Кийинип алып ак халат
Көп келин тамак-аш салат.
Өзгөгө көңүл бурулбай
Өзүндү жүрөм акмалап.

Башкача мени түшүнбө
Көрөмүн сени түшүмдө.
Өзүн деп чуркап келемин
“Завтрак”, “обед”, “ужинге”.

Жүрөктүн кылын козгогон
Жансыңбы пери окшогон.
Өзүндү көрүп алганда
Тамак-аш ичпей ток болом.

Сүйүүнүн жаман азабы
Сөз айтсаң мага капалуу,
Сезими күчтүү жүрөккө
Сен берген тамак батабы?

Кенчилер менен тең иштеп
Жүрөмүн өзүң деп иштеп.
Үйүнө кетсең эки күн
Үшкүрүп калдым сени издеп.

Вахтада иштеп жүргөндө
Эригет адам бул жерде.
Жалгыздап баспай томсоруп
Не жетсин ойноп күлгөнгө.

Эзилдим, сага эзилдим,
Катуурак айтсам кечиргин.
Айласын таппай кат жаздым
Арбаган аруу сезимдин.

Ырларым жакса күлөрсүң
Жакпаса кабак түйөрсүн.
Жалбарып сага кат жазган
...тамга деп билерсин.

Жооп болбогон сон, жигит экинчи жолу кат жазат.
Бирок аны берүүдөн ушул убакка чейин ийменип жүргөн
кети. Билким, кыз катты окуса ачык жообун берер жана
бул чыгарма экөөнүн ортосунда данакер болуп калар деген
ойдожун.

ЭКИНЧИ КАТ

Өзүңдү көрүп аппак куум
Мен сүйүү деген дарт таптым.
Кылыгын айтып жаш чактын,
Кыйналып сага кат жаздым.

Сүйүүдөн ашкан оору жок
Сүйбөгөн жандын боору жок.
Ак дилден жазган катымдын
Алиге дейре жообу жок.

Сөздөрүм жакпай калдыбы?
Же терең ойго салдыбы?
Көңүлү менен сүйгөндүн
Ыр жаза бербейт бардыгы.

Койгонун мага унчукпай
Көңүлдү жүрөт тынчытпай.
Өмүрүм өтүп кетеби
Өзүңдөн сөз же сыр чыкпай?

Аккуусун көккө талпынган
Айыктыр мени дартымдан.
Ашканада баратсаң
Акмалап карайм артыңдан.

Кымбаттуум менин, кымбаттуум
Кыйналып сага ыр жаздым.
Жолугаар күндү көп эңсеп
Жообунду укпай тынбасмын.

Көзүңдүн отун элебес
Көпкүлөн өскөн мен эмес.

Бакытым сенсин бир гана
Башкалар сага тең эмес.

Гүлүм жок сага сунганга
Үнүм жок ырдап турганга.
Атымды жазчы жүрөккө,
Атымды жазбай журналга.

Кечиктирбей эртерээк
Катымдын жообун берсе деп,
Үмүттү үзбөй жүргөн кез
Сүйүнтөөр кабар келсе деп.

Сыныңды бир топ көтөрдүм
Сыйлашып жүрүп өтөөрмүн.
Билип кой менин аппаккуум
Бир сен деп жүрүп өчөрмүн.

КАНКОЖОЕВ Байзак,
кампа башчысы

ЖОЛДОШЕВ Тайыр, электрик

ӨЗҮҢСҮҢ АЛГА СҮРӨГӨН

*Тогуз-Торо районунун мурдакы акими
АБЫЛОВ Нуралыга*

Жагдайын байкап ишимдин
Жонумдан оор жүк түшүрдүн.
Мүнкүрөп турган кезимде
Мүрөктүн суусун ичирдин.
Адамдык эмне экенин
Ошондо гана түшүндүм.

Турганда ооруп жүрөгүм
Тургузуп алга сүрөдүн.
“Жабыркап жүрбөй жарк күл” деп,
Жашоонун септин үрөнүн.
Кайрымдуулук дегенди
Ошондо билип жүрөмүн.

Турмушта азап көп кордүм,
Тунгуюк жарга кептсөдим.
Чыгарып жардан такалган

"Чындыктан тайба" деп келдин.
Көсөмдүк эмне экенин
Ошондо алгач сезгенмин.

Ырдасак болот ыр барда
Сыйлашсак болот сый барда.
Баарыга бакыт тилейсин
Бактыдан сен да кур калба.
Өр таяп кете беребиз
Өзүндөй адам турганда.

ТОКТОМБАЕВ Бекболот,
ЭКГ-5А нын машинисти

АК ДИЛДЕН АЙТАМ ТИЛЕКТИ
Геолог КОНОКОВ Каныбекке

Кабылып бороондун да капшабына
Биз көндүк Казармандын аптабына.
Чүй тарап кирет кээде түшүбүзгө
А бирок ага болбос актанууга.

Чыдайлы, чымыркана көшөрөлү.
Парз, ар ким өз милдетин өтөгөнү.
Замандын жүгү оордоп бара жатат
Эмесе, бел ийилтпей көтөрөлү.

Каныбек, жаштык күчтү аябагын
Изилде кыргыздын тоо, талааларын.
Алтындан чепкен тигип береличи
Кийими жыртык тура замананын.

Кээ бири алтын кенин казып жүрөт,
Кээ бири аны изилдеп ачып жүрөт.
Алтындан өтүк тигип береличи
Замана жылаңайлак басып жүрөт.

Каныбек, тулпар атка, эмесе, мин
Көргөзчү кыргыз кандай эл экенин.
Турмуштун басаар жолу дангыр болсун,
Кең болсун сенин дагы келечегиң.

НАЗАРКУЛОВ АРСТАНГА

Экономика боюнча

директордун орун басары

Аты угулган алыстан
Зам директор Арыстан,
Акча менен алышкан
Абдан эле калыс жан.
Супсуну сууп чыгышат
Акча сурап барышкан.

Кагаз, ВВ, ГСМ —
Экономдойт бардыгын.
Заманыбыз оңолмок
Зам. болгондо ал мурун.
Толтурам деп Арстан
Комбинаттын байлыгын,
Кыскартпаса болгону
Эмгекчинин айлыгын.

АСКАРБЕКОВ Чолпон,
ЭКГ-5А нын машинисти

АРЫКОВА САЙКАЛГА
Башкы бухгалтер

Кызматы элге байкалбай
Кысынып аны айталбай,
Толкуса Ысык-Көл сымак
А бирок жүргөн чайпалбай,
Сый урмат күткөн кимин бар
Сыпаалык жактан Сайкалдай?

Калп эле кантип мактайын,
Ишине кылдат, так дайым.
Биз деген көрксүз тал болсок,
А Сайкал сулуу — Ак кайың.
Эмгекти сүйгөн жакшы адис,
Анан да Сайкал жакшы айым.
Эмесе, эл-журттан алып алкышты
Ээрчисин Таалай, Бак дайым.

САРБАГЫШЕВ НУРДИНГЕ

Геолог

Көңүлдү бурбай башкага
Көп барган жери ашкана.
Мээримдүү медик барбы деп
Медпунктка калат баш бага.
Склад жакты көп ойлойт
Сканворд чийип жатса да.

Семиргенден сактанып
Диета кармап “ач калып”,
Орусча сүйлөп Нурдин дос
Оор ишти жүрөт аткарып.
Бирок, кен тапкан жалгыз менмин деп
Кетпесе болду мактанып.

САТАРОВ БОЛОТБЕККЕ

Айдоочу

Күйүүчү майды көп куюп
Күндөлүк ишти төп кылып,
Ооздугу жок “ЗИЛ”инди
Казарман жакка көп буруп,

Ак эмгек өтөп элине
Элүүнүн келдиң белине.
Демигип калбай бу чакта
Дем кошулсун демиңе.

АСАКЕЕВА АЛМАГУЛГӨ

*“Кыргыз деңизи” курортунун медицина бөлүгү
боюнча начальнигинин орун басары*

Күн асманда мээримдүү балкып атты
Көл үстүндө чардактар кайкып атты,
Аппак боз үй, жасалга, элдин шаны
Нооруз майрам келгенин айтып атты.

Угуп, көрүп ырчылар, бийчилерди
Алакан чаап, төктүк го күлкүлөрдү
Өнөр менен дарылап салышты алар
Эс алганы келишкен түркүн элди...

Бул майрамды шаңдуу да, ыйык кылган
Сиз болдуңуз жетектеп уюштурган.
Жүрөгүңүз чалкыган жүрөк экен
Карыларга өзгөчө жылып турган.

Ден соолугун чыңашып мында күн-түн
Чет өлкөдөн келишет элдер түркүн.
Сиздей адам бар үчүн тообуз көрктүү
Сиздей адам бар үчүн көл да сүйкүм.

Майрамыңыз бүгүнкү куттуу болсун
Көл абасы атырдай жыттуу болсун.
Биздин эле чынабай ден соолукту
Сиздин дагы ден соолук мыкты болсун.

ИМАНАЛИЕВ Керимбек, токарь

КЫРГЫЗБАЕВ БАЙКАДЫРГА

Байланышчы

Ар дайым пультта турасын,
Алысты жакын кыласын.
Аткарып элдин мүдөөсүн
Алыска жетсин кулачын.

Жаманы болбойт кесиптин
Кесипке жаштар жетишсин.
Кызматың менен сен барктуу
Ошону баары сезишсин.

ШАМЫРБЕКОВА ЗУБАЙРАГА

"Кыргыз денизи" курортунун

башкы бухгалтери

Бир кездерде аралашып биз менен
"Макмалалтын" комбинатта иштеген,
Кайда жүрсө калк сыйлаган Зубайра
Эстен чыккыс аруу жансыз Сиз деген.

Капа кылбай алдыңызга барганды
Кубандырып көп кылдыңыз жардамды.
Сиздей айым кыргызымда көп болсо,
Анда деги билбейт элек арманды.

Жаз да келди. Нооруз келди жаз менен
Ниетиниз ушунчалык ак белем —
Бир кездеги кесиптештер куттуктайт
Башыңыздан кетпесин деп бак деген.

Капаланган учурунuz болбосун
Ырыс, таалай төрүнүзгө орносун.
Эс алгандыр айтып Сизге алкышты
Ыйык-Көлдүн касиети колдосун.

МАКСУТОВ Бейше,
БелАЗ айдоочу

КУЛАЙЫМ МАЙМЕРОВАГА
Башкы бухгалтер

Макмалдын жайлоосунун гүлү кандай?
Көргөндө тонгон жүрөк жылыгандай.
Көңүлүн көкөлөтөт мерестин да
Кырмызы көйнөк кийген сулуулардай.

Сен жүрсөң ошол гүлдүн арасында.
Гүлбү деп ойлойт кээлер санаасында.
— Жок! — деймин, — сага теңээр бир да гүл жок
Гүл өскөн кыргыздын тоо-талаасында.

Себеби сен аялзат пейли кенен
Иштейсиң өз ишинди эргүү менен.
Ким бирөө өтүнүчүн айтып калса
“Жок” дебей жооп айтасың “мейли” деген.

Жакшы кеп эл ичинен угамын да
Мен дагы сени мактап турам ырдап.
Тилешет сени көргөн, сени билген
Аялзат көп болсо деп Кулайымдай.

Калдырым, жамандыкка кабылбагын
Өтүңдөй болсун кыргыз айымдары.
Жаңылбас жаак болбос, бирок өзүн
Эч качан эсебинден жаңылбагын.

Бу заман батып кайгы, санаага да
Каарданат карыга да, балага да.
Жаркылдап күлүп жүрсүн мүнкүрөбөй
Алтындан тиш салсакпы заманага?

Жашасак жакынды эмес, карап алыс,
Бүкчүйбөй белин түзөөр заманабыз.
Күлайым, сендей адам турган кезде
Заманга алтын сөйкө тагалабыз.

НУРМАНБЕТОВ ТАЛАНТКА

Комбинаттын башкы маркшейдери

Планды, ар бир айдагы
Толду деп айтсаң жайдары,
Кадимкидей кубанчу
Карьердин балдары.
Эми бизден алыстап
Комбинатка барганы,
Аптап араң келесиң
Сагынганда жарманы.

Макмалга майрам жаз келээр
Айран, сүт, кымыз апкелээр.
Ошондо, Таке, чапкылап
Күн сайын биздин жакка кел.

ТҮМӨНБАЕВ ДҮЙШӨНГӨ
Комбинаттын башкы геологу

Комбинаттан сен өзүң
Карьерге келесин.
Жоготкон бир буюм жок
Издей эле бересин.

Жер үстүн казып чебердеп
Синирдин сен да көп эмгек.
Бекер чыккан сөз эмес
Издеген табат деген кеп.
Издей бер Дүйшөн алтынды
Эми, жер астын казып тереңдеп.

НАЗАРАЛИЕВ БОЛОТКО
Карьердин геологу

Ак-Түздү, Талды-Булакты
Аңтарып издеп келгенсиң,
Ал жактан чыкпай эчтеке
Макмалдан алтын бергенсин.
Конкурска далай катышып,
Каршылашың жеңгенсин.

Бир колго кармап комузду
Бир колго алып балканы.
Кай жакка сапар алсак да
Ийгилик менен кайталы.
Анан, ыймандуу сендей жигитке
Ырахмат, алкыш айталы.

КАДЫРАЛИЕВА БАЛЬЗАМГА
Жабдуучу

Мүнкүрөп калсак запчасттан
Тоо цехи үчүн бат тапкан,
Минскиге Аскатты
Минут сайын каттаткан,
Айым жок ушу Бальзамдай
Адамдын баары макташкан.

Комбинатта өтөлдү
Гүлгүн курак жаштыгың.
Өрнөгү калат жаштарга
Өзүңдөй болгон жакшынын.
Урматын көрүп элиндин
Узак жол дагы баскынын.

КАЛЧАБАЕВ МААКЕГЕ

Профсоюз уюмунун төрагасы

Профкомго төрага
Жюриге да төрага,
Ак иштейт деп ар дайым
Алкыш айтат эл ага.

Бирок, өткөн сынакта
Тоо цехи жеңген убакта,
Баш байгени бералбай
Буйдалып калган бир азга.

Калыстар байкап көрөт ко
Күчтүүлөр, ырас, жеңет ко.
Тоо цехи мыкты экен деп
Мааке, баш байгени берет ко.

КАЧАГАНОВА КАЛЫЙПАГА

Бухгалтер

Эсеп-кысап бөлүмүн
Ээн-эркин жетектеп,
Бирге бирди кошконду
Компьютерде эсептеп,
Эки ооз сөздү жазса да
Ксерокста печеттеп,
Эжекебиз Калыйпа
Кээде ката кетирет.
Сураштыра келгенди
Суу сепкендей өчүрөт.
Жок дегенде отпускнуой

Берсе экен — деп тезирээк
Тоо цехинин балдары
Аны деле кечирет.

Улуу болсок бирибиз,
Бирибиз сизге инибиз.
Мойнуңузга көтөргөн
Оор экен жүгүнүз.
Тайгак жерден так басып
Тайгаланбай жүрүнүз.
Угуп далай алкыш сөз
Узун өмүр сүрүнүз.

СЕЙИТ ТОКТОМБАЕВГЕ

Тоо участогунун начальниги

Жалкоолор менен келишпей
Жакшынын көөнүн кейитпей,
Күлгөндө күндөй жаркыган
Толкуса сүрдүү деңиздей
Тоо цехин жүргөн кыдырып
Тоодогу аркар, эликтей,
Шамдагай жигит аз чыгаар
Токтомбаев Сейиттей.

Жашаган жери Токмокто
Жалгызбыз андай дос жокто.
Томсоруп калат көп балдар
Вахтасы бүтүп коштошо.
Кайрылып келет карьерге
Учса да Сейит космоско.

ӨЗУБҮЗГӨ КЕРЕКСИҢ

*ЭКГанын машинисти,
афганец Бекболот Токтомбаевге*

18 жашка чыкканда
Сөз айтаар кезде кыздарга,
Аттандың кармап куралды
Оогандык “басмач”, душманга.

Аман соо кайтып эл-жерге
Милдетин өтөп келгенде,
Кен чыккан жерде көп иштеп
Марыттын алтын кендерге.

Ооганга бардың себептүү
Ал учур башка эмеспи.
Өзүндөй жигит бу чакта
Элиңе эле керектүү.

Кыдырып кыргыз аймагын
Мейлин сен кайда барбагын,
Көнүл пас жүргөн күн болбой
Көп болсун тоюн, майрамын.

ӨНӨРҮНДҮ ӨРГӨ ЧАП

Наладчик Лестан Исабековго

Жалпыга айтсак калыс кеп
Шыктуусун Лестан ар ишке.
Сен менен данкка бөлөнгөн
Жумгалдык ВИА — “Наристе”.

Кыдырып кыргыз жергесин
Гитарда ойноп келгенсин.
Тубаса талант өзүңө
Маэстро кайдан тең келсин.

Кызыгы анан баарынан
Окубай “Союз” шаарынан,
Алдыга күлүк салбайсын
Радиотехник жагынан.

Иштейбиз өмүр, жаш короп
Иштеген жанга бак конот.
Өзүндөй шыктуу жигитке
Жетимиш өнөр аз болот.

ҮКҮБАЕВ АМАНБЕККЕ
*ЗИФтин башкы инженери,
Техника илимдеринин кандидаты*

Айтылчу сөздүн аныгы
Таласта туруп айылы,
Жетектеп ушу Аманбек
Ак-Түздү, Солтон-Сарыны,
Кыдырып кыргыз тоолорун
Чарчады, бир аз арыды.
Концернде олтуруп
Кареги да талыды.
Оо, анан келип Макмалга
Кошулуп бир топ салымы,
Ал келгени комбинат
Алтынга бир топ байыды.

Кааларым эми Аманга:
— Калтырбай жаман абалга,
Талыкпай иштеп узак жыл
Таяныч болгун чабалга.
Келаткан жаш муунга
Билимиң, күчүң аянба.
Калк сыйлаган өзүндөй
Кандидат болсун алар да.

ҮСӨНОВ МЫРЗАБЕККЕ
Электрик

Свет жок Казарманда. Капкарангы.
Мен кирсем секин аттап астананды,
Шашыла “кириңиз” деп ыйбаа кылып
Көргөздүн чырак күйгөн ашкананды.

Айтылып тилегибиз менин, сенин
Сүйлөшүп жазып алдык көңүл черин.
Жадырап кызмат кылды мээрим төгө
Гүлжаның-жарык маанай келинчегиң.

Бөлмөңөр свет өчсө муздап калып...
Чырак да араң күйөт, бүл-бүл жанып.

Ынтымак сый бар үчүн сенин үйүн
Карангы, суук болсо да жылуу, жарык.

НАСЫРОВ ЖОЛДОШКО

Наладчик

Эгерде Жолдош жок болсо
БелАЗдар жүрбөй токтомок.
Күркүрөп турган ЭКГ(а)
Ковшасын кайдан козгомок.
СБШ (а) жылбай ордуна
Жолдошту издеп жоктомок.
Жер көзөбөй БТС
Жетим балага окшомок.

Эгерде Жолдош болбосо
Видикти ондоп койбосо,
Секс, бокс кинону
Көрбөй калмак экенбиз.
Видеозалга бир басып
Келбей калмак экенбиз.
Ошондуктан Жолдошту
Урушпайлы бекер биз.
Калыс пикир көп айтсак
Кадырына жетербиз.

БООБЕКОВ КУДАЙМЕНДЕГЕ

Техника коопсуздугу боюнча инженер

Техника коопсуздугун сактаган
Ким болсо да, жакшы адис, жакшы адам.
Андан жакшы жетекчи бар Кукемдей
Көнүл калаар сөз бирөөгө айтпаган.

Алыс турган карьерге тез келет,
Журналдарды, күбөлүгүн текшерет.
Кенчилердин кемчилигин көргөзүп
Акыл-насаат, кеп-кенешин көп берет.

Анан Кукем, эргигенде ыр жазат
Уламыштан улап далай кырды ашат.
Жөпжөнөкөй ушул адам биз менен
Бирге иштеп, бирге сүйлөп, бир басат.

Опурталдуу өндүрүштө иштеген,
Бирок ага көнүп калдык биз деген.
Бир жаңылсаң майып болуп каласың
Сызыласың, “тирүү” деген тизмеден.

Иштейличи таптырбай бир кынтыкты,
Кудай бизден алыс кылсын кырсыкты...
Аты дагы Кудайменде экен деп
Жүрөгүмдөн ушул сыпаа ыр чыкты.

БЕЙШЕБЕКОВ НУРБЕККЕ

Карьердин маркшейдери

Таалимин алып Шербиндин
Тең иштеп, Нуке, тең жүрдүн.
Асанбекке карганда,
Рулетка — метр кердирдин.
Мага да рейка көтөртүп
Азаптуу ишке көндүрдүн.

Иш болсо иштей беребиз
Кумдан сээп, ташты теребиз.
Эмгегин сенин чынында
Эч нерсеге теңегис.
Азыркы оор турмушту
Ак эмгек менен женебиз.

ЖАКСЫЛЫКОВ КАРТБЕККЕ

Механик, 50 жашына

Картбек элге маалым сенин атын
Жакшы сөз көпчүлүктөн көп угасың.
Келипсиз эр ортону 50 жашка
Эмесе куттуу болсун элүү жашын.

Он беш жыл карьерде эмгектендин
Бузулган БелАЗдарды жөндөп бердин.
Жаштарга насаат айтып, акыл кошуп,
Ар убак өзүм дебей эл деп келдин.

Эмесе, элүү жашын куттуу болсун
Уул, кыздар ар өнөргө шыктуу болсун.
Каалайбыз сага бакыт, узун өмүр
Анан да ден-соолугун мыкты болсун.

НУРГАЗИЕВ АСКАТКА

Башкы механик

Эмгегин көрүп Аскаттын
Калыс сөз мындай айтмакмын:
Эгерде Аскат болбосо,
Тоо кенин кантип тартмаксың.
Машине таппай минерге
Жөө жалаңдап басмаксың.
Табалбай бирин запчасттын
Бокста уктап жатмаксың.

Мүнөзү анын башкараак
Кеңешип ишти башкарат.
Жакпаган нерсе көргөндө
Жарылып кете аз калат.
Кыскарса да бүт механик
Кызматты жалгыз аткарат.

ФРОЛОВ СЕМЕН МИХАЙЛОВИЧКЕ

Маркшейдер

Тынымы жок иштейсин
Эгерим тоодон түшпөйсүн
Жөө көтөрүп “Доскаңды”
Вахтовканы күтпөйсүн.
Келдиби деп жумушка
Асанбекти издейсин.
Сало бизде, ырас, жок

Жармабыз бар, квас жок.
Квас заказ бергидей
Бизде бийлик — “власть” жок.
Квас ичпей жарма ичсен
Курсак болот бир аз ток.

Старший брат — Михалыч
Жашасак да биз алыс,
Ишибизди сагынып
Макмал жакка сызабыз.
Сендей жакшы адамдын
Ден соолугу болсун деп,
Колду бекем кысабыз.

ТУРГАНБАЕВ ЧОРОГО,
ИСАКОВ НУРЛАНГА
Тоо мастерлери

Бирин келип вахтага, бирин кетип
Жолуксаңар көздөрдү күлүңдөтүп,
Саламдашып кичүүлөр “байке” дешсе
Саламдашат улуулар “иним” дешип.

Адиссиңер такшалган жергиликтүү,
Эл кадырлайт силердей эр жигитти.
Бирин озуп биринден, турган чакта
Бөлүш кыйын силердей, тең күлүктү.

Эл кызматын не жетсин өтөгөнгө!
Майрам болсун, ыр болсун көчөнөрдө.
Казармандык шахтерлор — Чоро, Нурлан,
Узун өмүр тилейбиз экөөнөргө.

МЕЙМАНОВ БАЙЗАККА
Ширетүүчү

Чубалжытып түтүндөн
Унчукпай баарын түшүнгөн,
Кыйкырып, сөгүп койсо да

Кынтыксыз ишти бүтүргөн,
Ширетүүчү Байзакка
Ыраазы болом ичимден.

Ден соолук ага тилесек
Дем берип алга сүрөсөк —
Темирди түгүл Байзак дос
Жыгачты деле ширетет.

Мүнөзү анын — “коргошун”,
Чымчышкан, бирок болбосун.
“Мат” кылып коёт заматта
Мазакташкан жолдошун.
Эмесе,
Баарыбыз сүйгөн Байзактын
Башына бакыт орносун.

АЛ БИЗДИН ЖИГИТ МУСИЛИМ

ЭКГанын машинисти

Керимкулов Мусилимге

Катасын таппас ишинин
Карьерде барктуу киши ким?
Автоцех, тоо цех барктаган
Ал биздин жигит Мусилим.
Учурашкан кош колдоп
Мусилим достой достор жок.
Мусилим эгер болбосо
Фабрика небак токтолмок.

Айтпайын мактоо, жалган кеп
Айтпайын суктан, таңдан деп.
Макмалда алтын толтура
Алтындай адам андан көп.

Эмгектин көрүп үзүрүн
Көп берип алтын “түшүмүн”,
Элине кызмат ак өтөп
Эсен-соо болсун Мусилим.

КАБЫЛ АЛ БЕРГЕН БАТАМДЫ
“Солтон-Сары” руднигинин мастери
Тынчтык Шарапиевге

Өзү жаш суйдаң өскөн муруту бар
Сыпайы чыйрак жүрүш-турушу бар.
Көңүлүң ким бирөөдөн муздап калса
Сен анын мээримине жылытып ал.

Көрбөдүм орой сүйлөп башкарганын
Кенчилер так аткарат айткандарын.
Жаш туруп мындай ишке Тынчтык иним
Билбеймин кайдан жүрүп такшалганын.

Асканы буровиктер көсөп жүрөт
“Коматцу” жолго шагыл төшөп жүрөт.
Тынчтыктай өз кызматын мыкты билген
Болсо дейм арабызда жетекчи көп.

Тулпары замананын азыр жайдак
Сен миндин ал тулпарга башың байлап.
Жол татаал, жетээр мара өтө алыс
Тынчтык дос, тулпарыңды шашылбай чап.

Адам бар кемчили көп, катасы көп
Мен сени мактабайын аша сүрөп,
Блайым сен марага биринчи кел
Кабыл ал бул — акындын батасы деп.

КЫЗМАТЫҢА РААЗЫМЫН
Ибраимов Өмүршага

Көргөндө тармал чачтуу Өмүршаны
Сезилет жашоо шаны, көңүл шаны.
Көп болсо Өмүршадай жаркын жигит
Жагылып турар дайым өмүр шамы.

Үйүндө Өмүршанын олтурганда
Минара иймениңки чай сунганда,
Ушундай жакшы ырды жазгың келет
Келишкен эки түгөй жар турганда.

Бул үйдүн уулу да бар, кыздары бар:
Жакшына Гүлнар, анан Кутманы бар.
Анан да Минаргүлдөй Өмүршанын
Жары бар жалпы журттуу суктандыраар.

Бул үйгө ырыс келсин, бакыт келсин,
Токчулук эшикти кең ачып келсин.
Бул үйдөн Кыдыр ата төрдө отуруп
Экөөнүн колунан даам татып көрсүн.

Оору, дарт түшүнүктүү көп билгенге,
Жашообуз шайкеш келсин көп күлгөнгө.
Раазымын ушунчалык Өмүршага
Айттырбай кислородду жеткиргенге.

Сен мага кош колунду созбодунбу,
Кыйналсам күч-кубатты кошподунбу.
Өмүрүм өткүчөктү барктайм сени
Анан да өзүңдөй ак досторунду.

Өмүрша, айтаар сөзүм бул майрамда:
Не жетсин көп күлүп, көп жылмайганга.
Кырсыкты, оору-дартты жаштарга эмес,
Берсе экен мага окшогон улгайганга.

ТАЛАНТ БЕРДАЛИЕВГЕ

бульдозерист

Автобус менен Макмалга
Жумушка бара жатканда.
Сөз таштайт Талант күлкүлүү,
Отурган кары, жаштарга.

Капалык четке түртүлө
Автобус толот күлкүгө
Күлкү арнайт Талант томсоргон
Адамдын мерес түнтүнө.

Сөз айтса чукуп тапкандай
Күлбөгөн кары жаш калбай,
Жумушка эмес кенчилер
Майрамга бара жаткандай.

Чынында байкап карасак
Чындыкты кимдер талашат?
Кенчини эмес автобус
Күлкүнү тартып баратат.

Автобус менен Макмалга
Жумушка бара жатканда.
Чункур жер далай кезигип
Автобус ыргыйт асманга.
Кошуна турган жүргүнчү
Койгулай берет капталга...
Таланттан таамай сөз угуп
Не жетсин жөө басканга.

ЖАКЫН КЫЛ ДАЙЫМ АЛЫСТЫ
Байланышчы Үмөталиев Сыргакка

Ак кызмат өтөп турган сен
Алысты жакын кылган сен.
Өтүнүч менен кайрылсак
Өкүнтпөй көңүл бурган сен.

Тийсин деп элге пайдабыз
Алтын кен чыккан жайдабыз.
Бозоруп тоодо жүрмөкпүз
Болбосо эгер байланыш.

Сагынат ар ким балдарын
Сагынат ар ким алганын,
Угузуп үнүн алардын
Көп тийди сенин жардамың.

Калтырбай көптүн көңүлүн
Сүйлөбөй сөздүн төгүнүн,
Сыйласың улуу-кичүүнү
Сыйлабайт, айтчы, сени ким?

Жаш-кары сени урматтай
Жигит жок дешет Сыргактай.
Колумдан келчү иш экен
Коёмун кантип ыр жазбай.

Кадамды таштап арыштуу
Сыргак дос, айтып калысты,
Жакшына кабар угузуп
Жакын кыл дайым алысты.

СЕНДЕЙ ЖИГИТ ЖЕТИШПЕЙТ

Айдоочу Мусаев Эсенбекке

Ашыкпаган бир мүнөз Эсенбегим
Айткан сөздү иш менен бекемдедин.
Рейсти жасап күн-түндөп унчукпастан
Жеңбединби “чечендердин” нечендерин.

Мүнөзүндүн жактырам көп жактарын
Мени таяп ишимден аксатпадын.
Жолдошчулук дегендин ыйык парзын.
Так ушинтип ар дайым бек сактагын.

Сен иштеген ак ишти каралабай
Татына сөз айтылсын сага далай.
Жалгыз адам чынында ойлоп көрсөн,
Ат чегилбей бош турган арабадай.

Сен айтпагын курулай мактаба деп
Ырыскыны өзүндөй жашка берет.
Турмушубуз оңолуп кетерине
Сендей жигит жетишпей жатса керек.

ТООДОЙ ЖУМУШ БҮТҮРӨТ

Дробильщик Абдыжапаров Асанбекке

Таш талкалап кум кылган
Кумду кудум ун кылган,
Отходдорун чогултуп
Отвал жакка урдурган,
Пробасын даярдап
Комбинатка жылдырган,
Асанбектей жигит жок
Өз жумушун тың кылган.
Жооптуулукту көп сезе

Опурталдуу чынында ушул кесип
Чаалыгасын, чарчайсын күчүн кетип.
Бирок Байзак жана да жолдоштору
Иштеп жатат эл-жерим үчүн дешип.

Анда Байзак алдыга баса бергин,
Далай жеңиш дабанын аша бергин.
Арнап ишке алтындай жаштыгыңды
Алтын кенин арбытып каза бергин.

БИЗДИН АЛАЙ

ЭКГанын машинисти Бубаев Алайга

Иштегенин Алайдын
Ичим жылып караймын.
Көп төп келет бу жигит
Көнүлүнө далайдын.

Кандай тыкан жүргөнү
Кандай сүйкүм күлгөнү.
Андай адам табылбайт
Кытырсаң да дүйнөнү.

Тышын иргеп чон деген
Сөз айттырбайт "бол" деген,
Ковша менен кен сузат
Сузган өңдүү кол менен.

Сөзүмдүн жок төгүнү
Ал — ырыстын шериги.
Урмат, сыйлуу Алайдын
Узун болсун өмүрү.

ЭКСКАВАТОРДУН МАШИНИСТИ

Аскарбеков Чолпонго

Таамай атып бутасын
Келтирип кээнин ызасын,
Экипаждык мелдеште
Энчи бербей утасын.

Сөөбөй,
Жарылбай калган асканы
Жалбырактар тытасың.
Аш ичпеген азамат
Алыс кайда узасын,
Кашык менен ковш менен
Бирдей эле сузасың.
Анан да бир өтүнүч,
Ачкыл суудан көп ичсең
Ашказанды бузасың.
Аны билип сен азыр
“Кока-Кола” жутасың.

ЭКСКАВАТОРДУН МАШИНИСТИ

Кудайбердиев Ахметке

Ковш менен кенди челгениң
Планды ашык бергениң,
Көздүү эмес көзү жокторго
Көрүнүп турат эмгегин.
Чын пейлиң менен иш жасап
Чыкыроон кышта тердедиң.
Өзүңдөй кызмат аткарат
Өзгөчө сүйгөн эл-жерин.

Кемчилик иштен кетирбей
Чаалыгып чарчоо сезилбей,
Жайдары дайым күлүп жүр
Жаштыктын отун өчүрбөй.
Омкоруп тоону салмакпыз
Он жигит болсо өзүңдөй.

БУРГУЛООЧУ

Түйтеев Марска

Күлүктү салбас астыга
Күлүндөп турган Марс мына.
Жаралган экен бу жигит
Жалпыбыздын бактыга.

Жазылган ырдын калпы жок
Жигиттин Марстай алпы жок.
Көшөрүп көсөй берет ал
Запчастъ жок, эч бир шарты жок.

Сый белек ага тартылды
Мактоо сөз далай айтылды.
Алтындай колу турганда
Алмашпайм ага алтынды.
Эмесе, эргип иштей бер
Эл-журтуң уксун даңкынды.

БУРГУЛООЧУ

Рыспеков Мамедке

Жалкоолорду ардантып
Чоркокторду тандантып.
Жыгач тешип жаткансып
Тоо көзөйсүң чандатып.

Үйрөнчүк болуп талпынган
Келатат жаштар артындан.
Сен барчу мара эң алыс
Камчылан, Мамед, камчылан.

ЭКСКАВАТОРДУН МАШИНИСТИ

Жаналиев Дүйшөнгө

Сый, урмат тапкан эмгектен
“Видикти” мыктап көргөзгөн,
Турцияга барса да
Макмалга кайра тез жеткен,

Иштеген ишин мактайбыз
Ишинен кынтык таппайбыз.
Жаналиев Дүйшөндү
Сары майдай сактайбыз.
Мелдештен озуп чыксын деп
Күлүктөй күндө таптайбыз.

БОКЕНОВ МОҢОЛБАЙГА
ЭКГанын машинистинин
жардамчысы

Пейил жагынан Моңолбай
Казактын талаасындай
Көлөм жагынан Моңолбай
Экскаватордун баласындай.

Иштейт биздин Моңолбай
Аарыдай, кумурскадай.
Жандап жүрсүн Мокемди
Ылайым ырыс-таалай.

АБДЫРАЗАКОВ АТТОКУРГА
Экскаватордун машинистинин
жардамчысы

Кут болсун алган сыйлыгын
Тез болсун бир а-аз кыймылын
Жакшылык, ырыс, бак берсин
Жадырап келген бул кылым.

Анан да, иним, Аттокур,
Рычагды кармап жакшы отур
Взрывчатка ташыган
Темпибизге бат кошул.

ПОГРУЗЧИК

Жумалиев Эшмамбетке, 50 жашына

Балдарың атакелеп урмат кылса
“Аке” деп жаштар сени сыйлап турса,
Кеп бекен 50 жашка чыгып коюш —
50 жаш куттуу болсун Эштай мырза.

Баалайбыз өз ишиңе тактыгыңды.
Арнадың карьерге жаштыгыңды.
Иш десе ичкен ашын таштай койгон
Көп көрдүк сенин элпек, марттыгыңды.

Өтсө да өрт жаштыктын кенен доору
Элүү жаш — сыйлуу курак, эр ортону.
Каза бер алтын “Макмал” деген тоону
Жигердүү шайыр жаштар менен чогуу.

АЙДООЧУ

Ажымамбетов Шакенге

Сонуна чыгып миң иштин
Созулуп баскан жигитсин.
Сендеги мөлтүр сезимди
Селкилер кайдан билишсин.
Кырсыкка кээде чалдыгып
Кыйналып бир аз жүрүпсүң.
Кайгырбай, Шакен, көңүлдү
Каткырык менен жибиткин.
“Жакшылык” деген чоң сөз бар
Үрөнү болгон үмүттүн.
Үзүлбөй ошол зор үмүт
Үстүндө турсун тийип күн.

ТОКТОСУНОВ КАЛМЫРЗАГА

Токарь

Темир жонуп, темир көзөп жыгачтай
Тетик жасап жалдыратпай, суратпай,
Алтын колдуу токарь жигит Калмырза
Тоо цехинде бал-бал күйгөн чырактай.

Жаман сүйлөп, жаман сөздөн айтпаган
Өмүрүндө “Макмал” жакка баспаган,
Көңүл куунак, ишибиз оң — бар үчүн
Арабызда Калмырзадай жакшы адам.

Анда, Каке, узун болсун өмүрүн
Ырдап жүргүн көтөрүлүп көңүлүн.
Алганыңа, балдарыңа бак берип,
Ар убакта колдоп жүрсүн Теңирим.

ЖАЙЧИЕВ ЗАМИРГЕ

БелАЗ айдоочу

Аския, тамаша айтып чымчышпаган
Салмактуу мүнөзү бар унчукпаган.
Он жылдай катар басып иштесек да
Замирге ыр жазам деп унтуп калам.

БелАЗын майлап-сүттөп, аяр сылап
Ишине ар убакта даяр турат.
Заңкайган 40 тонналык БелАЗына
Мендейлер шаты коюп араң чыгат.

Кен ташып ары өтөбү, бери өтөбү
Кол булгайт ачып коюп терезени,
Замирдей кең пейилдүү жигиттердин
Тилеймин кең болсун деп келечеги.

КЫДЫРАЛИЕВ ЖЫРГАЛГА

Бургулоочу

Өзүңдү эркин сезесиң
Эрикпей ташты тешесиң.
Ээн жерге койсо иштетип
Элирип кээде кетесиң.

Ак-Мойнокко жол салып
Аябай эле чарчадык.
Козу союп жейлик деп
Аракет кылдың канчалык...

Жол салыш, ырас — сыймык бул,
Иштеген жейт да куйрукту.
Ошол сойгон козубуз
Бир жолдошко буйруптур.

Ачылса рудник — жакшы да
Сен түшүп жердин астына,
Ийгилик күндө жаратып
Иштей бер, Жыке, шахтыда.

БООЧИЕВ АБДЫРАСУЛГА

Бургулоочу

Шамдагай экен жашында
Шамдагай, шайдоот азыр да.
Заматта тешип жиберет
Карьердин аска ташын да.
Сыйкырдуу күч бар көрүнөт
Анын, муруту менен кашында.

Өтсө да жашы элүүдөн
Кен казып Макмал төрүнөн,
Жаштарга болуп насаатчы
Нур балкып турсун өңүнөн.
Такымдап жүзгө барса да
Тайыбасын деминен.

КУРМАНАЛИЕВ АБДЫБЕККЕ

Бургулоочу

Көп ийгилик жараттың
Жамы журтту караттың.
Чындык үчүн чыркырап
“Чоңдор” менен талаштың.
Ак эмгегин бааланып
Чечими менен жамааттын,
Карьерден бир өзүң
Тоюнда болдун “Манастын”

Жаштык жигер барында
Иштеп, ойноп жалында.
Иштеш керек, комбинат
Иштеп турган чагында.
Элдин алып алкышын
Жамандыкка кабылба.

ЖАЙЧИЕВ СҮЙҮНБЕККЕ

Экскаватордун машинисти

Сүйүнбектин көп көрдүк
Ишмердигин пайдасын.
Забой көчүп баратса
Анын да таап айласын,
Тосуп коёт акырын
Экскаватордун “жамбашын”.

Жетекчинин айтканын
Ар ким эске түйүшсө.
Өз кесибин ардактап
Иштин көзүн билишсе.
Техниканы аяшып
Аяр иштеп жүрүшсө.
Ыраазыбыз баарыбыз
Сүйүнбектей жигитке.

МАМЫТБЕКОВА ЖЭЭНБҮБҮГӨ

Вахтерша

Кээ кезде көңүл жылыткан
Кээ кезде катып тырышкан,
Жаркырап күлүп кээ кезде
Аркырап кээде урушкан,
Тукумдатып карызды
Туура жазбай куруткан,
Кезинде, Асанбекти жеп тынып
Эми, Бекболоттон тил уккан.
Кең пейил айым Жээнбүбү,
Кенчилер сыйлап турушкан.

Тамаша ырды арнадым
Көңүлгө аны албагын.
Күрөшкөнгө алың жок
Жарым пуд экен салмагың,
Ошондо да Жээнбүбү
Общежитиенин балдарын,
Тартиптүү дайым болгун деп
Зыкылдата кармагын.

МАМЫТОВА АНАШКА

Наавайчы

Курсагың тойбойт нан жокто
Курсак ач болсо шаң жок го.
Ошондуктан Анаштын
Эмгегин ар ким ойлошсо.
Ыймандуу мындай айымга
Ыр жазбасак болбойт го.

Тоо цехи — Макмал тарапта
Нан завод деген каякта?
А бирок бөлкө бышырып
Алдыга койгон заматта,
Ачырбай курсак ток кылган
Айтабыз алкыш Анашка.

КАЛМАТОВ РЫСКУЛГА

Слесарь

Айталы сөздүн кыскасын:
Механик, токарь, устасың.
Сен оңдоп бердиң көрүнөт
Бригдердин будкасын.
Чын көңүл менен жасайсың
Каксаң да эшик туткасын.
Анан, шарияттан кеп козгоп
Төгөсүң сөздүн нускасын.

Жасадың оюп, түн катып
Сыр аяк, анан сыр кашык.
Энеге бешик арнадың
Ымыркайды жыргатып.
Эстен чыккан качанкы
Бешик ырын ырдатып.

Улуттук буюм бу кезде
Бараткан экен унтулуп.
Колундан көөрүң төгүлүп
Бара бер алга умтулуп.
Өнөрүн өргө чапкын деп
Турамын сага ыр сунуп.

ТУРМУШУҢДА

ТУШ БОЛСО ЭКЕН ЖАКШЫ ЖАР

Ашкана башчысы

ЭСЕНКАН кызы Бейшегүлгө

Гүл сымал жаздын күнкү жаңы ачылган
Иштейсиң кенчилердин арасында
Сыйлайсың мээрим төгө тамак сунуп,
Макмалдын кары-жашын, баласын да.

Күнүгө үч берилчү ашың белен,
Күттүрбөй жооп айтасың азыр деген.
Көп угам жигиттердин айткандарын
Бейшегүл сулуу деген, асыл деген.

Капырай сендей сулуу жан туулабы?
Көп жигит сенден сүрдөп калтырады.
Жылмайып жалпыбызга дилиң менен
Жагасың бизге сүйүү шам-чырагын.

Каткырып шайыр жүргөн курбуларын
Куюлтат ашканада ыр булагын.
Күлкүнөр турган кезде үшүбөйбүз
Бизгаары келсе дагы тундранын.

Кен чыккан жердин шартын, ачып сырын
Билбесек алтын кенин казыш кыйын.
Мен үчүн алтын кенин казыш эмес
Өзүңдөй перилерди жазыш кыйын.

Бір жазып берчи дедиң, жаздым ырды
Даңктадым сулуулукуту, жаштыгыңды.
Ылайым турмушунда туш болсо экен
Жакшы жар, жакшы жолдош, жакшы курбу.

ЖЭЭНАЛИЕВ МУКАМБЕТКЕ

Электрик

Сен менен он жыл бир бастым
Он жылы кенди бир каздым.

Досторуна ыр арнап
Досторуң менен сырдаштым.
Кечирип мени коёрсуң
Кечигип сага ыр жаздым.

Иштесең албай бир тыным
Ишиндин таппайм кынтыгын.
Кесибин сүйгөн өзүнө
Суктанып ызаат кылчумун.
Электрик болуп албай деп
Элжиреп карап турчумун.

Карьерди бир күн жабаарбыз
Туш-тушка балким тараарбыз.
Досторду эстеп бир жүргөн
Улутунуп алаарбыз.
Өзүңдөй сыпаа, сый жүрсөк
Жолугаар күндү табаарбыз.

ОРОЗБЕКОВА АЛТЫНГА

Ашкана кызматкери

Ашканага сен кирсен
Тамактын түркүн түрү бар.
Манту, лагман, оромо
Эсине мыктап түйүп ал.
Ашпозчулар ичинде
Алтын деген гүлү бар.
Ардактаган кенчилер
Алтындан башка кими бар?
Кесеге тамак куйганды
Кош колдоп аны сунганды,
Секелек кезден үйрөнүп
Көп аракет кылганбы,
Ат чабым алыс калтырат
Ашпозчу өзбек, дунганды.
Элимде арбын болсо экен
Алтындай келин ыймандуу.

МАМЫРБАЕВ ӨМҮРБЕККЕ

БелАЗ айдоочу

Айтпайынчы төгүн кеп
Ушул биздин Өмүрбек
Сылык, сыпаа унчукпай
Тартат алтын кенин көп.
Фигурасын жоготпойт,
Бууп алып белин бек.
Эт жегенде Өмүрбек
Ээ-жаа бербей семирмек.

Айтчу сөздүн ырасы
Алдыда бар миң ашуу.
Ал ашууну чапчысын
Өмүрбектин кулачы.
Алтын кенин көп тартсын
“БелАЗ” деген унаасы.
Анын кылган ишине
Ар ким болот ыраазы.

КАШКАРИЕВА ГҮЛЗАТКА

Ашкана башчысы

Күчүбүзгө күч кошуп билинбеген
Жаз да келди жадырап, күлүндөгөн.
Көрүп жаздын турпатын көз тайгылткан
Адам жоктур жан жыргап сүйүнбөгөн.

Жаз келгенде көңүлүң жылып турат
Көөдөнүнө бүт аалам сыйып турат.
Төрөлүпсүң так ушул жаз күнүндө
Мүнөзүң да жаз сымал сылык, куунак.

Кенчилерге күн-түндөп алтын казган
Бир өзүңсүң аш берип жарпын жазган.
Сендей сылык шеф-повар табылбайт деп
Айтаар элем, Гүлзатка, тартынбастан.

Тоо цехинде жаштар бар, каргандар бар
“Завтрак”, “обед”, “ужинге” баргандар бар.

Сенин сүйкүм көркүндү көрүп алып
Тамак ичпей ток болуп калгандар бар.

Жаштык кезде не таттуу — сүйгөн таттуу
Көнүл синип каткырып күлгөн жакшы.
Анан дагы өзүңдөй урмат күтүп
Элден алкыш сөз угуп жүргөн жакшы.

КӨКӨТАЕВА ЖЫЛДЫЗГА

Ашкана кызматкери

Баш багып тоо цехине жаз күлүндөп
Башталды карьерде жакшы күндөр.
Жанында каткырышып дайым жүрөт
Гүлзина, Марал, Майраш, Бактыгүлдөр.

Жылдызтай, туулган күнүн бүгүн сенин,
Кандай сөз айтып сени сүйүнтөмүн?
Биз болсок улам ары баратабыз
Келатат жаңы ачылып гүлүн сенин.

Бу сени элдин баары сүйүп турат,
Бу сага күн да тегиз тийип турат.
Билбеймин элге кандай, а мен үчүн
Мүнөзүң баарыга тең — бийик турат.

Кабылып боорондун да капшабына
Чыдаган жайдын ысык аптабына,
Тоготпой тоо цехинде иштеп келген
Суктанам сенин ушул жаш чагына

Көбүргөн жарма деген “шарап” берип
Колундан далай ысык тамак жедик.
Бу сенин ар бир кылган жакшылыгың
Кай жакта жүрсөк эсте калат дедик.

Дайра бол күрпүлдөгөн ташкыны мол,
Жашоонун сулуулугу, жаштыгы бол.
Ден соолук, узун өмүр кудай берип
Жылдызтай, турмушунда бактылуу бол!

ҮЧ ДОС

БелАЗ айдоочулар: *Кадыке Атакановго,*

Жоробек Кожомкуловго,

Дайырбек Кенжекараевге

Достошчу эле эки адам
Бул үчөө бирге достошкон.
Жолукса бирге жолугуп
Коштошсо чогуу коштошкон.
Кыйышпас достон болушту,
Кыялдары окшошкон.

Тамакка келсе бир келип,
Кинону көрсө бир көрүп.
Бир көмүт тамда бир жатат
Биринен бири ийменип.
Ынтымак, сыйды булардан
Алсакпы дейбиз үйрөнүп.

Үчөөнү кудай коштубу?
Сезилбей шертке боштугу,
Ар дайым сыпаа жүрүшөт
Көрүнбөй орой, шоктугу.
Суктанып биз да аларга
Бек болсун дейбиз достугу.

ШИРЕТҮҮЧҮ

ӨСКӨНБАЕВ СҮЙНАЛЫГА

Кенчилер кийсе касканы
Ал киет шиток — “масканы”
Темирди, кескич аспабы
Жыгачтай таарып таштады.
Тоо цехинде өтөлдү
Сүйкөмдүн гүлгүн жаш чагы.

Темирге жашыл өрт коёт
Ширеткен жери бек болот.
Ыраазы болуп ишине
Моокумуң канып көз тоёт.
Эмгегин кийин Сүкөмдүн
Эскерген адам көп болот.

Болсо да бороон жүдөткөн
Жылуу сөз чыгып жүрөктөн,
Ар кайсы жерден келсек да
Сыйлашып иштеп күн өткөн.
Себеби,
Ынтымагын карьердин
Сүйнаалы бекем ширеткен.

ТУРДУБЕКОВ КУБАНГА

ЭКГанын машинисти

Калп айтсам жамаат кечирсин
Карьерде король көзүрсүн.
Чырлаганың болбосо
Чыныгы адис өзүнсүн.

Майрамды күндө белгилей,
Жаш кезде иштеп эргимей.
Бололук улуу муундан
Жаштарга насаат бергидей.

Өйдө-ылдый болот жумушта
Чычалап ага урушпа.
Король көзүр болсоң да
Туз көзүр барын унутпа.

БАРЧЫКОВ ЖЫРГАЛГА

Слесарь

Кыйлага даңкым жетсе деп
Кыргыздар тойду көп берет,
Дүнүйө мүлкүн сапырып,
Дүнгүрөтүп өткөрөт.

Чыкпасын сөз деп сыртыман
Союшат семиз жылкыдан,
Касапчы даяр андайда
Бычакты тандап курчуган.

Батсаң да бир топ чыгымга
Той бериш жакшы чынында.

Сойбосон болбойт бир кара,
Ал тойго келген жыйынга.

“Бөдөнөнү сойсо да,
Касапчы сойсун” — деген кеп,
Меймандос кыргыз элимде
Мааниси кеткен тереңдеп.

Тоокту мууздап көрбөгөн,
Бодо мал кантип соё алат.
А биздин Жыргал ал ишти
Айттырбай жасап коё алат.

Колдогу нерсе бул иш деп,
Заматта салат жиликтеп.
Айтабыз дайым Жыргалды
Абийирдүү жигит деп.

Эл ишин кылса ким эгер,
Алкышка дайым бөлөнөөр.
Кийинки жаштар үйрөнсүн
Мал союш дагы чоң өнөр.

НООРУЗ — 2000 МАЙРАМЫНДА ОКУЛГАН ЫР

Эргүү берген, кыял берген таптаттуу
Төрт мезгилден атыр жыттуу жаз жакшы.
Ошол жаздын эл кадырлап барктаган —
Нооруз майрам бүгүн бизге баш бакты.

Жетимиш жыл бул майрамды унуттук,
Жетимиш жыл каада салтты куруттук
Эстен чыгып бара жаткан ойнубуз,
Кийимибиз, тамагыбыз улуттук.

Кымыз ичпей самогонду шыңгыттык
Калпак кийбей шляпага тырмыштык.
Тумак кийип ондатрдан тигилген
Тебетейди баштан алыс ыргыттык.

Сало жагын сары майдай жеп калдык
Жолукканда “здрасьте” деп калдык.
“Женя” болуп “Жээнбү” деген атыбыз
Жетишкенсип орусчалай кеп салдык.

Таруу көжө, каткан курут, сүмөлөк —
Кечээ туулган балдар муну билелек.
Жерип салып даамыбызды улуттук
Биз — улуулар, кетириппиз күнөө көп.

Кубат берсин ар бир үйдүн туз даамы
Конок келсе кубанабыз биз дагы.
Сиздер үчүн кызмат кылат ийилип
Тоо цехинин жигиттери, кыздары.

Жүзүбүздөн раазычылык билинип,
Конок келсе биз турабыз сүйүнүп.
Тоо цехинин жигиттери, кыздары
Сиздер үчүн кызмат кылат ийилип.

Ырыс чачып Ала-Тоолук элиме
Ноороз келди Тогуз-Торо жерине.
Ушул күнү бакыт тилеп баарыңар
“Жаңы жылың куттуу болсун!” дегиле.

21-март 2000-ж.

50 ЖАШЫМДА ОКУЛГАН ЫР

Сөз айтылды көңүлүм муюгандай
Сөз айтылды жүрөгүм жылыгандай.
Мындай сөздү угарым билгенимде
10 жыл мурда 50гө чыгып албай.

Өмүр бою иштедим өндүрүштө
Өйдө-төмөн, жеңил-оор — көндүм ишке.
Кээ бир күнү каткырсам, кээ бир күнү
Баш шылкыйттым ал келбей мен күлүшкө.

Ооздук менен суу ичкен учур өттү,
Өтүк менен суу кечип күчүм кетти.

Себеп менин башымды кырсык чалып
Ыр жараткан жүрөктү титиретти.

Токтолбоптур жазылчу бир аз ырым
Түгөнбөптүр ичээр суум, гүлазыгым.
Коллективге колумду кармаштырган
Токтоназар, мен сага ыраазымын.

Жагдай болбой учурду түшүнбөгөн
Ооздон “аке” деген сөз түшүрбөгөн,
Акын таптым кең пейил Нурадильдей
Ини таптым Байзактай күпүлдөгөн.

Ким тааныбайт Замирдей сүрөткерди
Ал да мени каруудан сүйөп келди.
Мүңкүрөткөн кайгымды тең бөлүшүп
Кайгырсам да жарк күлүп күн өткөрдүм.

Ар убакта ал жайым сурап келген
Казарманда жүрсөм да кубат берген,
Ыраазымын муштумдай кемпириме
28 жыл мага чыдап келген.

Ыр жаздырып, шыктантып акын кылган
Алыс жерде болушкан жакын тууган,
Жери алтын, а эли андан асыл
Тогуз-Торо элине таазим кылам.

12-сентябрь, 1998-ж.

АКЫН АБДЫЛДАЕВ ЖАКЫПБЕКТИН ЭЛҮҮ ЖАШЫНА

Жаз жамгыры элүү ирет төгүп жашын
Өткөрүпсүз өмүрдүн элүү жазын
Алп жүрөктүү аты улук Ала-Тоодой
Акын агай кут болсун элүү жашын

Арасынан жолугуп кенчилердин
Акындыгын мен угуп элжиредим

Алгач ирет ырынды окуганда
“Байдылдабы”, “Байронбу” деп жибердим.

Далай элге ыр арнап бердин эле
“Дарданбайга” сын жазып келдин эле.
Кыргызча эле шилтеген азилдерин
“Валяны” да каткыртып жиберди эле.

Арген саптуу ырларды жазганында
Алп кара куш учкандай сезилесин.
Арабөктү таамайлап сындаганда
Арстан өндүү күркүрөп көрүнөсүн.

Айдай тунук ырларды жазганында
Адырдагы гүлдөрдөй жайыласын.
Аракечке асылып сындаганда
Алкымына кылкындай сайыласын.

Арман ырын алоолоп жазганында
Айдың-Көлгө ак-куулар чөгүп кетет.
Ашыктыктын өрт ырын жазганында
Ала-Тоонун мөнгүсү эрип кетет.

Ак сйүүнүн ак ырын жазып келдин
Жаш жүрөккө ысык от жаккан кезде.
Арак-шарап ачуу ырын жазып келдин
“Ак молдодон” жүз грамм таткан кезде.

Арман ырын сызылып жазып келдин
Ашыгыңа жете албай калган кезде.
“Пайшамбанын” жылаңач ырларынан
Айтсаң агай жазчу элең кандай кезде?

Толкундана ырларың окуп кирсең
Түшүнгөнсүп уйлар да муюп калат.
Ит-мышыктын тамсилин окуп берсең
Жолбун иттер ырсаңдап үрүп калат.

Ырларыңдын мазмуну ар тараптуу
Сатираңа ким калат алымсынбай.

Арияң бар, лираң бар, кээ бир ырын
Этин жеген текенин карышкырдай.

Эмесе агай кут болсун элүү жашын
Калеминдин канаты талыбасын.
Жазгын ырды сен дале жаш бойдонсун
“Акын жүрөк” жашарсын карыбасын.

Түндүгүнөн алтын–куш сайрап турсун,
Кызгалдак гүл төрүндө жайнап турсун
“Пегас” минип асманга камчылангын
Калеминди кагазың кайрап турсун.

“Эрмек болуп да элүү жыл жалпыбызга
Данктаныңыз ыр менен калкыңызда.
Элүү жашты калтырып артыңызга
Эгем берсе чыгыңыз алтымышка.

Жетимиште жеткинчектей жетилиңиз
Сексен жашта секелектей секириңиз
Токсон жашта так секирип таштан ташка
Жүзгө чыгып бей ажалдан бекиниңиз.

*Нурадил Рыспаев,
12.10.1998 ж.*

**АКЫН ЖАНА ЖАРДЫРУУЧУ
ЖАКЫПБЕК АБДЫЛДАЕВ АГАБЫЗГА**

Ыр арнап элге тандалган
Уккандар сүйүп таң калган,
Батасын берип баарына,
Бирок, батадан өзү кур калган.
Бүгүн батаны сизге арнадык
Жаке! Пайдаланып майрамдан.

Ыр жазгын десең, ыр жазган
Ойлонуп турбай шыр жазган.
“Ширесин соруп” Лиранын
Парнасы менен сырдашкан.

Эзгинде али түгү жок
Бирок, Жакем 55 деген кырдашкан.

Кызыл тил өнөр алды экен
Сөз билбес адам жарды экен.
Сөздөрдүн гүлүн аралап
Жакем, кай жерге чейин барды экен.
Балкытып боюн ырларга,
Катырып башын сырларга
Канча кыз тартып азабын,
Канча кыз жетпей калды экен?

Билеби, билбейм башкалар
Чын эле сезим ташта бар.
Аттырып мени салат деп
Калтырап турат аскалар.
Жардырып мени таштайт деп
Жандары чыгат “шишкалар”.

Эми Жаке!
Эки ооз сөздү жалгадык
Эринбей бирден тандадык.
Өзүндөй акын боло албай
Эптеп-септеп жандадык.
Кабыл алсаң өзүң бил
Бул ырды сизге арнадык.

*“Макмал” карьеры,
2002-жыл, август.
Бообеков Кудайменде*

ТОКТОСУНОВ ТОКТОНАЗАРДЫН ТОЮНДА ОКУЛГАН ЫР

Бетегеси ыргалган
“Бекбекей” ыры ырдалган,
Суусамырдай жайлоого
Сугу түшпөй ким калган.
Соолуга түшөт дартынан

Соң-Көлдү жайлап турган жан.
Мидинден ошол себептүү
“Соң-Көлүм” деген ыр калган.
Ушундай кооз бир аймак —
Туулупсун Токо, Жумгалдан.

Айталы сөздү ачык, чын
Узак жол, Токо, басыпсың.
Көкөмерен суусундай
Көбүрүп гүлдөп ташыпсың.
Кыргызда кен жок калгансып
Казактын кенин казыпсың.
Кызын алып казактын
Кымызын анын татыпсың.
Бүгүнкү күндө жадырап
Биз менен иштеп жатыпсың.

Тоосунда бийик Макмалдын
Карьерин башкардың.
Катар-катар катарлап
Ар дайым план аткардың.
Көңүлүн буруп жаштардын
Өзгөчө сулуу кыздардын
“Биймандуулук” сынакта
Автоцех менен ат салдың.
Куйрук улаш келатып
Кууп жетпей аз калдың.
Ошондо да моминтип
Оозго алынып макталдың.

Токобуз,
Кетирбей келген кезекти
Так жүргүздү эсепти.
Иш билгини урматтап
Жалкоолорду кекетти.
Ичегисин аңтарып
Ичип алган кесепти,
Күн-түндөп жүрүп карьерде
Тартип жагын түзөттү.
Милийса түгүл кароолчу

Милдетин түзүк өтөштү.
СЫШаны тындырбай
Көрүнгөн жерди көсөттү.
Оройлугу болбосо
Ойдогудай жетекчи.

Токо,
Эмгегин сиңди, ырас, чын
Короду күчүн убактын.
Тындырбай бирин КраЗдын
Кыя жол менен чубаттын.
Жетпегенди жеткирип
Үзүлгөндү улаштын,
Чачылганды кураштын.
Сыркоолоп калган жан болсо
Ал жайын анын сураштын.
Чынында, Токо, биз үчүн
Балбылдап жанган чыраксың.
Жакында барып көл жакка
Ден-соолук жагын чыңапсың.
Макмалдай жайлоо турганда
Кереги эмне курорттун.
Анан,
Пароходдо сен болсон
Кереги жок гудоктун.

Сөз айттым бир аз күлгөнгө
Оо, кийин эстеп жүргөнгө.
Сөздөн өткүр нерсе жок
Сөз кадырын билгенге.
Көгөрөт дарак дейт экен
Өсүп турса бир жерде.
Карасаң беш жыл убакыт
Өтүптүр көз ирмемде.
Беш жылы иштеп Токобуз
Ырыскылуу бул жерде,
Бүгүн минтип эл-журттан
Жылуу сөз угуп, сый көрмөк.

Жыйырма беш жыл иштеп сен
Далай нерв, далай күч кеткен.

Казактын сулуу кыздарын
Каалашыңча издеп сен,
Акыры бирөөн жактырып
Жыйырма беш жыл келесин
Саамай чачын искеп сен.
Үзүрүн көрүп ишиндин
Үй алыпсың Бишкектен.
Өткөрүп тойду жатыпсың
Өткөндө жашың кырк бештен.
Эмесе, ушунун баарын куттуктайт
Кенчилер бирге иштешкен.

Кут болсун анан сыйлыгың
Татыктуу деп берди аны.
Куттуу болсун айтышып
Кубанып турат эл дагы.
Ушуну менен токтобой
Бул, сыйлыктын болсун бер жагы.
Ийгилик далай жаралар
Иштеп турсан сен дагы.
Эмесе,
Балдарың менен бапырап
Алганың менен тең кары.

Декабрь, 1998-ж.

КЕСИПТИК МАЙРАМЫҢАР КУТТУУ БОЛСУН

Шахтерлор күнүнө карата окулган ыр

Мекен болуп тоолор, анан талаалар
Мал артынан өткөн экен бабалар.
Көчмөн калктын ал турмушун көп ойлоп,
Чөгө берем куру бекер санаага.

Илим деген эмне экенин билишпей
Көктү жиреп лайнерде учуп жүрүшпөй,
Жашашыптыр кайран ата-бабалар
Зоокадагы таза кандуу кийиктей.

Бирок алар сактап Ата-Мекенин
Жоо катылса берген экен эсебин.
Үрп-адатын, каада-салтын унутпай,
Көргөзүптүр даана кыргыз экенин.

Биз алардын урпактары — бу күндө
Олтурбастан алачыктын түбүндө,
Көздү бууган сабатсыздык жоюлуп
Сугарылдык илим менен билимге.

400 кесип, төрт жүзүн тең үйрөнүп
Кыргызча эмес чет тилде да сүйлөдүк,
Көк тиреген үйдү салуу, ГЭС куруу —
Мындай иштер болуп калды күндөлүк.

Ушу тапта алтын казып Макмалда
Мен суктанам иштеп жүргөн жаштарга,
Карап туруп ийгилигин алардын
Ылайыктуу сөз табалбайм мактаарга.

Буровиктер — Марсбек, Бакыт, Шерназар
Так ушулар аска көсөп кен казаар,
Ынтымагы, майрамы бар булардын
Иш бүткөндө ойноп-күлүп чер жазаар.

Эки сузуп толо БелАЗ жүктөгөн
Экскаваторщик бар забой такыр түтпөгөн,
Бекназар дос, анан токтоо Анарбек
Адистерден өтө кылдат иштеген.

БелАЗисттер кенди тарткан, таш тарткан
тоготушпайт бороондон да, аптаптан,
Кылыч, Назар, Дастан, Бакыт, Чолоке —
Тажабаймын мен аларды макташтан.

Жолдон түртүп үйдөй болгон таштарды
Мизилдетип БелАЗ төкчү отвалды,
Бульдозерист Максат, Коля, Тоторлор
Так аткарат жетекчилер айтканды.

Жакшы жигит Ибрагим — наладчик
Техниканын “дартын” дароо табат бүт,

Агрегатчик Ибраим Ашымов
Бузулганды оңдоп-жөндөп салат бүт.

Автандил бар пробасын миң кылган
Бугубай бар таш талкалап “ун” кылган,
Ашырбаев Мукамбеттей мастер бар
Карьердин ишин алга жылдырган.

Эсенбекчи, вахтовканы айдаган
Жакшы жигит бешенеси жайнаган,
Каткырыгын маркшейдер Нурбектин
Уккан сайын уккун келет кайрадан.

Кээде ачса, кээде ачпай эшигин
“Марумада” жасап түркүн тетигин,
Токарыбыз Керим менен Калмырза
Азаматтар ардактаган кесибин.

Бургулоочу Чыбылдиев Таалайды
Бүгүн мактап, ак эмгегин баалайлы,
Миң-Текеге, Ак-Мойнокко жол салып
Иши менен кубандырды далайды.

Пачка, пачка электрод түгөткөн
Темир эмес чоюнду да ширеткен,
Ширетүүчү Байзак, Дүйшөн, Сүйүнаалы
Жакшы адистер, алкыш айтам жүрөктөн.

Карьерге жарык берген, ток берген
Ашканага даам бышыраар от берген,
Электрик — Мукан, Сыкыш, Алтынбек
Ток жоголсо таап келишет жок жерден.

Өз милдетин так аткарган жаңылбай,
Алтын колдуу слесарь бар Кабылдай.
Бургулоочу Уланбекке кээ кезде
Көзөгөнгө блок калат табылбай.

Алтын казып элге кылган пайданы
Бүгүн мына — шахтерлордун майрамы.
Биз силерге куттуу болсун айтабыз
Болсун дайым көңүлүнөр жайдары.

Жаштарга да, адамдарга улгайган
Шаттык берсин, бакыт берсин бул майрам.
Эркелете сылап турсун таң нуру
Жүзүнөрдү мээрим төгө жылмайган.

Август, 2002-ж.

БЕШИК ТОЙДО ОКУЛГАН ЫР

*Комбинаттын башкы геологу Дүйшөнкалый
Түмөнбаев менен жубайы Бактыгүлгө*

Дүйшөнкалый кыздуу болду дегенде
Анан ушул бешик тойго келерде,
Оргуп чыкты, кайнап чыкты көп ойлор
Дымып жаткан жүрөгүмдө — тереңде.

Ах, керемет! Бала деген ат кандай?
Атын уксаң, түн жарып таң аткандай.
Бала деген ыңааласа үйүндө
Демек жашоо “карс-карс” күлүп жаткандай.

Асты деги жакшылыктан түңүлбө,
Карагыла ушул азыр, бу күндө.
БАКЫТ, ТААЛАЙ батпай жаткан учуру
Дүйшөн менен Бактыгүлдүн үйүндө.

Көңүлүңдү көкөлөтүп учураар
Наристенин кандай жыпар жыты бар?
Анда эмесе Дүйшөн менен Бактыгүл,
Куттуу болсун тилеп тапкан кызыңар.

Болсо деймин өнөрлүү да, билимдүү,
Болсо деймин эне-атага күйүмдүү.
Калыс болсун, эки жаатка тең болсун,
Чечип турган эл чечалгыз түйүндү.

Сөздү буруп башка жакка мен эми
Куттуктаймын Бактыгүлдөй энени.
Кызыңарды чонойткула бөпөлөп
Кызыңардын элге тийсин кереги.

Көргөн көз да, уккан кулак сүйүнөр
Базар болуп турсун дайым үйүнөр.
Анда эмесе Чолпон үчүн бул тостту
Бир тамчысын койбой алып ийинер.

ФИНАНСЫ ЖАНА ЭКОНОМИКА КҮНҮНӨ КАРАТА ОКУЛГАН ЫР

Билбеген окуганды, санаганды
Эстеймин өтүп кеткен бабаларды
Сен азыр байкап көрчү, бу заманда
Билбеген эсеп-чотту бала барбы?

Кыргызга бир башкача сабат берген
Кыргыздар кең ааламды карап жерден,
Асманда Айды болжоп, жылдыз болжоп
Жаңылбай жыл эсебин санап келген.

Жоюлуп азыр биздин сабатыбыз
Талпынып көккө учурат канатыбыз.
Ойнойбуз компьютерди басып коюп,
Себеби — жаңы заман баласыбыз.

Мен деги эсеп жактан начар элем
Алгебра сабагынан качаар элем.
Мугалим мээң жок деп жемелесе
Аргасыз баш шылкыйтып басаар элем.

Ал мезгил азыр бизден алыс калды
Эскирди, жыгач счёт карып калды.
Эсепти так, жаңылбай эсептөөгө
Компьютер прожектордой жарык салды.

Замандын эмне деген белеги жок
Билимдин азыр тайыз, терени жок.
Компьютер эч жаңылбай иштеп турса
Чынында мээнин деле кереги жок.

Токтотуп лирикалык чегинүүмдү
Бурайын бул майрамга көңүлүмдү

Кесиптик майрамынар — ушу күндө
Ырымда даңазалайм кээ биринди.

Урматтуу экономист, эсепчилер
Урматтуу комбинаттык жетекчилер,
Кут болсун бүгүнкү той-майрамыңар
Эл үчүн тоодой милдет өтөпсүңөр.

БИЖАМАЛГА

Бижамал, бухгалтердин башчысы сен
Бижамал, аялзаттын жакшысы сен
Жаңылбай эсебинден, отчётундан
Боло көр үй-бүлөңдүн бактысы сен.

Акчадан кысталганга белен болгун
Кошомат кылгандарга керек болгун.
Кыргыздын тоосундай бийик болуп
Казактын талаасындай кенен болгун.

БУРМАКАНГА

Жаштарды жаман жолдон алыс бол дейм
Элине эмгек өтөп аңыз бол дейм.
Кадырлуу комбинаттын бухгалтери
Бурмакан эженердей калыс бол дейм.

Бурмакан, айтар тилек ушул болсун
Жолунду жолдогон уул-кызың болсун.
Урматтуу, калк ичинде сыйлуу жүргүн
Анан да өмүрүңүз узун болсун.

АКЫЛАЙГА

Акчаны үзбөй берген ар бир айдан
Көз менен жал-жал карап бакырайган,
Буркурап кайда жүрсө сом жыттанган
Айланып кетсе болот Акылайдан.

Кассандан пулуң такыр үзүлбөсүн
Жалкоолор сугун ага түшүрбөсүн.
Жеткирет кылган эмгек, эрезеге
Иш кылган айлык алып күпүлдөсүн.

ТОКТОБЕККЕ

Жол кире сурап барсаң жок демекпи?
Сен чоочун, а сен мага дос демекпи?
Баарына мамилени бирдей кылган
Куттуктайм токтоо жигит Токтобекти.

Бирн сөз сүйлөп койсо жүзү күлгөн
Карачы кандай шаңдуу ушу күндөр.
Токтобек, ар бир кесип барктуу, нарктуу
Эмесе кесибиндин үзүрүн көр.

МАКСАТКА

Базисный складды чанып таштап
Компьютерге ашык болду биздин Максат.
Бул жигит алыс жолго чуркаар күлүк
Жүрөлү бу жигитти барктап, таптап.

Так иште, Максат иним, арыбагын
Эсептен сен эмес мен жаңылайын.
Келечек силердики — жаштардыкы
Так иштеп, так жүрө көр кагылайын.

САНСЫЗГА

Айткан оң көңүлгө ой топтолгондо
Сансызга кезек жетти токтолгонго.
Тоо цехи тыйын-тыпыр алмай калмак
Сансыздай жигитибиз жок болгондо.

Көрүндү жакшы жигит, эр экени
Сансыздын колу болсун берекелүү.
Үй-бүлөө, достор менен сыйлуу болсун
Анан да кенен болсун келечеги.

ЖЫЛДЫЗГА

Жылдызтай — татына кыз ыманы ысык
Келген көп өтүнүшүп суранышып.
Айлыкты, отпускнойду тез бүтүрсө
Кенчилер кайра кайтат кубанышып.

Жылдызтай, бизди баккан, ырас, сенсин
Башкалар мындай ишке чыдап көрсүн!
Ишинден чарчаганда, чаалыкканда
Байкеңдин ушул ыры кубат берсин.

Бирге иштеп жүрсөм дагы жаныңарда
Ыр жазып бералбадым баарыңарга.
Жазаарбыз жакшы иштеп, аман жүрсөк
Алдыда майрам деген дагы бар да.

Эмесе тойго көңүл буралычы
Закуска, ичкиликтен суналычы.
А бирок,
Ким канча тамак жеди, шарап ичти —
Ошону эсептебей туралычы.

Ноябрь, 1999-ж.

КАЙДА ЖҮРСӨК АМАН-ЭСЕН БОЛОЛУ
Дүйшөбаев Байыш менен
Илиясова Калияга

Байыш менен Калия, экөөңөрдүн
Өтүп жаткан бүгүнкү кеченердин
Чакырылган коногу катарында,
Узатканы горныйдан жете келдим.

Коштошоордо ар адам “эх!” — деп калаар
Эмне дейбиз келмек бар, кетмек да бар.
Жолдоштордун ичинде, эл ичинде
Эмгегинер калыптыр эстеп калаар.

22 жыл... Ал мезгил алыс чыгаар
Казарманга багытты алыпсыңар.
Бул эл менен камырдай жуурулушуп
“Местный” болуп, дос болуп калыпсыңар.

Достун дагы сыйлаары, айаары бар
Эске түшүп өткөн кез, баягылар,
Баарыбыздын жүрөктү мыжып жатат
Бу силердин коштошоор аягыңар.

Байыш мырза! Бишкектен билим алып
Ветврачтык кесипти билип алып,
Жаштыгыңды арнадың мал чарбага
“Кызыл-Жылдыз” колхозго кирип алып.

Кандай жумуш болсо да качкан жоксуң
Жаш кезинден так иштеп шашкан жоксуң.
Каарманындай Мидиндин, диагноз —
“Осмонаалы лөөкүй” деп жазган жоксуң.

Улам-улам өйдөлөп өсө билдин
Кызматыңдан бийиктеп көтөрүлдүң.
Жайлоо менен кыштоону көп кыдырып
Жолободуң четине төшөгүңдүң.

Анан “Бирлик” колхоздон орун алдың
Башкармалык кызматты колуңа алдың.
Иш артынан үй бетин көрбөй жүрүп
Беш баланын автору болуп алдың.

Байыш мырза! Ушунча тунук затсың
Кызматыңан бак-таалай, ырыс таптың.
Жалал-Абад шаарынан келе жатып,
Жолдо түнөп калганды унутпассың.

Карабасаң машине күндө сынат.
Ондоп турсаң машинен кырга чыгат.
Сени далай түнөткөн ашууларда
Ошол шопур — Өмүрбек мында отурат.

Тирүүлүктө баары тен болгон жакшы.
Бул турмушта эмне бар ойдон таттуу.
Аранарда бар эле жакшы жолдош —
Карымшакты эскерип койгон жакшы.

Ар адамдын көңүлү түзүк болсун
Жолдошчулук ылайым ысык болсун.
Чакыргандыр сүр салып далай ирет
“Подсобныйда” иштеген Жусуп досун.

Сыйлашканга дос жакшы дебедимби
Сен билерсиң Тобокел өнөгүндү.
Бир ай болду Бишкекке көчкөнүнө
Сен да анын артынан жөнөдүңбү?

Турмуш ушул, адамдар келет-кетет
“Ат казыкка айланып келет” — дешет.
Ушул учур жүрөктү чымыратып
Алмамбеттей баатырды элестетет.

Элин-жерин сүйбөгөн эр болобу
Кайда жүрсөк кыргызга бел бололу.
Казарманды Таласты бириктирип
Бүгүн бизден турасың сен жогору.

Байыш мырза, Калия! Чогуусуңар,
Жайлуу болсун барган жер конушуңар.
Ал жактан да ак ниет эмгектенип
Биз тарапка угулсун добушуңар.

Менин айттар силерге оюм ушу
Кабыл болсун бүгүнкү тоюң ушу.
Коштошкон соң дарексиз дымып калбай
Бул турмушта көп болсун жолугушуу.

Эрк кошулсун силердин эркиңерге
Ак жол каалайм эмесе мен силерге
Байыш Мырза, Калия экөөңөрдөн
Салам айта барамын кенчилерге.

1999-ж.

ТОКТОСУНОВ ТОКТОНАЗАРДЫН
«АЖЫРАШ АЯК» АЗЕМИНДЕ
ОКУЛГАН ЫР

Токо, он жыл бою бир бастым
Алтын кенин бир каздым.
Ооз буркурап турганда
Опурулуп чырдаштым.
«Сүхой закон» кылганда
Сунушум айтып сырдаштым.
Кымыз менен бозонун
Кыйласын ичип жыргапсың
Мен кургур,
«Жүз грамм» батаар курсакты
«Самопал» менен сыйлапмын.
Мен ичкенди сен ичпей
Ден соолук жагын чындапсын.
Сен ичкенди мен ичпей
Ашказанды куураттым.
Эми Токо,
Бир чети сыйлуу жетекчи
Бир чети жакшы курдашсың.
Коштошоор аяк астында
Каадасын сактап бул жактын
Таарынбайт деп өзүнө
Тамаша айтып ыр жаздым.
Ошону окуп берейин
Олтургандар тындашсын.

Муундан муунга калтыраар
Элимдин далай салты бар.
Ошол салтты унутпас
Алтындай кыргыз калкы бар.
Коштошуп узап жатканга
Канатты берип талпынаар
Дүйүм даам тамак астында
Жакшы сөз тилек айтылаар.
Айтайын мен да бир тилек
Салгыла кулак жалпыңар.
Эмгеги сиңген Токомдун

Элдик сөз утар баркы бар.
Чарчабай кагып канатын
Кыдырып казак талаасын,
Төө кымыз ичип арга жок
Сагынып кыргыз чаначын,
Казакка арнап жүргөндө
Билимин, күчүн, сабатын
Кечирээк сезип, оо анан,
Жутсун деп тоонун абасын,
Кыргыз эл өз койнуна
Чакырып алган баласын.

Бу Током он жыл илгери
Карьерде иштеп жүргөнү,
Тартип жагын көп айтып
Татынакай сүйлөдү.
Жумушу калып үйдөгү
Тоодо өттү далай түндөрү.
Тоону титиретип ийчү эле
Айтылган жай сөз, сүйлөмү.
Бериптир кудай Токомо
Өлчөөчү жок үн деги.
Токомдун жакшы бир жери
Жакшы адиске тийбеди,
Кесибиң мыктап бил деди.
Токомдун «жаман» бир жери —
Жалкоолорду сүйбөдү.
Тилин туура чайнаган
Мастарды «Б» деп тилдеди.

Далай тоону жардырды
Далай жолду салдырды.
Бальзам запчасть бербесе
Базардан баарын алдырды.
Жогортон күтпөй буйрукту
Жок нерсени бар кылды.
Волейбол, футбол өзү ойноп
Күйөрман моокун кандырды.
Концертти коюп майрамда
Казарман ичин шаң кылды.

Он жыл бою Токобуз
Өз ишин тыкан, шар кылды.
Жакшылыкты жамандык
Жандап жүрөт турбайбы.
Кошоматчы, митаамдар
Алдап жүрөт турбайбы.
Котур ташын койнуна
Камдап жүрөт турбайбы.
Анга кулап кетсе деп
Арбап жүрөт турбайбы.
Калыс сөз чыкпай оозунан
Каргап жүрөт турбайбы.
Ак адамды каралап
Бузуп коёт турбайбы.
Эмгегинди көрсөтпөй
Жутуп коёт турбайбы.
Мактоо сөздөр жазылган
Элдин мөөрү басылган,
Кагазынды окубай
Тытып коёт турбайбы.

Алыста калып эл-жерин
Ак эмгек кылып тердедин.
Чондордон сөздү талашып
Билгениңди бербедин.
Көрсөтүп жолдун туурасын
Көп болду сенин жеңгениң.
Акыйкат женип акыры
Асманда Айды сермедин.
Бирок, байкабай калган экенбиз
Бийликтин күчтүү ченгелин.
Отпуска алган боюнча
Ордуна кайра келбедин.

Рудникте кыймыл тыйылбайт
Карьер бир аз кыйындайт.
Айтканы калып талаада
Кээ бирөө алсыз чыйылдайт.
Ыргыткан ташы өйдөлөп
Кээ бирөө жыргап ыр ырдайт.

Кыргыз эли

Далай жерин алап тартып тумнуруп,
Гөргөң алам, марикуреттун жүзү;
Алар кайра туруп сүрүп сун ылым,
Амандаттын жарык алуу тутулу.

Катак күндөм арышым
Кайра Фиратан жаныраган,
Эркин Кыргызстаным
Бүгү дүйнөгө маанилүү.

Тилектөөнүн көн үзүтүз эл жаны,
Гүлдөтөтү жергебизде күлөтү;
Мей-кандооңу кыргыз гүлдө эл жаны,
Кыргыз эли.

ЖАЗДА, ЖАЙДА, КҮЗҮНДӨ

Сактап алаң, алаң жаны,
Алар кайра туруп сүрүп сун ылым,
Азлам алаң, досу алам,
Ак кызыл кызыл кызыл.

(АР КЫЛ ТЕМАДАГЫ ЫРЛАР)

Кыргыз эли, алаң жаны,
Биздин кызыл достук алаң, Кыргыз,
Эркиндикте, Бейнеликте, те алаң жаны.

Тууру белем кызыл жаны,
Тууру жанын кызыл жаны,
Жанын кызыл жаны,
Жанын кызыл жаны.

КЫРГЫЗ ЭЛИМ

Давай доордо азап тартып тумчугуп,
Кыргыз элим, мүмкүрөттүн өмүрдү.
Азыр кайра түндү сүрүп күн чыгып,
Акыйкаттын жарык нуру төгүлдү.

Катаал күндөн арылдын
Кайра баштан жаңырдын.
Эркин Кыргызстаным
Бүт дүйнөгө таанылдын.

Эмгектенип көп улуттуу эл менен
Гүлдөтөлү жергебизди күнөстүү.
Меймандостуу кыргыз пейли эң кенен
Ыймансызга тепсетпейбиз түнөктү.

Сактап ата-салтыңды
Алга карай талпыңгын.
Аалам эли, досу бол
Ак калпакчан калкымдын.

Бабалардын ыйык жерин мекендеп
Кыргыз элим, алыс кетсин атагың.
Ынтымакты достук менен бекемдеп
Эркиндикте, бейпилдикте жашагың!

Тууну бекем кармагың
Туура жолдон тайбагың.
Жеништерге жеткирип
Желбиресин байрагың!

АТА ЖУРТКА

Жыргал өмүр сүрүүчү
Бешик болгун, Ата Журт.
Бак-таалайга кирүүчү
Эшик болгун, Ата Журт.

Тунук болсун асманын
Оо, Ата Журт, кир болбо.
Бейпил болсун ак таңын,
Фронт болбо, тыл болбо.

МУРАС

Айтылчу сөздүн ырасы —
Ата-энемди ойлоордо,
Ушунча болом ыраазы
Улуту кыргыз болгонго.

Эргибейт анан буга ким
Ээ болбой эч бир билимге,
Сүйүктүү энем — мугалим
Сүйлөттү кыргыз тилинде.

Унутпай тилди кыргызча
Учугун ары уласын:
Энчилеп кетем уул-кызга
Эне-атамдын Мурасын.

50 ЖАШЫМА

Сулууларга жүрөгүм эрип атса
Сулууларга ыр жазгым келип атса,
Кыл сакалды кырынып жапжаш болуп
Деги, чыккым келчү эмес элүү жашка.

Кыштын суугун тоготпой ысылаган
Көлдөй шарап ичсем да кызыбаган,
Көп сулуулар суктанган жигит элем
Жигит элем кезинде кычыраган.

Табалбай сөздүн тазасын
Айталбай ойдун атасын,
Ошондо дагы онтолоп
Орто заар ырды жазасын.

Шарты жок туруп эч кандай
Ден соолук жагын эске албай,
Эмгеги менен сестентип
Ажалды келген бет мандай,

Алыстап тентуш-курдаштан
Караңгы үйдөн жылбастан,
Оорулуу акын Алыкул
Куландай соо ыр жазган.

Айтаарым сага, талапкер,
Калбайын десең карап жер.
Эл үчүн иштеп коюуга
Шарт эмес,
Дегин: — Талант бер.

* * *

Көрүп булганч жер бетин
Жүрөк кетет титиреп.
Сүрткүм келет келбетин
Алып аппак чүпүрөк.

Бизди баккан эне-жер
Абай салып карасак,
Шансыз болуп теребел
Жер булганып баратат.

Кээде катуу өкүнүп
Кайран өмүр өттү деп,
Бар немече өчүбүз
Калабыз жер тепкилеп.

Жашаган соң дамамат
Адам күлөөр, кайгыраар.
Калгыдай жер сабалап
Жердин кандай айбы бар?

Абийирсиз немеге,
“Бетин күйсүн, “ту-фуу” — деп
Күнөөлүүдөй жер-эне
Ар ким жерге түкүрөт.

Деги кызык пендебиз
Бетке айткандан айбыгаар.
Түкүргүдөй жерге биз
Жердин кандай айбы бар?

Көрүп булганч жер бетин
Жүрөк кетет титиреп.
Сүрткүм келет келбетин
Алып аппак чүпүрөк.

АЛ АКЫН МЕНИН КАЙНЕНЕМ

Акын, журналист Салкын

Бегалиеванын 60 жашында окулган ыр

Катуу сөз айтпас “Ай!” деген
Талаадай пейли ай, кенен,
Бишкекте жашайт бир акын
Ал акын — менин кайненем.

Чаңкасаң ысык чай белен
Чарчасаң жылуу жай белен,
Сыйкор да, камкор акын бар
Ал акын — менин кайненем.

Көп иштеп өнөр жайда мен
Кур калгам далай байгеден.
Байгелүү, сыйлуу акын бар
Ал акын — менин кайненем.

Апрель, 1993-ж.

БУЛАК БОЮНДА

Көз алдыма тартылат
Тоолор, анан аккан суу.
Тоолор көккө талпынат
Өсүп бара жаткансып.

Жалаң жашыл бетеге
Жылгаларда, өндүрдө.
Мен жүрчүмүн кечээ эле
Калпак тосуп мөндүргө.

Муздак сууга бүт малып
Бүтпөс ойго чөмүлө,
Караар элем суктанып
Суунун тунук өңүнө.

Оо, мөлтүр суу, мөлтүр суу,
Илебиндин жыргалы, ай!
Ким болсо да олтурсун
Ылайлабай, булгабай.

Теребелге суктанып,
Кыял учат ойдолоп.
Өзүм сууга бут малып
Олтурганым ойдо жок.

Койгон өндүү эскертип
Мен олтурган учурду,
Жылан чагып кеткенсип
Тартып алгам бутумду.

ТАГДЫРГА

Адамзат күлүп келет
Жашоону сүйүп келет.
Көз ирмем бул турмушта
Жакшылык үмүт керек.

Бактыга барчу жолдо
Бүтүн бол, жарты болбо.

Күнчүлүк өмүрүмдө
Тагдырым, тайкы болбо.

Боздотпо, мүнкурөтпө
Жашасын күлкү көпкө.
Жыргал күн миң түнөсүн
Кайгыны бир түнөтпө.

Үстүндө кара жердин
Өмүр-суу, ага бергин.
Элиме күлкү арнап
Азабын мага бергин.

Көнсөм да салганыңа
Таштай оор салмагыңа,
А бирок башым ийбей
Бак тилейм балдарыма.

СЕГИЗ САПТАР

“Сүйүү” деген оор дартка кабылып,
Сүйдүм сени өпкө, боорум чабылып.
Сени сүйүп башкалардан башкача
Махабатка киргизсем дейм жаңылык.

Сени сүйдүм жамалыңды бир көрүп,
Сени сүйдүм уялып да, ийменип.
Бул ааламда мен азаптуу бир пенде,
Өзүң деген махабатым дүйнөлүк.

* * *

Мен өзүңдү ушунча сүйүп калдым,
Суу сепсен да түтөбөй күйүп-жандым.
Онтологон үшкүргөн толкун болдум
Кайра тарткан жээгине тийип жардын.

Мейлиң, жаным, унчукпас жээк болгун
Толкун болуп келдим да өөп койдум.
Кайра тарттым түрүлүп, себеби сен
Көкүрөккө билгизбей тээп койдун.

* * *
Чабыттап учкан куштарга
Ажыраш кыйын канаттан.
Айыгыш кыйын адамга
Жүрөккө салган жараттан.

Сүрдөгөн уяң жаш жанга
Сүйүүсүн кыйын айтканга.
Кыйындан кыйын нерсе жок
Сүйүүдөн көңүл кайтканда.

* * *
Булакка Жал тоосуна жалгыз барып
Чакага суу толтуруп, жалбыз салып,
Чайпалтпай, жерге төкпөй келер элем
Ал учур сагындырды алыс калып.

Зуулдап бул мезгилдин аргымагы
Көрсөттү туулган жерим — Жалды дагы.
Байкасам Жалда калган жаштыгымдын
Саргайып баратыптыр жалбырагы.

* * *
Сени көргөн эстен танат, эзилет
Сендей сулуу дүйнөдө бир кезигет.
Карангыда капилеттен жолуксан
Өңүн жанган чыракдандай сезилет.

Өмүрүмдүн чанкай түшүн бүтүрдүм,
Теңин бердим ташкындаган күчүмдүн.
Бирок сени бүгүн көрүп көчөдөн
Сулуу деген эмне экенин түшүндүм.

* * *
Кыштын кейпи жүзгө чыккан карыдай
Сакалынын, каш-кирпиктин агын айт.
Мен кыш болуп турган кезим мүңкүрөп
Кыш көңүлүн ким көтөрүп дарылайт.

Асылкечим, көк кейнекчөн жазымсын
Тез келе көр көңүлүм бир ачылсын.
Тиктеп койчу жалын чачып көзүндөн
Кыштай тоңуп каткан жүрөк жазылсын.

* * *

Оо, сен гүлсүң көргөндү түз өткөрбөй
Жыг чачасын абага атыр сепкендей.
Искеп алсам сенин жыпар жытындан
Боло түшөт жер айланып көчкөндөй.

Салмак күчүн көрүп мендей пенденин
Коркпо, гүлүм, болчу менин эрмегим.
Аары конгон гүл ийилип тим болот
Бирок жабыр тарткан гүлдү көрбөдүм.

* * *

Жалын чачып тийип турган асманда
Табы кайтат күндү булут басканда.
Күн кайрадан кандай сүйкүм көрүнөт
“Ыйлап” ийип, бизге нурун чачканда.

Эрөөн албай тиктесең да эзиле
Жаш алдырдым жалын чачкан көзүнө.
Эркелетсем күлүп ийдин жарк этип
Ошол кезиң окшойт күндүн өзүнө.

* * *

Сен олтурсан гүл жайнаган белесте
Гүлдөй болгон көркүң калат элесте.
Жок калп айтам. Сени гүлгө теңебей
Гүлдү болот бир өзүнө теңешке.

Оо, кара көз, кол жетпеген ардагым
Билбей турам сөздүн арнайым кандайын.
Олтурбачы гүлзарларда гүл өскөн
Кокус сени гүл деп үзүп албайын.

1993 ЖЫЛДЫН 1 МАЙЫНДА
ЖАЗЫЛГАН ЫР

Кечелер күүгө толчу, ырга толчу
Гүлдөргө кокту-колот, жылга толчу.

Желектер кызыл-тазыл желбирөөчү
Жүрөктөр элеп-желеп элжирөөчү.

Моконга отургузуп балабызды
Кыдырып басаар элек калаабызды.

Өнөрүп балабызды алдыбызга
Ат минип бастырчубуз айлыбызда.

А бүгүн эл көрүнбөйт көчөлөрдө,
Шанданган ыр угулбайт кечелерде.

Ойлорум удургубай жуушап турат
Кыялым кытыгыга суусап турат.

Мээримин жан сергиткен Биринчи май,
Мен сени тоскум келет мурункудай.

СЕКСЕНГЕ ЭМИ ЖЕТИҢИЗ

*Акын, обончу Абдрасул Осмоновдун
70 жашына*

Жайкалган аппак сакалы
Жалпыга маалым атагы,
Ак дилден мен да куттуктайм
Абдрасул атаны.

Мокобой өткүр чыноодон
Ал өткөн далай сыноодон.
Көкүрөк сырты — бүт орден,
Көкүрөк ичи — ыр, обон.

Айтылып алкыш нечени
Ардактап аны өтөлү.

Келбети жоокер Абыкем
Кеминдин соолбос өзөнү.

Жүрөктөн тапкан түнөктү
Абыкем чебер сүрөтчү.
Жетимиш жылдык тоюнда
Айтайын мындай тилекти:

Кут болсун курак жетимиш
Кубанып турган кезиңиз.
Сезимди козгоор ыр жазып
Сексенге эми жетиңиз.

ЭЛЕСИ ЭСТЕ ТҮБӨЛҮК

*Белгилүү журналист жана акын
Салкын Бегалиеванын жаркын элесине*

Ак сөзүң эстеп айтылган
Арманга баттык артыңдан.
Асылкеч сендей аялзат
Азая түштү калкымдан.

Кеңешиң эстеп айтылган
Кейишке баттык артыңдан.
Кең пейил сендей аялзат,
Кемий түштү калкымдан.

Билиги жарык шам элең.
Билинбей аткан таң элең.
Бийик да болсон пас жүргөн,
Бир мүнөз сыпаа жан элең.

Мелмилдеп аккан дайра элең,
Мезгилсиз нугуң тосулду.
Адамдын алган асылын,
Ажалдын көзү сокурбу?

Кармалбай калем сап калды,
Жазылбай барак ак калды.
Мөмөлүү дарак сен элең
Дараксыз мөмө шак калды.

Мээримдүү сендей пенде жок
Мээнеткеч элең ченде жок.
Суук колун сунган уялбай
Шум ажалда эмне жок?

Туптунук элен сымаптай
Таптаза элең булактай.
Жарыксыз бизди калтырдың
Жалп этип өчкөн чырактай.

Кээ бирде жазып ыр улап
Кээ бирде элден сыр улап,
Кыргыздын жерин эми ким
Өзүндөй сүйүп кыдырат?

Кыргызды жандай сүйчү элен
Кыргыз деп бышып күйчү элен.
Кыргыздар үчүн үйүндү
Мейманкана кылып ийчү элен.

Жарыгын чачкан өчүрбөй
Жан элең күндүн өзүндөй.
Шум ажал ошол жарыкты
Турса не көпкө өчүрбөй.

Жашаган дачан бош калды
Жан күйүп тууган дос калды.
Жайлоодо өскөн гүл элен
Жайлоонун гүлү жок калды.

Колундан өсүп көрктөндүк
Колундан сыйды көп көрдүк.
Ток пейил өзүн турганда
Толтура элек, бөксөрдүк.

Ак кептер учкан кечеги
Айланып конбой кетеби?
Туйгун куш учкан кечеги
Тууруна конбой кетеби?

Убайым арман кимде жок
Учугу калып ийне жок.
Тоо калып мөлтүр булак жок
Там калып күйгөн чырак жок.

Айдын көл элең шарп эткен
Ак жылдыз элең жарк эткен.
Жаркырап күйүп турганда
Жаман-даа дароо “жалп” өчкөн.

Аралап сүйкүм көчөнү
Адам жок жүргөн кечеги.
Акыркы сөзүн шум ажал
Айттырбай алып кетеби?

Болк этип жүрөк козголуп
Боздодук жаман, боздодук.
Бозоруп сенсиз жол таппай
Бороондо калган окшодук.

Күз келээр төгүп жемишин
Кыш келээр алып эл үшүн.
Күйүттүү бизди күттүрүп
Күмөн го сенин келишин.

Жаз келээр жашыл көрк берип
Жай келээр аптап өрттөнүп.
Жаз сымал жаркын элесин
Жалпы журт жүрөөр эскерип.

КОЛ ЖЕТПЕС СҮЙҮҮМ СЕН БОЛДУҢ

И.Сагынга

Кыдырып бастык көчөсүн Кызыл-Аскердин
Сүйлөбөй бир сөз узатып кайра кеткенмин.
Оргуштап аккан шарабын шимип сүйүүнүн
Ошол түн үйгө энгиреп, жаным, “мас” келдим.

Ошондо алгач жигиттик күчкө толгонмун,
Буруттуу көктү бир азга тиктеп ойлондум.

Оо, анан сенин атыңдын башкы тамгасын
Эстелик үчүн асманга кадап койгонмун.

Жолукпай такыр өткөрдүк чейрек кылымды
Сактадым ичте ак сүйүү менен бугумду.
Жыл өткөн сайын кетирдим, балким, сырымды
Сен үчүн, жаным, кетирген жокмун сынымды.

Болбоду мезгил башкага көңүл бөлгөнгө
Ыр менен жаттым жытташып чакан бөлмөмдө.
Сагыным, сени көргөндөй болуп калчумун
Асмандан чети кетилген айды көргөндө.

Мен үчүн азыр кол жеткис бийик жайдасың
Мен үчүн жаным, Жердесиң, анан Айдасың.
Кол жетпес жерге эмнеге илип койду элем
Сагыным, сенин атыңдын башкы тамгасын.

МЕН ЖЕТПЕЙ КАЛГАН СУЛУУГА

Жашап келем жалбарып карааныңа
Ишенчүмүн издесем табаарыма.
Көңүл дегдеп мен сени “күнүм” дегем
Айта электе бул сөздү аялыма.

Арнап аппак тилекти сезимдеги,
Бак түбүндө турчу кез эсиндеби?
Бүчүлөнгөн көөдөнүн көз алдымда,
Көз алдымда топчусу чечилгени.

Буркураган жытыңа кана бердим,
Акыл-эстин бардыгын сага бердим.
Бирок, сактап өзүмө абийирди
Турпатыңдан бузулбай кала бердин.

Азыр эми жар болдуң чоочун жанга,
Сен ылайым бакыттын боосун карма.
Жалган сүйүү дегенди өрттөмөкпүз,
Эгер биздин отубуз кошулганда.

Жетпей калдым сүйүүнүн аягына,
Канбай калдым махабат баянына.
Кош болгун дейм, түбөлүк түнүл деймин,
Мындай сөздү айтпаймын аялыма.

САГА ДЕГЕН МАХАБАТ

Сүйүүгө жаштык мас экен
Сумсайып калуу бат экен.
Алышып ойноп күлсөк дейм
Ансыз да өмүр аз экен.

Тиктегим келет көзүңдү,
Тыңшагым келет сөзүңдү.
Кымбатым сезсең болбойбу
Кыйналып жүргөн кезимди.

Эринге тийсе бул эрин
Эритип ийди илебин.
От деген эмне экенин
Ошондо сезип жүрөмүн.

Тиктесең мени жалжылдап
Титирей түшөт жан жыргап.
Жүзүңдүн нуру сүйкүмдүү
Жүрөктү кетти калбырлап.

Көктөгү күндөй сезилген
Көзүңдөн, жаным, көзүңдөн.
Тырсыйып турган көөдөнүң
Тынчымды жаман кетирген.

Түшүмдө, түшүм эместе
Түшөсүн дайым сен эске.
Өзөңдүн суусун суна көр
Өрттөнүп кете электе.

КУЛУҢДӨЧҮ

Обону Ш.Усупбаевдики

Жалынын көрсөм көзүңдүн
Жарымын таппайм сөзүмдүн.
Мээримин чачып жылыткан,
Мен үчүн эки көзүң күн.

Аярлап чыксаң каршыман,
Айтууга сөздү тартынам.
А бирок узай бергенде,
Жүгүргүм келет артыңан.

Агарткан түндө жер бетин,
Айсынбы деги эмнесиң?
Жаркыным, сезсең болбойбу,
Жаштыгың кайра келбесин.

Болсо да бороон, бурганап,
Жүзүңдөн сүйкүм нур жанат.
Күлкүндү менден аябай,
Күлүңдөп койчу бир карап.

КОШТОШКОНДО

Обону А.Бөдөшовдуку

Жүзүңдү тик багып карабай
Жер тиктейм уялчаак баладай.
Жабыркап арманда кеттим мен
Жүрөктө сагынчым тарабай.

Сага мен сырымды айталбай
Сапарга жөнөдүм тайсалдай.
Саламат болгун деп жылмайсаң
Санаага чөмүлдүм басалбай.

Коштошуп колунду кармадым
Көзүңдөн көзүмдү албадым.
Кеткенде сен көрбөй калдың го
Көзүмдөн тунук жаш тамганын.

* * *

Бакылдаган мүнөз калып баштагы,
Билбейм сени тиктегенден башканы.
Турса дагы кычыраган кыш болуп
Сенден келет махабаттын аптабы.

Жан жок чыгаар сенден сүйкүм, чырайлуу,
Сага гана салыштырам Күн, Айды.
Макул дечи, жолду бассак жалгыздап
Эми экөөлөп андан ары улайлы.

Унчукпайсың мунун бардай бир айбы,
А мен тартам куру санаа, убайды.
Босогосун атташ үчүн турмуштун
Боз уланды ушунчалык сынайбы.

Сына, сына. Турмуш бул — ВУЗ деп келем,
Сыртта калат сыноосунан өтпөгөн.
Мен ал “ВУЗга” даярданып кирейин,
Жалаң гана бааны алып “5” деген.

* * *

Көк асман чарт жарылып күн күркүрөп,
Булуттар чак-челектей дүрбүп жүрөт.
А бирок бир тынымга өткүн болуп,
Кайтадан күн аптабы күйгүздүрөт.

Сенин да күнүң болуп сүйүнбөгөн,
Ачуулуу көңүл чөккөн түрүң көрөм.
А бирок көп создукпай жайнай түшөт,
Көздөрүң жаркыраган, күлүндөгөн.

* * *

Кар жаап жатат лапылдап, кар жаап жатат,
Табийгаттын бул көркү арбап жатат.
Шамал жулган кыздардын этегиндей
Төмөн карай иретсиз балбакташат.

Куушабыз кар салып мойнубузга,
Маашырлана бул жаштык ойнубузга.
Кар апаттак жакшы адам ниетиндей
Бирок, анын негедир койну муздак.

* * *

Көркөмүн күнбү, ай беле?
Көрүнбөй мурда кайда элен.
Чаалыккан кезде жолуктуң
Чабылган аттай байгеге.

Көргөндө көөнүм жай албай,
Көңүлдө сөздү таба албай.
Ээрчип жүрөм артыңдан
Этектен таркан баландай.

Чарчады балким “эселек”
Чачырап сүйүүн эселеп,
Кордобой ошол баланды
Колунан алчы жетелеп.

ТИКТЕШИП КОЮП ЖҮРӨБҮЗ

Турпаты толгон мээримге,
Туш болдум сүйкүм келинге.
Манаттай оозу, алгансып
Мандалак чаптап эринге.

Ал коёт мени бир карап,
Андайда буулуп тил калат.
Жандасан өрттөп ийчүдөй
Жанына даап ким барат?

Андан соң дагы кезиктик,
Анда да оозду “бекиттик”.
Табышмак тиктеп, жүрөктү
Таштамай болду эзип бүт.

Тийиштик кылбай бирөөбүз,
Тиктешип коюп жүрөбүз.

Сүйлөшпөй азап чектирген
Сүйүүдө, балким, күнөөбүз.

АНТИЭЛЕГИЯ

Убакытты жылдап санайлы,
Өткөрдүк го андан далайды.
Ал учурду балким унуттун,
Мен эстейин анда, жарайбы?

Ойго келбей такыр ыраакташ
Биз элек го ынак класшташ.
Менде түгүл сенде жок эле
Сүйүү күтүп наздуу кылакташ.

Анан бир күн бизге жаз келген
Мага түнттүк, сага наз берген.
Сени көрсөм катуу чайпалып,
Төгүлбөстөн калам аз жерден.

Ар сабына терең сыр каткан,
Окуганда жүрөк жыргаткан,
Ырды мурда жазып жүрсөм да,
Сен жөнүндө жакшы ыр жазгам.

Сен деп баркын билбей күлкүнүн,
Сен деп далай жүдөп, чүнчүдүм.
Сага болгон тоодой сүйүүмдү,
Көтөрөлбай басып жүрчүмүн.

Сүйүүм толуп, өзүм арыктап,
Жүрөөр элем сага салып кат.
А сен мага болуп табышмак,
Кеттиң менден таза алыстап.

Бүткүл сезим менен сүйүпмүн,
Баалабадың аны сүйүктүүм.
Кошок чыккан үйдүн ичиндей,
Бүт турпатым менен күйүтмүн.

Далай түндүн танын атырбай,
Далай күндү, жаным, батырбай.
Жүрөм сени эңсеп сагынып,
Жүрөктөгү жалын басылбай.

Азап болуп мага уктамак,
Аба жетпей демим кысталат.
Жатса керек жүрөк өрттөнүп,
Үшкүрүгүм күйүк жыттанат.

Кайгырайын айтып эмнени
Каалагандын болгун эрмеги.
Сен сүйбөсөн жашоо түгөнбөйт
Сүйүп жүрсө болду эл мени.

АКРОСОНЕТ

Сен өткөндү балким эстен чыгардың,
Ал учурду менин келбейт унуткум.
Гүл тепсеген балким наадан чыгармын,
Ынан, бирок наристедей тунукмун.
Неге мени махабаттын өчпөгөн,
Жалынына таштадың да жок болдуң.
Акылына соороналбай достордун,
Не деген оор күйүт чыкчу өпкөдөн.
Анан бир аз жеңилденип калам да,
Жайбаракат терезеге барам да,
Аалам мага тардык кылып, ташкындай,
Кенен керип жүрөк тепкен төшүмдү,
Ырды жазып сооротом мен өзүмдү
Пайдасы жок кур кайгыга бастырбай.

* * *

Жүрөгүнө көп кыздарды жылыткан
Мен жаштыкты алда качан унуткам.
Сен жолугуп кайра жүрөк жибиди
Көркүнөн ий, жаз мезгилин туюнткан.

Деги мурда мындай кыял күтпөгөм,
Санаа басат, ойлор басат, бүтпөгөн.

Ойгоо жатсам сен оюмда ар дайым,
Уктаганда сен жөнүндө түш көрөм.

Туш келтирдин билбейм кандай абалга
Мен окшошмун араң жанга, чабалга.
Сүйүү деген азап берсе, муң берсе.
Анда анын кереги не адамга?

Өтө назик жүрөгүмдү канатпа
Тиктеп койчу эркелетип, аяп да.
Эгер бакыт бар экени чын болсо
Анда, жаным, ошол бакыт каякта?

Бүткүл санаам, бүткүл оюм бөлүнүп,
Сен деп жүрөм чачылып да, төгүлүп.
Сендей сулуу болгону үчүн турмушта
Жашоо мага кетет ысык көрүнүп.

СЕН МЕН ҮЧҮН ПЕРИСИҢ

Көзүн жалын асманда күн дегидей
Кантип турам тиктешкенде эрибей.
Сен бөлөккө катардагы бир селки
А мен үчүн көрүнөсүң перидей.

Сезимим бар ой-мүдөөндү туярлык
Кучагым бар болгон дүйнөн сыярлык.
Бирок сенин көзүңдү тик каратпай
Көп нерседен кур калтырды уяңдык.

Жүрөм жалгыз жүүнү бош күн өткөрүп
Ал мүнөзүм калса деймин өзгөрүп.
Көзүм сенин чагылышса көзүңө
Тулку боюм бараткансыйт өрттөнүп.

Мен уяңмын, а сен менден жашыраак,
Бекилүү сыр билбейм качан ачылат?
Бирок, түшүн, бул уяңдык ичине
Көп урматтоо, абийирди батырат.

БИЗДИН ТУРМУШ

От жагып ортодогу сүйүүбүзгө,
Ынтымак басып жүрөт үйүбүздө.
Ансайын бакыт толгон жүрөктөрдө,
Шаттык көп, шаттыктан да, сүйүнүч көп.

Толкуну айкалышкан деңиздердей,
Туулары көкөлөгөн жеништердей.
Бак, таалай ортобузда кучакташат,
Көп жылы көрүшпөгөн эгиздердей.

Жылмайып, анан кайра күлүмсүрөп,
Жолуксак сөз баштайбыз сүйүнчүлөп...
Ушинтип карс-карс күлөт биздин турмуш,
Окшобой кечегиси бүгүнкүгө.
Окшобойт эртенкиси бүгүнкүгө!

(Р.ГАМЗАТОВДУ ТУУРАП)

Жай өттү жамгыр жаабай куйкаланып,
Күз келди сары эндигин сыйпап алып.
Дарактын тармалданган чачы жыдып,
Саргайып жерде жатат уйпаланып.

Жаштыктын жалтанбаган күчү короп,
Менин да өмүрүмдүн күзү болот.
Тарбайган дарак өңдүү кейпти кийген
Жашоодо түгөнүү да, бүтүү болот.

САГА

(секстина)

Секстина — (латынча алты деген мааниде) ар бири алты саптан, алты куплеттен жана корутунду үч саптан турат. Првонсалдык, андан кийин жалпы Европалык лири-

каларда чоң же татаал секстина белгилүү. Саптардын аягын-дагы сөздөр бардык куплеттерде татаал түрдө алты жолу кайталанат, башкача айтканда биринчи куплеттин акыркы сабынын акыркы сөзү экинчи куплеттин биринчи сабынын аягы, биринчиси — экинчи, бешинчиси — үчүнчү, экинчиси — төртүнчү, төртүнчүсү — бешинчи жана үчүнчүсү акыркы сапка жайгаштырылат. Бул бардык алты сөз корутунду үч сап ырга (терцетке) киргизилет.

Секстинаны биринчи болуп Арно Даниель (1189 ж. өлгөн) жазган. Андан кийин Данте, Петраркалар, орус адабиятында Л.Мей, В.Брюсов, М.Кузмин, И.Северяниндер жазышкан.

Жүрөгүмдү чымырарат махабат,
Жалгыздыкта сени ойлой калганда.
Өз ичимен ысмың далай аталат,
Сагынычым кысымдыкка алганда.
Укчу жаным, менин сүйүүм таза, ак,
Берилбеген арамдыкка, жалганга.

Өтүш керек камчы басып жалганга,
Картайганча өмүр сүрсүн махабат.
Оо, сүйгөнүм, айдай жүздүү таза, ак
Турпатыңа көз жүгүртө калганда,
Же ыр жазып колго калем алганда
Сенин атың нечен ирет аталат.

Түш көрсөм да сенин атың аталат,
Бул сөзүмдү чыгарбачы жалганга.
Уялыңкы билегинден алганда,
Мени менен кошо чочуйт махабат.
Уктай албай ойлойм ойгоо калганда:
“Түшүмдө да болсом экен таза, ак”.

Көктү тиктейм, көктө булут таза, ак
Бирок алар туруксуз деп аталат.
Кыздар окшош булутка дей калганда,
Мен кыйкырам моюн бербей жалганга.
Мен кыйкырам мөлтүр тунук махабат,
Тулку бойду түнөк кылып алганда.
Жалын жаштык сезим менен алганда,

Бардыгынан кыздар азик, таза, ак
Кармайм десем кол күйгүзгөн махабат
Жаштын жарык өрт күнү деп аталат.
Жаа огундай шак сайылам жалганга,
Ак сүйүүгө күнөө жаба калганда.

Көкүрөккө сүйүү сыйбай калганда,
Жолугууну максат кылып алганда,
Ишенбестен ичи кара жалганга,
Бийик кармайм өрт сүйүүмдү таза, ак...
Көз жумсам да атың далай аталат,
Жүрөгүмдү чымыратып махабат.

Чынжыр байлап биз алганда жалганга
Таза, ак да таза бойдон калганда,
Ал махабат өчпөс болуп аталат.

ЭСКЕРҮҮ

(сонеттер түрмөгү)

Адабий чыгарманын бул түрү орус адабиятында “Венок сонетов” деп аталат. Чыгарма 15 сонеттен турат да, алгач ирет он бешинчи сонет жазылат. Биринчи сонеттин баш сабы он бешинчи сонеттин биринчи сабы менен башталып, экинчи сабы менен аяктайт. Ал эми экинчи сонеттин баш сабы биринчи сонеттин акыркы сабы менен башталып, он бешинчи сонеттин үчүнчү сабы менен аяктайт. Мына ошентип отуруп он бешинчи сонеттин бардык он төрт сабы ирээти менен 14 сонетте колдонулат.

Чыгарманын бул татаал жанрын кыргыз поэзиясында “сонеттер” алкагы”, “сонеттер чамбары” деген терминде акындар Сооронбай Жусуев, Түмөнбай Байзаков, Улан Токомбаевдер (“Чайка”) жазышкан.

1

Тартамын көз алдыма бүтүн баарын:
Энемдин мени багып чонойтконун.

Мен үчүн болуп мээри, сүтү дары,
Түйшөлтүп түн уйкусун коротконун.

Четтебей, эл уулу бол деген ойдон,
Көргөзүп, тааныштырып бул дүйнөнү.
Мен болуп миң кубанып, миң күйгөнү,
Ал мага биринчи ирет эне болгон.

Байкадым көз жүгүртүп айланама,
Гүл ачып, бирок мөмө байлабаган,
Аялды аял туруп төрөбөгөн.

Мен болсом көз күлүндөп, жыргап жүрөк.
Толкундап сонет жазып, ырдап жүрөм,
Энемди, анын атын эне деген.

2

Энемди, анын атын эне деген,
Мен эмес атам дагы ыйык тутчу.
Боюнча эч бир жанга теңебеген,
Аттанган согуш жакка күйүк жыттуу.

Аз болоор арнап ага миң ыр жазсам,
Мен азыр анын салган жолундамын.
Мекендин буйругу так орундалып,
Өтөдү өз милдетин Сибирь жактан.

Кайрылып очогуна жениш менен,
Кайрадан эл катары тең иштеген.
Булатып өз үйүнөн түтүн жаңы.

Бирок, мен эр жеткенде көзүн жумган,
Атамды эске салдым өзүм ырдан,
Эстөөгө жетет менин күчүм дагы.

3

Эстөөгө жетет менин күчүм дагы,
Жылаңач кыялга бай бала кезди.
Ойлойсуң кийген кийим бүтүн, жаңы,
Болсо деп. Бирок анын жаман, эски.

Жаш кезде далай эле азап көрдүк,
Нан эмес, жетпей калып бадыракка.
А, бирок ойноп дагы, жадырап да,
Тамандан чөнөр сууруп, машак тердик.

О, чиркин балалык кез кандай жыргал!
Кайрылып келбейт эми андай жылдар,
Мен дагы сөз укпаган “керен” элем.

Сызылып бул сонетте эскеремин,
Эскерүү менен гана чектелемин,
Балалык учурумду кенебеген.

4

Балалык учурумду кенебеген,
Заматта ойлуу кылдың мугалимим.
Силерге түйшүк берип ченебеген,
Силерсиз бизге жукпайт тура билим.

Канткенде унутамын атыңарды?
Эжелер, сүйүү мээрим белендеген.
Оо, силер, бизге билим берем менен,
Өмүрдүн көбү кетип азы калды.

Өмүр — суу, ага берет билинбестен,
Силердин өмүрүңөр билим дешкен,
Курулай талаага эмес бизге акты.

Баалаган жакшы дагы, жаман дагы,
Эстеймин мен силерди, анан дагы,
Эстеймин сүйүүгө мас болгон чакты.

5

Эстеймин сүйүүгө мас болгон чакты,
Ал сезим эми кайра келмек беле.
Сагыным, мен жөнүндө ойлон жакшы,
Мен дагы чейрек кылым сен деп келем.

Туш болуп күндө азаптын жаңысына,
Түшүмдө бир болчумун сени менен.

Эритип жүрөгүмдү эрибеген,
Сен даба ырды жазып калышыма.

Өрт тура сүйүү деген, аяз тура,
Мен азыр көз тунарып, аяп турам,
Жаштыкты ошол кезде күйүт толгон.

А, бирок сүйүү ансыз кызык эмес!
Деймин да эстеп кетем, түзүп элес,
Досторду ысык-суукка күйүп-тоңгон.

6

Досторду ысык-суукка күйүп-тоңгон,
Сүйүүмдү айтып канча кыйнабадым.
Сагынды — мен жетпеген, бийик болгон,
Эсимде, эстей берип ыйлаганым.

Оо, достор, узак жылдар көрүшпөдүм,
Сабырбек, Зарлык — жаштык кезинерде,
Бар чыгар силердин да эсиңерде,
Кайгысын махабаттын бөлүшкөнүм.

Акылды айтпасаңар мага терең,
Сүйүүмдү көтөрө албай калат элем,
Силер бар менде тоодой үмүт болгон...

Ыр жазып пессимисттик, өңдөн кеткем,
Томсоруп калар элем көргөн кезде,
Кыздарды кармап баскан жигит колдон.

7

Кыздарды кармап баскан жигит колдон,
Тигилип узагыча караар элем.
Байкабай таап алгансып күйүт жолдон,
Кадамды шилтөөчүмүн араң эле.

— Оо, кыздар, түшүнгүлө абалыма,
Жээкке ыргытылган балык болдум.
Олтурам ортосунда алыс жолдун...
Сүйсөм дейм сулуу кыздын жамалынан...

Күлкүм көп. Бирок кайгым андан да көп,
Кантейин, ар кимге айтам, арман да көп.
Бу көрөк күнүм тамам болгон жакшы.

Дедим мен жаңы жазган ырларымда,
Ырларым тирөөч болду бир жагымда.
Оо, алар бир мен үчүн толгон бакты.

8

Оо, алар бир мен үчүн толгон бакты:
— Ырларым мендиксинер, жашагыла!
Ыр жазып, муздак үйдө тоңгон жакшы
Сүйүүнүн өрттөнгөнчө азабына.

Деп ойлоп, өз ичимен кийинчирээк,
Суктанып жайдын таңы, кечтерине.
Тигилип ыр жазылган дептериме
Көңүлдү бурбай калды дүйүм чүрөк.

Ыр окуп, күлүп жаттым, жашып жаттым,
Ыр жазып, азап тарттым, бакыт таптым,
Баш уруп учкул ойдун жетегине.

Мен эми, оюн-шоокко барбай калдым,
— Жок! — дедим далайына андайлардын,
Ишенип күч эркимдин бекемине.

9

Ишенип күч эркимдин бекемине,
Айылга, досторума кат да жазбай.
Кез келип милдет өтөө Мекениме,
Көп жүрдүм жалгызсырап башка жакта.

Башымдан далай өттү капа болуу,
Анан да маңдай жарган кубануулар.
Көздөн жаш араң калат куланууга,
Сагынтып сен турганда, Ата-Конуш.

Сатылат алтын дагы, алмашылат,
Кээде адам жанын сатып алдас урат,
А, бирок сени сатыш эчен ирет,

Өзүмдү өлтүргөнгө барабар да.
Туулган жер! Болом жаман ал абалда,
Кез-кезде ой жүгүртүп кечегиге.

10

Кез-кезде ой жүгүртүп кечегиге,
Аталар мекен үчүн кармашканын.
Ойлойм да, дагы сүйөм бекемирээк,
Мекенди, анын бүткүл аймактарын.

Оо, тагдыр! Менин да таап эсебимди,
Айрырысын энемден да, баламдан да.
А, бирок ажыратып жаман кылба,
Мен сүйгөн, мени сүйгөн Мекенимди.

Мекенсиз боло бербей патриот,
Көздөрдөн, жүрөктөрдөн чачылып от,
Мекен деп курман болоор жет сезимге.

Канча жан Мекен үчүн сулаганын,
Унутпай, ошон үчүн суранамын,
Ар кими өткөндөрдү эстесин деп.

11

Ар кими өткөндөрдү эстесин деп,
Дептерге чиймеледим ыр саптарын.
Көңүлүнө аялымдын кетпесин деп,
Келген жок бир кымындай сыр сактагым.

Оо, жарым, мен ыңгайсыз болуп турам,
Кеп кылыш махабатты узун тарых.
Мен сени сүйгөндүктөн ушунчалык,
Сага арнап ыр жазалбайм олуттуураак.

Көргөндү суктандырып көркүн, өңүн,
Жарк эткен, Ай жазданган мөлтүрөгүм,
Сенчелик эч ким сүйгөн эмес мени.

Одоно салыштырсам кечир өзүн,
Мен үчүн эн бир назик сезилесин,
Кызгалдак гүлдөй болгон белестеги.

12

Кызгалдак гүлдөй болгон белестеги,
Күбүлдү биздин жаштык сабагынан.
Алдыңдан дале басып келет пери,
Бирок сен тең келбейсиң караанына.

Катталып маңдай толду бырыштарга,
Кез эмес күйгөн ырын ырдагыдай.
Жүрөгүн ысык болбойт мурдагыдай,
Сууруп отко кармап жылытсаң да.

Көрктүү элек, аппак элек тандай жаңы,
Жаш элек, кырчын элек маңдай жарык,
Жаркырап беш жылдыздай желектеги.

Эмичи, альбомдордо күн өткөргөн,
Көрөмүн эски түшкөн сүрөттөрдөн,
Алардын жаркын маанай элестерин.

13

Алардын жаркын маанай элестерин,
Таптакыр болбойт тура унутууга.
Досторду калаадагы, элеттеги,
Кез-кезде эстеп алып улутунам.

Билинип чарчагандык, чаалыккандык,
Күн көрүп жыргал дагы, өкүнүчтүү.
Иш менен алек болуп өзүбүздүн,
Заматта элүү жашка барып калдык.

Турабыз эми жолдун ортосунда,
А, бирок мезгил өтсө коркосун да,
Барам деп түш ченден ооп кеч бешимге.

Өмүрдү — калгычакты какпай жүрөк,
Эскерип ошондуктан барктайлы деп,
Калтырдым сонеттердин дестесинде.

14

Калтырдым сонеттердин дестесинде,
Жакшы ырды, балким, жазып жаман ырды.
Эркимди сынап көрүп бек сезилген,
Сынадым жана акындык абалымды.

Жаздым да элдин салдым элегине,
Көрүшсүн бери чайкап, ары чайкап.
Эл деген чындыкты айтат, калыс айтат,
Бул, балким, сонет эмес, элегия.

Бир сабы ондолбогон, түзөлбөгөн,
Эң татаал сонет жазып бүтөм менен,
Сарп болду мендеги бүт күчүм, каруум.

Эми азыр дептеримди чиймелеген,
Жана да түндөрдү көз ирмебеген,
Тартамын көз алдыма бүтүн баарын.

15

Тартамын көз алдыма бүтүн баарын:
Энемди, анын атын эне деген.
Эстөөгө менин жетет күчүм дагы,
Балалык учурумду кенебеген.

Эстеймин сүйүүгө мас болгон чакты,
Досторду ысык-суукка күйүп тоңгон.
Кыздарды кармап баскан жигит колдон,
Оо, алар бир мен үчүн толгон бакты.

Ишенип күч эркимдин бекемине,
Кез-кезде ой жүгүртүп кечегиге,
Ар кими өткөндөрдү эстесин деп.

Кызгалдак гүлдөй болгон белестеги,
Алардын жаркын маанай элестерин,
Калтырдым сонеттердин дестесинде.

ЧЕРНОБЫЛЬ АЛААМАТЫ

1986 жылы 26 апрельде Чернобыль АЭС инде авария болуп, Украинанын, Белорусиянын, Россиянын 11 областы радиация менен булганган. Авариянын натыйжаларын жоюуга мен да катышып келген элем. Бул ыр түрмөгү ошонун негизинде жазылды.

Автор.

* * *

Белоруссия токойлуу жер, тегиз жер
Каптап өткөн каргашалуу немистер.
Мында болгон далай ирет жеңилиш,
Мында болгон даңктуу далай жеңиштер.

Токойлорун партизандар баскан жер
Сазга душман белчесинен баткан жер.
Талкаланып канча кыштак, канча шаар
Белоруссия көп азапты тарткан жер.

Ал согуштун бүткөнүнө кырк жылдан
Жаңы ашканда, оор азапка туш кылган,
Башталдыбы «тынчтык атом согушу?»
Булганч аба, булганч сууну жуткурган.

Бул “согушту” өзүбүзгө өзүбүз
Баштадыкпы бар немече өчүбүз?

Оной тура тутантууга очокту
Андан чыккан өрттү кыйын өчүрүш.
*Хойники шаары,
апрель, 1989-ж.*

ПАРТИЗАН КЫЗДАЙ СЕЗИЛДИ

Чачтары сары, көзү көк
Дээринде акыл-эси көп,
Ток пейил, чыйрак ушул кыз
Өз кызым сымал сезилет.

Тестиер мындай кыз, балдар
Тээ, согуш оту чыкканда,
Партизан болгон тайманбай
Каршылык кылып душманга.

Азыр го мезгил тынч убак
Ар дайым күлүп күн чыгат.
Белорусь жери, а бирок,
Таза аба жетпей тумчугат.

Адамзат ойлоп таппаган
Иш болуп мында капсалан,
Чернобыль АЭС жарылып
Атомдун чаңы каптаган.

Иштөөгө мында көп ишти
Жер-жерден элдер келишти.
Тазалап радиациядан
Өлчөөсүз жардам беришти.

Кыдырып айыл-кыштагын
Жасадым иштин бүт баарын.
Секелек кызын көргөндө
Элестеп турду кыздарым.

Кийимин кийип солдаттын
Алты ай мында жол бастым.
Жашоону алга талпынтып
Атомго терең ор каздым.

Дудичи, Шепетовичи —
Кыштактар көрктүү негизи.
А бирок баары булганган,
Жер түгүл бышкан жемиши.

Ар кандай ишке көнгөнбүз
Далайын иштеп көргөнбүз.
Чогултуп атом бар жерди
Түбөлүк көргө көмгөнбүз.

Күн ысык эле. Түш ченде
Эс алып ишти бүткөндө,
Баргыбыз келбей кудукка
Суу издеп калдык ичкенге.

Чочуркап турса сары кыз
Чакырып алып баарыбыз,
“Суу барбы?” — десек үйүнө
Жүгүрүп кеткен аныбыз.

Турганда суусап, өсөрүп
Тигил кыз улам көшөрүп,
Банкеге толо квасты
Келиптир бизге көтөрүп.

Ичкенде суусун басылды
Чөгүнкү көңүл ачылды.
Карасак, бизди тигил кыз
Туруптур тиктеп батымдуу.

Ушул кыз, чыйрак, өтүмдүү
Ойготуп уйку сезимди,
Солдатка жардам көрсөткөн
Партизан кыздай сезилди.

*Шепетовичи кыштагы,
август, 1989-ж.*

РОЗА ГҮЛҮ

Денесине себинишип атырдан
Гүлдөр кандай бажырайып ачылган?
Роза мына, ойноп турган жашты эмес,
Ооруп турган жанды өзүнө чакырган.

Роза гүлүн далай үзгөм, кармагам,
Далай ирет сүйгөнүмө арнагам.
Роза деген жаштык болчу мен үчүн,
Эң бир таза сүйүү болчу ал маган.

Каптап өттү радиация азабы
Баарын, баарын... анан назик розаны
Балыкчылык дозиметрист Саматбек
Ченеп жүрөт ал гүлдөгү дозаны.

Жай алышып текчелерден, чатырдан
Атом чаңы ар кай жерде жашынган.
Көркүн тиктеп көз кумары канбаган
Бул гүлгө да радиация катылган.

Баштагыдай үзмөк түгүл, кол созуп
Сен ал гүлдү кармагандан коркосун.
Азыр атом бөлүп турат жолотпой
Бул гүл менен адамзаттын ортосун.

АРИНА КЕМПИР БАЯНЫ

Мейли кеч, мейли таңында
Бөкчөңдөп үйдүн жанында,
Арина кемпир жашоочу
Довляды деген айылда.

Жок эле анын балдары
(А дүйнө кеткен чал дагы)
Кемпирдин болгон байлыгы —
Карала ую, чарбагы.

Жактырбай башка жеринди
Эңсебей бейиш төрүндү,

Ушул үй, ушул айылда
Өткөргөн экен өмүрдү.

Бузулуп турмуш баштагы
Атомдун чаны каптады.
Калтырып короо, там-ташын
Көпчүлүк көчө баштады.

Ар кандай болот эл деги
Кыйын го сөзгө келмеги.
Көпчүлүк менен көч десе
Арина кемпир көнбөдү.

Довляды айлы бүт көчтү
Кемпирди көпкө издешти.
Кемпирдин койбой оюна
Карала уюн жүктөштү.

Болбойт деп жашоо бул жерде
Түшүнүк берип жүргөнгө,
Башка жер керек эмес дейт
Карганда өмүр сүргөнгө

Таза суу, анан таза аба
Жок болсо кимдер жашамак.
Довляды айлын солдаттар
Жүрүштү чаңдан тазалап.

Көрүнүп мындан тигинден
“Лепесток” бетке кийинген,
Солдаттан башка бир жан жок
Чатырды жууп жүгүргөн.

Белгисиз качан келгени
Саан ую болуп эрмеги,
Арина короо — жайында
Жүргөнүн эч ким көрбөдү.

Күчөтүп кайра “жараатты”
Суз тиктеп көчө тарапты,

Арина кемпир отурат
Түбүндө каштан дарактын.

*Науховичи кыштагы,
май, 1989-ж.*

КЕМИН ЖЕРИ

Мен жашоомдун бир топ жылын өткөрдүм
Бул мезгилде кооз жерлерди көп көрдүм.
Ошолордун бири тартпай көңүлдү
Билбейм кайдан бул аймакка кез келдим.

Кемин, Кемин каухарбы, же берметпи?
Деги буга таппайм эч бир теңдешти.
Кемин десем эске түшөт Көк-Ойрок,
Кемин десем элестетем эмгекти.

Сулуулар көп ак калпакчан элимде
Сулуулук көп тоолуу кыргыз жеринде.
Сулуулукту эсептесек бир бүтүн
Анда анын теңи ушул Кеминде.

Ырыс чачып ар улуттуу элге көп
Канат сермеп бара жаткан өйдөлөп,
Ордо шаардын бир канаты Суусамыр —
Бир канаты Кемин тарап өңдөнөт.

Көргөндөрдүн тартып алар эркин бүт
Кемин деген кереметтүү мейкиндик.
Мындай жерде ЭМГЕК жүрсүн бир тынбай
Мындай жерде өмүр сүрсүн БЕЙПИЛДИК.

СОКУЛУК

Топурагы майланган
Толгон жемиш айдалган.
Соорусу жердин деп мактайт
Сокулукту байыр алган.

Кызылча, арпа, буудайын
Көйкөлтүп турса суу дайым,
Сыныңа толуп атүгүл
Сылагың келет куурайын.

Көп улут мында баш кошкон
Көңүл төп келип достошкон.
Сокулуктун талаасы —
Даам жайнаган дасторкон.

Ырысым жерим — Сокулук
Ыр жаздым сага отуруп.
Ээрчип жүрсөм болгону
Элин менен кошулуп.

АЛА-АРЧА КАПЧЫГАЙЫНА

Балким сен бул аймакты көрөлөксөң,
Бул аймак керемети, кереметтин.
Жайкалган көк шибери жибек сымал
Жат, эс ал кереги жок керебеттин.

Ала-Арча мага тааныш, мага дайын
Канткенде сугум артып карабайын.
Солдаттай жашыл шинель кийнишкен
Карачы шынга бойлуу карагайын.

Ала-Арча суусу мына атырылган
Гүл мына сыдырымга жапырылган.
Абасы теребелдин ашып түшөт
Чет элден сатып келген атырыңдан.

Чонойдум тай чапкылап өндүрдө мен
Ойногом калпак тосуп мөндүр менен.
Ишенбейм бул аймакты көрбөгөндүн
Сөзүнө кыргыз жерин көрдүм деген.

Ала-Арча сыйлаарымбы, аярымбы?
Аярлап ага таштайм кадамымды.
Баспаймын көк шиберин, бийик төрүн
Тазалап алмайынча таманымды.

ЭЛ УУЛУ ДЕП УШУНУ АЙТ

Мукаш Осмоновго

Хан чыккан элден, бек чыккан,
“Калкымды багам” деп чыккан.
Баскынчы, залим аталып,
Байлыгын элдин жеп жуткан.
Хан болбой, же бир бий болбой,
Эл баккан эрлер көп чыккан.
Унутпай мындай уулдарын
Уламыш дастан кеп чыккан.

Кайберен этин жедирген,
Кожожаш чыккан элимден.
Кожожаш жомок, миф десең,
Бул эле биздин Кеминден
Осмонов Мукаш чыгыптыр
Элчиби келген теңирден?
Эңгиреп заман турганда
Эл баккан уул дедирген.
Угуп тур баатыр кабарын,
Улайын калыс кебимден.

Кымбатчылык, жокчулук
Кыялды салып кошкуруп,
Эркелеп жүрөт жергемде
Элимдин мойнун создуруп.
Кысталдык ушул заманда
Кызарган өңдү бос кылып.
Баягы шандуу ырлар жок,
Бардыгын “күйдүм чок” кылып.
Курсакты сылап жүргөн кез
Кур үмүт менен ток кылып.

Каякта калды кенен кез,
Казы-карта жеген кез?
“Саамалың ичпейм, төгүп сал
Бал кымыз бергин” деген кез.
Айттырбай өткөн турбайбы
Арзанчылык белен кез.

Ажааты ачык ал кезге
Азыркы турмуш тенелбес.
Кур кайгы салып көңүлгө
Кур бекер ойго женилбе.
Кашкайган чындык турганда
Жол тийбейт такыр төгүнгө.
Азаптан журтун куткараар
Азамат жокпу элимде?
Бар экен андай эл уулу
Бай чарба Кичи-Кеминде.

Элинин көөнүн тапкан дейт,
Эгинин берип баккан дейт.
Дандырга нанын жапкан дейт,
Май заводун ачкан дейт.
Малсызга бирден мал берип,
Оокатын кыл деп айткан дейт.
Көргөндөр ошол Мукашты
Жөнөкөй, сыпаа абдан дейт.
Көрбөгөн андан чочулап,
Ал жолборс, балким арстан дейт.

Ал кезек эстен кете элек,
Мейли чоң, мейли эселек.
Шефке алып ушул совхозду
Жардам берсек дечү элек.
Себеби, карыз чарбаны
Мойнунан жүрчү жетелеп.
Чөбүн чаап, отоп кызылча
Берчүбүз жардам кечээ эле.
Оо кийин Мукаш келгени
Карызын төлөп эселеп,
Оңколоп турган бул чарба
Онолуп кетти тез эле.

Жаздырып сенаж жем берген,
Жалпы журтка дем берген.
Азыркы баанын наркынан
Алда канча кем берген,
Айтаарым — Кемин жеринде

Адам жок ага тең келген.
Тегирмен иштеп эскирген,
Адам көп ак нан жеп жүргөн.
Арзан баа менен көмүрдү
Ар үйгө Мукаш жеткирген.
Урукту бекер таратып,
Укроп, сабиз септирген.
Желкеси чункур кежирге
Жер жытын даана сездирген.
Шекерин, унун, акчасын,
Анан да алып эт — сүрдөн
Шаарда окуган балдарды
Жардам берип өстүргөн.
Адам көп деги Мукашты
Азамат жигит деп жүргөн.

Азыркы заман — зар заман,
Алсыздарга — тар заман.
Алып-сатар куйтунун,
Арааны жүргөн шар заман.
А бирок Кичи-Кеминде
Акыйкаттуу шаң заман
Осмондун уулу турганда
Орошон ыры бар заман.

Ишинин жок кемчили,
Ийгилик аны ээрчиди.
Бүлүнгөн чарба онолуп,
Бүтөлүп калды кемтиги.
Ак эмгек өтөп совхоздо
Ала бер сыйды, энчиңи.
Атаганат, бул адам
Алладан келген элчиби?

Козулуу короо дегизген,
Койлору тууду эгизден.
Соёрго малды издебей,
Согуму болду семизден.
Мал киндиктүү элине
Майлуу тамак жегизген.

Мындагы элдей эл жоктур
Кең тоюнуп, кең ичкен.

Тоо-талааны кесип сен,
Эгерде ага кезиксен,
Мээримдүү сөздү угасың,
Мерести дагы көшүткөн.
А кокус барсан кеңсеге,
Тосуп алат эшиктен.
Эл аңыз кылып айтышчу
Жөнөкөйлүгүн эшиткем,
Акимге кирип барган дейт,
Купайке, керзи өтүкчөн.
Моокумун элдин кандырган
Мончосун мыктап салдырган,
Айылга мечит салдырган
Ата-баба үмүтүн
Өчүрбөй кайра жандырган.
Клубунда жаштары
Таң-тамаша шаң курган.
Адам жок Кичи-Кеминде
Арманын айтып кайгырган.

Эмгеги анын болбосо
Эленип бекер жазамбы.
Жаз алды менен бул айыл
Жашылдан кийип жасанды.
Көчөттөр көп тигилип
Көчөлөрү тазарды.
Бозоргон тамдар акталып
Боюн керип жашарды.
Облустук сынакта
Үлгүлүү айыл аталды.

Мал тагдырын ойлогон
Купкесин кайра ондогон.
Бирден-бир айыл райондо
Койлору котур болбогон.
Кыркынды тез бүтүрүп
Апталап аны чойбогон.

Сапаттуу жүнгө карк болуп,
Кыркынчылар
Санаасы тынчып тойлогон.

Совхозбек анын шопуру
Жанында турса ойлойсун
Шопурбу же бул досубу?
Ар убак бирге кенешип
Ар убак ою кошулуу.
Совхозбек шопур болгону
30 жыл таяп отуру.
Улуудан да, жаштан да
Тартыптыр сегиз башкарма.
Бул оной сөз жазганга
Бул оной кеп айтканга.
Жараар белең сен, досум,
Баарынын көөнүн тапканга
Баарына тегиз жакканга.

Болбосо да илимдүү
Совхозбек эмгек синирди.
Күн-түндөп иштеп талыбай
Чыдамкайлыгы билинди.
Колхоздун эли чогулуп
Сыйыбыз ушул, Соке, деп
“УАЗ” ды бекер бергенде
Уккандын баары сүйүндү.

Бул сыйлыктын ичинде
Үлүшү бар Мукаштын.
Жакшыга жакшы сый деген
Үмүтү бар Мукаштын.
Эмгекчи эл деп тутанган
Сүйүүсү бар Мукаштын.
Кыскасы эл жактырган
Миң иши бар Мукаштын.

Каралап коёр акты да,
Калыстык жок чак тура.
А бирок Мукаш нак алтын

Эч качан жукпайт дат буга.
Чындыкты сүйгөн жагынан
Чыгарбайт бирин астыга.
Жаралган экен бул киши
Жалпыбыздын бактыга.
Эмесе,
Айтылат алкыш Мукашка!
Айтылат ак сөз жакшыга!
19-май 1993-ж.

ВЕТЕРАНДЫН ЭРДИГИ

Такси деген көк кашка “буудан” жалдап,
Жетип келдик айылдык туугандарга.
Төрдө олтурдук,
Бир колго куйрук-боор
А бир колго “жини бар” суудан кармап.

Үйгө кирди согуштун ветераны —
Кат ташыгыч, жыгач бут Эсеналы.
— Ушул жерге олтурам, — деп болбоду,
— Ой, Эсеке, төргө чык, — десек аны.

— Төргө олтуруш мен үчүн убара да,
Олтурайын а көрөк улагада.
Бутум жаман булгайт го төрүнөрдү, —
Дегенде биз тандандык бул абага.

Жоону сүрүп жергеме беттеп келген,
Жоонун төрүн тебелеп-тепсеп келген
Ушул жоокер ийменип сыпаа болуп
Улагада олтурат четтеп төрдөн.

Жыгач бутун жашырып бүгүлбөгөн,
Бизди тиктеп көз менен күлүндөгөн,
Жөнөкөйлүк жагынан ал ветеран
Эрдик жасап таштады билинбеген.

КӨЛ ЖЭЭГИНДЕ ТАҢКЫСЫН

Жаткызып жаагымды алаканга,
Кез-кезде чыр-чыр эткен саратанга
Кулакты төшөп коюп ойго чөгүп
Олтургам көл жээгинде таң атаарда.

Капкайдан күү-шаа этип шаркырагы,
Толкундун сүрү күчтүү жан чыгарып.
Толкундар сунган колун ала качат,
Жээкти жаактан ары тартып алып.

Канетсин өзүн токтоо жээк сезет
Ансайын толкун көбүк сээп кетет.
Жыгылып, мүдүрүлүп бара жатып
Жээкти көкүрөккө тээп кетет.

Өчөшкөн жоосу өндүү бул абыдан
Түрүлүп толкун келет улам-улам.
Жээктин бир “күрс” эткен үшкүрүгү
Угулат аянычтуу кулагыма.

Жаткызып жаагымды алаканга
Курулай ойго батып баратам да.
Толкундун кайдан болсун буту-колу?
Жээктин жаагы кайда чаба салма?

УУДА БОЛГОН ОКУЯ

“Он алтыга” жай кылып далыбызды,
Кур үмүткө бай кылып жаныбызды.
Дос экөөбүз таң атпай ууга чыктык,
Артка таштап караанын тамыбыздын.

Аралдык токойду, зоону дагы,
Уудан кызык көрүндү тоо кумары.
Досум сезбейт бутунун уюганын,
Мен да сезбейм бутумдун ооруганын.

Азыр чыга калчудай сезилишчү,
Элик тургай таппадык кекиликти,

Үмүт оту таптакыр өчөөр кезде,
Көл жээгинен топ өрдөк кезигишти.

Эми көргүн ышкыбыз кызыгынын,
“Он алтыдан” бүркөбүз бытыраны.
Досум сезбейт бетинин табы канча,
Мен да сезбейм бетимдин ысыганын.

Учту өрдөк ээрчитип калгандарын
Калышты биз кароолго алгандары...
Ай ошондо эмнеге аттым экен,
Ошол күндөн ушул күн армандамын.

Эне үчүн баладан артыгы жок
А. баласын жээкке калтырып ок...
Калкып жатат энесиз балапандар,
Денесинде деги бир тамтыгы жок.

Азыр сүзүп жүрүшкөн ушу көлдө,
Аппак өрдөк болуптур кызыл өрдөк.
Не кылабыз аларды таштап салдык,
Этинен да денедө бытыра көп.

КЫМБАТ НЕРСЕ

Тен чоңоюп, текей терип, жарышкан,
Досум келди биздин үйгө алыстан.
Мындай кезде чуркап жөнөйм дүкөнгө,
Далдалактап кенен таштап арыштан.

Буруксуган жыты эстен тандыра
Дасторкондо куурдак мына, нан мына.
Ал аңгыча келинчегим ызааттуу,
Бир бөтөлкө арак коёт алдыма.

Кагышыбыз “жолугушуу үчүн” деп,
Кагышыбыз улам кызып, күпүлдөп.
Досум айтат бир литрди ичкенин,
А мен айтам: “ысып кетти ичим” деп.

Мына эми акыркы “жүз” куюлду,
Досума аз, мага көптөй туюлду.
Ал аңгыча досум колдон түшүрүп,
Төктү аракты, сындырды кооз буюмду.

Дароо бөлүп оюбузду, көңүлдү,
“Бур” деп жыты аппак нанга төгүлдү.
“Ах!” — дедик биз:ал анткени, мага нан,
Аялыма алтын кырдуу стакан,
А досума арак кымбат көрүндү.

* * *

Чыдабай бут ооруга зыркыраган
Врачка кирип барсам сылтып араң,
Врач кыз эң бир орой кабыл алды
Бороондой сөзү менен ыркыраган.

Нааразы ага буруп иреңимди,
Карадым ак халатчан “чүрөгүмдү”.
Дарылап койгон менен бүт ооруну
Оорутуп салды менин жүрөгүмдү.

* * *

Турмуш татаал аны билем, түшүнөм
Суук кебине далай ирет үшүгөм.
Бүчүр байлап өнүп чыккам бүрүшпөй
Жан жыргаткан жылуу сөздүн күчүнөн.

Күн жадырап мага тийип турганда
Дос көбөйгөн көңүл ойнун курганга.
Көрөр күнүм булут чала түштү эле
Зар болдум—ов сыр чечишер бир жанга.

Достошуптур, күндүк өмүр сүргүчө,
Бүттү, бүттү! Мен алардан айрылам.
Кытмыр менен бирге жүрүп күлгүчө,
Жалгыз калып баткан жакшы кайгыга.

Баары болот: кубанч болот, ый болот
Аздашуу, эстен кеткис сый болот.

Сен жашоого келсең өткүн күрөшүп,
Сен жашоого болуп өтпө сый конок.

Баары болот: калпка чындык сот болот
Каткан жүрөк эрийт, толкуйт, козголот.
Өң карама “достор” менен кармашып
Жүрүп өткөн өмүр гана жок болот.

БАКТЕК ЖӨНҮНДӨ ЫР

Көптөн күткөн кемпирдин, абышканын,
Келин-уулу келишти алыстагы.
“Шарак” эте төгүлүп сагынычтар,
Небересин кучактап калышканы.

Мындай кезде эне-ата тамга батпай,
Не кылаарын билишпей калдалактайт.
Кылган ишин энеси кайра кылса,
Айткан сөзүн атасы кайра баштайт.

От жалынын казанга тегеретип,
Түтөп кирди эненин кемегеси.
Тузак салып таранчы, бактектерге,
Чоң атасы ойнотот небересин.

Кыл тузакка казыктын бириндеги,
Ал аңгыча бир бактек илингени.
Чоң атасы: — Кокус ал учуп кетет,
Кес куйругун, канаттын бирин, — деди.

Кокус учуп кетпесин деп небере,
Куйрук менен канатын кескен эле.
Бактек үчүн бул дүйнө тарый түштү,
Бактек үчүн бул дүйнө кеп-кең эле.

Раазы болуп атанын тузагына,
Бекем кармап чыгарбайт, тутамынан.
Бала ишенсе бактектин учпасына,
Бактек эми ишенбейт учаарына.

Кайра козгоп кемпир-чал делебесин,
Жол тартышты уул-келин, небереси.
Бир эле күн балага эрмек болуп,
Калды бактек карегин тегеретип.

Нурду тиктеп капаста жылчыктардан,
Бактек эми талпынбай тынчып калган.
Бактек эми теңелбейт канаттууга,
Бактек эми тең эмес чымчыктарга.

ЭРКИН ЫР

Биз жашайбыз күлүп ойноп шатырап,
Бакыт келип мойнубузга асылат.
Бизден кайгы араң качып кутулду,
Билбейм эртең кайда барып жашынат.

Же ааламга шаттык сыйбай жатканбы?
Бүгүнкү күн күлкү менен башталды.
Эртең кантип күнүн көрөт болду экен,
Бүгүн өлүм муунарына аз калды.

Бийлигинен оору кулап, дарт кулап,
Черин жаза өмүр күлөт, каткырат.
Кубангандан, сүйүнгөндөн жүрөгүм,
Жибергенсийт алаканын чапкылап.

Өлбөсүнчү, көп жашасын киши деп,
Мага заман мүрөк суусун ичирет,
Өлүм байкуш көргө барып кулады,
Безгек кармап бүткөн бою титиреп.

АЛЫКУЛ

Кыргыздын жакшы акынын Алыкулду
Айтамын мен моминтип акым бардан:
Басынтып, ылдыйлатып дарт басса да
Өйдө эле куландай соо акындардан.

Алыкул кедей эле бирок анын
Ырларын окугандар байып турган.

Кыйналып ооруп жүрүп жазган ыры,
Окуган сыркоолуну айыктырган.

Жаралган жаңы ырын бала тутуп,
Жалбарган өөп бутунан, өөп көзүнөн.
Сууктан Ата Журтун калкалайм деп
Чалдыккан оор дартка өпкөсүнөн.

Жашаган жумушчудай, дыйкандардай
Жашаган тагдырына ыйбаа кыла.
Өзүнүн ден соолугун ойлоп койбой
Каалаган узак өмүр ырларына.

Калемин аялынан артык көрүп,
Аялдан артык аны эркелеткен.
Айтылчу атак-даңкын кеч калтырып,
А өзү бул дүйнөдөн эрте кеткен.

АЛЫКУЛ ЖАНА ЫСЫК-КӨЛ

Алыкул көлдү ушунча сүрөттөптүр
Бул көлдү бейиш дептир, чүрөк дептир.
Бул көлдү кереметтүү ырга айлантып
Көлгө арнап ыр жазбаган күн өтпөптүр.

Шондуктан көл көркүнө суктанышат,
Ченемсиз ракат алып кут табышат.
Жээгине бир чөмүлүп чыккан жандар
Тим эле поэзия жыттанышат.

Көл сулуу алп акындын жаштыгындай
Көл көркөм анын ар бир жакшы ырындай.
А бирок, көлдүн айткан миң алкышы
Жаткансыйт Алыкулга тапшырылбай.

Акынга көл ден соолук, берди канат
А көлгө ырдан койду менди кадап.
Азыр да сырдашынан ажырабай
Турсачы эстелиги көлдү карап.

* * *

Аз болсо да куунак өмүр сүрөрү
Басмырт тартып, адат болуп түнөрүү.
Ооруйт экен бул турмушта адамдар,
А көбүнчө ооруйт экен жүрөгү.

Сүйүүгө мол бул жүрөктү зилдетчү
Ким жаратат мындай дартты, илдетти.
Ким экенин айрып тааный билсин деп
Мен өзүмө койдум ушул милдетти.

Алар — шылуун, кошоматчы, ушакчы,
Куйту, кытмыр, жалаакорлор, шыкакчы.
Ичи тарлар, ачкөз, кески, мансапкор
Салып турган басар жолго тузакты.

Ошолордон жабыр тарткан, ооруган,
Адамдарга эгер келсе колуман,
Дарылан деп оорукана салбастан,
Айланасын жаланкычтар коруган

Окчун жерге салмакмын чоң түрмөнү,
Тигилерден калтырбастан бирөөнү
Камамакмын, дал ошондо адамдын
Ооруганды билмек эмес жүрөгү.

ИЧТЕГИ МУНДУ КИМГЕ АЙТАМ

Агам Жакшылыкка

Сары-Өзөндүн чалкыган талааларын
Тоого чыгып жакшы эле караганмын.
Бакыт менен Ынтымак күлүп жүрчү
Өмүр жапжаш көрүнчү мага дайым.

Жылуулукту көктөгү Күндөн сура,
Көркөмдүктү көйкөлгөн гүлдөн сура.
Өмүрүңдү өзүңдөн ажал сурап
Колтугунда жашынып жүргөн тура.

Жан кыйнаган, басынткан оору жаман
Адам элең тың жүргөн, оорубаган.
Ак денеңе так салып алып кеткен
Шум ажалдын (шал тийгир!) колу жаман.

Жетпей калдым, арман ай, жетпей калдым.
Көчкү баскан Долондон өтпөй калдым
Акыркы ирет бетинден өппөй калдым,
Салаалата көз жашым төкпөй калдым.

Кууратпайбыз сен тиккен бак-шагыңды,
Уратпайбыз сен салган ак тамыңды.
Көргөн сайын өзүңдү элестетип,
Кор кылбайбыз туягың — Макмалыңды.

21-апрель, 2003-ж.

КОШ БОЛ ЭМИ

Досум Зарлыкка

Узундугун ченеп көрсөк өмүрдүн
Эки кадам — туулдуң, анан көмүлдүң.
Аз жашоонун көралбасак жыргалын
Бул дүйнөгө келбей кетет көрүңгүн.

Бул жашоодон болбойт көпкө жай алган
Келсең кайра кетчү жолго даярдан.
Аз өмүрдө албан эмгек кылып өт
Урпактарың узак-узак баяндаар.

Жүрөгүмдүн теренинен жай алган
Эске түшөт сендей таза адамдар.
Көр болсо да эл жүзүн тик каратаар
Эркектердин багы болот аялдан.

Жалаң гана билим болуп санаада
Бир окудук № 5 те — калаада.
Мөлтүр сезим кезибизди эстесек
Эске түшөт Гүлай, Сагын, Анара.

Сени менен сыр чечишип калышпай
Калганыма мен өзүмдү айыптайм.
Жаш кезинде Есениндей элен деп
Есениндин ушул сабын багыштайм:

“Кош бол эми, кош бол эми, кош досум,
Сендей эч ким жүрөгүмдө калалбайт.
Учурунан эрте айтылган коштошуум
Алдыдагы жолугууну кабарлайт”.

Сени ойлосом жүрөгүмдү канатам,
Сени ойлосом күүгүм болот мага таң.
Досум, качан жетээр кезим белгисиз
Сага барчу жолдо мен да баратам.

6-февраль, 2003-ж.

АТТИҢ

Т.Мукановду эстеп

Акын болчу эрмектеп ыр жазбаган,
Оңой менен чечилип сырдашпаган.
Даңктай турган ырлары арбын болчу
А достору аз болчу кур мактаган.

Куш эле ал канатта жарааты бар,
Жашап өттү турмушту аязы бар.
Ойлору да чачындай тармал эле,
Жайык эле маңдайы талаа сымал.

Жолукканда жарк этип күлүп койчу,
Колун суна тулкусун ийип койчу.
Болгон менен (менимче) бою жапыз
А таланты бир кыйла бийик болчу.

Көп болсо да суугу ысыгынан
Таркаш кыйын бул турмуш кызыгынан.
Такем бизди жашоого суктандырып
Аттиң! өзү кетти эрте учурунан.

Ырым анда бала кыял жаш эле,
 Эл ичинде таанышы да аз эле.
 Күзгүгө да каранганды сүйчү эмес,
 Үрпөк чачын таранганды билчү эмес.
 Кыз карагыс өнү дагы серт эле,
 Кемсинтишчү аны далай мертебе.
 Бирок, анда ырым тай-тай баса элек,
 Наристенин ниетиндей таза эле.
 Анан минтип чыга келди эр жетип,
 Чанып жүргөн сулууларды дегдетип.
 Көөдөнүнө сүйүү толду, өрт толду,
 Кече курган жолдоштору көп болду.
 Калп каткырып, кээде калп да сурданат,
 Чындыкты да жаап-жашырат бурмалап.
 — Эмне болгон менин жазган ырыма,
 Эр жетсе да толбой турат сыныма, —
 Деп сурасам көп жашаган карыдан
 Жооп берди көзүн сүртүп ал улам:
 — Калп сүйлөсөм, кудай өзү кечирсин,
 Ал — ыр эмес, ал ыр сенин өзүңсүн.
 Селт дей түштүм сайылгансып бирдеме,
 Ыр жазган мен. Күнөө болмок ырдане?!
 Билбеген соң ырды жазып не керек,
 Ыр ордуна мени тыт, сал тебелеп!

ӨМҮР МАЙРАМЫ

Мактоодон мараадагы убактылуу,
 Дүңгүрөп сөз угулбайт кулак тунуп.
 Аңсайын ат үстүндө баратабыз
 Ажалды кере тартып улак кылып.

Коркунуч калч-калч этсе капасында,
 Ой, жыргал, бир кызыкка батасың да!..
 Шум ажал колубуздан түшүп кетип,
 Ийленет күлүктөрдүн такасында.

Кайрадан жерден аны эңип алып,
 Тартабыз ат үстүндө керип алып.

Акыры көр ичине салып ийип,
Шердендик чоң байгени жеңип алып.

Түнүлүп кайгы дагы жашашынан,
Кылчактап топтон четтей басат улам...
Бул тойдо мурдун тартып иним жүрөт,
Жашоонун салам айтып атасына.

ЭТЮД

Күн жашырып шооласын,
Булут басты тоо башын.
Сыдырымга чыдабай,
Ичиркенет жоогазын.

Гүлдүн бүрүн терип жеп,
Кой жайылат эништеп.
“Баа” деген үн угулса,
Аны жоруйм элик деп.

Жамгыр жааса дыбырап,
Жалбырактар шыбырап.
Шаша чуркап конуздар,
Мүдүрүлүп жыгылат.

Гүлдөн жыпар чаң учуп,
Шамал менен жарышып.
Өткүн суусу баратат,
Кумурсканы агызып.

Тигил жайык чокудан,
Жылт-жулт этет от улам.
Өкүнчүм —бул кооздукту
Жалгыз көрүп отурам.

ТҮШҮМДӨ

Жерге тартып кишен колдон, буттан да,
Мен түшүмдө туткун болдум душманга.

Туруптурмун таңдай кургап, зар болуп,
Бир ууртам суу, бир тамчы суу жутканга.

Коркутушту башты кыя чабам деп,
Коркутушту сыйыртмакты салам деп.
Корккон жокмун, кайра менин өңүмдө,
Кайнап турду жалаң кыжыр, жалаң кек.

Алар ойлойт мага түрлүү жазаны,
А мен турдум эч бир билбей капаны.
Далай талаш-тартыштан соң акыры,
Өрттөйлү деп чечишти бир катары.

Аркан чырмап кан чубурган денеге,
Таңып салып соройгон бир немеге.
Оо, ошондо мен жашоодон түнүлбөй,
Ойго чөктүм: “Күйсөм мейли, мен эле,

Мени менен кошо жашап келишкен,
Мени менен кошо жашап жеңишкен,
Денемдеги чындык, сүйүү, тазалык,
Бийман-ынсап күйбөсө экен!” — деп ичтен.

ЧАБАЛЕКЕЙ ЖАНА ҮЙ

Маңдай тердин, чор колдун үзүрүбү?
Же бир куулук, шумдуктун “түшүмүбү?”
Айтор, Шалпык айлына чоң үй салып,
Амалында аны тез бүтүрүүнүн.

Кошуналар: “Айтпайлык жалган кепти,
Мындай үйгө акчасы кайдан жетсин.
Салып жатат бирөөнүн акысын жеп,
Көлгө жукпас шылуун, ал шалман” — дешти.

Не кылалы биз аны териштирип,
Сала берсин ар ким үй келиштирип.
Бирок, мобул окуя айтып салды,
Ак ниетпи Шалпыгың, жеп-ичтиби?

Үй да бүттү заңгырап аппак болуп,
Жаз да келди жашыл түс каптап коюп.

Ошол үйгө жаз алды чабалекей,
Уя салды баткактан чаптап коюп.

Салынды уя ак тамдын бир жерине,
Жаны уяга сүйүнүп киргенине:
— Үйдү курдум ак эмгек, түйшүк менен, —
чабалекей дегенсийт, — тийбегиле.

Учурду көр сен анан кечиндеги,
Байкап тамдын ак кейпин кетиргенин.
Бузуп салды Шалпыгың ошол замат,
Кооз уяны ак тамдын бетиндеги.

Мандай тердин, чор колдун үзүрүбү,
Же бир куулук, шумдуктун “түшүмүбү?”
Айтор Шалпык айылына үй салса да,
Эмгек эмне, жок экен түшүнүгү.

БҮРКҮТ

Ипподром... Утулуш, утушу көп,
Ар ким өкүм кыйкырат кызуу сүрөп.
Ипподром, мындагы эл быкпырдай,
Элден дагы кыйкырык, ызы-чуу көп.

Болуп жатса бир жерде эр эңиши,
Эки балбан күрөшөт эрегишип...
Тигил жерде мүнүшкөр бүркүт салат
Бүтүүчүдөй ушуну менен ишин.

Алган кезде бүркүттүн томогосун,
Көтөрүлөт ал бүркүт обого шуу.
Көтөрүлөт асманга мактоо сөздөр,
Көтөрүлөт мүнүшкөр зоболосу.

Тамашага не жетсин ушул күнкү,
Ал аңгыча көрүнөт кызыл түлкү.
Илип алат алп бүркүт, түлкү туйлайт,
Тырмак кирген денеден кызыл бүркүп.

Зор ченгелден түлкүнү куткарышып,
Кубанышат “олжого” бүт баарысы.
Мүнүшкөрү бүркүткө сыймыктанса,
Эл бүркүткө карашат суктанышып.

Анан кушту көк асман тараптагы,
Көрдү бүркүт байлоодо камактагы,
Эл бүркүткө суктанса, бүркүт куштун,
Көпкө тиктейт каалгып баратканын.

Бук толтура турганда көкүрөктө,
Ак булуттай тигил куш көчүп өткөн.
Эркин учкан бир кушка сугу түшүп,
Алп бүркүттүн тигилет көзү көккө.

ЖАЗГЫ ЖАМГЫР

Удургушуп булут бузуп түрмөгүн,
Күн токтотуп, жалын чачып күлгөнүн.
Жаан жаады, а мен болсо томсоруп,
Сыртка чыкпай олтурамын, үйдөмүн.

Жазгы жамгыр тереземди черткилеп,
Турса кантип тынч жатмакчы өрт жүрөк.
Жибергим бар табигатты кучактап,
Жибергим бар табигатты өпкүлөп.

Тынчтык бербей жүрөгүмдүн сүйүүсү,
Сыртка чыктым тардык кылып үй ичи.
Жамгыр өбөт чолоо жерим калтырбай,
Кандай жыргал жамгыр менен сүйүшүү.

* * *

Адамдын күчү канчалык,
Ачыгын эле айталык,
Эрдикти жөн кой жердеги
Космосто жүрөт дан салып.

Гүлдөтүп салаар чөлдү да
Соолутуп салаар көлдү да,

Күлкүгө, ырга эгедер
Күжүрмөн ишмер эл мына.

А бирок куйту, ушакчы,
Мансапкор, жалкоо, шыкакчы,
Ач көздөр билбес нысапты
Аксатып барат бу чакты.

Адамдын күчү канчалык?
Аныгын билбейм анчалык.
Ушундай майда иш менен
Алышып жүрүп чарчадык.

Жакшылык иши миң болор
Жамандык болсо — бир болор.
Андайлар
Байкабай баскан чалчыктай
Таманды булгап тим болор.

ЖАЗ

Кыш ичигин чечинди,
Тоо тарапка бекинди.
Жылаңайлак, жылаңбаш
Жаз келгени сезилди.

Карыны да, жашты да
Дүүлүктүрүп мас кыла.
Көкүрөгү тирсийип
Көзүн сүзгөн жаз мына.

Жер шейшеби алынды
Гүлдүү килем жайылды.
Өрүк кийип ак көйнөк,
Жашыл жоолук салынды.

Чымчык — үнү угулган
Булбул сымал туюлган.
Жада калса тикенек
Жалаң атыр куюнган.

Мүдүрүлүп куланып
Кайра кыймыл уланып
Кызуу иштеп жүрүшөт,
Кумурскалар кубанып.

Жанга дары абасы
Жаздын күчүн карачы.
Өмүрүң бүт жаз болуп
Жаша, адам баласы!

ЗАМАНДАШКА

Ата-Журт деп кыйкырсак да жабыла,
Асман, жерге боло албайбыз көпүрө.
Мекен үчүн ок кадалбай далыга,
Мекен үчүн ок тосо алат көкүрөк.

Биз билбейлик жеңилишти ызаны,
Жыргалчылык сайран курсун далайга.
Тулку бойго жалаң эрдик шыкалып,
Алыс кууйлук коркоктукут алайган.

Мээде ойлор буркан-шаркан кайнасын,
Кайнагансып темир, чоюн домнада.
Кеп да болбой бизге иштин майдасы,
Элге арнайлык акыл, күчтү тонналап.

Мекен үчүн муун бошоп алы жок,
Бош болсок да айланалык бекемге.
Түгөнбөгөн жакшы нерсе, а бирок
Түгөнгүчө төгүлөлүк Мекенге.
Түгөнгүчө чачылалык Мекен деп.

МОСКВАГА БАРГАНДА

Ала Тоолук балдарбыз
“Акын болуп” калганбыз,
Кең Москва шаарына
Кеңешмеге барганбыз.

Мээде ойлор удургуп
Далай жерин кыдырдык.
Чарчаганда келдик да
Чалкабыздан жыгылдык.

Ийрелендеп жиптей биз
Туруп суу да ичпейбиз.
Кино көрүп жаткансып
Бир чекитти тиктейбиз.

Кете түшүп чыдамым
Көңүлдөрүн бурамын:
— Жакшы бекен борбор шаар? —
Деп биринен сурадым.

Оттуу көзү жалжылдай
Оюн айтты ал мындай:
— Сүйкүм экен Москва
Туулуп-өскөн айлымдай.

АЗГЫРЫК (жомок-поэма)

Айтылчу ушул баянда
Көркөмү укмуш аралда,
Таалайлуу бир эл жашаптыр
Илгерки өткөн заманда.

Нуска сөз айтса карысы
Баш ийчү экен баарысы.
Антка бек, чынчыл жагынан
Түшпөптүр колдон намысы.

Кыздары болуп чырайлуу
Тенешчү экен Күн, Айды.
Жарк этсе таңкы чолпондой
Табылбай деги бир айбы.

Кайгысы ичтен сызыла
Кыялдын жетпей учуна,

Бир жигит ашык болуптур,
Ал элдин сулуу кызына.

Кыз дагы сүйөт жигитти,
(А жигит аны билиппи?)
Эч кимге сырын айталбай
Ичине сактайт күйүттү.

Чечалбай сырдын түйүнүн
Азабын тартып сүйүүнүн,
Жалбырттап сулуу өрттөнсө,
Үстүндө жигит күйүүнүн.

Өң кетип сулуу саргаят,
Күч кетип жигит шалдаят.
Баар гүлүнүн жытындай,
Экөөндө сүйүү тандай ак.

Акыры айла табылып
Ээн жерден экөө кабылып,
Түбөлүк бирге болууга
Антташат кучак жайылып.

Аккуудай болуп талпынган
Кыз айтат: — Тансам антымдан
Түлкүдөй жойлоп калайын,
Жашырып изди артымдан.

Энсешкен экөө кошулат,
Эл келет тойго топурап.
Уланып тойдун шааниси
Бир апта бою созулат.

Таркабайт сүйүү ысыгы,
Таркабайт жаштык кызыгы.
Түбөлүк күлүп калса не
Бакыттын ошол учуру...

...Бүркүтү колдо талпынып,
Күйөөсү кылат аңчылык.

— Күүгүмдөн калбай келем — дейт
Жубайын үйдө калтырып.

Токойдун түркүн жемишин,
Андардын баалуу терисин
Тартуулайт эри: — Кымбаттуум
Ушунун баары сен үчүн.

Жигитте болсун не күнөө
Түгөйүн сүйөт бериле.
Аттанган сайын ууга эри
Жубайы күтөт эриге.

Кайдан деп болбойт балааны
Көрүнүп кырсык карааны,
Баш жагы жакшы жомоктун
Кайгылуу бүтөт аягы.

Ким эле жаман ойлосун
Жамандык деги болбосун.
Бир күнү жигит калаадан
Жолугуп калган жолдошун,

Ээрчитип келип үйүнө
“Досум” дейт жаркып, сүйүнө
Таанышып келинчеги да
Көрсөтөт ызаат ийиле.

Аялын карап жакшылап
Жолдошу дароо жактырат.
Келинчек көрүп жигитти
А дагы бир аз аптыгат.

Болушуп ууда, үйдө көп
Жолдошу далай сый көрөт
Аяшка сырын айталбай
Кысылат, коркот ийменет.

Тиктешсе, болуп көз чакмак
Денени кетет өрт каптап,

Толгонот сулуу, конокко
Байкатпай сырдуу сөз таштап.

Ичтеги сырын билишке
Жолдошу айтат жигитке:
— Буйруса, эртен жол тартам
Жарап кой, досум бир ишке.

Ар дайым кечте, танда эстээр
Бир белек мага арнап бер.
Айтаарым, бүгүн кыраңдан
Тирүүлөй түлкү кармап кел.

А жигит буга сөз дебейт
Жатка жат, өздөй өзгө дейт.
Тиги ойлойт: — Түлкү карматпай
Убара болсун көпкө, — деп.

Мингенин жигит камчылап
Талааны көздөй шарт урат.
Арам ой, анткор “жолдошу”
Сулууну көздөй тартылат.

Айтылып сөздөр “сүйөм” деп
“Арналат” белек түгөнбөс,
— Коркпогун, түлкү кармабай
Келет, — дейт тигил, — күйөөн кеч.

Жүрөктү энсөө чымчылап,
Аял да ага умтулат.
Баягы ээн жердеги
Антташкан сөзү унтулат.

Колдору колго урунат,
Жалыныч сөздөр угулат.
Бир маалда сулуу келинчек
Шум түлкү болуп кубулат.

Бул кезде жигит чаалыгып,
Тагдырга бир аз таарынып.

Кезикпей аңдын бири да
Олтурган ойго малынып.

Куйругу бултаң чубалган
Көрүнсө түлкү кырандан,
Өчкөнү күйүп жалбарттап
Кайрадан жигит кубанган.

Аткарылчудай тилеги,
Албырат кайра иреңи.
(Көрүнгөн түлкү-аялы
Экенин жигит билеби?)

Козголуп жүрөк, делебе,
Жалынып атаар жебеге,
Керилге жааны тартканда.
Күүгүмдөй түшөт теребел.

Кайрылып үйгө келет да.
(Териси деле белек — да)
Сыйрылган түлкү терисин
“Досуна” жигит берет да:

— Көңүлгө, досум, албагын,
Тирүүлөй кармай албадым.
Оо, анан түшүп оюна:
— Каякта, — деди, — алганым?

Мен келер маалды туйчу эле
Алдыман тосуп турчу эле,
— Чанкадың, балким, жаным — деп,
Шербетин сүйкүм сунчу эле.

— Узатып сени аңына
Олтуруп менин жаныма,
Жалжылдап тиктеп жалооруй,
Сөз айтар менен жалына,

Айтайын сага чынымды —
Деп “досу” бир аз кыйылды.

— Сүйөм деп мени өбөөрдө,
Шум түлкү болуп кубулду.

Антты эстеп суунун боюнда,
(Эмне бар билбейм оюнда)
Чыгышка жигит бет алат,
Тулпарын чаап моюнга.

Дүйнөнү кезип шамалдай
Антка бек аял табалбай,
Алиге жүрөт ал жигит.
Сүйүүсүн ырдап баяндай.

ООРУКТА ЖООКЕР БОЛГОНБУЗ

Сырдашып көп жыл кен менен
Бир басып түркүн эл менен.
Кесибим болуп жумушчу,
Кен казам Ак-Түз жерде мен.

Туш келген ырыс бактыма,
Бул учур жыргал чак тура.
Метро менен жүргөнсүп,
Иштейбиз куунак шахтыда.

Айтышкан нуска сөздөрдү,
Шахтёрдон билем көптөрдү.
Бир күнү Шаарбү ападан
Кеп кылса дедим өткөндү.

Жамалдын өчүп кызылы,
Жөтөлүп коюп утуру,
Кеп салды Шаарбү апабыз:
— Ал кезде согуш учуру.

Алаамат, балам, башталып,
Айылда кары, жаш калып,
Эрксизден шахтер болдум мен
Эркектер бизде аз калып.

Эркекче иштеп күрсүлдөп,
Шахтыда жүрдүк күн-түндөп.
Коргошун казып жөнөттүк,
Ок болуп жоого тийсин деп.

Асканы кургак бургулап,
Кайлоо, чот менен ургулап,
Техника деген жок туруп,
Кен казып баары турду бат.

Кыйын кез өткөн турбайбы,
Унуттук кээде үй-жайды.
Түпкүрдө жүрүп нур көрбөй
Күлгүн кез дароо улгайды.

Иштеген сайын жан кызып,
Коргошун каздык арбытып.
Көп шахтер болду оорукчан,
Зыяндуу далай чаң жутуп.

Кол-бутсуз жоокер кайгырып,
Майдандан келсе кайрылып,
Тылдагы биздин шахтёрлор
Өпкөдөн калды айрылып.

Согуштун билбейм кандайын,
Болсун дейм Тынчтык ар дайым.
Биз казган ошол коргошун
Тешкендир жоонун маңдайын.

Иш жасап адам ойлонгус,
Жаш кезде иштеп койгонбуз.
Барбаган менен согушка
Оорукта жоокер болгонбуз, —

Көз сүртүп улам кош колу, —
Деп Шаарбү апа токтоду.
Элестеп кетти көрүнөт
Көзү өткөн шахтер достору.

Андагы Шаарбу апанын
Бири да билбейт атагын.
Кары адам дешет айылда
Ушуга жаман капамын.

Жашообуз, ырас, кыйла шат,
Бирок, бир сөздү тындасак.
Бул турмуш үчүн күрөшкөн
Улууну дагы сыйласак.

* * *

С.Есенинден

Кош бол эми, кош бол эми, кош досум
Сендей эч ким жүрөгүмдө кала албайт.
Учурунан эрте айтылган коштошуум
Алдыдагы жолугууну кабарлайт.

Кош бол досум, ичтен түтөп канырык
Кабак бүркөп, батпа кайгы, арманга.
Өлүп калуу эмес тура жаңылык,
Жашай берүү кем калышпайт андан да.

* * *

С.Есенинден

Ырда, ырда. Каргыш тийгир гитарда
Манжаларын салат элпек жоргосун.
Күүгө муюп, күүгө эргип биз анда
Ичеличи жандай көргөн жолдошум.

Карабагын муну сулуу аял деп,
Карабагын ийнин жапкан чачына.
Бул аялдан бакыт издеп табам деп,
Капилеттен кырсык үйдүм башыма.

Сүйүү деген балээ тура кетпеген,
Билбептирмин дарт экенин ашынган.
Тиктей берип жалжылдаган көз менен
Хулиганды адаштырды акылдан.

Ырда досум. Биздин эн бир бактылуу
Жаштык кезди кайра баштан эскерттип.
Кыз аты жок кылыктанган жаш сулуу,
Мейли өпсүн бизден башка эркекти.

Өтүп жатса сонун күндөр чыркырап
Түш көргөнсүп жүрөгүм тыз канаган.
Кезегинде көп кыздарды чымчылап,
Көп аялды көмүскөгө камагам.

Ай, токточу. Аны урушуп тилдеген
Жакшы болбос, так калтырып көңүлгө.
Андан көрө гитарда жоон үн менен
Сага ырдап берем өзүм жөнүндө.

Бала кезде мен да бир топ байкагам,
Жашоодогу көңүл айныр чындыкты.
Жүрөр эле мекен болуп ай-талаа,
Үйүгүшкөн иттер ээрчип канчыкты.

Демек аны көп кызганып не керек,
Не кыламын жүрөгүмдү канатып.
Биздин турмуш — төшөк менен керебет,
Бул турмушта өбүш, кулап баратып.

Ырда, ырда! Акыркы жол гитарда,
Акыркы жол элпек колуң ойносун.
Билесинби түкүрүп сал бүт ...га,
А мен өлбөйм эч убакта жолдошум.

ИТ ЖӨНҮДӨ ЫР

С.Есенин

Калган кезде суук тартып
Эртең менен аңызда,
Жети күчүк тууп канчык
Жетөөнү тең багышта.

Не деген жан эне деги,
Жалап жуктайт баарын ал.

Жылуулукка денедegi
Эрип жатты жаңы кар.

Жетөөнү тең салып капка
Кеч киргенде үй ээси,
Алып кетти алыс жакка
Күчүктөрдү күнөөсүз.

Иттин буту жерге тийбей
Ээрчийт аны самтырап.
Шамал жүргөн көл бетиндей
Көпкө дейре калтырап.

Бүт денеси ооруп жаман,
А кожоюн түнөрүп...
Күчүктөрү болуп тамам
Көлгө чөктү түбөлүк.

Жалап жуктап терин далай
Келатса ал коштошуп,
Кеткенсиди көрүнгөн Ай
Бир күчүккө окшошуп.

Көк асманды карап туруп,
Улуду ал, жөн үрбөй.
Иймекей Ай барат жылып
Дөндөн ары көрүнбөй.

Сөөк ордуна таш ыргытып
Мыш кылгандай канчыкты...
Кар үстүнө тамып “тып-тып”
Жаш ордуна кан чыкты.

ӨЛҮМ АЛДЫНДАГЫ АДАМ (Гейнеден)

Издедин сен жыргалды жарык күндү
Кайрылдын ач-жылаңач ээрчип күйүт.
Жаныңды, атүгүл сен көйнөгүңдү
Бардыгын сатып ийдин тентип жүрүп.

Өлүктөй куп-куу болдун азыр кандай,
А бирок үйгө келдиң акыр бир күн,
Жаш кезде меш жаныда отургандай,
Немецтин жеринде укташ кандай сүйкүм.

Кантелик кай бирлери сылтып аран,
Кайрылбайт өз үйүнө... улам узап,
Күнүгө азап тартып чыркыраган,
Жараткан жанымды ал деп суранышат.

* * *

Гейнеден

Асманда ай толукшуган,
Дениз секин үн катат.
Мен кайгылуу болуп турам,
Жүрөктү да муң басат.

Ал дениздин эң түбүндө,
Суу каптаган кылымга,
Унутулган шаар жөнүндө,
Эстейм элдин ырын да.

Сыйынышсын мейли алар,
Кудай аны угалбайт.
Ким көмүлсө жерде калар,
Ал кайрадан туралбайт.

КАЛМАК АКЫНЫ
ӨМҮРДҮН ТӨРТ МЕЗГИЛИ

Владимир Нуровдон

Уктасаң да алп уйкунун үстүндө,
Булчундарга кубат келип ташыган.
Сен сезесиң кошулганын күч күндө,
Бул өмүрүң окшойт жашыл жазына

Каршы келчү тоскоолдуктун бардыгы
Мокотпосо мизин эрдик күчүңдүн.

Сездентпесе сени жашоо тардыгы
Анда муну жай мезгил деп түшүнгүн.

Балдарыбыз чынар болчу чыбыктай
Же жашоонун бүткүл бардык жемиши,
Кала берсе кайра өнчү уруктай,
Анда өмүргө алтын күздүн келиши.

Үргүлөсөн эч бир сезбей жашоону
Анда кыштын келиши деп эсепте.
Таш боор болот тагдырдын бул закону
Күтүп турат көздү жумуу кезекте.

М. М. Ш. Б. О. Л. Д. У. К.

(САТИРАЛАР)

ЭГЕРДЕ КҮЛКҮ САТЫЛСА

Эгерде куякы сатылса
Сарандар дайып туңг жоромок
Бокерге ачым келтир деп
Баш жүрөт кайып чыгарып.

Эгерде куякы сатылса
Билкилей эми келерин
Белек ачын барбейт деп
Амандар чармак убайып.

Эгерде куякы сатылса
Амандар башы урунмак.
Нанын деп куякы келет деп
Нанынча кайып чыгарып.

М Ы Ш Б О Л Д У К

Картыкты ачым деп доломд
Аманга тартып жадды
Алдуу

(САТИРАЛАР)

Кайыпты ачым жүрсүн деп,
Каткырып бир эл күлсүн деп,
Бирокунга туңгудган
Бокер берүү куякы деп.

Мурд кошуу берем сарыга
Туз коюу берем аманга
Баш кошуу коюм чартуулайы
Кайыпты артык аманга

Сатылар буюм түркүнү
Саткыларын бирок күлкүнү,
Өчүрбөй ачым, деп ачым —
Өмүрүн берсүн түркүнү.

Жакшыга арман жатырмак
Жаманга сымал деп аман,
Каткырып тааныр угумдан
Кайыпты ачым деп аман.

ЭГЕРДЕ КҮЛКҮ САТЫЛСА

Эгерде күлкү сатылса
Сарандар дайым түнт жүрмөк
Бекерге акчам кетти деп
Беш мүнөт сайын үшкүрмөк.

Эгерде күлкү сатылса,
Билишпей эмне кыларды,
Белек кылып бербейт деп
Ачкөздөр тартмак убайды.

Эгерде күлкү сатылса
Ажаандар бизди урушмак.
Нанбы деп күлкүн жегидей
Намыска тийип турушмак.

Эгерде күлкү сатылса
Капчыкты кагып кош колдоп,
Азыркы тартыш маалда
Алуучусу жок болмок.

Кабагын ачып жүрсүн деп,
Каткырып бир аз күлсүн деп,
Бюрократка тултуйган
Бекер берчү күлкүм көп.

Мурч кошуп берем сараңга
Туз кошуп берем ажаанга.
Бал кошуп өзүм тартуулайм
Кайгысы арткан адамга.

Сатылар буюм түркүнү
Сатпаймын бирок күлкүнү.
Өчүрбөй шамын, оюн-зоок —
Өмүрдүн болсун түркүгү.

Жакшыга арнап каткырык
Жаманды сындап мат кылып,
Калкыма такыр угузбай
Кайгынын оозун жап кылып,

Жүүнү бош бир күн өткөрбөй
Жүрөлү дайым каткырып.

КУСУР УРУП КЕТТИБИ?

Бейиш тура дедиртип
Бекер тамак жедиртип,
Өтүп кетти бир мезгил
Ооздон көбүк көбүртүп.

Тойдо үлпөт курчубуз
Мел-калт арак сунчубуз.
Батпай калса байкатпай
Чайга кошуп турчубуз.

Ал турмушту шаттанган
Айбыгамын айткандан.
Кара нанды уй жейт деп
Алар элек ак нандан.

Платформа, шиш така
Кайырма жака, түз жака,
Кийим кийчү аялдар
Күйөөлөрүн сыздата.

Кудай берди бизге деп
Кактап жедик шишкебек.
Колбасаны жеридик
Ыргытып сал итке деп.

Чачылмай да, төгүлмөй
Заман калды көрүнбөй.
Түбүн түшкүр бул учур
Түшүм эмес өнүмдөй.

Азыр бизде баары жок
Ооруп калсаң дары жок.
Ай талаадан жыйнаган
Аарылардын балы жок.

Толгон-токой дос менен
Тойгучакты торт жегем.
Азыр кирсең дүкөнгө
Жооп угасын жок деген.

Кыдырам деп базарды
Капчык, чөнтөк тазарды.
Жалап коюп отурам
Жугунду жок казанды.

Кээ бир аял жашарып
Кетиришти каталык.
Туалетке барса да
Барышчу эле жасанып.

Шым кийишип сороктоп
Жашмын дешчү чоёктоп.
Азыр дароо карышты
Боёнорго боёк жок.

Ыймансыздар көпкөндүр
Ал Кудайга жеткендир.
Нанды тепсек топ кылып
Кусур уруп кеткендир.

1992-ж.

БИЗ ЭМНЕГЕ ҮЙРӨНДҮК?

Кош эзүүгө кабылып
Кордолдук да сүйрөлдүк.
Эркиндикке жеталбай
Эски доордо күймөлдүк.
Октябрь таңы жарк атып
Ошондо араң күн көрдүк.
Бирок, 73 жыл ичинде
Биз эмнеге үйрөндүк?

Ачык айтсак “Нур заман”
Айыктырып жараатты,

Ыңкылап деп баарыбыз
Ырас, жойдук сабатты.

Бирок, жакшы жагын үйрөнбөй
Жактырып жаман адатты,
Кымыз ичкен кыргыздар,
Кылк-кылк жутту аракты.

Улууну көзгө илбедик
Кичүүнү кагып тилдедик.
Сүйүп тийген күйөөнү
“Сволочь, жерге кир” дедик.

Эне тилин унуттук
Элдик салтты куруттук.
Какчандабай жөн түр деп
Кайненени уруштук.

Көз боёлуп жүлжүйдү
Каш терилип илмийди.
Алтымышта аялдар
Алаасы тар шым кийди.

Соо тишибиз жулунду
Алтын болуп кубулду.
“Айна” деген атыбыз
“Аня” болуп угулду.

Калпакты алыс ыргыттык
Шляпага тырмыштык.
Саамал кымыз ордуна
Самогонду шыңгыттык.

Кыздардын чачын кырктырдык
Кыргызча атын буздурдук.
Далыдан чачын өстүртүп
Жигиттерди “кыз” кылдык.

Эске албай насаат, санатты
Үйрөндүк жаман адатты.
Кайната менен кагышып

Келиндер ичти аракты.
Сало жагын кеп салдык
Куйрук майдай жеп калдык.
“Салоомалейкум” ордуна
“Чао”, “привет” деп калдык.

Кыргызча айтпай таза кеп
Кетирдик биз ката көп.
Атабыз өлсө өкүрдүк
“Эзил кайдан, папа” деп.

Бозону кыргыз сатчу эмес
Карызга бер деп айтчу эмес.
Бокмурун бир сом карыз деп
Блокнотко жазчу эмес.

Дагы эмнени үйрөндүк?
Дагы кандай “сый” көрдүк.

Агалар эй, иним эй,
Кулайбызбы чирибей?
Бар дей берип абортко,
Кыргыз болчу балдарды
Кырып салдык тирүүлөй.

Тендик заман деп жүрдүк
Күйөөнү онго жеткирдик.
Атасын кууп жиберип
Алиментин кестирдик.

Бар тура бизде көрөнгү
Бат үйрөндүк “өнөрдү”
Кыргыз эле келинден
Кырк улут бала төрөлдү.

Бир кезде сыйкор жакшы адам
Киргизбей үйгө башка жан,
Машина алам деп жүрүп
Өлмөй болду ачкадан.

Атадан калган “кесиппи?”
Ар ким үйүн бекитти.

Кирип калдык коңшуга
Тыкылдатып эшикти.

Кыргыз бүгүн “жетишти”
Кыйын болуп кетишти.
Балдары менен кошулуп
Көрүп жатат “сексти”.

Өлсөм айтпайм жалганды
Өзөктөн чыккан арман бу.
Кайран кыргыз улуу журт
Каада-салтын танганбы?

Туш тарабың шаң болуп,
Турган жакшы бар болуп.
Каада-салтты жоготсок
Калабыз го зар болуп.
Эркин болдуң кыргыз эл
Эми калсын ал жорук

1992-ж.

ТАРПАҢБАЙ МЕНЕН КАРТАҢБАЙ

- Тарпаңбай кайда кетти эле?
- Базарга кеткен азандан.
- Картаңбай кайда кетти эле?
- Азандан кеткен базарга.
- Тарпаңбай неге кетти эле?
- “Самопал” арак сатканы.
- Картаңбай неге кетти эле?
- Баш оорусун жазганы.

- Тарпаңбай жок да базарда?
- Ал кургур азыр түрмөдө.
- Картаңбай жок да катарда?
- Ал байкуш а дүйнөдө.
- Экөө тең жоош эле койдон
Аларга эмне болгон?

— Тарпанбай “самопалын” куюп берген.
Картанбай ичип алып уугуп өлгөн.

БАЗАРДА

Базарда деги эмне жок?
Буюм бар сенде, менде жок.
Карасаң, баары сатуучу
Алуучу бир да пенде жок.

Тигинде бирөө май сатат,
Тамеки, самын, чай сатат.
А бирок, баасын уккандар
Аргасыз башын чайкашат.

Кыйкырып балдар нан сатат,
Гезитти кемпир, чал сатат.
Сому жок жүргөн көпчүлүк
Сонуркай карап таркашат.

Кийми бар түрктүн, жапандын
Кааласаң кийгин, жасангын.
Баасына жетпейт чогулткан
Дүнүйө-мүлкү атандын.

Жазуусу кооз бөтөнчө,
Тигине желим бөтөлкө.
Кыргыздан чыккан буюм жок
Жасалган жери — чет өлкө.

Орусча билбес “оо” деген
Мал менен өскөн тоодогу эл —
Машыккан азыр коммерсант
Машыккан азыр соодагер.

Чет элдик болуп жазуусу,
Сому жок тетир басуучу, —
Базарда буюм толтура
Базарда баары сатуучу.

АРАККА НААЛАТ АЙТАБЫЗ

Андабай кичүү улуусун
“Арнаган” чатак, урушун,
Адамдын баркын кетирген
Арактын жүзү курусун.

Ак шишик тартып канчасы
Арбыды элдин алкашы.
Төр жакка өтпөй бул арак
Төгүлүп эле калсачы.

Көк шишик болуп канчасы
Көбөйдү элдин алкашы.
Көрүнөө турбай бул арак
Көмүлүп эле калсачы.

Билерсин анын кылыгын
Сөзүнүн жаман былыгын,
Тумчугуп өлсүн бул арак
Ачпагыла тыгынын.

Убада сөзү чарчатты
Убайым жашы канча акты.
Түбүнө элдин жетти деп
Түрмөгө камап салсакпы.

Батырган азап кайгыга
Балакет арак айбы да.
Тоңуп өлсүн бул арак
Тоого алпарып салгыла.

Аял да ичти, эр ичти
Ден соолук үчүн деп ичти,
Ден соолук эмес бул арак
Жалпыга салды кейишти.

Жуткан сон жутуп утуру
Жутулду жашоо ысыгы.
Жосуну кургур арактын
Жок тура бетте кызылы.

Өнүн айт анын мөлтүрөп
Өпкүндү эле келтирет.
Өбүшсөн, сүйсөн аракты
Өзүндү бир күн өлтүрөт.

Калса да өзөн, көл соолуп
Калса да соолуп ден соолук,
Соолубай койду бул арак
Кетпеди же бир жер соруп.

Койгонсуп аны дубалап
Кубаты күчөп чыңалат.
Оорутуп ичкен адамды
Оорубай койду бул арак.

Ичеги, боорду, өпкөнү
Ичкенде арак өрттөдү.
Ит сымал деги аракты
Машине тепсеп кетпеди.

Көбөйүп күндө баш оору
Кордоду арак жашоону.
Көр казып жети катарга
Көөмп салсакпы ошону.

Өң өчөт, азат, кубарат
Өмүрү бүткөн куланат.
Куурабай койду бул арак
Кулабай койду шум арак.

Токтотуп эми жашашын
Таанытып анын атасын,
Аракты соттоп өзүбүз
Буйралык өлүм жазасын.

ҮЙҮМӨ АРАҢ КЕЛГЕНМИН

Таң атпай барып базарга
Сатуучудан жол тийбей,
Кайрылып артка басаарга
Үйүмө келгем жатаарда.

Бир келин көркү ак куудай
Алдынан кыя бастырбай,
Жалбарып ийди: — “Ичиниз,
Суусун жок “Шоро” максымдай”.

Манту же, нан ал деп мени
Канчасы тороп эзбеди.
Ачкамын, бирок пулум жок
Экенин эч ким сезбеди.

Турганда ичим курулдап
Жаш бала турду бырылдап,
“Вечерка”, “Дело...” алгын деп
Гезитти сунат чыйылдап.

Суурулуп андан чыкканда
Жолуктум жапжаш кыздарга.
Жабышат алар: “Спирт ал,
Жүз грамм мына жутканга”.

Ичине кирбей базардын
Сыртына көпкө такалдым.
Кайтайын үйгө деп ойлоп,
Айласын таппайм качаардын.

“КАРА ДАЛЫ”

— Эр албаган кээ кыздар
Элге далай кеп болот
Ал кыздарды эмнеге
“Кара далы” деп коёт?

— Бойго жеткен кыздардын
Кара чачын келишкен,
Женелери кырк өрүм
Далысына өрүшкөн.
Ал кыздарды жигиттер
Көчөлөрдө көрүшкөн.
Адептүүсүн жактырып
Жүрөк сууруп беришкен.

— Өмүрлүк жар болгун, — деп
Мандайынан өбүшкөн.
Турмуш куруп ошол кыз
“Жакшы келин” дегизген.
Далыдан чач жыйылып
Эки өрүм кылып өрүшкөн.
Эрке-талтан өскөндөр
Ээн басып көпкөндөр,
Жигиттерге жакпаган.
“Качан эрге тийем?” — деп
Далай жылы какшаган.
Кара чачы жыйылбай
Бүт далысын каптаган,
“Кара далы кыз” деген
Ат кондуруп таштаган.

Тартиптүү өссөн, жаш селки,
Эч ким жаман дей албайт.
“Шалтай-балтай” деп жүрсөн
Сени дагы эр албайт.

“ШИШИҢ ТОЛДУ”

— Дардандаган кээ бирөө
Сөз укпайт да, кеп билбейт.
Эл андайды эмнеге
“Шишин толду” деп тилдейт?

— Шылуундардын шылууну—
Болгон экен бир ууру.
Кесип кылып алыптыр
Мал-мүлк уурдап турууну.

Ал уурунун аялы
Мындай бир иш кылчу экен;
Бир мал уурдап келгенде
Бир кесимин ал эттен
Шшке сайып турчу экен.

Элдин малын уурдамай
Далай эле болуптур.

Эт сайылып бир кесим
Ошол шишке толуптур.

Бир күнү анын аялы:
— Койчу эми, болду, — дейт,
Эл катары оокат кыл
Шишин сенин толду, — дейт.

Ага болбой күйөөсү
Уурулукка барыптыр.
Торпок уурдап жатканда
Эл төпөштөп салыптыр.

Жалган сүйлөш айыптыр,
Бул айтканым аныктыр.
“Шишин толду” деген кеп
Мына ошондон калыптыр.

Келиним ук, уулум ук —
Жаман жорук — уурулук.
Шиши толгон дардаңку
Жөн жүрбөсө буулугуп,
Эл алдында шылкыят
Заманасы куурулуп.

ЭКИ КАРГЫШ

Ажылдаса аялы,
Чыдабай тилдин заарына,
Күйүп-бышкан күйөөсү
“Күп” бир коёт далыга.
Анда:
— Шал тийсин, — деп, — колуна! —
Аялы каргайт таарына.

Күйөөсү чыгып кабагын
Тилептир оору “жаманын”:
— Айкырбай калгын шыбырап
Ангина болуп тамагың.

“ЖАМАН КАТЫН”

— Кыздардын бир күлгөнү майрам сымак
Кыздардын күлкүсүндө сайран турат.
Супсулуу кыз кезинде баары жакшы
А бирок, жаман катын кайдан чыгат?

— Курулай дүнүйө-мүлк көксөгөндөр,
Күйөөсүн талпак кылып тепсегендер,
Бирөөнүн турмушуна көзүн артып
А бирок, өзү жарып кетпегендер,
Адамдай акыл-эстүү болуп туруп
Башында “бир шариги” жетпегендер,
Ар кимден жаман сөздү уга берет
Анан ал жаман болуп чыга келет.

Бой жеткен тоту куштай, секелек кыз,
Бактылуу турмуш кургун теңиң менен.
“Ар-р” этип беттен алган ажаан болбой
Атка кон: “Ыйманы бар келин” деген.

ЭҢ ЖОГОРКУ ЖАЗА

Жек көрүнүп баарына
Элдин калган каарына,
Киши өлтүргөн канкорду
Күнөөлөштү жабыла.

Ырбап жыйын чатагы:
— Өттү мунун азабы
Ыйгарабыз, — дешти эл
“Өлүм” деген жазаны.

Бирөө айтса күңкүлдөп
“Уудан ичип өлсүн” деп,
Башка бирөө кыйкырат
“Сууга чөгүп көрсүн” деп.

— Олтургузсун казыкка!
— Же шыйрактан асышса!

— Аздык кылат мындайды
Эл көзүнчө атышса!

Ал жыйындын “көзүрү”
Минтет соттун өкүлү:
— Жашообузга төп келбейт
Элдин мындай өкүмү.

Азыр берер уубуз жок
Чөктүрөргө суубуз жок.
Асып салаар жип эмес
Мүшөк байлаар буугуч жок.

Казык эмес чырпык жок
Атып салаар мылтык жок, —
Деген соттун сөзүндө
Байкап турсаң кынтык жок.

Өкүм сүйлөп башкадан
Өнүн бузуп Капсалан:
— Өзүм деген бул наадан
Өлсүн, — деди, — ачкадан!

Сот өкүлү обдулуп
Бул пикирге кошулуп:
— Ырас, бизде бар, — деди, —
Ырыс кескен жокчулук.

Ар ким таяп-жөлөп да
Көрсөтпөсөк көмөк да,
Аргасы жок бул кургур
Ачкасынан өлөт да.

Элдин арбын катары
Эп көрсө бул жазаны,
Күлүп турган күнөөкөр
Баш шылкыйтты азалуу.

БАЙКАП КОЙДУМ

Шашып-бушуп келе жатсам ишимен
“Дос” жолукту кан базардын ичинен.
Кечээ күнү келиштире ичкенин
Көрүп турдум шишик тарткан жүзүнөн.

— Иче турган барбы, — деди — бирдеме?
Жооп бердим: — Андай неме үйдө эле.
— Жүргүн анда, мейли аяш урушсун
Кирип жаттым беле, — деди, — күндө эле.

Тамшандырып орундуу айткан кептери
Жолдош эле студенттик кездеги.
Ортобуздан он жыл өтө электе
Өкүндүрдү алкаш болуп кеткени.

Айтып жатты кылган ишин, “атагын”:
— Акчам барда мен баарына чачамын.
Сага дагы эстен кеткис сый кылам,
Жок дегенде бир күн мендей жашагын.

Мени мактап бакылдаган чеченим,
Тооругандыр мендейлердин неченин.
Байкап койдум бир кездеги жолдошто
Акча түгүл абийир жок экенин.

КЫМБАТЧЫЛЫК МААЛЫНДА

Жаман жорук баштабас
Сыпаалыгын таштабас,
Өскөн чачын кыскартып
Тегиздетсе Барктабас,
Капчыктагы акчасын
Кагып алды чач тарач.

Карегине жаш толуп
Күлүп, кайра мостоюп
Капаланат Барктабас:
— Кыйынсынбай чач коюп,

Кымбатчылык маалында
Калсамчы, — деп, — тас болуп.

КАРООЛЧУНУН ЧЫН СӨЗҮ

— Калкыбыздын мүлкү үчүн
Сакчымын деп жүрчүсүн.
Кайтаар элен үйүнө
Кана уктап түнкүсүн.

Өтөп далай жашты бу
Өмүр сүрдүң бактылуу.
Уктабайсың бу кезде
Эмне, уйкуң качтыбы?

— Уйкучу элем жашыман
Аны кантип жашырам.
Уйкум келбей жатпайбы
Курсагымдын ачынан.

“КӨК КӨЗ” КЫЗДАР

— Көзү көпкөк, дайым байкап жүрөмүн
Күйөөсүнөн таяк жейт го бу келин?
— Бул али “кыз”.
— Анда өгөй энеси
Сабайт окшойт баарын артып күнөөнүн?
— Андай эмес, чамбыл ала “чүрөгүн”,
Эрден таппай, элден таппай түнөгүн
Косметика ээлеп алган жүрөгүн.

“БООРУКЕРДИК”

— Сүлүктөй кызга үйлөнүп
Сүйүүдөн түркүн сый көрүп,
Арыкбай бир бийкечтин
Артынан кеткен сүйрөлүп.

Басышып турмуш — чоң жолдо
Балалуу анан болгондо,

Энесин колго алган дейт
Эс кирип, акыл толгон го?

— Эртелеп жеген ырысын,
Эс кирбей ошол курсун.
Баласын багып энеси
Жасайт да үйдүн жумушун.

КҮНӨӨ КИМДЕ

(Э.Ибраевди туурап)

Итигул деги көп сүйлөйт
Ичкенде элди көзгө илбейт,
Жалкоо өскөн баласын
— Жатының жаман! — деп тилдейт.

Аялга күнөө койбойлу
Атанын сөзүн ондойлу.
“Айгыры ала болгон сон
Кулуну кула болбойлу”.

КАРАКЧЫ

“Самаш” сатып үй алды
Арак сатып үй алды.
Абийирдүү адамдар
Аны көрүп уялды.

Мандай тери төгүлүп
Кетмен чаппай керилип,
Эмгектенбей байыым деп
Элден калды бөлүнүп.

Дос, тууганга аракты
50 сомдон таратты.
Көз көрүнөө эл тонойт
Бул кайдагы каракчы?

Адам наамы бийиктир,
Адамга баш ийип жүр.

Арак сатпай ал шүмшүк
Өзүн сатып ийиптир.

КОКУС ДАГЫ

Күйөөсүнө аялы
Акыл салып жойпоңдойт:
— Кымбатчылык маалында
Үнөмдүүрөөк болсоң, — дейт
“Иномарка” аракты
Ичпей эле койсоң, — дейт.
— Азыр ичип алалык, —
Деп күйөөсү корчондойт.
— Кокус дагы кымбаттап
Кетеби деп корком, — дейт.

ЧЫЛЫМЧЫГА

Бузуп келбет-түсүндү
Ыштап күрүч тишинди,
Абадан да сен кургур
Арбын сордун түтүндү.

Жетишкендик үчүнбү
“Жеп” турсаң көк түтндү,
Салыштыраар маймылга
Сага окшогон бүкүрдү.

“Күрс-күрс” этип жөтөлө
Кокус чыксаң көчөгө,
Ар ким ойлойт: “Бу байкуш
Туберкулёз экен ээ”.

Көргөн адам суктанган
Көрктүү элең кыздардан.
Чанач болуп калыпсын
Чала-чарпыт ышталган.

Каның дагы ышталып
Кайран өмүр кыскарып,

Сен өлгөндө көрүң да
Тураар түтүн жыттанып.

БОЛСО КАНАКЕЙ

Сагынчы артып буулуга
Күч кирип анан муунуна,
Кат жазат минтип энеси
Аскерде жүргөн уулуна:

“Садага, сары быштагым,
Санаамдан такыр чыкпадың.
Тартиптүү милдет өтөй көр
Так сактап аскер Уставын.

Катык май болсо, ун болсо
Каттама, боорсок бышырып,
Момпосуй түшсө дүкөнгө
Кезекте туруп кысылып,

Жарым кил, балким бир кило
Пенсия тийсе алаармын.
Почтодон жашик табылса
Посылка сага салаармын.

Кош эми анда, балам” деп
Ойлонуп турбай анан көп,
Текчеге койду төрт бүктөп
Конверт болсо салам деп.

ЭМНЕ КЫМБАТ

Барбанбай келин алганда
Кудасынын алдына
Беш миң сом менен барганда,
Кыздын албуут энеси
Аябай болуп арманда,
Куда күтүү шаанисин
Айлантиптыр жаңжалга.

— Кызым үйдүн эркеси,
Беш миң болуп жатпайбы
Жалгыз эле сөйкөсү!
Алып келген калыңы
Сөйкөсүн актап берсечи!
Пул ордуна арактан
Беш жащик алып келсечи!

“Ай заман, ай” дедирген
Ушу жерден кыжаалат
Ой кетпеди көңүлдөн.
Кымбатчылык маалында
Адам арзан көрүнгөн —
Кийим баалуу келинден,
Буюм кымбат өмүрдөн.

ЖЫЛАҢАЧ СҮРӨТ ТУУРАЛУУ

Шаарга келген Барбанбай
Суроосун берет танданмай:
— Эгер каршы дебесен
Түшүндүрчү берекем,
Жылаңач аял, эркектин
Сүрөттөрү көп экен?

— Калаа жакка биз окшоп,
Каалагандар келет да,
Кийими эски болгон сон
Ага да намыс керек да,
Жаңысына жетпесе
Айласыздан сүрөткө
Жылаңач түшө берет да.

ӨТКӨНДҮ ЭСКЕРҮҮ

Барбанбайдын коншусу
Бала тоюн өткөрөт.
Олтурушта андагы
Барбанбайга сөз келет.

Сенектик маалды ал анда
Сергек туруп эскерет:

— Бир кездерде үй ээси
Аракты мелт-калт куйчу эле;
Ичпегенди “ичин” деп
Ийиле сыпаа сунчу эле;
Чабалдары байкатпай
Чайга төгүп турчу эле;
Ала күүсү айкырса
Абыдан кулак тунчу эле;
Ичкилик айда-а төгүлүп
Идиш-аяк сынчу эле;
Эми, он граммдан ооз тийип
Олтурабыз тынч эле.

АРГАСЫЗ АКТАНУУ

— Шаарга барган эринин
Чөнтөгүн зайбы тинтиптир.
Эки сому жетпейт деп
Эшикти көздөй түртүптүр.
Айласы кеткен күйөөсү
Ачыгын айта минтиптир:

— Калтырба куру жалаага
Ажатканага бир барсам
Ичим бурайт жана да.
Түшүндөгү нерсе экен
Түзгө олтуруш калаада.
Эки сомун, садага,
Акы төлөп кирүүчү
Зарп болду ажатканага.

ПИКИР

Бир жаш калем чыгармасын карматып,
Сурап калды окуучулук пикирди...
Дасторконго дүйүм тамак жайнатып
Түркүн-түркүн бөтөлкөлөр тизилди.

Окуп чыгып айттым мындай кеңешти:
(Стаканды бошоткон соң мен эчен)
— Дасторконуң жасалыптыр элестүү,
Мындай элес чыгарманда жок экен.

ТИШ ДОГДУРДУН АЙТКАНЫ

“Тиш салып бер, — деп, — алтындан”
Аялым далай алкынган.
“Куп болот” деген кур сөзүм
Кутулуш үчүн айтылган.

Соо тишин кыйбай жулганга
“Соороттум” айлам курганда:
— Каптама тиш да тишпи, — деп, —
Кашкайган тишин турганда.

Ал анда кайра кекээрлейт:
— Тиштерим, ырас, бекем, — дейт, —
Алтын тиш ашты чайнабай
Күлгөндө керек экен, — дейт.

СУНУШ

Жыйналышта эрөөн албай эч кимди
Сөзмөр Балбай сүйлөп жатты “чечкиндүү”.
Чогулуштун төрагасы “кой” десе
Атырылып аны дагы жеп кирди.

Баш ийбеди жакынына, досуна
Айтып жатты сөз сүйлөтпөй озуна.
“Койсоңчу” деп кийлигишкен адамдар
“Шылк” отурат чапкан өңдүү чокуга.

Анда туруп кошунасы Казыбек:
— Мындай сунуш айтсам болор азыр эп,
Чакырталык, — деди, — мунун аялын
Бул чечениң бир ошого баш ийет.

СЕНИН ООЗУҢ

Айтып ширин канча кеп
Айкалышып калчу элек.
Өбүшкөндө таттуусу ай
Оозун болчу бал челек.

Балдын “жепмин” баарысын
Ага болбос наалышым.
Азыр оозун бал челек
Ызылдаткан аарысын.

ТОЙГО БАРГАН ТАШБАКА (Т. Самудиновго арнаймын)

Жыйым-терим бүткөндө
Тойлойлу деп азыраак,
Бешик тойго ким бирөө
Ташбаканы чакырат.

Ошол тойго ташбака
Алгычакты камынып,
Башка бир топ жандыктар
Жөнөй берди жабылып.

Куштар учту зыпылдап,
Чычкан чуркайт тызылдап.
Төөлөр желип баратат
Көбүк бүркүп, бышылдап.

Той чынында токоюдун
Болмок ыраак четинде.
Камырабай ташбака
Үйдөн чыкты бешимде.

Чуркасак да кээде биз
Калабыз го жетишпей.
Бирок биздин ташбака
Тойго келди кечикпей.

Ал тойдогу коноктор
Бири-бирин сыйлашып,
Олтурушат жайдары
Кезектеше ырдашып.

Саат сайын айкырып
Эшек бербейт ыр кезек
Отургандар чуркурап
“Булбулга эми, сун” дешет.

Мындай тойду чынында
Окуйбуз го жомоктон.
Балким элүү, жүзү бар,
Чет өлкөлүк коноктон.

Чакырган соң атайы
Барбайын деп мен куру,
Чөнтөгүнө баласын
Сала келди кенгуру.

Индиядан пил келип
Батпаган соң үстөлгө,
Калың төшөк салдырып
Жайланышты түз жерге.

Кызыктырбай таптакыр
Кийген кийми өңгөнүн,
Карайт баары суктанып
Тоту куштун көйнөгүн.

Эчки төрдө жамбаштайт
Улам сылап сакалын
Зебра чечпей отурат
Чааралекей чапанын.

Далай шарап куюлуп
Далай табак тартылды.
— 50 жылдык кут болсун! —
Деген тосттор айтылды.

Жаңы келген ташбака
Бул жагдайга таңданат.
— Бешик боо бек болсун! —
Деди стакан кармалап.

Олтургандар жаалашты:
“Андай дебе, ай Таке,
Бүгүн бешик той эмес —
Элүү жылдык маараке”.

Ташбаканын кашанын
Билбеген бар эмгиче.
Өткөн тура 50 жыл
Бешик тойго келгиче.

Кеч болсо да канчалык
Куттук айтуу керек эң.
Тойдун ээси Токтосун,
А ташбака — мен элем.

Сентябрь, 1991-ж.

АДАМДЫ ТААНЫБАЙ КАЛУУНУН ТӨРТ МЕЗГИЛИ ТУУРАЛУУ

Тааныбай калат адамдар:
Карылыгы жеткенде
Каректин курчу кеткенде,
Ыргала батып “жыргалга”
Ылжып мас болуп турганда,
Кыл муруту өскөндө,
Кыйынсынып көпкөндө,
Болсо да элдин түзүгү
Колунда жок кишини.

КУР КАЙГЫ

— Сүйүнчү, кемпир, сүйүнчү
Курдашын сенин Гүлүмчү?

Эгиз кыз түндө төрөптүр,
Мындай иш бизде биринчи.

Карматып кыял чочума:

— Кара таш сенин озуна!

Экөөнө эки көрүндүк

Каятан таап берелик, —

Дейт зайбы андан озуна.

САКТАНУУ

Сексенди сермеп жашадын

Неге жок койгон сакалын? —

Десек биз айтат Минбай чал

Көңтөрүп ийип бокалын:

— Ичкеним көрүп аракты

Келиндер, тентуш-катарым,

“Сакалың күйгүр” деп тилдээр

Ошондон коркуп жатамын.

“С” ТАМГАДАН ЧЫККАН ОЙ

Биринчиде окуган

Балдар болуп ынагым,

“С” тамгадан кайсы сөз

Башталаарын сурадым.

Чуркурашып далайга

“Сыр”, “Самолёт”, “Сүт” дешти.

Маалим болсом, аларга

Коёр элем бүт “5” ти.

А жаш жигит жооп берди

“Стадион”, “Спорт”, “Сок”.

Анан сызып жөнөдү,

Алгыр, кыраан кушка окшоп.

Айтканы бул ичкичтин:

“Спирт”, “Сигарет” “Самогон”...

Кайран суроо деп койдум
Ал нааданга корогон.

“ЖАКШЫ” АДАТ

Акмат, күлкү келүүчү,
Кызык адам негизи.
“Эт жебейт” деп койсо эле,
Четке чыга берүүчү,
Келсе дагы жегиси.

Анан мактап эл сүрөп:
— Бу, Акматтын эрки бек,
Тамекини таштаса
Кайра тартпайт элчилеп, —

Десе, чылым тартпай бу
(Эл баа берип жатпайбы),
“Таштагам, — деп, — таптакыр”
Атып жүрөт насвайды.

ТӨГҮЛҮП БЕКЕР КАЛАТ ДЕП

Аялы сурайт: — Баранбай,
Шампан кана дасмалда?
Барбанбай айтат орчун кеп:
— Баары даяр болсун деп
“Тарс” эткизип ачканда
Кыйнаса ичкис шампаның
Көбүрүп эле жатканда,
Төгүлүп эле жатканда,
Калат деп баары төгүлүп
Ичип алдым шашканда.

“ЭГЕР ЭНЕМ ӨЛБӨСӨ”

Барбанбайдын энеси
А дүйнөгө кайтыптыр.
Жолдоштору келишип

Көнүл айтыптыр.
Алакүү болгон Барбанбай
Анда минтип тантиптыр:
— Эгер энем өлбөсө
Эл чогулуп көмбөсө,
Көнүл айтып ким келмек?
Көбүрөөк куюп ким бермек?

ЧЫНЫН АЙТТЫ

Барбанбайдын баласы
Мектепке келип кечигип.
Өзүнө уят сезилип,
Жооп берет минтип энтигип:
— Түндө атам мас келип
Баарыбызга тап берип;
Коргологон апамды
Кошунага кач дедик.
Эжемди кошо бас дедик.
Үрөйү учкан инимди
Үкөккө кирип жат дедик.
Мен болсо жалгыз сарайда,
Ойготоорго киши жок
Уктаптырмын далайга.

“АЯЛЫҢ КЕЛАТАТ”

Барбанбай бүгүн эртелеп
Базар жакта темселеп.
Баткакка барып жыгылды,
Бакыраң көзү жумулду.
— “Күлгандар” келип,
Жекелеп кетет, — дедик.
Аныбызды укпады.
“Милийса” келип,
Жетелеп кетет, — дедик.
Мындан майнап чыкпады.
Акырын айтып “беренге”
— Келатат зайбың — дегенде,

Жаткан неме кебелбей
Тура калды элендей.

АГАСЫ УРСА ИНИСИН

Көөдөнгө батпай өпкөсү
Жигиттин жаман көпмөсү.
Андайга тоо да көрүнбөйт,
Эки эмес, болсун төрт көзү.

Манчыркап сүйлөйт баарына
Мактанат кайсы арына?
Жоругу жолдо калгырдын
Жологун келбейт жанына.

Ошол дос бир күн жолугуп,
Жайлоого бардык чогулуп.
Миң сан мал сыйган бул тоого,
Ал досум батпайт оолугуп.

Мамыда атты качырып,
Мылтыкты сурайт асылып.
Мүйүздөн алса чебичти
Анысы калат бакырып.

Шыйпандап келген балтекти
Шыйракка далдап ал тепти.
Адамдан мындай күтпөгөн
Айбы жок балтек “каңк” этти.

Карасам чабан жеңени
Какшыктап көпкөн немени:
“Таарынба, балтек, инисин
Агасы ушинте берет” — дегени.

Күлдүк биз болбой токтолуу
Күлкүнү ит да коштоду.
Оолугуп турган ал кургур
Ооруган малга окшоду.

ДУКӨНГӨ ДЕЙРЕ

— Ачыгын айтчы арданбай
Шофёр досум Барбанбай,
Жайлоого көп барчу элен,
Ага дейре жол кандай?
— Дүкөнгө чейин түз эле,
Андан ары ар кандай.

МАСТЫН ОЮ

Жыгылып эт-бетинен
Танганда таза эсинен.
Соолукчу жайга Барбанды
Жеткиришти тезинен.

Түн бир оокум болгондо
(Табарсыгы толгон го)
Сыйпалап таппайт эшикти
Кашатын кармап оң колго.

Бирөөнүн тийбей жардамы
Оор болду сыртка бармагы.
Чыдабай кетип Барбаңбай
— Аччы, — дейт, — катын, каалганы.

Бул ишке кимдер сүйүнмөк,
Кеп кылып жүрдүк кийин көп.
Соолукчу жайды ал кургур
Ойлогон тура үйүм деп.

АЯШЫМ БАР

Көзүн боёп жакшылап
Төбөсүнө чач курап.
Колу түгүл бутунун
Тырмагына лак шыбап,

Оозун сүртүп кызарта
Кашын чийип узарта,

Этеги тар юбкага
Эки бутун тушалта,

Тишин бир саат тазалап
Бир аяшым “азамат”,
Коңшусуна кирсе да
Так ушинтип жасанат.

ЭКӨӨБҮЗДҮН ЫРЫБЫЗ

Маңдай тескей олтуруп
Беш бармакка кол сунуп.
Бөтөлкөнү бөксөрттүк
Стаканды толтуруп.
Кызыл менен ак ичтик
Коньякты оорсунуп.

Арбын ичип кызылдан
Кармай түштү кутурман.
Колдоруна ал жетпей
Кучактапмын бутундан.
Эртесинде көзүң көк,
Менин бетим тытылган.

Так айталбай сөзүңдү
Кармалайсын көзүңдү.
А мен болсо сыйпалайм
Тамтыгы жок бетимди.
Ошол күнкү чыр-чатак
Ойготсочу сезимди.

КИМ БЕКИТКЕН?

Көйкөлгөн убак — жайында
Көчөбүз толуп шайырга.
Атагы элди чогултуп
Артисттер келди айылга.

Издешип клуб башчысын
Кетирип айла, шаштысын.

Үч ирет үйүн көтөрүп,
Табышты араң ачкычын.

Завклуб “сырын” жашырбай,
Клубду мактайт бакылдай.
А бирок көпкө күймөлдү
Дат баскан кулпу ачылбай.

Эл деген эл да “угумдуу”.
Ар кандай сөздөр угулду.
— Кулпуну жапкан кимиси?
— Бекиткен ачсын мунунду?

Аңгыча турган нарыда
Жакындап келди кары да.
Кулпуну кармап көргөн соң
Бир карап элдин баарына:

Көз албай анан эшиктен
Айтканын минтип эшиткем:
— Мен бала кезде кулпуну
Мергенбей маркум бекиткен.

ТООК ТУУСА ДА ЖУМУРТКА

Семизинен мал издеп
Төрөлгөндө наристе.
Той беребиз кубанып
Жакшы салт деп бул анык
Жан тартабыз ал ишке.

Арабызда, туугандар,
Андай “салтты” кууган бар.
Уксун дейби данкымы,
Тууса дагы канчыгы
Көрүнгөнгө жууган бар.

Ар кимге ар ой келет,
Аны кимдер кой демек.
Бирок, көнгөндөр бул кылыкка

Тоогу тууса жумуртка
Торпок союп той берет.

ТЕНДИГИНЕ КӨППӨСӨ

Ушул жыргал заманда
Калдым жаман абалда.
Кээ бир күнү күч келбейт
Бутум тартып алаарга.

Суу ташыймын чакалап,
Терезе жууйм тазалап.
Сүт бышырып бергиче
Кызым ыйлайт “аталап”.

Нан дүкөнгө бир барам,
Сыртка чыгып кир жаям.
Ажылдаса аялым,
Аргасыздан ыржаям.

Кабак бүркөп, түнөрө,
“Корс” деп койсом бүлөмө.
Баш шылкыйтып женсовет
Батырышат күнөөгө.

Чачты түйүп бир кучак,
Жаалданып түр бузат.
Жакпаганын аялым,
Жарым км. ыргытат.

— Биз эмнеден кембиз, — деп
Эркектерге теңбиз, — деп.
“Актан” ичсе, жеп салат
— Ал баланы, эмгиз! — деп.

Азабым көп баяндаар,
Аны кантип салам жар.
Тендигине көппөсө
Терс кыялдуу аялдар.

КИЙИМИ ЖОК КАЛБАЙЛЫ

Кээде карап кылчактай
Кээде күлүп ырсактай,
Көпкө жүрдүм базарда
Тумак таппай, шым таппай.

Коросо да убактым
Баарын жыйып уяттын,
— Силерде шым барбы? — деп
Нан дүкөндөн сурапмын.

Сөз айтышпай сүйүнөөр
Шылдың кылат тигилер:
— Сизге таап беребиз
Көкүрөккө кийинер.

Юбка турса жыйылып
Жоолук турса үйүлүп.
Шым, тумакты жүрүшөт.
Кыз-келиндер кийинип.

Анте берсе “асылдар”
Ак калпакка асылаар.
Кийим таппай калбайлы,
Кийин дене жашыраар.

“КЫМЫНДАЙ СЕНДЕ АКЫЛ ЖОК”

Апенди эшегине саман артып
Шап минип, эки бутун саландатып,
Келатат ысык күндө “хы” деп коюп,
Келатат мингени да араң басып.

Шапайып эшек баспайт сабаса да,
Мен муну чалайын деп тамашага,
Үстүнөн түшө калып коё берди
Саманга шерекени чага сала.

Келаткан бир убакта араң, баспай
Макулук безип жөнөйт караандатпай.

Апенди маашырланат: “Арамзаны
“хы” дебей бая эле саман жакпай”.

Түшүнүп куйкаланып кетерине
Чалынып чапанынын этегине:
— Бу сенин акылың жок, көлгө чурка! —
Деп кыйкырат Апенди эшегине.

“АК БАТА”

Кусундуга катырып
Куурап калган сакалын,
Көлчүктө сууга матырып
Көлөчү түгүл чапанын,
Оонап жатса бир кары
Оолакташат бир даары.
Бир даары аны аяса,
Колтуктап жөлөп, таяса,
Кие албай түздөп калпакты
— Балам, көп жаша мендей, — деп,
Батасын берип алкаптыр.

ДИАГНОЗ ЖАНА РЕЦЕПТ

Врач даба оору деген жыласка
Ошон үчүн кайрылабыз врачка.
Ашказанбы, жүрөгүнбү, өпкөнбү,
Дароо айтат карап туруп бир азга.

— Уйку бербей тынчым алды бул оору, —
Деп врачка жегич карайт суроолуу,
Дарыланам курорттонбу, үйдөнбү?
Оорум кайсы: Шалбы, Сасык тумообу?

Пациентти карап көрүп абыдан
Дейт: — Үзбөсөн үмүтүңдү жаныңан,
Больницага, үйгө жатпай азыртан
Тартип менен, эмгек менен дарылан.
Рецепт сунуп тең ортодон бүктөлгөн

Анан врач сөзүн минтип бүткөргөн:
— Көрбөй-жербай жута берип бүкүлү
Алкымына, ашказанга күч келген.

УУЛУ ЖАНА АТАСЫ

Барбанбай болбой көшөрүп,
Баскан сайын жөтөлүп.
Баласын тигил яслиден
Үйүнө келчү көтөрүп.

Болгондо уулу эселек,
Балмуздакты экөө жеп.
Баласын тигил бакчадан
Үйүнө келчү жетелеп.

Турмуштун ойнун карачы
Он жылдын болду арасы.
Дүкөндөн эми атасын
Жетелеп келет баласы.

Укканга жаман жоруктур
Уулу да күчкө толуптур.
Көчөдөн үйгө атасын
Көтөрүп келчү болуптур.

ЭКИ ЖУБАЙ КЕП КУРАТ

— Кыз кезинде жакшы элен
Кымча белдин асты элен.
Кыркма чачын уйпалап
Кылыгыңа батчу элем.

Ууз сезим кездеги
Уяңдыгын эстеби?
Көтөрчүмүн колуна
Көпөлөгүм деп сени.

Буруксуган гүл элен,
Булуту жок күн элен.

Сендей сулуу дүйнөдө
Экөө болсо — бири элеч.

Баш кошушуп үйлөндүк,
Башкалардан сый көрдүк.
Андай жакшы нерсе үчүн
Арак жутуп үйрөндүк.

Асылы элеч асылдын
Аны келбейт жашыргым.
Анда арак жыты эмес,
Жыты келчү атырдын.

Акыл-эсин “өскөнбү?”
Ал кыялын өзгөрдү.
Ичиң түгүл жүзүң да
Ичкиликке өрттөндү.

Татып ичип шампандан
Тарс жыгылсаң чалкаңдан.
Качан керээз айтат деп
Кадам жылбай кайтаргам.

Көөдөк жаның заматта
Көнө түштү аракка.
Олтурганың эстеби
Он беш күндүк камакта?

Кошо кирип турушкан
Коншуң бүтүн урушкан.
Куу кекиртек айынан
Куулуп бүттүн жумуштан.

Тендигине көптүңбү?
Тентигенге өттүңбү?
Жакындасам өрттөнгөн
Жалын элеч, өчтүңбү?

Алтын чачың саксайган
Айрык жакаң жакжайган.

Арак жагын сүйлөдүн
Атып коюп насвайдан.

“Аккуу тура” дегизген
Ажар өчтү келишкен.
Араң жаның болбосо
Айырмаң жок өлүктөн.

Табак кылып бетинди
Таптап күлгүн кезинди,
Окшуп жатсаң көчөдө
Ошол кызык сезилди.

Акырегин аркайган,
Көкүрөгүн жалпайган.
Кайран кыргый мүчөң жок
Катын болдун шалпайган.

Кулу болуп алкымдын
Кутургандай алкындын.
Ар намыстан алыстап
Аракка көп тартылдың.

Ичкиликти угузсаң
Ичкен ашын унуткан,
Кыйла мастын асты элен
Кырчын кезин куруткан.

Көтөрө чаап өпкөндү
Көргөздүн—ов көпкөндү.
Айылдагы жыйында
Ал кыялың өзгөрдү.

Жүз граммга чөгүп сен
Үйүң болуп көрүстөн,
Чым—Коргонго барбасаң
Тынат элен өлүп сен.

Күзгүгө көп каранып
Күнүгө чач таранып,

Окшоп калсаң адамга
Ошондо бир аядык.

Айтпасам да болжолдоп
Аз өмүрүң ойрондоп,
Дарыланып келбесен
Барар жериң көр болмок.

Эми ичкениң токтоду
Элге кейпиң окшоду
Абийир төгөт турбайбы
Арак менен дос болуу.

— Тандай аппак кыз кезек
Табылбайт го издесек.
Балким турмак сакталып,
“Барматуха” ичпесек.

Көрүнгөндү тоорудум
Көк мээ болуп оорудум.
Жаман уйча тайрандап
Жанга батты жоругум.

Кээде түшүп чалкамдан
Кээде айкырып чаң салгам.
Теңдик ушул дегенмин
Теңим болбой барк алган.

Эркин басуу “эрдиги” —
Эс акылдын кемдиги.
Арак ичүү дептирмин
Аялдардын тендиги.

Өрттөп уусу түтүндүн
Өчтү нуру жүзүмдүн.
Элден чыгып калганды
Эми гана түшүндүм.

Ар ким эркин женсе экен.
Акыл-эске келсе экен.

Абийири жок аракты
Төргө чейин чыгарбай
Төгүп салчу нерсе экен.

Бетке шыбап көмүрдү
Бет алыпмын өлүмдү.
Колдоп элдин чечимин,
Коргоп калдым өмүрдү.

БИР ДҮРМӨТ ЫРЛАР

ИШЕНИМ

Китеп окуп күн-түнү
Короткум келбейт мээни
Сыноодон эптеп өтөөрмүн,
Соо болсо достун жээни.

БИР АКЫНГА

Жалбырттап күйүп чынында
Жазса да өрттү, жалынды,
Учкун жок анын ырында.

АНЫ ӨМҮР БАЯНЫ

Ал бир кезде бошотуп жүрсө табакты
Эми жүрөт бошотуп вино, аракты.

КАНАТТУУЛАРДЫН СОЛИСТИ

Баритон үндүү ырчы жок
Эптеп таап арганы,
Солист кылып алышты
Каркылдаган карганы.

ӨЙДӨГӨ ЖАНА ЫЛДЫЙГА

Чондорун көрсө Барбан шып
Ийилет, сынып калгансып.
Башкага, бирок, какаят
Үбөлүк жутуп алгансып.

КАРЫЛАРБЫ, ЖАШТАРБЫ?

Сапсайтып сакал жаштар да,
Көчөдө ылжып басканда,
Кемпирлер каргыш сөз айтат
Алжыган “кары” мастарга.

ТЕСКЕРИСИНЧЕ

Тердеп кургап жумушчулар
Айлык планды ашык аткарышты.
Бирок билишет деп башкарышты
Мекемедегилер эле макталышты.

БААРЫ БИР

Төрт тарабын тостуруп темир калканга
Иштеп жатат халтурщик “Чалканда”.

АРАКЕЧТИН СҮРӨТҮ

Окшоштуруп кебетесин, мүнөзүн,
Тартып берсем аракечтин сүрөтүн.
— Маймылга окшош деп талашып-тартышты,
Демек аны дал өзүндөй тартыпмын.

ИЧКИЧТИН ОЮ

Аялы айтат: — Дүкөндөн
“Айна” сатып келели.
Мас ойлойт: — “Айна” дегени
Иче турган немеби?”

РАЙКАНДЫН КОРОЗУНУН АЙТКАНЫ

Мас жанында чокуп жүрүп кусунду
Өткөрүпбүз күлгүн жаштык учурду.
Азыр эми кусунду жок, биз да соо,
Тооктор да көп тууп калды тукумду.

ӨЗҮМЧҮЛДҮН ПИКИРИ

Календарда бүгүн күнгө жекшемби,
Көпчүлүккө көңүл ачаар кез келди.
А мен иштеп өз ишимдин далайын
Эртең барып жумуштан эс алайын.

ЧАРА КОЛДОНУУ

Көңүл ачып эриккен
Көрктүү экен дегизген.
Бир беседка бар болчу
Корообузда келишкен.

Эс алчубуз ал жайда
Колубуз бошой калганда.
Чуркурап ойноп жүрүшчү
Бакчадан келген балдар да.

А бирок күүгүм киргенде,
Чогулчу жаштар бул жерге.
Терезе калчу калдырап
Шарактап ырдап, күлгөндө.

Тартышса кээси нашааны
Ичишчү бир катары.
Жаздыкка башың тийгенде
Жанданчу анан чатагы.

Тартипке салдык “кой” деп да,
Коркутуп көрдүк “Ой!” — деп да.
Кайрылдык анан органга
Балдардын “ойнун” жой деп да.

Анда алар ойлоп "намасты" —
Күрөштүн сырын табышты —
Топтошпойт эми жаштар деп
Бул жайды бузуп салышты.

ТААСИР

— Баягы биздин Өскөнчү?
Спорттон айтсаң жек көрчү.
Убактысын бүтүндөй
Музыка менен өткөрчү.

Анысын азыр таштаптыр,
Спортту мактай баштаптыр.
Көңүлүн бурган спортко
Чынымды айтсам, жаш чактыр, —

Дегенде досум күлгөм мен
— Жаңылдын, — деп, — бир жерден, —
Спортко Өскөн кызыкпай
Спортсменкага үйлөнгөн.

ӨТҮНҮЧ

Беш жылы окуп борбордо.
Дипломдуу болгондо,
Кутгуктап маалим уулумду:
— Түшүпсүн эми чоң жолго
Мүдүрүлбөс, айныбас,
Заманың үчүн бол жорго, —
Десем ал дөөрүйт: — Атаке,
Чынымды айтсам болбостур.
Азыркы балдар шок чыгып,
Мугалим болуш оордоптур.
А көрөк пайда табайын
Колхоздо эле калайын,
Кампачы кылып орноштур.

АРАКЕЧТИН МОНОЛОГУ

Ээрчип жүрүп бул арактын артынан,
Болуп калдым мен бир байкуш жарты жан.
Мени көргөн короодогу кой үркүп
Иттер коркуп алда качан жалкыган.
Кээде өзүмдү карап туруп күзгүдөн
Адаммын деп айтыштан да тартынам.

Сатып ичтим үйүмдөгү буюмду
Сурап ичтим элден эки тыйынды.
Үй ичине китеп эмес, аш эмес,
Жалаң гана бош бөтөлкө жыйылды.
Каруу күчтөн тайып калган эне-атам
Көрбөй өттү менин эч бир сыйымды.

Мендей жоктур ичкиликке берилген,
Мендей жоктур итчиликке женилген.
Жыргай түшүп арак эле табылса,
Туздан жалмап, каткан нандан кемиргем.
Же эзилип, же бир чирип кетпеген
Ашказаным бүткөн окшойт темирден.

Кээде талаа, сарай болуп түнөгүм,
Соолуктурчу жайда бир топ түнөдүм.
Ага болбой кургап кулкун тарабым,
Сатып ичтим мүлкүн уурдап бирөөнүн.
Азыр эми арактабы, мендеби?
Кимде экенин билбей турам күнөөнүн.

Алган жарга, балага да карабай,
Ичип жүрдүм кумарым түк тарабай.
Таш жаздандым жумшак жаздык экен деп,
Сулк жатчумун бут серпкенге жарабай,
Неге мени кылып бүттүң шерменде?
Унчукпайсың, атаң көрү, арак ай!

Канча жолу жумушумдан куулдум,
Ичпеймин деп белди канча буундум.
Эгер адам так ушинтип жашаса,

Деги менин келбей кетет туулгум.
Эгер адам мендей болуп кор болсо,
Келип кетет байлам жипке муунгум.

Бетим тытык урушпадым эл коргоп,
Тая жедим адам атын мен кордоп.
Айбан десе куп жарашып калчудай
Адам аты мага кайдан тең болмок.
Менин ичкен арагымды чогултуп
Куюштурса чалкыган бир көл болмок.

Үшкүрүнөм тамекиден чоң соро,
Зар болдум—ов ысык—шилен сорпого.
Кашынам да эстей албай жатамын
Кайсы жылы түшкөнүмдү мончого.
Эс акылым эми келип ордуна
Олтурамын оору күтүп онтомо.

Кычкыл нерсе калган жок мен ичпеген,
Уудан да уу болуп калды бүт денем.
Өкүнгөндө айтаар менде бир тилек:
Ичкен кезде өбүштүргөн ит менен,
Бөтөлкөдө “арак” деген жазуулар
Алмашылса жазуу менен “сүт” деген.

КЕҢЕШТИН КИЙНКИ ЭЛЕС

— Кол сунган “кызыл”, “агына”
Жарашпайт экен карыга, —
Десем мен молдо Сарыга,
Калп таптап анда ал далыга.
Кошулам деп анына,
Сакалын кырып салыптыр
Чыдабай кетип арына.

ТААНЫШУУ

Баягы,
калаадагы Баялы.

Келе атса кечкурун,
Чалыштап эки аягы.

— Бийкеч, таанышып алалы, —
Деп коёт дейт,
Алдынан чыкса аялы.

МУРУТЧАН “КЫЗДАР”

Калаага барган Жунушту,
Карыялар тегеректеп турушту.
Көргөн-билгенин сурашып,
Өздөрүнчө аңгеме да курушту:
— Мурда чач кырктырып, шым кийишсе
Эми кыздар коюп алышыптыр мурутту —
Десе күлкүсүн араң тыйышып чалдар:
— Алар, — дешет, — өзүбүздүн эле балдар.

ЖАЛГЫЗ СЕБЕП

Суктанаар көркөмүнө, байлыгына
Келишкен кенчилердин айлы мына.
Капилет маданият үйүн көргөн
Аргасыз болот дайым кайрылууга.

Тигинде эшик ачса китепкана,
Шишкебек бышырчу жай түтөп жанат.
Биллиард, шахмат ойноп жаткандар бар...
Бир жактан музыкасы күчөп калат.

Айтор мен тандан кечке үзүлбөгөн,
Жайдары адамдардын жүзүн көрөм.
Оо, анан бир жан басып келбей калды
Билбедим эмне иш болду түшүнбөгөн.

Баягы эл толгон зал ээн бүтүн,
Шишкебек бышырчу жай созбойт түтүн.
Себебин сураштырып кийин билсем —
Буфетти жаап салыптыр ондош үчүн.

СЫЙЛЫК ТАПШЫРУУ

Катыра иштеп берди деп
Кайра куруу жылдары,
Эзелтеден чарбада
Эмгектенген Сырганы,
Эгемен майрам алдында
Орден менен сыйлады.
Анык сый деп бул дагы
Алакан чапса бир даары,
Билинбес бир эпизод,
Бырс күлгүздү кыйланы.

Көрсө биздин Сыргабыз,
Трибунага чыгыптыр.
Качан орден тагат деп
Күлүндөп күтүп туруптур.
Ал чарбанын башчысы
Кете түшүп шаштысы,
Кийими жок Сыргага
Жакын басып келиптир,
Терисин тешмек белем деп
Орденин
Колуна эле бириптир.

Ишкерлерге Сыргадай
Ийилип эки кол бергин.
Эл ичинде көбөйсүн
Эсеби андай эрлердин.
Бирок
Жетпей жүрсө кийимге
Кереги не ордендин.

АЙЫРМАСЫ ЭМИНЕ?

Тура калып таң азан
Чөтөктөрүм карасам,
Бир тыйын жок, томсоруп
Кайра чыгат алакан.

Кирип барсам досума
Айтат мага — Чочуба.
Ичип койдун акчанды
Көрүнгөнгө кошула.

Кайра согуп жүрөгүм
“Карс-карс” этип күлөмүн.
А мен коркуп акчамды
Жоготтум деп жүрөмүн.

ДЕН СОЛУК ҮЧҮН

Дербиш абдан күпүлдөп
Ден соолугум үчүн деп,
Эки шише ак ичти
Закускага түтүн “жеп”,
Эртесинде онтолойт:
“Кокуй башым-ичим” деп.

КҮН КАРАМА

Жайдын ысык күнүндө
Жолугуп калдым Барбаңбай досума.
Бир чети мындай учурду
Жакшылап тосууга,
Экинчи чети убакытты созууга,
Буфетке эле кире калдык кошула.
Адегенде бири-бирибизден ийменип,
Ыраазы болуп олтурдук “бозуна”.
Анан чыдабай кеттиби
Тамылжыган бетинин отуна
Же окшошпойлук дедиби
Жетим козуга,
Айтор, Брбаңбай “барматуха” апкелди
Менден мурда озуна.

— Эмне эле каттабай кетти десе айылга,
Иштеп жаткан турбайсыңбы
Жогорку окуу жайында.

Күнүнөр тууйт эмеспи силердин
Июль, август айында.
Досум деп сага айтайын
Кокус чалканан кетип айныба.
Үйдөгү үрпөк баш ининди
Окууга өзүң дайында.
— Анан, досум, — деди ал көрсөтүп түтүн
Ыштаган сары тишин.
Август айы сен үчүн
чын эле жыргализм.
Көз жаздымда калат тура ошондо,
Бизге окшогон бечара кишиң.
Жыты эле тааныш болсо,
Аянбай бардык күчүн.
Эптеп окууга өткөрсөк деп, акчасын
Силерге беришет экен бүтүн.
Мен да алдын алып жатам
Дос, ошону түшүн.

— Колдон келген жардамды
Аяган адам онобу.
Анан сендей да
Алабарман киши болобу?
Оболу,
иниң менен тааныш бололу.
Албетте менде жок
Пара алыш деген эскинин жомогу.
Ошентсе да
Орчундуу жерге
Олтуруп коёлу.
Августка чейин али көп,
Кана, Баке, бирдеме соголу, —
дедим мен да
Стаканды көтөрүп жогору.
Аңгыча,
мурунга кадап алгыча
Дагы бир досум жолугуп,
отуруп калдык
Эми үчөөбүз чогулуп.
Беш өрдөктү балапандары менен учуруп

Жакшы эле кызыдык.
Боз, кызылы аралаш,
Кулкундан кулап жатты сызылып.
Көк пияз салынган тарелканы шыпырып
Анан калп эле тишибизди чукудук..
Менин мойнум буфетти карай чоюлуп,
Болуп кетти укурук.
Мени эле мактап бакылдайт Бакем
Өз сөзүнө өзү кызыгып.

— Баке, — дедим аны токтотуп, —
Коё турчу бир паска.
Ининди тапшырат дебедиңби
сельхозго эмес, филфакка.
Ушу сендейдин барынан жогу,
Атып эле салсам дейм
Эгер болсо эки көзүмдүн огу.
Сельхоздогу досундун
Кайдан тиймек эле колу.
Андан көрө мобу —
сөөмөйүм менен кесеп жанымдагыны, —
Филфактын чоңу,
Ушул баарын бүтүрөт
бир инин эмес, биригип келсе да оңу.
Ушунун колунан билим алышкан
Азыркы илимпоздордун бир тобу.
Кеп талашпай бирдеме де,
Келип турганда ишиндин оңу.
Унутуп таштап мени,
Досума асылды эми.
Тим эле аны көккө көтөрүүдө
Ар бир айтылган кеби.
Жойпуланганына караганда деги
Жок сыяктуу мактоонун чеги.
Анан жаман жери
Бакемди “Аялы го,
Тигиниси болуш керек эри”
Деп да ойлоп калышы мүмкүн
Өтүп жаткандар ары-бери.
Колунан түшүп үндөктүн жилиги

Кылгырган көзү менен
Кыйшая тиктеп тигини,
Досум Бакеме эми жибиди:
— Коркпо тууган, иници
Керек десең академияга өткөрөм
Жок болсо да он жылдык билими.

Үстөл үстү кайрадан жайнады.

Кулкунубузду Барбаңбай,
“Кубаттуусу” менен майлады.

Эл билбеген кайдагы

Мактоо сөз айтып досума,

Бакем жакшы эле сайрады,

Мен кургур, четте калдым түртүлүп

Агындыдай киргил суулуу сайдагы.

Тапкычын көр деп бекер пайданы

“Тубаса” жиним ошондо кайнады:

— Эй, күн карама! —

Дедим ага

Ачуулуу үн менен, —

— Сүйлөшүп жатасың ким менен?

Жарты жан болуп калыпсың

Жалынгандан башканы билбеген.

Чынын айтсам: Биз Баке,

Жаңы эле чыктык түрмөдөн! —

Анан мезгил жеттиби

Эч кимди көзгө илбеген,

Кезектешип

Бирде тигил, бирде мен

Көп эле сөздөрдү айттык

Бир-бирибизди тилдеген.

Бирөөдөн угуп билгенби,

Же ошол тегеректе жүргөнбү?

Айтор, кызыл погон жаштарды

Жаныбызга келгенде тааныдык.

Чекилик

Ишибиз ошондо сезилип

Жөнөп бердик башыбыз жерге салынып.

Барбаңбай болсо

Мүдүрүлүп чалынып,
Бирде жүрөгү, бирде өпкөсү чабылып
Бара жатты
“Байкелерине” жалынып.

ТОО ИЧИНДЕ ТОЙ БЕРДИК

(ФЕЛЬЕТОН ОРДУНА)

Ак-Түз кен башкармасынын 50 жылдык маараке тоюн салтанаттуу жана шандуу өткөрүш үчүн Бишкектен филармониянын артисттерин чакырып келүүгө бизден өкүлдөр барышкан эле. Анда артисттер:

— Бу Ак-Түз деген айылды кантип табабыз? — дешет.

— Тоонун арасындагы кыштакка барсаңар эле биздин айыл, — дешет баргандар.

— Кыргыз айлынын баары эле тоодо жайгашкан. Айлыңардын башкага окшошпогон бөтөчөлүгү, өзгөчөлүгү барбы? Мисалы, биз Кремлди көргөндө Москвага кеген экенбиз деп жоруйбууз. Же “Көк-Ойрок” деген ресторанды көрүп алып, Кемин экен дейбиз. Мына ушундай өзгөчөлүгүңөр жокпу? — деп артисттер кайра сурашат.

Анда бизден барган өкүл минтип салыштырып жооп бериптир:

“Өрдү таяп автобус
Өйдө чыкпай калганда.
Цемент зооту өндөнгөн
Цехфилтрацияга барганда,
Тоом жолдогу ушул цех
Тойгузса зыян чандарга.
Андан өйдө барганда,
Автобусту ыйынтып
Ылдамдыкка салганда,
Аргымак болуп автобус
Түз көчөдө атылса,
“Кылымбай” аттуу бул көчө

“Центральная” деп жазылса.

Андан өйдө барганда,

Зангырап клуб көрүнсө,

Зангыраган ашкана

Түртүндүгө көмүлсө.

Андан өйдө барганда,

Кыркалекей кирпич там

Брагасын ачытса,

Самогонун кайнатып

Үйдүн ичин сасытса,

Анысы аз келгенсип

Дүкөндүн эле арагын

300 сомдон сатышса.

Андан өйдө барганда,

Бадачы жок, койчу жок

Мал тескери жайылса,

Чөп чабаар мал келгенде

Такыр жерлер чабылса,

140 км. жол басып

Жамгыр куйган чак түштө

Келесиңер Ак-Түзгө”, — дептир.

Анда бир ырчысы:

— Ушул катаал заманда

Ачка калыш жаман да,

Ашкананар жок болсо

Тамак ичпейм талаанда.

Андан көрө бай чарба,

Кичи-Кеминге барам да

Ырдап берем чабанга, — деп макул болбойт.

Ошондо токтоо сүйлөгөн бир артисти:

— Мээримсиз ушул учурда

Мейли сой бээни, сой койдун,

Кайгырып турса калың журт

Кулкундан тамак сойлойбу.

Кубанып турса кыргыз эл

Курсагын шондо тойбойбу.

Эл менен бирге ойнойлу

Эл менен бирге тойлойлу, — деп жооткотуп талаш-

тыш менен Ак-Түзгө келишсе, той башталып, жерги-

ктүү өнөрпоздор жана мамлекеттик цирктин Кыргыз

Республикасынын эмгек сиңирген артисти У.Урманов жектеген коллектив оюн көрсөтүп жатышыптыр. Артисттер аспаптарын сахнага орноштургуча той өтүп жаткан стадиондун бир бурчунан арак сатылып, бир капталынан тойго арнап сойгон 4 ноопастын эти табак-табак болуп тартылып калбасы. Саламат Садыкованын булбулдай таншыган үнүнө, Толтойдун толгонуп черткен күүсүнө кулак төшөгөн бир жан жок. Көпчүлүк арак менен тамакты биринчи көрүшкөнсүп басып жыгылышат. Алып баруучу Гүлсүн Мамашева: “Ой эл-журт, атайы силер үчүн оюн коёлу деп келдик эле, бир азыраак тыншасанар боло” дегенине кулак түргөн эч ким жок. Ошондо колуна комузун алып бирөө минтип ырдап калбасы:

Кагылайын кенчилер
Кайраттуу, ишкер элсиңер.

Кыргыз деп намыс талашкан

Кыраандар менен теңсиңер.

Ылаалап неге кеттиңер

Ырдаса биздин селкилер.

Ыр угуш, же тамак жеш

өзүңөрдүн эркиңер.

Бирок

Эт талашып өсөбү

Ээ жаа бербей эмкилер?

Тескебесе буларды

Тебелеп бирин өлтүрөөр, — дегенде угуп
олтурган биз кирерге жер таппай калдык...

август, 1992-ж.

ТОЙДО БОЛГОН ТААРЫНЫЧ

(Тамсил)

Пенсияга чыкканда

Кузгунга бир ой келет.

Көпчүлүктү чакырып,

Анан укмуш той берет.

Мейли кары, жашыраак —

Тойго баарын чакырат.

Дасторконго жайылган
Дүйүм тамак батырат.

Кыскасы анда баары бар,
Кымызы бар, балы бар.
Керек болсо мүрөктүн
Суусу дагы табылаар.

Бышкан тоокту түлкүлөр,
Бүкүлү жеп жатышса,
Коён сабиз кемирип,
Эчки бурдайт капуста.

Тырс-тырс чакса тиш менен
Тыйын чычкан жангакты.
Күрөң тончон аюуга
Көп тамактан бал жакты.

Сөөк кемиртип жыргатты
Тойго келген бүт итти.
Ашказаным ооруйт деп,
Ала мышык сүт ичти.

Бата берген мындан көп
“Бактылуу бол Кузгун”, — деп.
Алкап жүргөн андан көп
“Жетимишке чыккын”, — деп.

Тойдо бирок таарыныч
Болбой койбойт эмеспи.
Төө таарынып, чогойно
Жебей калдым дебеспи.

Ырас, кээде бээ союп
Өткөрсөк да тойду көп.
Таарынгандар табылат,
Арак бербей койду деп.

ТОКОЙДОГУ УУРУЛУК

(Тамсил)

Кирдегенби көйнөгү
Же көргөнбү өнгөнү,
Көйнөк жууим деп тоос куш
Бет алыптыр көлмөнү.

Азыр самын каякта?
Самынсыз жууп жаят да,
Кургагыча көйнөгү,
Уурдап кетет заматта.

Тоос байкуш канетсин
Жашын төгөт каректин.
Милийсага айтса да
Чети чыкпайт даректин.

Артык көйнөк табылса
Ага алпарып бермекпиз.
Же дүкөндө көйнөк жок
Тоос калды көйнөксүз.

Аюу ойлонот: “Уурулар
катырбасын шорумду,
Ысысам да чечпейин
Топчусу жок тонумду”.

Токойдогу жандыктар
Кылуучу эмес уурулук.
Көрсө алар жатыптыр
Бизче кайра курулуп.

ТОГОЛОК АРЫЗ

(тамсил)

Эч кимге жамандык кылбаган,
Улуудан ийменип,
Кичүүнү сыйлаган.
Жашаптыр бир түлкү

Аны да урматташыптыр кыйла жан.
Билбептир: уурулук дегенди,
Бирөөнүн акысын жегенди.
Тайгандан тайманбай,
Сынга алчу экен
Менменсинген беренди.
Ыраазы болушуп
Түлкүнүн жакшылыгына,
Айбанаттар көтөрүштү аны,
Токойдун башчылыгына,
Анда да ниети ак Түкөм
өз ишин аткарды так.
Чогулуш сайын макташат
Түлкүнүн атын атап.
Аны далай кубантты,
Эл айткан алкыш жана атак.
Бирок... иш негедир чатак...
“Мунун чоң атасы
Митайым жана ууру.
Өзү көмүскөдө калат,
Баштап коюп чууну.
Кургак бойдон чыга келет,
Кырк жолу кечсе да сууну.
Ишинен бошотуш керек,
Мындай арамза кууну”. —
Деп Түлкүгө коюп күнөө
(кимдир бирөө)
Жазыптыр тоголок арыз.
Канетсин, жок болсо адилеттик
Же бир текшерген калыс,
Түкөм ишинен дароо алынат.
Ага да керек го намыс,
Айбандарга кошулбай,
Токойдон кеткен дейт алыс.

— 0 —

Бул бир айтылган кеп,
Бирок, көпчүлүк эске алса
Болор эле эп.

КОЁН МЕНЕН КОЙ

(Тамсил)

Сур коён кыдырып жүрүп
Тоону-ойду.
Алыстан көрүп калды Момун койду,
Адегенде коркуп кетип,
Анан, кой экенин сезип,
Дароо келди жетип.
— Саламатпы жоош кой?
— Саламатчылык коркогум.
Дегеле калыпсың го өзүңдөн чоңду тоотпой.
Үнүң да корулдайт,
Үз үнүңө коошпой.
— Ой-бой-ой,
Макоо кой,
Акылдуусунуп сүйлөйсүң
А бирок, ким экенимди билбейсиң.
Мен өзүм болсом да кичине,
Арстанды салып жибергем
Терең кудуктун ичине.
А түгүл жазуучулар китепке жазышкан
Таң калышып менин күчүмө.
Мындай эрдик, момунум,
Кирген эместир түшүнө.
— Бирок, сынчылар сындашыптыр дейт
Мас болуп алганыңды,
Кыйкырып, мактанып,
Токойго бүлүк салганыңды.
Арстандын алдында
Калтырап калганыңды.
— Сен муну кимден уктун?
Же мас болуп жүргөн жеримден кармадыңбы?
Ким айтат мас болуп алган деп,
Бул жалган кеп.

- о -

Сенсиң деп айтпасак да атап,
Кээлерде бар ушундай сапат.
Жамандыгын өлгөнчө катат,
Жакшылыгын айтканча шашат.

САКТАНУУ

(Мкртич Корюндан)

Эки бала көргөзмөдөн сүрөттү
Көрүп жатты. Бири айтат — Кетели,
Балким дагы тигил тоону күнөстүү
Силер булгап таштадынар дешеби?

ӨЗГӨ-ӨЗДӨЙ

(Мкртич Корюндан)

— Кайра, кайра аркы-терки өтүп сен,
Ылай кылдың полду тепсеп өтүкчөн.
Азыр эле чоң энең жууп күйүктү,
Сен эмгегин сыйлап жүргүн бөлөктүн.
— Бөлөк эмес, чоң энебиз сүйүктүү, —
Деген жообун укту тигил бөбөктүн.

ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК ДАРЫ

(Мкртич Корюндан)

— Ээ, дос, күлүп калыпсың да бүгүн көп?
Анда тигил жооп берет күлүндөп:
— Аялыма, сөздүн чыны, аныгы
Араң таптым чет өлкөлүк дарыны.
— Аялыңдын ооруп жүрөт эмнеси?
— Түшүнүксүз суроо мага бербечи, —
Деди досу колун силкип таарына. —
— Жерден чукуп, күчү менен акчанын
Кадыр салып тааныштардын баарына,
Эң башкысы — бул дарыны тапканым.
Мына эми, дос, импортный дары бар,
Оору болсо аялыма табылар.

КЫЧКЫЛ СӨЗДӨР

Жаштын дарманы көп,
Мастын арманы көп.

Аракечке “тарак” десен, “арак” деп угулат.

Тоок — куш эмес,
Мас — киши эмес.

Мас менен маймылдын айырмасы —
Биринин мас, экинчисинин соо экендигинде.

Аял карып “жаш” болбосун,
Эркек карып мас болбосун.

Ичкиликке берилгенин —
Итчиликке жеңилгенин.

Акылдын жүргөн жери — ырыс,
Арактын жүргөн жери — уруш.

Таяктын уусунан, арактын уусу жаман.

Ичимдикти ичине куйса да кебелбеген
бөтөлкөгө, баракелде!

Ичкич аял — эне эмес,
Аялга да тең эмес.

Арактын сөзү:

“Бекеринен айтышпайт: кырк градус,
Кырк жигити келсе да тырп жыгабыз”.

Ичкиликти ичкенин —
Ийри жолго түшкөнүң.

Арак төгүлсө төгүлсүн, абийрин төгүлбөсүн.

Ичкичтердин түрү көп:
Зыкымы жашырып ичет,
Берешени чачынып ичет,
Соргогу ачыгып ичет,
Зөөкүрү бакырып ичет,
Момуну басынып ичет,
Айтор, кимиси ичсе да
Аябай катырып ичет.

Малды жетелесе басат,
Масты жетелеш — азап.

Ичимдик ичкен кыз — тикенектин гүлүндөй.

Эркектин ичкени — алганынын шору,
Аялдын ичкени — балдарынын шору.

Жалкоону ойготсоң “азыр” дейт,
Масты ойготсоң “башым” дейт.

Ууруну каргатып кой,
Аракечти жалбартып кой.

Аракечтер жолугушса, кечеги ичкендерин
кеп кылышат.

Битир бир тыйынын санайт
Аракеч бир тамчыны самайт.

Ичкичтер тартынбай ичет,
Тамчысын калтырбай ичет.

Мастын бир жакшы жери — соолукканы.

Көлгө чөккөн сүзүп чыгат
Аракка чөккөн бүтүп тынат.

Былжыраган мастан, ылжыраган тас өйдө.

Азыраак ичкен — маңыз,
Ашыра ичкен — доуз.

Чача берген кеңдик эмес,
Иче берген эрдик эмес.

Ичкичтин ыраазы болгону — аракка тойгону.

Арак ич — алына карап ич.

МАС — “Мен алиге соомун” деген сөздүн
баш тамгалары.

Эркектин алкашы — үй-бүлөө, балдарсыз калат,
Аялдын алкашы — (күлгүлө) дамбалсыз калат.

“Ден-соолук үчүн!” дешип жуткан арак
Өмүрдүн тамырына балта чабат.

“Асмайчынын үйү — түкүрүк менен какырык,
Бозокордун үйү — ыпырык менен сапырык”.
Аракеттин үйү — кыйкырык менен бакырык.

Сыйлайм десең ээгиндеги сакалды,
Оозуна алба арак куйган бокалды.

Арак өргө жетелебей,
Көргө жетелейт.

“Итке темирдин кереги жок”,
Аракечке өмүрдүн кереги жок.

Көп баскан жер такыр болот,
Көп ичкен “шер” жакыр болот.

Чечен сүйлөсө көөнүндү жибитет,
Мас сүйлөсө, мээнди чиритет.

Баштын эти жок,
Мастын бети жок.

“Аракечтер бир бөтөлкө алганча “акылдашат”,
Аны ичип алган соң бакылдашат.

Бүт ичкениң кус десе, алкаш, сени
Пайда болмок дагы бир Балкаш көлү.

Ит жугунду ичет
Алкаш жугунду ичет.

Ишкердин оюнда — чет өлкө,
Ичкичтин оюнда — бөтөлкө.

Жумушчу ойлойт: “Аткарылса иш, план”.
Алкаш ойлойт: “Кайдан табам жүз грамм?”

Арак күлүк — артынан түшсөн жетпейсин,
Арак сүлүк — кан соргонун сезбейсин.

Бозо кекиртет,
Арак — эсиртет.

Ушактын уусун — уккан билбейт
Арактын уусун — жуткан билбейт.

Арак жасалган буудайдан,
Тамак бышырган куурай артык.

Арактын өңү тунук,
Кылганы — былык.

Аракты оозго албаган,
Маймылдарда акыл бар.

Сууга сугарылган көрктөнөт
Аракка сугарылган — өрттөнөт.

“Мас адам” деп айтпагыла! Эгер
ал адам болсо, мас болмок эмес.

Соо болсоң тоого чыгаарсын,
Мас болсоң коого кулаарсын.

Аракечке устукан бергиче,
Ыстыкан бер.

Чоркок — буюмду бузат,
Мас — жыйынды бузат.

“Эшекти отко айдасан бокко качат”,
Аракечти оюн шоокко чакырсаң,
Арак ичкен топко басат.

ЖАЗУУЛАР

КААЛГАДАГЫ ЖАЗУУ

Адам болсо ким эгер:
Эшик чертпе, кире бер.

АКЧАДАГЫ ЖАЗУУ

Таппайт мени издеген,
Табат жумуш иштеген.

КӨЗ АЙНЕКТЕГИ ЖАЗУУ

Көзүн курч, өткүр чагында
Көркөмдүк үчүн тагынба.

ТАШТАГЫ ЖАЗУУ

Оо, адамзат, там тургуз ташып алып,
Керек десен кум болуп чачылалык.
Жолго төшө, бир гана өтүнүчүм —
“Котур” кылба койнуна катып алып.

КУМГАНДАГЫ ЖАЗУУ

Жуугандай кир колунду,
Жууп сал арам оюнду.

БУТ КИЙИМДЕГИ ЖАЗУУ

Баткакка малып кийсе да
Абийирдүү кийсин, бийлесин.
Таптаза алып жүрсө да
“Аягы суюк” кийбесин.

БОСОГОДОГУ ЖАЗУУ

Өткүн төргө, кир болсо да таманын
Ичинде жок болсо болду арамын.

БАЛДАКТАГЫ ЖАЗУУ

Айырмам кээ бир адамдан:
Майыптарды силердей
Жарга түртүп жибербей
Жөлөш үчүн жаралгам.

КАМЧЫДАГЫ ЖАЗУУ

Берилсин ушул камчы азаматка
Чабылсын азоо атка, кашаң атка,
Анан да абийирсиз аял затка.

НАМЫЯНДАГЫ ЖАЗУУ

Берилсең “жаштык-мастыкка”
Бир тыйын турбайт капчыкта.

ТИШТЕГИ ЖАЗУУ

Турса да алтын тиш катарда
Тенелбейт. Себеби — жасалма.

ЖАЗДЫКТАГЫ ЖАЗУУ

Эзели тепсеп, таптаба
Эсирип чыканактаба.

КОМУЗДАГЫ ЖАЗУУ

Колуна бекер албагын:
Мени черт болсо кубанчын,
Анан да болсо арманын.

БЕШИКТЕГИ ЖАЗУУ

Бул бешикти комсоо, булганч дебе көп,
Буга сүттөй таза балдар бөдөнөт.

КЕРЕБЕТТЕГИ ЖАЗУУ

Көз тайгылткан керебетти мактаба,
Жатат, балким, мында нээти капкара.

ЭШИКТИН ТУТКАСЫНДАГЫ ЖАЗУУ

Колум сунам силерге:
Саламдашкын кирээрде
Коштошкунун чыгаарда —
Ушуну эстен чыгарба.

КЕРЕГЕДЕГИ ЖАЗУУ

Мейли үйүн тар болсун,
Кенен пейил бар болсун.

КАШЫКТАГЫ ЖАЗУУ

Күйгүзүп оозунду сен ууртап шашып,
Дебегин: “Ысык экен калай кашык”.

ЛАМПОЧКАДАГЫ ЖАЗУУ

Түтөбөй күйөм, “жарк” этем,
Түтөбөй анан “жалп” өчөм.

УСТУНДАГЫ ЖАЗУУ

Болбоюн балдак майыпка,
Болбоюн анан табыт да.
Балага бешик болоюн
Жаңыдан келген жарыкка.

САНДЫКТАГЫ ЖАЗУУ

Артынан түшсөн байлыктын
Кереги тийбейт сандыктын.

БЫЧАКТАГЫ ЖАЗУУ

Эл макалын эстегин:
Кессең мейли башты кес,
Бирок тилди кеспегин.

ЖОЛДОГУ ЖАЗУУ

Эл салган жолду бузбагын,
Эгерим андан чыкпагын.

АРАК КУЮЛГАН ИДИШТЕГИ ЖАЗУУ

Адамдык акыл, күч эгер,
Жок болсо, анда, иче бер.

ЖЫЙНАГЫМДАГЫ ЖАЗУУ

Мейли мени сында начар, чабал деп
А ырларым укпаса экен жаман кеп.

(ПАРОДИЯЛАР)

МОНЧОДОГУ МОНОЛОГ

ГҮНҮҮНБАЙ ЭРАЛСЯ

— Кайрау сөгүлө миньдөм
Миндай монго-каакта?
Кайраак суу — баарында,
Жууун мине чеге да,

Тундун оюгу миньдөм,

Серий

Сей
Сей
Көңү
**МОНЧОДОГУ
МОНОЛОГ**

Бөккө жана

Көл, жанымыстан жаранат

Элестен

Талаа

Бинди
Жүрөгү динди мине
Ага болбой калында
**КУЗГҮДӨГҮ
ӨҢ-КЕЛБЕТ**

Жүрөгү динди мине

Ага болбой калында

Чабуул мине
(ПАРОДИЯЛАР)

Ага жанын от берген

Көңү жеткенге кыя күнө

Душманымдуу жуну калында

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

Дун диндине миньдөм

МОНЧОДОГУ МОНОЛОГ

СҮЙҮНБАЙ ЭРАЛИЕВ:

— Кандуу согуш маалында
Мындай мончо каякта?
Котелок суу — баарында,
Жүзүн эптеп чаят да,

Түшкөн өндүү мончого,
Сергий түшүп азыраак.
Сөз ыргытып ортого
Көңүл чери жазылат...

Боло элекмин мен анда
Кол, жамбаштан жарадар.
Элестелчү эн алда
Талас суусу шар агаар.

Бомба түшсө жарылып
Жүрөк далай “болк” деген.
Ага болбой жабылып
Чабуул койдук полк менен.

Аба жалын-от болуп
Эрий жаздайт мээ күнгө.
Душманды кууп токтодук
Дон дайранын жээгинде.

Буйрук анан берилди:
“— Эки саатка тыныгуу!”
Бул жер бизге көрүндү
Бейиш сымал чыныгы.

Бел курчоодон чечинип
Помком взвод Пименев,
Жуунуп жатса эзинип
Бирмат жаман ийменет.

— Биздин элдин салты бар
Даарат алмай далдаада.
Аккан суунун анты бар,
Бака сымал чардаба, —

Деп жактырбайт Бирматым,
Бир өзүнөн бөлөктү.
Жазып дагы бир катын,
Айылына жөнөттү.

Анан, (өнү кубарган)
Туруп сууну бойлоду.
Балким пахта сугарган
Сугат маалын ойлоду.

Болбогондо катуу уруш
Бирмат болмок сугатчы.
“Мандайдагы жазуубуз”
Солдат кылган убакты.

Каардуу согуш бүткөндө
Үйгө апкелди жол кайра.
Бирок сууга түшкөндө,
Элестелет Дон дайра.

СОРОНБАЙ ЖУСУЕВ:

— Өмүрүңдө мончого бардың бекен?
Ысык буудан ырахат алдың бекен?
Чөлдөп кетсең газдалган суудан жутуп,
Чер жазылып кумардан кандын бекен?

Мен так ошол мончодо олтурамын
Ысык сууга аярлап кол сунамын.
Жакпай калса көнтөрүп чылапчынды
Суу агызып кайрадан толтурамын.

Миң кубулуп, шаркырап добуштары
Чылапчындын суу ташыйт толуп жаңы.
Ошондо бир тартылат көз алдыма
Кандуу согуш талаасы, согуш маалы...

...Окоптобуз. Жададык талбай жатып,
Баш көтөрсөн ок чертет маңдайга “тык”.
Ичээр суубуз түгөнүп айла кетти
Бир тамчы да табылбай тандай катып.

ДЗОТтогу куралдын кубаттуусу —
Пулемёттун кез-кезде чыгат “чуусу”.
Ого бетер таңдайды жабыштырып
Душман жакта шылдырайт булак суусу.

Чыдай албай, кеберсип эриндери
Фляжкасын бекемдеп белиндеги,
Жанымдагы шеригим боортоктоп
Сууга кетти душмандын чегиндеги.

Баш кылтыйтып мен аны карап турдум,
Аман кайтса экен деп самап турдум.
Суусап жаткан өзүмдү ойлоп койбой,
Шеригимди суудагы аяп турдум.

Сезилбестен күйүгүп, ысыганы,
Суу толтуруп, бооруна кысып аны
кайра кайтып окопко жеткен кезде,
Душман жактан пулемет тытырады.

Баратканда шеригим кулап жаңы,
Карай калдым азалуу бир азга аны.
Калбыр кылып кетиптир денесин ок
Анан да суу куюлган фляжканы...

... Азыр минтип кармасаң, үкөм, колго,
Суу агызат жез чорго, никель чорго.
Мен да булак суусу эмес каадаланып,
Нарзан сууну, газ сууну ичем зорго.

БАЙДЫЛДА САРНОГОВ:

— Жүрүпмүн мурда таптакыр
Мончонун жайын түшүнбөй.
Мончодон кенен бир жай жок

Кырк эркек баткан бүтүндөй.
Буфетке кетет мончо окшоп
Эл кирип чыккан үзүлбөй.
Сырдаашып бир аз аласың
Сөз айтып палан-түкүндөй.
Он тонна ушак айта бер
Оолугуп, улам күпүлдөй.
Жуусан да болот байпакты
Аялга күнүң түшүрбөй.

Киринген семиз, арыгы
Көрөмүн жашты, карыны.
Кай бири көрбөй жүргөнсүп
Карашат мендей сарыны.
Түйшүккө батат кээ бири
Түшкөнсүп эске айымы.
Жоругу кургур мас жүрөт
Жоголуп губка, самыны.
Анан,
Узун чач койгон жаш кирет
Кызбы деп чочуп кетесиң
Кыйгачтап салса далыны.

Жуунуп чыксаң мончодон
Жолугат достор тентиген.
Акырын чертип колкодон
Азгырып турат эркинен.
Бир досум айнып тез эле
Ичпеймин деген шертинен,
Пиво алып берем деп койсом
Пишкекке чейин ээрчиген.

.....

Эс ала түштүм, ой тобоо,
Эрген да келем мончого.
Соолуга түштүм, ой тобоо,
Соо болсом келем мончого.

ЖАЛИЛ САДЫКОВ:

— Жүрөк ооруйт.,
Дал ошонун айынан,
Мен мончого чанда-чанда чайынам.
Барсам деле кирбей чыгып кетемин
Ысык бууга кактануучу жайынан.
Врач мага айтчу кенеш күндө мин,
— Кайгырбагын, толкунданба, күлбөгүн, —
Кантип жашайм таш эстелик сынары
Анда кайсы тирүү басып жүргөнүм.

Ишен досум, айтканымдын жөнү бар,
Ким күлбөсө, кайгырбаса өлүк — ал.
Бир күн эмес жарым саатка мен болгон
Мончодогу окуяны көрүп ал:

Муздак сууну чачса бирөө арытан
Ичиркенип дагарама жабышам.
Анда дагы жүрөгүмө күч келип
Кыжыр кайнап аны менен кагышам.

Башка бирөө самын сүйкөп кайталап,
Көзү ачышып болгон кезде чайкамак,
Карап туруп күлүп ием аргасыз,
Дагарасын таппай жүрсө кайсалап.

Ачуум келип кээде кабак түйөмүн
Кээде токтоо, кээде “жарк” деп күлөмүн.
Жарым саатта миң мертебе кубулат
Анан кантип оорубасын жүрөгүм.

МУКАМБЕТКАЛЫЙ ТУРСУНАЛИЕВ:

— “Текшерүү келет экен алыстан”
Деген каншаар угуп
Токойдун чону Арстан,
Бир чети коркуп, бир чети
Уялып ар-намыстан,
Айтор, мончо салдырыптыр
Айбан аттуунун энсөөсүн кандырыптыр.

Анан,
Көпчүлүк чогулуп мончого барышат
Албетте,
Кезек күтүп билет алышат.

Жыртак көзүн боёнуп
Кассир экен Түлкү.
(Демейде жортуулга чыгып түнкү
Мунун тоок уурдап эле жүрчү)
Олуя-Атага жеткен
Очередди айтпа ошол күнкү.

Балалуумун дегенсип
Тургандарды жиреп,
Мамалагын көтөрүп
Аюу кирет.
Ырас, ага кезексиз берилет билет.
Котологон элден “чочулап”
Обочо жерде Жолборс төрө отурат.
(Өзү төрө болсо
Турмак беле көпчүлүк менен топурап)
Ага билет
Тааныш аркылуу тийет.

Түлкүнүн билесинер да сырын,
Тополондо болуш керек чыйрак жана кыйын,
Көз көрүнөө алдап алат
Кой-козудан майда тыйын.
Ал эми чочкону ботала, кирсин деп
“Мындайлар эки эсе акы төлөп анан кирсин” деп,
Билет сатпай да коёт зиркилдеп.

Айбандардын турмушу ушулбу?
Көрүп көөнүм бузулду.
Териштирмекке ушул учурду,
Кирейин деп мончого
Шилтегенде бутумду
Же керегеси жапысып,
Же боюм узунбу?
Айтор; томуйтканда чекемди,

“Ырас болду” дегенсип
Түлкү карап койду кекээрлүү.

Адам болгон соң, биз деле мончого барабыз да,
Бирок, кездешпей койбос бул учур,
өзүбүздүн арабызда.

ТҮМӨНБАЙ БАЙЗАКОВ:
КАЙРЫЛУУ

— Кайда болсун жүрөм дайым кечигип:
Күмөн санап калдыбы деп бекилип.
Мен мончого кирип барып аздан соң,
Жаттым бардык кийимимди чечинип.
Ошондогу ойду айтамын чечилип
Кечиргиле эгер кетсе чекилик.

I

Бетимден тырык көрсөн
согуштан де...

Т.Байзаков.

— Чоргодон шаркыратып суу агызып,
Жаш балдар киринишет кубанышып.

Мен жакты карайт балдар шарактаган,
Мен дагы жаш балдарды карап калам.

Көргөндө көп тырыкты денемдеги,
Бирөөнүн чыкты: “Жаман” деген кеби.

Кой, балдар, туура болбос андай деген,
Ок “жазып” тырык болгон мандай, денем.

Сактайм деп алган элем тырык далай
Алдагы денелерди жумурткадай.

II

Мен мончого түшкөндө
— Мейли жаз, же кыш болсун.
Баар гүлүн үзгөндөй,
Жана түшөт ышкы отум.

МУСА ЖАНГАЗИЕВ:

— Келди мына дем алыш,
Балдар барбайт мектепке.
Неберемди мен алып
Мончого барам кез-кезде.

А неберем (бала да)
Мончодон да жан кыстап,
— Андан көрө, чоң ата,
Алып бер, — дейт, — балмуздак.

Салынчудай ороого,
Жуунгусу түк келбейт.
Кечээ күнү короодо
Көлчүк сууга түшкөм дейт.

Кагылайын неберем,
Чыйрак өскөн сен элең
Жуунуп алчы самындап
Кычы кетсин дененен.

Кош таманын суулап
Мышык деле жуунат.
Муздак сууга дос болсон
Көнүлүң болот куунак.

Кээде бири чырылдап
Кээде бири ыр ырдап,
Чуркап жүрсө бөбөктөр
Жашагын келет кылымдап.

Баары төлөп акысын
Көрчү жуунуп жатышын.

Мейли сыртта, мончодо —
Балдар менин бакытым.

КУБАНЫЧ АКАЕВ:

— Жайдыр-кыштыр жайып, кайрып койлорду
Байга бир кез малай болсо жүгүрүп,
Кыргыз элим мына бүгүн ойгонду
Заңгыраган мончолордо киринип.

Бир көргөнү тоолор, анан талаалар
Узап чыкпай коломтодон, айлынан.
Мончо деген эмне экенин бабалар
Такыр билбей калганына кайгырам.

Бул турмушка жат көрүнүш эринген
Жума сайын биз мончого түшөлү.
Билиш керек сурап жүрбөй ар кимден
Шаарда мончо төртөөбү же үчөөбү?

Эл ичинде, стадиондо жык толгон,
“Алга” үчүн күйүп-бышып ортодо.
Маанайың пас чыгып калсаң футболдон
Жөнө түптүз “Атбашинский” мончого.

Бүттү, бүттү! Эми болбойм арманда
Күндө түшсөң күндө көңүл тазартып.
Өмүр күнү кеч бешимге барганда
“Спартактан” “Баня” деген жазуу артык.

Заманымдын теңчилдигин мындан бил —
Киринишет кыргыз, орус, негр да.
Карап турбай эпке келип кызыл тил,
Ушуларды даназалап, сен ырда.

Мал артынан кыдырышкан ой-тоону
Ошол кездер эми калды ыраактап,
Куруп берген заңгыраган мончону,
Коммунисттик партияга ыраакмат!

РАМИС РЫСКУЛОВ:

— Элирип,
Элигип,
Эленип,
Көбүрүп, жабырып,
Ойкуп,
Кайкып,
Мен келатам мончого
Бийлеп кез-кез тагдыр бийин —
Рок-н-роллду.

Кезегинде мен сыяктуу мончодо
Киринишкен Омар Хайем, Уитмен.
Сен да киргин
Чечин,
Жышын,
Эзин,
Тытын,
Ысык сууну ышкырылт
Муздак сууну шаркырат.

Тармал чачка суу өтмөгү бир азап
Түшкүм келбей келип кетти
Дагаранын капталына ыр жазгым,
Дубалдарды кафельдүү
Ырым менен шыбагым.

Кийим тигип ырларымдан
Босоножка ултарып,
Кийдим дагы чыгып кеттим мончодон,
Өз кийимди калтырып.

ТУРАР КОЖОМБЕРДИЕВ:

— Түндүн койну билинбестен түртүлдү
Тандын бети аппак болуп сүртүлдү.
Үйдүн ичи күн нуруна зар болуп
Элестетип туруп алды үнкүрдү.

Жылкычынын жаткансып боз үйүндө,
Бырыш кирип калыптыр бүт кийимге.
Сыртка чыктым сезе берип өзүмдү
Арстан кирип алган өңдүү ийинге.

Кандай назик там-туң баскан жаз күнү
Абасына агытамын напсими.

Анан дароо жетип келдим мончого
Минип алып Чалкашкадай таксини.

“8” деди сааттын кыска жебеси
Каптайт суунун ысык буусу — кебези.
Терезелер боз көз айнек тагынган,
А мончонун тердейт дырдай денеси.

Дагарама толтурсам суу чиркинди,
Калтыраган лампочкалар бүркүлдү.
Кыртыш сүйбөй көңүлүн жок болгондо
Мончоң деле элестетет үнкүрдү.

Кетемин деп мында көпкө жышынбай
Такси менен үйгө жеттим ызылдай.
Ким бар экен коломтосун таштаган
Тугантайын күлүн көккө учурбай.

ОМОР СУЛТАНОВ:

— Станция, аэропорттор куюндап,
Кыдырдым мен чоң шаарлардын жүздөйүн.
Чарчап турам эс алышым кыйындап,
Же мончого, же бир көлгө түшмөйүн.

Бала кезде айлыбызда — Тосордо
бар болучу орус чалы Морозов-
дун мончосу.

— Түшөбүз, — деп ошондо
Келер элек таштап колхоз борозун.

Бир эшекке минип алып төрт бала
Чаап барчубуз аралыкты 1 км.

Кара эшегим жардам кылып көп мага
Элестетчү сымбаттуу зор жылкыны.

Ал мончого биз түшчүбүз кубана
Анан келчү Качы ава — карган чал,
Биздин дене бөтөлкөдөй жылаңач —
А Качы ава түшчү узун дамбалчан.

Самын кайда, колдончубуз шакарды
Сүлгү кайда, күнчубактап курганып,
Ойлоочубуз: — “Денебиз бир тазарды,
Бул жалганда ойда-а абдан жыргадык”.

Азап тарткан жашыбыз да карыбыз —
Ал учурду эстегенден коркосун.
Котур болуп жүрөт белек баарыбыз
Болбогондо Морозовдун мончосу.

Азыр минтип кыдырып бүт ааламды
Мрамордуу ванналарда кириндим.
Чаңкаганда, бийкечтердин амалдуу,
Сунуп турган чех пивосун шимирдим.

Аарчынганым түктүү кытай сүлгүсү,
А тарагым пил сөөгүнөн жасалган.
Ошондо да кыйнап АДАМ ТУРМУШУ
Коогаланам көңүлүм болбой тазарган.

Эс алганы жайда алып отпуска
Балким шаардан Тосор жакка беземин.
Бирок “местный мезгил” 7³⁰ да
Жүз ыр жазып чарчап турган кезегим.

ТОКТОСУН САМУДИНОВ:

— Кар алдынан байчечекей башбагат —
Жаздын жаркын жаш өмүрү башталат.
Ак кар эрип караюуда жер бети
Бирок менде — көбөйүүдө чачтагы ак.

Жекшембиде, төшөктөн жай турганда
Эмне жетсин чайынганга, жуунганга.
Жуунам десем четке ыргып “топусу”,
Суу да какшып калган экен кумганда.

Мындай кезде ачууга түк алдырба
Нервди чынап, кара чачты “кар” кылба...
“Барам анда мончого” деп, жөнөдүм
Даярдалган дипломатты алдым да.
Мончо мына. өтө комсоо сырты анын,
Мончодон да жазгым келди ыр сабын,
Анан ачып дипломатты карасам,
Анда жатат атыр эмес кир самын.

Эл байкабай “кудай” мени сактаптыр,
Бу жеңенер дипломатты “баптаптыр”.
Энөөлүгү, балким, бала кыялы —
Сүлгү ордуна майлык салып таштаптыр.

Жеңенер а-аай!.. башы арылбай келтектен
Жеме укмак менден башка эркектен.
Майда барат жагын билбейт турмуштун
5 жыл нени үйрөндү экен жеңпеден?

Мен турмуштук драманы көп жазам
Сабактарын үйрөнөлү деп жатам.
Жеңпед бүткөн балдыздарым, өтүнчүм —
Эжеңердей болбогула эч качан.

ТАШМАТ АРЫКОВ:

— Мончосуна барам десем злеттин
Автобуска түшүп ал деп кеңештиң.
Машиненди светофор өткөрбөйт
Айылга жөө жөнөгөнгө не жетсин.

Шашып келем Кош-Дөбөгө,

Күлкүмдү

чачып келем.

Добуш угам миң түрлүү.

Эмнегедир короз көрсөм тырчыйып
Мекиянды тиктеп калам сүйкүмдүү.

Айылдагы саанчы келин Гүлбайра
Жем-чөп салып жүргөн экен уйларга.
Ушу менде бар бөтөнчө касиет
Келин эмес уй сезимин туйганга.

Жаштык кезде жүрөк далай ээленди
Көздүн огу көп нерсеге мээленди...
Чунаңдаган терс кыялы бар үчүн
Көп жактырбай калаар элем бээлерди.

Эми минтип жаш өткөндө элүүдөн
Калбадымды шоктонуудан, эрүүдөн,
Деймин дагы айылдагы мончого
Кирип барып кайра болбой элирем.

Бул учурга эрибеген ким экен
Бул жер чыны бейиш экен, гүл экен.
Себеп бүгүн айылдагы мончодо
Аялдардан жууна турган күнү экен.

Мончосуна кирген жокмун баш бактым
Көз алдыма келди элеси жаш чактын.
Эстүү сыйлаар, эси жоктор күлүшөр
Бала кезги жоругуна Ташматтын.

САЛИЖАН ЖИГИТОВ:

— Бүттү кылып чар тараптуу ишимди
Дарбыздан жеп, бир кампайтып ичимди,
Жөнөп бердим жөө-жалаңдап мончого
Үйгө байлап ууга чыкчу итимди.

Көчө бойлой шуулдаса теректер
Көз алдыма бир тартылат элет жер.
Дадил мени көрүп кээ бир тааныштар
— Бу Салижан 50 жашта эмес, — дээр.

Реалдуу салыштыруу айталы,
Менин башым кудум эле жер шары.
Чачтуу жери окшойт талаа, токойго
Чачсыз жери чөл сыяктуу кер сары.

Илимпоздун оюна түк келбеген
Чындыкты айтаар сынчы болот эл деген.
Ал аңгыча Рамис мага жолукту
Келатыптыр ырын окуп дембе-дем.

Андан уруп поэзия илеби
— Жүрү, — деди, — чач тарачка кирели.
А мен карайм ажааткана тарапты...
Ал дарбызга тойгонумду билеби?

Ким тааныбайт жаштыктын бул акынын
Бирок менин кийин жетти акылым:
Чачсыз мени чач тарачка чакырып
Чымчып кеткен тура Рамис акырын.

Ары басып мен мончого жакындап
Жетип келсем жаш жигиттей шакылдап,
— Неге бүгүн мончо жабык, — деп жатты.
Камбаралы калп кыйкырып, бакылдап.

Билбейм дагы бакылдады эмнени,
Айтор, элдин болуп жатты эрмеги.
Жоошсунган Жолдошбайдан сурасам
“Бүгүн буга — санитарный день” деди.

Мончо жабык. Кеп эмес да ал мага
Түшүп алам үйүмдөгү ваннага.
Ваннасы жок, же ваннага батпастар
Тура берсин кезек күтүп жардана.

Кезек күтүү — бул өзүнчө баш оору,
Күтүп жашоо — ошо дагы жашообу?
Мончону кой, ваннада чоң ачылыш —
Ачылгандай Архимеддин закону.

ЭСЕНГУЛ ЧОПИЕВ:

— Райондун мончосу жайгашкан жер
Кеминдин чок ортосу.
Жайдын күнкү аптапта
Алайынчы бир сергип деген максатта,
Ошол мончого келем.
Ангыча бир өң тааныш
Жадатмаев Телпейбек деген,
Сүйлөшө калды бажандап
Мени менен.

Маныз болуп бүткөнбү жедеп
Беймаза суроосун берет:

— Бу, ичи кир адам быякта
Мончого түшкөн убакта
ички кири да жуулабы?
Эгер жуулса
Самындуу суугабы,
Жы ысык буугабы? —
Деп түз эле сурады.

Билбей эмне дээримди

Аны тиктеп мээримдүү:

— Жуулат, же жуулбайт дебейин

Андан көрө өзүнө

Бир маселе айтып берейин:

Тигил турган кассир

50 сомдук билетти

60 сомдон сатса,

Пайда көргөн акчасын

өз чөнтөгүнө катса,

Ушу тапта мончодо

50 киши жуунуп жатса,

Ошондо кассир шылуунун

Чогулткан болот канча акча? —

Десем өң таанышым

Даярдап калем сап, кагаз — баарысын,

Эсептеп жатты

Мага салып далысын.

Ангыча

“Кабарчы бизди жазат деп
Быкыйыбызды чукумак түгүл казат” деп
Ойлосо керек мончо башчысы:

— Сиз, агай, бери келиңиз,
Кезек күтүп азап жеп
турбай кире бериниз —
Дегенде кичипейилдигине таңдандым.
Бракмат айтып ак дилден
Мончого кирип барганмын.

АВТОПАРОДИЯ

— Мейли мени шылдындашсын, күлүшсүн
Бирок дайым ак сүйлөгөн жигитмин
Чылапчынчан самын болуп көзүм бүт
Аялдардын мончосунда жүрүпмүн.

Ойлоорсуңар, жетти дешип мүдөөгө
А мен ойлойм баттым го деп күнөөгө.
Өзүм эле боло берип бушайман
Кээде денем тийип кетет бирөөнө.

Бири энкейип, бири басып кайкалай
Киринишет мени такыр байкабай,
Сокудай бир аял суусун көнтөрүп
Сууга тосот чылапчынын кайталай.

Бүт денемди жапсам көбүк, самынга,
Сууга жуулуп кетет дароо аным да.
Бир карасам олтуруптур кеп козгоп
Кошунамдын келинчеги жанымда.

Нарыдагы курбусуна ызааттуу,
Далай жанды балкытаар сөз узатты.
Анан кийин кулак уккус, көз көргүс
Айтып кирди мен жөнүндө ушакты.

Тура калып кыйкырсам дейм ортодон,
Бирок кантем, абалдамын онтогон.

Баш кошулса башталуучу ушакты
Жок дегенде айтышпаса мончодон.

Мейли мени шылдындашсын күлүшсүн
Бирок дайым ак сүйлөгөн жигитмин.
Чынын айтсам өнүмдө эмес түшүмдө
Аялдардын мончосунда жүрүпмүн.

КУЗГҮДӨГҮ ӨҢ-КЕЛБЕТ

УЛГАЙГАН КЕЗДИН СҮЙҮҮСҮ

Мен сүйүүнүн туз жагын алыптырмын,

Мен сүйүүнүн муз жолун салыптырмын.

Тузун жалап күн-түнү суусай берип,

Тайгаланып музунан калыптырмын.

(Насирдин Байтемиров)

Махабатка туш болдум карыганда,

Чач агарып, ал кетип арыганда.

Мындай сүйүү эмнеге келбеди экен

Тизеде муун, билекте каруу барда?

Сүйүү оту денемде жалындады

Сүйүп калдым карасын, агын дагы.

Кете түшүп көз курчу айрый албай

Турам кызбы, кемпирби жанымдагы.

Жаш өткөндүк. Сезбестен жытын, даамын,

Мен сүйүүнүн алыпмын туздуу жагын.

Тузун жалап күн-түнү суусай берип,

Араң турам мен азыр катып каным.

Көз тунарып чынында карыптырмын,

Мен сүйүүнүн муз жолун салыптырмын.

Болгон менен махабат, бутта муун жок,

Тайгаланып музунан калыптырмын.

ЫРЫМА НАСААТ

*“Ырым сага аша чабуу жарабайт,
алды менен туулган жерге салам айт.
Баба салтын сактабасаң кол шилтейт,
Атаң Абзий экенине карабайт”.*

(Абзий Кыдыров)

Ырым, мына бул дүйнөгө көз жардын,
Эми сага айтаар сөздү эске алгын:
Мектептеги балага да, чалга да, —
Бардыгына бирдей текши көз салгын.

Көөп кетип кере соруп чылымды
Бийкечтерге сала көрбө кырынды.
Балдарды сүй, ушакчыга, куйтуга,
Мансапкорго салып өткүн чырынды.

Жашоо — деңиз, каалашыңча эрги, сүз,
Чынчыл болуп карап өткүн элди түз.
Атаң Абзий экенинде талаш жок,
Бирок энен ким экени белгисиз!

Ырым, дагы атаңдын ук кеп-сөзүн,
Эл ичине ушак айың кетпесин,
Тармал чачың таранып ал, таза жүр,
Энеси жок жетим экен дешпесин.

САРСАЯ СЕНИН ЭРДИҢ ИР НАДАТЧАК

*“...Конгум келет эрдине
Мен аарыга айланып.
Кой, кой, сезим, эргибе,
Аары консо мейли де,
Адашкан бир көк чымын
Конбосо экен эрдине”.*

(Эсенгул Ибраев)

Сенин эрдиң мөлтүрөп,
Сезимимди өлтүрөт.
Эстен танып жатсам да
Өпкүм эле келтирет.

Ысыктыгын карачы,
Сээп турсамбы ага суу.
Кокус консо көпөлөк
Куйкаланат канаты.

Сенин эрдиң үлбүрөп
Сезимсизди сүйдүрөт.
Аары болсом эгерде
Коноор элем гүлбү деп.

Эмне дээрим билбедим,
Эрин эмес гүл дедим.
Сүйкөп жүрчү эл сымал
Помаданын түрлөрүн.

Эрдиң ысык коргошун,
Эрип турсун, тонбосун.
Тамак ичсең аарчып жүр
Кашка чымын конбосун.

КАРТАДАН ЧЫККАН КАПАЛЫК

*“Ашыкча сулуу кыз болдун
Ачанын матыкесинен”*

(Нурпаис Жаркынбай)

Көргөндө жүрөк эзилмей
Көрк барбы селки кезиндей?
Айбы жок сулуу сен элен
“Ачанын матыкесиндей”.

Аракет кылып канча мен,
Айланып сага барчу элем.
Аптыгаар элем, себеби —
Ал кезде “борос балта” элем.

Көп мезгил өттү сезилбей
Көп сырым калды чечилбей.
Азыр да сенин жамалың
“Ачанын матыкесиндей”.

Карабай койдун каш сермеп...
Калбады менде жаш келбет,
“Карганын болдум королу”
Каяктан эми маш келмек!

Сыздатпай жүрөк толтомду
Сыныңа сенин толсомчу.
“Боростой король” болгуча
“Алтылык көзүр” болсомчу.

САРСАНААГА БАТКАНДА

*“Ырымды элим окуп жактырабы,
Болбосо насывай ороп мат кылабы” —
Деген ой орун алып жүрөгүмдөн
Сарсанаа огу менен аткылады”*

(Ташмат Арыков)

Китебим окуучусун тапты бекен?
Ар сабын үңүлө окуп жатты бекен?
Болбосо айрып ар бир барактарын
Соодагер чемичке ороп сатты бекен?

Бул начар, бул экен деп түзүрөөгү
Ырымды окугандар түшүнөбү.
Болбосо барагынан кулөк жасап
Насывай атып ага түкүрөбү?

Китебим сүйүнттүбү, жаш карыны
Болбосо бырыштырып башка бири,
Горшоктон өйдө турган баласынын
Такымын таза сүртүп таштадыбы?” —

Деген ой орун алды бек сезимге,
Китебим бул абалга жетпесин де.
Саргайтып барактарын андан көрө
Дүкөндүн тура берсин текчесинде.

МЕН — МЕРГЕНМИН

*“Мен — мергенмин” тартам азап-кууралын
Антсе дагы таркаар эмес кумарым.
Калем — мылтык дайым жүргөн октолуу
Издеп келем кыргоол, тоодак, уларын”.*

(Байтемир Асаналиев.)

Мен — мергенмин.
Браконьер эмесмин,
Браконьер деп атай албайт мени эч ким.

Мүчө болуп мергенчилер коомуна
Көп пайдасын көрүп жүрөм белеттин.

Жок болсо да дарамети, көрөнгү
Ыр уулаган мергенчилер көбөйдү.
Ким айта алат Кожожаштай экен деп
Шаарда аңчылык кылган мерген сөрөйдү.

Чаалыкпастан чалып тоолуу жергемди,
Калем — мылтык жаза баспай көргөндү,
“Каңк” эткизсе карышкырдай жырткычты —
Мерген дейбиз так ошондой мергенди.

Көз тунарып, өмүрүмдүн күзү өтсө
Егер болуп тургум келет күзөттө.
Себеби мен атаар кыргоол, тоодак, чил
Кирип кеткен тура “кызыл китепке”.

КАНЧАНЧЫСЫ БОЛОМУН

*“Бүгүнкүдөй келчи жаным, келчи деп
Сени канча киши өптү экен менчилеп.
Сен да аларды өпкөндүрсүн. өптүң да!
Мени өпкөндөй эт-жүрөгүң элжиреп”.*

(Салибай Шатманов)

Кыз кезегин Тондо, демек, көлдө өтүп
Кылыктанган мүнөзүңдү көргөзүп.
Өссөн керек тиктеп оттуу көз менен
Жигиттерди сүрдөтүп да, тердетип.

Билегинен толгой кармап шоктору
Кош алмандан аткый мыжып кош колу,
Мен өзүңдү өбө электе, Айкем ай,
Жамалыңдан өбүшкөндүр көп жолу.

Көз сүзүлүп жайкы түндөй мемиреп
Бүгүнкүдөй “сүйөм жаным, сени” деп,
Мени өпкөндөй эт жүрөгүң элжиреп,
Сен аларды өпкөндүрсүн көп ирет.

Сен кимди өптүң, аны кайдан билипмин,
Бирок жанды кыйнайт жөнү бир иштин.
Жарым түндө “Айкем, сени сүйөм деп”
Жалооруган мен канчанчы жигитмин?

АНАТОМИЯЛЫК ОЙ ТОЛГОО

*Адамзатка ыйгарыптыр тулку бой
Жан экенин айгинелеп жүрсүн деп.
Баш бериптир сактасын деп тунук ой,
Бет жасаптыр уят күтсүн, күлсүн деп.*

*Көз бериптир ыйлап, ымдап, көргөнгө
Ооз бүткөн тамак кайсап, сүйлөөргө...”*

(Омор Сооронов)

Адамдарга ыйгарыптыр тулку бой:
Баш бериптир сыртын каптап түк менен.
Мээ бериптир ойлосун деп түркүн ой,
Мурун берген ар кандай жыт искеген.

Кеп уккун деп эки кулак бериптир
Аз сүйлө деп жалгыз тилди жараткан.
Напсибиздин жоктугуна кейиптир
Уялсын деп бет жасаптыр табактай.

Көз бериптир, (болгондо да эки көз!)
Жаш чыгарсын, нымдасын деп кирпигин.
Ооз бүткөн дайым ачык бекибес
Гөлөгөндүк коон жеш үчүн бир тилим.

Жаңгак чаккын, май чайна деп тиш берген
Кычырат деп, же бир жиниң келгенде.
Кокус жабыр тартпасын деп туш келген
Мүйүз берген эмес экен элдерге.

Бир жазылып, бирде кайра бүктөлгөн
Жуп-жуп кылып колду берген, бут берген.

Адамзаты бүт мүчөсү төп келген
Жашап келет тээ илгерки кездерден.

Пендесинен (артык баш деп куйрукту)
Жоюп салган ошол ыксыз мүчөнү.
Алла-Таалам дагы берип буйрукту —
Жок кылынса эми сокур ичеги.

УЙКУ

*“Уйку — бал, уйку — соолук, уйку — жаштык
Уйку — өмүр, уйку — тынчтык, бакубаттык
Кел уйку куш жаздыктай мамык болуп,
Баладай мамырайын маман соруп”.*

(Кадырбай Мамбетакунов).

Уйку — өмүр, демек көөшүп уктайынчы
Кыжылдак, куру сөздү укпайынчы.
Уйкунун узун чачын толгой кармап
Аппапак мамасынан жыттайынчы.

Кеч эмес, кээде күндүн жарыгында
Кубанат жата кетсем зайыбым да.
Билбеймин анын эмне оюнда бар
Көшүлөм а мен уйку кайыгында.

Оо, анан не бир укмуш түштөр кирет
Түшүмдө Омор Хайям тирүү жүрөт.
Ырымды окуп алып иренжийби
Алыкул эмнегедир кабак түйөт.

Түшүмдө карган кемпир, чүрөк көрмөй
Кемпири калат ырда сүрөттөлбөй.
Кээ кезде уктап жатып ырды жазам,
Алп Кошой уктап жүрүп күрөшкөндөй.

Уйку — бал, уйку — талант, уйку — соолук,
Кел уйку куш жаздыктай мамык болуп.

Бакчада балдар ойнойт чуркурашып
Уктайын а мен сенин упчуң соруп.

Көшүлүп алда качан кыз, балаң да
Жаныңдын жармы сага ыктаганда,
Ажайып бир дүйнөдө жүргөн сымал
Не жетсин коңурук тартып уктаганга.

ГЕЗИТИМ

*“Дурбум — гезит, көзгө тартаар дүйнөнү
Кенчим — гезит, накыл ар бир сүйлөмү.
Досум — гезит, черди жазып сырдашаар
Жаным гезит, жанып турган үйдөгү”.*

(Калыбай Осмоналиев)

Гезит, гезит, черди жазган досумсун,
Бул оюма бүт окурман кошулсун.
Гезит менен дос болбогон адамдар
Телевизор тиктеп коюп отурсун.

Гезит-дүрбү, кенчим деймин гезитти
Ал үйрөттү журналисттик кесипти.
Жек көрчүмүн ичи ооруган бирөөлөр
Гезитти айрып бет алышса эшикти.

Гезит менен бөтөлкө ороп, эт ороп
Жүргөндөрдү көрсөм өңүм бозорот.
Сезээр элем ошол неме алгансып
Гезит менен мени дагы кошо ороп.

Гезит — досум, көп сыр бирге чечилет
Гезит — жаным, көрсөм жүрөк эзилет.
Макулатурага өткөрсөнөр гезитти
Мени кошо өткөргөндөй сезилет.

ИТ СҮЙӨМ ДЕП ИТ БОЛДУМ

*“Үйүн көздөй кызга барсам түн катып
Үргөн ити... ушумду алып салган чуу.
Кабанаак баш, ийри куйрук кыска бут
Кандегин да кошо “сүйүү” калсамчы”.*

(Алик Акималиев)

Эч ким мени көрбөсүн деп түн катып
Кызга бардым менден нараак бир көчө.
Жатат белем таң атканча сырдашып
Бир ак кандек чыга калып үрбөсө.

Ушундай да кабанак баш болобу,
Куйругучу... Куйрук эмес дөңгөлөк.
Чаңк-чаңк этип үнү жарып обону
Операда ырдап жаткан өндөнөт.

Кыска бутун, жайык төшүн карадым
Анан менин көөнүм жаман бузулду.
Сүйүп калдым көрүп аппак жамалын
Сүйүп калдым чанып сүйгөн кызымды.

Нан ыргытсам чаңкылдабай басылды,
Сылап турдум көкүрөктөн, башынан.
Көрбөгөм деп мурда мындай асылды
Карбаластап кармаласам чатынан,

Жүзүн кургур... Эркек экен ошол ит
Ал өлгүрүң (айтайынчы чынымды)
Сырак эте бир жак бутун көтөрүп
Булгап салды үтүктөлгөн шымымды.

МУРУН ТУУРАЛУУ МУҢАЙЫМ КЕП

*“Мурун бар дем алганга, желдегенге
Мурун бар жагат, жакпайт эл дегенге.
Эгерде жалаң жалпак бет жаратып
Элестет бизге мурун бербегенде.*

*Кээ бирлер шырылдатып, кыңылдатып
Келгенде бүтүк мурдун кыңылдатып,
Шайлоонун мурдун гана карайды го
Шаарыңдын кыздары да жымыңдашып.*

(Шайлообек Дүйшеев)

Айтайын мурундардын кайсы бирин
Мурун көп: топчу мурун, кайкы мурун.
Мурунсуз жалаң жалпак бет жаратса
Билинмек бир ошондо баркы мунун.

Жок болчу бала кезде куулугум көп,
Айтчумун: “Мен атамдын уulumун” деп.
Атымдан Шайлообек деп чакырышпай
Негедир чакырышчу “суу мурун” деп.

Эр жеттим. Көргүн анан кыйынымды,
Билбеймин мен ошончо сулуумунбу?
Болсо да эки таноом эки жеңдей
Көтөрүп басып калдым мурунумду.

Оо, анан, көйрөң сезим ойгондубу?
Туурадым чылым чеккен чондорду бу.
Түтүнүн көктү карай чубалжытып,
Мурунум мурун эмес мор болдубу?

Жолукса тең чоңойгон келин–курбум
Сүйүүнүн келип кетчү кебин кургум.
Күйөөсү ичи тарып кызганганда
Муштумга мишень болчу менин мурдум.

Жүргөн бар бүтүк мурдун көкөлөтүп
Жүргөн бар мурунунан жетелетип.

Мен болсом шаар кыздарын тандандырып
Күн сайын баскым келет көчө кесип.

“Мурдунду!!!” деп тилдешпей бир басканда
Не жетсин мурундан өөп сыйлашканга.
Кээлердин чай ичкенде мурду тердейт
А менин мурдум тердейт ыр жазганда.

Ырларым сымбаттуу да, жапжаш экен
Тили да, дили дагы таптаза экен.
Окшошсун өпкө, жүрөк, оозу, көзү
Муруну мурунумду тартпаса экен.

ЖАШ АКЫНГА

*“Ыр дегенге асылба кагылайын,
Оңой оокат табам деп киришпегин.
Эмне керек жаныңды бөөдө кыйнап
Андан көрө заводго кир, иштегин”.*

(Жолдошбай Абдыкалыков)

Чийдей болуп илмийген садагасы,
Тил алгын да жазбагын ыр дегенди.
Бүгүнкү муун ыр эмес билбей калды
Эби менен кыргызча сүйлөгөндү.

Ырды жазсын албеттүү мендей неме
Сен иштегин заводдо чоюн куюп.
Саанчы болбой чоёктоп кыз-келиндер,
Ыр дегенди алышты оюн кылып.

Ыр жазганга күч керек, “опут” керек
Сен жер айдап, мал багып оокат кылгын.
Же болбосо мекенге сакчы болуп,
Эрегиште эл коргоп жоо чаап тургун.

Ыр майданын мага кой кагылайын,
Анча-мынча сыйлыкты жене билем.
Менин эле жетишет ыр жазганым
А сен кен каз шахтанын теренинен.

ФАМИЛИЯ ЖЕТИШТҮҮ

*“Темасы жок ырларды жакшы көрөм,
Аты жок ырларды жакшы көрөм.
Алар төкмө акындардай диплому жок,
Жарышкандын төрт аягын тыпыратып
Ээр токумсуз чыгып келген күлүккө окшоп”.*

(Анатай Өмүрканов).

Ар ким билет ыр жазган оор экенин,
Бир ыр чыгаар ыйынсан да нече күн.
Анан ага тема ойлоп не керек
Темасы жок ырды жакшы көрөмүн.

Бир көңүлдөн учуп чыккан куш окшоп,
А куштардын ар биринин аты жок.
Жазган ырын койлор болсо, сен — чабан,
Демек ар бир койго кайдан ат коймок.

Темасы жок ырларым паспорту жок
Он беш жашка келди да турат токтоп.
Алар төкмө акындардай дипломсуз
Көрүнүшөт диплому жок хирургга окшоп.

Калем сапты кармаган колум талып
Бир деп жүрүп баратат өмүр карып.
Анан ар бир ырга аттын кереги не
Фамилия жетиштүү — Өмүрканов.

БОЮМДА БАР АКЫНМЫН

“.....
Акындар да боюнда бар аялдай.

.....
Эң башкысы ара төрөп албайлы,
Экөөбүзгө ушул менин айтаарым”.

(Жедигер Саалаев)

Акындар бар жетимишти төрөгөн
Мен жаш акын, чыга элекмин турмушка.
Акындарга чүрпө күтүү керек эң,
Мен да зармын бир уулга, же бир кызга.

Көп жыл өтүп акыр бирди төрөдүм
Билбейм кимден бүттү менин боюма.
Эрге тийбей төрөп алды дебегин
Мен жөнүндө жаман алба оюна.

Жалгыз калып көңүлдөштү табалбай
Биз көбүнчө кыйналабыз түнкүсүн.
Акындар да боюнда бар аялдай
Толготоорун, кыйналаарын бил, түшүн.

Халтурщиктин күйөөлөрү кем акыл,
Ошондуктан “дебил” дешет “балдарын”
Тектүү жерден эр издегин, сен акын,
Тектүү болсун менин тийип алганым.

Жаап салды басма — “роддом” дегенди
Акындарга болбосунчу ал кайгы.
Төрөйлүчү китептерди көлөмдүү
Эң башкысы ара төрөп салбайлы.

“КООНУМА” АЙТААР АКЫЛЫМ

*“Алда кайдан мурун жарган буркурап
Сен коонсун балегинен мант берген.
Ак көйнөгүң булгайбы деп аяймын
Алда кимдер изиңди өөп ант берген”.*

(Орозбай Көчкөнов)

Өңүн сары, бетин сүйрү коондойсун
Сөз узатсам тор жамынып болбойсун.
Баары бир сен бышкан кезде эзилип
Балегимден үзсө экен деп ойлойсун.

Алабарман бирөө сага суктанып
Үзүп алса сүйүү оту тутанып,
А сен мурда коон болсон үзүлгөн
Кетээр белең помидордой кызарып.

Турмуш деген күрөш менен курулаар
Сага айтаар бир кенешти угуп ал:
Андай кезде сүйрү бетти тултуйтуп
Дарбыз сымал көкбеттенип туруп ал.

Ээрчип кетип жигиттердин көйрөнүн
Коонум ай, булганбасын көйнөгүн.
Асты деги, күйөөн менен урушсан
Баклажандын өңүн тарта көрбөгүн.

МЕКЕНДИ ДАҢКТОО

*“Мекеним — жердин соорусу
Меймандос элдин конушу.
Аралап жүрсөн ар дайым
Айыгат адам оорусу”.*

(Мар Алиев)

Кыдырдым жердин неченин
Унуттум, билбейм эсебин.
Жүрөктөн жылуу жай тапкан
Бир өзүн болдуң, Мекеним.

Марттыгыңды карачы,
Шанкайган тоондун абасы —
Көпчүлүк кере дем алган
Көк жөтөлдүн дабасы.

Жүрсөм да кырда, ойдунда
Жүрөккө жакын болдун да.
Аптекада жок дары
Ала-Тоом сенин койнунда.

Шибериң килем — керемет
Жапалак арчаң — керебет.
Баткагың сенин турганда
Вазелин шыбап не керек.

Мекеним сендей жер жоктур,
Меймандос биздей эл жоктур.
Мээримди чачып сакайткан,
Мен эмес, жерим, сен доктур.

БАЗАРДА

*“Өз ырын баары жактайт — кызык анык!
Талашып кетмейлер бар кызып алып.
Өлчөгүч ыр салмагын, болсо кана
“Тараза” — таразадай физикалык.*

(Анасбек Жумалиев)

Карабай жолдун катаал, азабына
Таластан келдим “Оштун базарына”.
Ырларды мүшөктөгү тизип койдум
Картөшкө, жүгөрүнүн катарына.

Сынчылар — далдалчылар чырылдашкан,
Билгизбей кардар менен жымындашкан
Жүрүшөт, алардан да арбын экен
Акындар мен өңдөнүп ырын саткан.

Өз ырын баары мактайт — Кызык анык!
Мен дагы кычкыл сууга кызып алып
Ырымды уй саткансып “Сүттүү” — депмин
Сабы жок калак менен сузуп алып.

Көрүп ал анан дагы тамашамды
Көрүнүп соода кылыш мага шаңдуу,
Кыз келсе: — Сүйүү ырынан тартып бер, — деп
Карайлап таппай калдым таразамды.

Айтайын эми кимге арманымды,
Жарым кил ыр саталбай калбадымды.
Басмага дүнү менен берип салдым,
Билбеймин алдаттымбы, алдадымбы?

“ОПТИМИСТТИК” КӨЗ КАРАШ

*“Көз жашынды жогот
Чекпейли жапа.
Саз биздики болот
Кейибе, бака”.*

(Кыялбек Урмамбетов)

Ач курсак тоёт
Болгондо жолу.
Тарп биздики болот
Кейибе, жору.

Бардыгы тоңот
Кыш чилде барда.
Кык биздики болот
Кейибе, карга.

Бул турмуш жомок
Жүрө бер ойноп.
Кыз биздики болот
Кейибе, бойдок.

ПЛЯЖДА

*“Денесин күн нуруна өптүрөм деп
Чалкадан жаткан экен менин жарым”*

(Үмөт Токтомамбетов)

Быйыл жай зайбым менен көлгө бардым
Эс алып сууга түшчү жерге бардым.
Аялым бир чөмүлүп чыгып кетти
Мен болсом бака сымал көлдө калдым.

Анан мен байкамаксан, аңкоо сымал
Акырын басып барсам аркасынан,
Денесин күн нуруна өптүрөм деп
Аялым жаткан экен чалкасынан.

Карадым көкүрөгүн чытыраган
Карадым бир аз ийри бутун анан,
Кудайга миң мертебе алкыш айттым
Жар болуп калганына ушу маган.

Акым жок көз көргөндү жашырууга
Жайылган сары түстүү чачы мына,
Русалка жаткан го деп ойломокмун
Сүлгүрдү жаап албаса такымына.

Керемет мезгил тура — саратан жай
Элдерди пляждагы кара таандай,
Энеден туума кылып чечип салды
Жашыртып жалгыз жерин алакандай.

Жеткендей эми гана баралына
Денесин күн өөп жаткан аялыма.
Суктанып мен да жыттап алайын деп
Жаңы эле жакындасам тамагына,

Ордунан чоочуп аял тура калды
Билбедим кубанаарды, уялаарды.
А бирок тигил аял чын дил менен
Атымды, комнатамды сурап алды.

Күлсө да чийме кашын сермеп улам
Кооптоном эч бир артпай менде кумар.
Түнкүсүн зайбым менен жаткан кезде
Бул аял издеп келсе эмне кылам?

АКЫНДАР

*“Акындардын мүнөзү бала сымак
А пейили айдыңдуу талаа сымак.
Адалдыкка жык толгон ой санаасы
Кийген менен көк пальто, кара тумак.*

*Өжөр болот акындар, токтоо болот,
Өжөрлүгү эч кимге жолтоо болбойт.
Анткени, алар адил-чындыкты айтып,
Ачык сүйлөйт, кат жазбайт топтоголок”.*

(Таш Мияшев)

Акындардын мүнөзү аял сымак
Бакылдап ыр окушка даяр турат.
Арамдыкка жык толмок ой-санаасы
Кийбей жүрсө көк пальто, кара тумак.

Бу акындар Бишкекте, Ошто болот,
Мүнөздөрү өжөр да, токтоо болот.
Жазат алар пахтаны, сүйрү коонду
Жүзүмзарды, дарбызды топтоголок.

Тоголок кат жазышпайт өмүрүндө
Жазат алар не болсо көңүлүндө.
Акын кээде макала жазамын деп
Жүрөт Папан, анан да Таш-Көмүрдө.

Бир жазам деп түнкүсүн туруп алат
Таңкы таттуу уйкудан куру калат.
Гонорарды өлчөөсүз шылып алат,
А артында маанисиз ыры калат.

Акындардын мүнөзү бала сымак
Күндүз ойноп, түндө уктап таң атырат.
Адал болуп жүрүүгө ар убакта
Кийинишет көк пальто, кара тумак.

БИЗ ЭКӨӨБҮЗ

*“Асман менен жердейбиз — биз экөөбүз
Тируу менен көрдөйбүз — биз экөөбүз.
Ташка урсаң да башыңды жан талашып
Бир уяга келбейбиз — биз экөөбүз*

(Тазагүл Закирова)

Шекер менен туздайбыз — биз экөөбүз
Чоркок менен уздайбыз — биз экөөбүз
Жашы толуп никеси кыйылбаган
Жигит менен кыздайбыз — биз экөөбүз.

Сепкил менен меңдейбиз — биз экөөбүз,
Өткүн менен селдейбиз — биз экөөбүз.
Тынчтык менен согуштай каршы туруп
Жеңилбейбиз, жеңбейбиз — биз экөөбүз.

Кара менен актайбыз — биз экөөбүз
Байтал менен аттайбыз — биз экөөбүз.
Бир уяга батпайбыз, батсак дагы,
Бир төшөккө жатпайбыз биз экөөбүз.

ЖҮРӨГҮМДӨ ИТИМ БАР

*“Кудай урган шуркуянын айынан
Көңүл калып көчкөн журттай үч ирет
Жүрөгүмдү тырмап күйүт, өкүнүч,
Жүрөгүмдүн түпкүрүндө ит үрөт”.*

(Атакул Жакыпов)

Таштап кетип эр таап, бөлөк, түзүрөөк
Аял кургур турмуш уусун ичирет.
Андайларды жанга жакын жолотпой
Жүрөгүмдүн түпкүрүнөн ит үрөт.

Билбейм бул ит кайдан мында бекинди
Үрө берип эки кылды эсимди.

Шылдыраган үн угулат, ал итти
Чынжыр менен байлап койгон шекилдүү.

Ушу бүгүн олтуруп бир тынчыраак
Жазгым келди жүрөгүмдөн ыр чубап.
Баягы ит салган окшойт тукумдап
Жүрөгүмдөн кыңшылаган үн чыгат.

Көп күчүккө болдум шунтип эгедер
Уккан адам “жака” кармап тобоо дээр:
Тилегеним: кандек эмес күчүктөр —
Овчарканын тукумунан боло көр!

Уккан кезде үрөймдү учуруп
Аянычтуу күн-түн ошол ит улуп,
Жүрөгүмдү тырмап жатат каната
Балким ал ит кетсе керек кутуруп.

Кутурганы мезгил өттү бир айча
Кокус элди капса жаман, чын айтам.
Ал ит менин жүрөгүмдө, туугандар,
Атып сала көрбөгүлө тырайта.

МЕЗГИЛДЕН БИР ӨТҮНҮЧ

*“Күйүп турган калемпирдей кезимде,
Көп жигиттин карегине катталгам.
Сурабачы канча жашка чыктың деп
Паспортума эки сүрөт чапталган”*

(Бурулкан Карагулова)

Паспортумда бир сүрөт бар кезимде
Көп жигиттер мени көрүп эзилген.
Далайлары куйкалады эринин
Өөп алып калемпирдей бетимден.

Сымбат мүчө али менде сакталган
— Канчадасың? — деп сураган жаштарга.
Жооп берем табышмактуу, сырдуу да.
— Паспортума эки сүрөт чапталган.

Жолукканда жүрөк эрип, көз күлүп
Азыр деле жандап жүрөт көп жигит.
Бышып турган калемпирдей учур жок
Мезгил өтсө каламын го эскирип.

Мезгил — поезд, зуулдаба, түшүнчү
“Жаштык” деген станцияга түшүрчү.
Көп жигиттер четтеп калаар карабай
Паспортумда сүрөт турса үчүнчү.

“МӨЛМӨЛҮМ”

Көксөп көңүл перисин
Көп кыдырдым эл ичин.
Көлдөй толкуп ырдадым
Көпчүлүктүн көөнү үчүн
Күкүк сымал, мөлмөлүм,
Күйгөндөн ырдайм сен үчүн.

Үй жумушун бүтүрбөй
Колдон күзгү түшүрбөй,
Сыланасың, мөлмөлүм,
Сыпаалык не түшүнбөй.
Желпилдейсиң дайны жок
Жел айдаган түтүндөй.
Бөдөнө тумшук төшүндү
Чулчуйтпачы, мөлмөлүм.
Табактай болгон бетинди
Тултуйтпачы, мөлмөлүм.
Тырмап тешкен көзүндү
Жыртыйтпачы, мөлмөлүм.
Ыш саргайткан тишинди
Ырсыйтпачы, мөлмөлүм.

Компания дегенде
Жулунуп келген, мөлмөлүм.
Экзаменден өтө албай
Жыгылып келген, мөлмөлүм.
Крым, Сочи, Кавказды
Кыдырып келген, мөлмөлүм.
Күндө көйнөк жаныртып
Кубулуп келген мөлмөлүм.

Бир чака суу көтөрсө
Белим деген, мөлмөлүм.
Ээн-эркин баскандан
Эринбеген, мөлмөлүм.
Ресторанда түнкүсүн
Сейилдеген, мөлмөлүм.
Кыз экен деп ойлосо
Келин белең, мөлмөлүм.

Машинам бар минерге
Байпагым жок кьерге.
Нават түгүл шекер жок
Чайханага кирерге.
Ажаатканага барса да
Акы төлөп киришкен
Убал болду силерге.

Көзүн өткүр чагында
Көз айнекти тагынба.
Тишиң аман барында
Алтын тиштен салынба.
Ажар өчпөй турганда
Эндик, упа жамынба.
Эриндеги боёгун
Эрибейт го самынга.

Көгөрүп турса көз үстү,
Көөп турат төш үстү.
Шынаарлаган жигиттер
Шылдың кылып өтүштү.
Төбөдө чач үрпөйгөн
Түркүн боёк сүйкөлгөн.
“Селодон” келген бир кемпир
Сени көрүп мүрт өлгөн.

Анжиян, Оштун базарын
Араладым, мөлмөлүм
Базар баасы жакпады,
Мага дагы, мөлмөлүм.
Ырдап турсам кашында
Карабадың, мөлмөлүм.

“Видик” тура ыр эмес
Самаганың, мөлмөлүм.

Жашыңда сулуу болбосон
Жасанган менен көрк чыкпайт.
Кыркма көкүл, мөлмөлүм.
Кыргызча сенден кеп чыкпайт.
Ала көөдөн сендейлер
Акыл айтсаң эч укпайт.
Ээн түндө сайрандап
Эртесинде кечке уктайт.

Карандашка чийдирген
Кашың “укмуш” илмейген.
Атлас көйнөк ордуна
Алаасы тар шым кийген —
Жымың этсең, мөлмөлүм,
Жыйрыла түштү дүр-дүйнөм.
Шайы менен жибекти
Кийбей койдун мөлмөлүм.
Баатырларын эмгектин
Сүйбөй койдун мөлмөлүм.
Жентельменге чет элдик
Тиймей болдун, мөлмөлүм.

Теңдик заман ушу деп
Тайрандадың, мөлмөлүм.
Машинелүү эр тандап
Майрамдадың, мөлмөлүм.
Кайнатанды сабаштан
Тайманбадың, мөлмөлүм
Балаң кайда, сен кайда? —
Байыр албадың, мөлмөлүм.
Алиментке карк болуп,
Сайрандадың, мөлмөлүм.

Боз уланды азгырдың
Бой жүргөндү жактырдың.
Төрөп салып чүрпөнү
Төркүнүңө бактырдың.
“Иностранец” баланды
Интернатка тапшырдың.

Койдун көркү жүндө бар
Короздун көркү үндө бар
Жамандыгын көрсөтпөй
Жаш кезинде гүлдөп ал.
Уйдун көркү сүтүндө
Өгүздүн көркү күчүндө.
Кыйналып чүрпө жатпасын
Кындыйта буган ичинде.

Аптабы жок күн болбойт
Ай-жылдызсыз түн болбойт.
Жеңил ойлуу сендейлер
Жылуу төшөк, үйдү ойлойт.
Сезими бар эр жигит
Сени менен бир болбойт.

Көкүрөктө көз менен
Көптү көрдүм турмушта.
Эңсеп жүргөн эркиндик —
Эми келди кыргызга.
Ылайым эле бул заман
Ыйман берсин уул-кызга.

“АЛТЫНЧЫ КҮНҮ КЕЧИНДЕ”

Он жети жашар кезинде
Оргуштап сүйүү сезимде.
Тааныштык дискотекадан
Алтынчы күнү кечинде.

Көгөрсө боёк көзүндө
Кызарат эндик бетинде.
Кафеден вино шыңгыттык
Алтынчы күнү кечинде.

Сыдырып койсо чечилме
Миң сомдук көйнөк этинде.
Көмүскө жерден баш коштук
Алтынчы күнү кечинде.

Ата-энең айыл четинде
Чырдашпай келип чечимге.

Чыгарып кеткен роддомдон
Алтынчы күнү кечинде.

Кыялды таштап эсирме
Адатты күтүп бекинме,
Үйүндөн азыр чыкпайсын
Кечинде түгүл бешимде.

“КАЙДА ЭЛЕН”

Байралган курак — 40 жашка
Бара элек кезде кайда элен?
Үйдөгү ажаан аялды
Ала элек кезде кайда элен?

Ичкилик даамы сенчелик
Жага элек кезде кайда элен?
“Алкаш” — деп тилдеп аялым
Ансыз да бөксө мээмди.
Чага элек кезде кайда элен?

Көрүнсөң көөнүм элирип
Көркүндү тиктейм берилип.
Бүлүктү салдың жүрөккө
Бүрүшкөн кезде көрүнүп.

Кундуздай чачын өрүлүп
Соорундан ылдый төгүлүп,
Сонуркатып тим болдун
Соолуган кезде көрүнүп.

“БЕКЕНБИЗ”

Кызылча казып тонналап
Кумшекер алар бекенбиз.
Кумшекер түгүл чайы жок
Майы жок, наны жок, баары жок,
Суу ичип калаар бекенбиз.

Пахтадан план аткарып
Байпакты кийер бекенбиз

Байпагы түгүл чулгоо жок
Чулгоо жок, чулгоо жок, чулгоо жок,
Жынайлак жүрөр бекенбиз.

Кап-кап жүн кыркып өткөрүп
Костюм-шым табар бекенбиз.
Костюм-шым түгүл көйнөк жок
Майке жок, ыштан жок, дамбал жок,
Жылаңач калар бекенбиз.

“АЙ, ЭЖЕКЕ”

Келатканда автобустун ичинен
Орун тийбейт түрткүлөшкөн кишиден.
Ай эжеке, орунумду бошотуп
Сизге бердим чарчады деп ишинен.

Анда, эжеке, мени жал-жал карадын
Шылтоо издеп таанышууну самадын.
Ай, эжеке, элүүдөгү жашынды
Айтып турду бырыш баскан жамалын.

Кой эжеке, жалдыраба, арбаба
Алтын шакек, алтын сөйкөң кармаба.
Көкүрөккө көрк чыгарып турса да
Кызыкпаймын кебез салган “алмаңа”.

Кой эжеке, гүл берем деп кыйнаба
Теңиз бардыр сырдашаарга, сыйлаарга.
Сага бекер короткуча убакыт
Көз салган оң көп сүт берчү уйларга.

МАЗМУНУ

Бал челегим — балдарга.....	5
Алтын кенин казгандар.....	49
Жазда, жайда, күзүндө.....	151
Мыш болдук.....	227
Мончодогу монолог, Күзгүдөгү өң-кел- бет.....	297

Адабий-көркөм басылма

Абдылдаев Жакыпбек

Тикенектүү гүлдесте

Редактору *А.Ажыгулов*
Корректору *У.Дүйшөнөлы-Марипат*
Компютердик калыпка салган *У.АШЫМОВ*

Терүүгө 22.07.2003.берилди. Басууга 03.10.2003 кол
коюлду. Формат 84X108 $\frac{1}{32}$ Көлөмү 21,5 б.т. Нус-
касы 1000. Заказ 135. Келишим баада.

«Бийиктик» басмаканасы
720040, Бишкек шаары,
«Эркиндик» сейилбагы, 30
Тел.: 66-14-16; 66-25-03